

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joan. Henrici Meibomii De Cervisiis potibusque &
ebriaminibus extra vinum aliis Commentarijs**

Meibom, Johann Heinrich

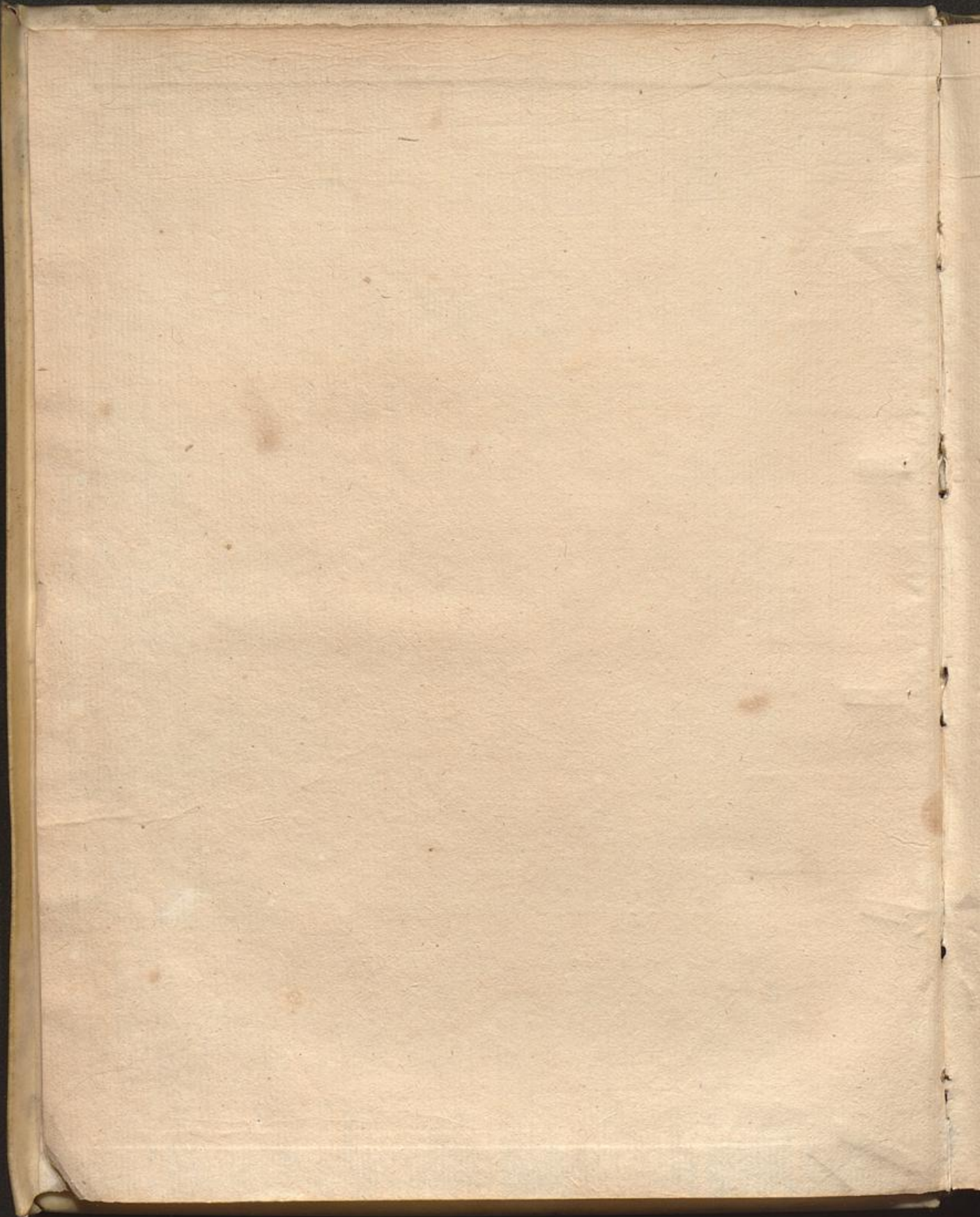
Helmeftadii, 1668

urn:nbn:de:hbz:466:1-10160

86

Ms. 2186.

f. XVI. 2.

Ex legatis Electi Principis Ferdinandi, Episcopi
Paderb. et Monaster. Anno 1623.

JOAN. HENRICI MEIBOMII
DE
CERVISIIS

potibusque & ebriaminibus extra
vinum aliis

COMMENTARIUS

Accedit ADR. TURNEBI libellus

De

VINO

HELMESTADII,
Typis & Sumtibus JOHANNIS HEITMULLERI
Anno cl^o l^o c LXIIX,

JOAN. HENRICI MEIBOMII

de

CERVISIIS

potibus & ebriantibus extra
viam alia

COMMENTARIUS

Accedat ADL. THURNEI libellus

de

VINO

H. H. MEIBOMII

JOHANNIS HEITMULLERI

Anno d. b. c. LXXIX.

MAGNIFICO, NOBILISSIMO, AMPLISSI-
MO QVE VIRO

DN. HENRICO LANGER-
BECIO JCTO

Sereniss. Brunsv. & Lynaburg. Ducis

D. JOHANNIS FRIDERICI
Cancellario & Consiliario intimo,

Domino suo pl. observando

HENRICUS MEIBOMIUS

S. P. D.

Circumspicienti mihi, quem posthu-
mo huic scripto solito more patro-
num eligerem, statim M. T. se inges-
sit. Cum enim hoc seculo vivamus,
quo periti imperitiq; de studiis promiscue ju-
dicant: quicumque tamen ultra vulgus sapere,
& ad antiquorum gloriam erigere se nituntur,
censeri etiam sua ab iis maximè cupiunt, qui
non tam auctoritate aliqua, quam iudicio id fa-
cere possunt, quorumq; in iis rebus nota est pe-
ritia.

ritia. Non est autem temere aliquis in his regionibus, qui non Te ingenio promptissimo, maximo rerum usu, incomparabili prudentia & præterea eruditione selectissima pollere nesciat; Qui non fateatur, Te esse Cancellarium, similem antiquis, qualis ante Te vix unus aut alter: non finitenim me verecundia Tua dicere, qualis nemo. Dum vero alii ex iis, quæ maxime sibi intelligere videntur, prudentia nimirum & rerum gestarum magnitudine Te æstimant, ego tamen Te in remissionibus quoque miror, eximiamque doctrinam Tuam suspicio, quæ cum inexhausta sit, augeri tamen semper desiderat: cumque nihil ferè nescias, tanta tamen cura omnia, etiam in litterarum studiis, inquiris, ac si nil omnino scires. Et verò facilem mihi veniam spondeo, quod homo studiis deditus, & illarum rerum minus peritus, quæ Te terrarum Diis gratum, nobis idcirco reddunt venerabilem, doctrinam potissimum in Te mirer, cum forte id ipsum fieri non detrectes. C. Plinius Secundus, Vir in Republ. Romana maximis auctus honoribus (cum eo enim libenter Te comparo, quia ut ille sui, sic
Tu

Tu nostri seculi TRAIANO proximus es) fate-
 tur in Epistola ad Maximum suum, frequenter
 quidem se è senatu famam, qualem maximè o-
 ptaverat, retulisse, nunquam tamen majorem,
 cepisse voluptatem, quam cum intellexisset, se
 inter primos eruditorum totius Urbis haberi,
 nomenque suum, quasi litterarum proprium,
 censeret. Quî Tibi quoque non placeat, Ma-
 gnifice Vir, quod ex illis quoque studiis ubique
 notissimus, quibus in simili fastigio ignoti sunt
 alii? Præsertim, cum, si quis consideret actio-
 num Tuarum & laborum catenam, nullam
 horam studiis impendendam reliquam esse vi-
 deat: si variam scientiam, nihil aliud, quàm
 litteras per totam vitam Te tractasse judicet.
 Tam est admirabilis Genius Tuus! tam in Te o-
 mnia, veluti singula, summa reperiuntur. Sed
 in Tuis laudibus frustra ero, sive eas extollere,
 quæ per se sunt amplissimæ: sive recensere tan-
 tum coner, cum sint innumeræ. Fatendum ta-
 men iterum, hinc me impulsam ad librum
 hunc Tuo nomine exornandum, ut cui parvum
 à seipso pretium, à Tui nominis præscriptione
 esset maximum: &, cum publici saporis non

fit, si tamen, (quod sperare forte invidiosum)
 Tibi placeat, reliquorum posset esse judiciorum
 securus. Hæc unica est, Magnifice Vir, am-
 bitio mea, seu potius sollicita pro paterno libro
 cura. Illud enim dicere non audeo, quanquam
 verissimum sit, voluisse me hujus libelli inscri-
 ptione ostendere, quàm grato animo maxima
 Tua erga me recolam beneficia, cum innume-
 ri litterati alii sint, quorum dos ingenii major,
 qui Tuum favorem similiter experti, dignis
 præconiis, oblatis monumentis, grati prædica-
 rint: ut serus nimis ego ad Tuæ virtutis admira-
 tionem accedam. Quin igitur rogo tantum,
 ut quia studia colis plerumque, amas semper,
 mihi etiam, meisque studiis porro faveas; qui
 cum devotione erga Te cedam nemini, tum
 ipse impostero quotidie mecum novo erga
 Te observantiæ genere decertabo. Dabam in
 Academia Julia Idibus Jul. Anni MDC LXIIX.

LECTORI BENEVOLO
HENRICUS MEIBOMIUS

S. D.

Idebtor forte tibi rem actam egisse, quod libellum Parentis mei de Cervisiis imprimi curaverim, cum de illis omniq̄ue re potabili extent lucubrationes Cll. Virorum Antonii Gazii, Guilh. Grataroli, Thaddæi Hageccii, Martini Schoockii, aliorumque, lectu dignissimæ. Ercertè erit mihi reddenda hujus mei instituti ratio, cum in me magis, quàm Parentem redundet culpa. Non enim vitium est scribere, quæ scripta non placeant, sed emittere: nec fama scribentis agitur in eo, quod scribit, sed quod publicat. Male igitur & de Parente & de publico videbor mereri, quod crambem toties costam apponam. Quod si quis tamen rectè rem consideret, differre plurimum ab aliis ejus argumenti hunc librum deprehendet. Illi enim Medico scopounicè intenti cervisiarum tantùm, quæ in usu sunt, naturam examinarunt: Hic ex antiquitate, etiam remotissima, omnes potus & ebriamina, quibuscunq̄ue populis usitata, quorum nomina

vix

vix vulgò cognita, recenset, & dein cum nostris confert:
de usu vero, *ως ἐν τέλει* tantum, disputat. Ut ita anti-
quitate studiosis non possit non esse gratus hic labor. Quod
si ex Medicis forte nonnulli hæc non habere usum putent,
næ illi Artis, quam profitentur, amplitudinem non intel-
ligunt, nec quantam utilitatem habeat, posse victus ratio-
nem & olim & hodie aliis gentibus usitatam. Sunt ta-
men, scio, quibus hæc, ut omnis vetus doctrina, sordent:
quorum & inertium & imperitorum delicias, desidi-
amque, quasi iudicium, respicere non debemus. Nam hos
quidem si in consilio habeas, postquam novitii Doctoris
compendiolum jejuna devoraveris, præter Formulas me-
dicamentorum quicquam scire necessum non est. Ego
hujus farinæ homines non moror, nec in illorum gratiam
supprimere hunc librum volui, qui inter maximos & con-
tinuos in arte facienda labores Parenti meo natus est, nec
pluris à me venditur, quàm illi constitit. Sed *non omni-
bus eadem placere, nec convenire quidem*, dudum observa-
vit Plinius. Tu vale Lector erudite & fave.

IOAN.

JOAN. HENRICI MEIBOMII
DE
CERVISIIS VETERVM,
potibusque extra vinum
aliis,
LIBELLVS SINGVLARIS.
CAPUT PRIMUM,

SUMMARIA.

1. Vita hominis in calido & humido. 2. corpus in perpetuo fluxu. 3. ex substantia constans humida & sicca. 4. utramque refici necessum. 5. fames cibi, sitis potus. 6. cibi utilitas. 7. potus necessitas. 8. cibi hominum primi. 9. potus, aqua & fluvii. 10. cibus ex frugibus. 11. ador. 12. vitium cultura. 13. Terra maledictio. 14. Agricultura à Caino initium. 15. vitium à Noacho. 16. iuxta gentiles à Cere & Baccho. 17. & Osiride. 18. Aegyptiorum olim in cibo & potu temperantia. 19. cui intemperantia successit. 20. & ciborum vinorumque condimenta. 21. Opsonatricis artis scriptores. 22. & vinorum condiendorum. 23. Vini in multis regionibus defectus. 24. & penuria. 25. Aquarum alibi vitia. 26. Potus ex frugibus inventio. 27. Osiridi olim adscripta. 28. & Baccho. 29. Ex aqua & fruge ebrietas. 30. Potus extra vinum & post fruges alij & varij.

A

Vitam.

1 **V**itam hominis in calido & humido consistere, pluribus nos docuit princeps Philosophorum Aristoteles lib. de longit. & brevit. vitæ. Calor autem continuo in humidum agit, atque id indies exiccat, & tanquam pabulum suum depascit. Ex quo corpus nostrum, ut pluribus docet Galenus lib. 3. de Sanit. tuenda cap. II. in perpetuo quasi est fluxu, & nisi subinde similis substantia in ejus, quod absumitur ac dissipatur, locum reponeretur, marcesceret id immaturè homoque vita ante factalem terminum defungeretur. Quia vero idem corpus nostrum partim ex solidiori & sicciori, partim ex humidiori constat substantia, & tam illa, quam hæc refectionis indiget; necessarium omnino fuit, ut illa cibo, velut sicciori, hæc potu, tanquam humidiori alimento instauraretur. Et hanc ipsam ob causam tum *fames* homini data est, tum *sitis*: *fames*, qua cibum, *sitis*, qua potum appeteret. Et τὸ σίτησις quidem ὀψιθυμία, seu *cibi desiderium*, est κατὰ ἀμφοτέρων ἀναγκαία, καὶ ὑγιάν, καὶ εὐεχίαν, ἢ ὡς Φελίμου, ἢ τε παύσασαι ζῶντα, *necessarium duplici ratione, & ad sanitatem & tuendum bonum corporis habitum, tum quod conducat, tum quod animalium famem sedet*, inquit Athenæus lib. XII. Unde *cibo*, seu *pane*, in sacris *cor fulciri* dicitur: ut Judicum cap. XIX. vers. V. & IIX. Στήρισον τὴν καρδίαν σου ἄρτω, sive κλάσματι ἄρτου. *Fulci cor tuum pane*, aut *buccella panis*. Et Psalmo CIV. vers. XV. καὶ ἄρτω καρδίαν ἀνθρώπου σπρίζει. *Et panis cor hominis fulcit*. De potu vero Antisthenes apud eundem Athenæum ait: *Vt planta nocturnis diurnisq; aquis irrigata crescunt atque florent, is vero si destituantur, necesse est*

se est exiccari ipsas & emori: sic animalium vita potione utili
sustentatur, sine qua illam extingui oportet. Cæterum cibus &
primo mundi exordio simplex admodum fuit, & qualis à
natura ipsa offerebatur. De eo Virgilius lib. III. Georg.

Victum infelicem, baccas, lapidosaq; corna

Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herba.

Ovidius lib. I. Metam. fab. III.

Arbutos fœtus, montanaq; fraga legebant,

Cornaq; & in duris hærentia mora rubetis,

Et, quæ deciderant parula Iovis arbore glandes.

Eoque nomine primos mortales felices prædicat Boëthius
lib. II. de consolat. Philos. metro v.

Felix nimium prior ætas,

Contenta fidelibus arvis,

Nec inertis perditæ luxu,

Facili quæ sera solebat

Ieiunia solvere glande.

Similique modo & potus ab initio non alius primis mortali-
um fuit, quam simplex aqua: quam proinde non imme-
rito $\Phi\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{o}\nu\ \rho\omicron\tau\omicron\nu\ \eta\gamma\acute{\iota}\ \delta\prime\ \nu\alpha\gamma\mu\alpha\iota\omicron\nu\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \delta\iota\phi\omega\sigma\iota$, naturalem & ne-
cessarium sitientibus potum, vocat Clemens Alexandrinus
lib. II. Pædag. cap. II. Quemadmodum nec alia re soliti fu-
ere veteres quam

Dulcis aqua saliente sitim restinguere rivo,

ut Virgilii versum usurpemus ex Ecl. v. Nec secus ad sedan-
dam sitim ipsos

— fluvij fontesq; vocabant,

Quam nunc montibus è summis decursus aquarum

Sollicitat ad se sitientia sæcla ferarum,

ut loquitur Lucretius lib. v. Progressu temporis, quum vi-
ctum simplicem potumque homines fastidirent, nec omnia
bus etiam is convenire aut salutaris esse videretur, primo
frugum omne genus invenerunt mortales; unde

- ut Ansonius scripsit in Monosyllabis Eidyll. xii. eoque etiam longo adhuc tempore utos Romanos testatur Plinius
- 12 lib. xii. cap. iix. & tangit Val. Maximus lib. ii. cap. v. Potus vero loco post aquæ simplicis usum *lac animalium* primo omnium in subsidium vocatum, nullus ambigo. Videbant enim primi homines infantes, non nutritus tantum, sed & sitis causa sæpius mamillas uxorū fellitare: videbant eandem ob causam brutorum animantium foetus à matrum uberibus subinde dependere. Igitur & ipsi, dum in agris locisq̄ desertis cum gregibus suis commorarentur, ac siti forte premerentur, nec aquarum statim rivi aut fontes in promptu aut propinquo essent, necessitate primùm coacti, lac mulsum bibere, eoque sitim extinguere cœperunt. Mox animadvertentes lac aqua dulcius esse, & plus palato arridere, idem in delicias adsumpsere, nec sitis tantum, sed iacunditatis etiam gratia, sæpius ora faucesque corrigare distulere. Accessit tamen ex intervallo *vitium cultura* & vini usus; *ceu non*, ut idem Plinius ait lib. xiv. cap. xxii. *saluberrimum ad potum aqua liquorem natura dedisset humano generi, quo cetera omnia animantia utuntur.* Ex
- 13 quo nempe terra, si sacris literis consentanea loqui velimus, ob lapsum primorum parentum fulmine maledictionis à Deo Opt. Max. perculsa, spinas & tribulos germinavit, statim culturam agri ad se traxit, & arari serique in sudore vultus humani cœpit; primusque *agricola* nomen, seu *ἔργαζομένης τῆς γῆς*, sortitus fuit *Cainus*, ut legimus Genes. cap. iii. vers. xvii. & xix. & cap. iv. vers. ii. & primus aratrum invenit, *πεῶτος ἀροτρον εὔρε*, inquit Cedrenus.
- 15 Vitium vero culturam primus *Noah* post universale diluvium filios suos docuit, *ἀμπέλωνα ἐφύτευσε, vineam plantavit*.

tavit, primusque inebriandi vim vino insitam expertus, filii Chanaan irrisionem, & hic illius maledictionem sensit, ut est Genes. cap. ix. vers. xx. xxi. & xxv. Ethnici, seu Gen- 16
tiles, ut vocamus, frugum hanc vini que inventionem DIs suis, Cereri & Baccho adscripserunt. De Cerere & frugibus ita Ovidius lib. v. Metam. fab. v.

*Prima Ceres unco terram dimovit aratro,
Prima dedit fruges, alimenta que mitia terris.*

Et lib. iv. Fastor.

*Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.*

De Cerere & Libero simul Lucretius loco paullo ante adducto:

*Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse.*

Et Virgilius lib. i. Georg. in *ωγο Φωηοτι* ad utrumque:

*Liber & alma Ceres, vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Pocula que inventis Acheloia miscuit uvis.*

Ægyptii utrumque munus uni Osiridi Regi suo attribuerunt, 17
de quo Diodorus Siculus lib. i. cap. vii. Osiris narratur, beneficentia & gloria studiosissimus quum esset, magnum contraxisse exercitum, quo totum orbem hominibus frequentatum peragrare, & plantationem vitis, & tritici, hordei que sementem edocere constituit. Nec tamen frugibus, aut ex eis cibo, 18
aut vino ab initio homines abutebantur, sed modice illis fruente Ægyptiorum fere more vivebant, de quibus idem Diodorus lib. eod. cap. lxx. ait, in more ipsis positum fuisse, ut simplici uterentur nutrimento, certamque mensuram vini biberent, qua nec ad ebrietatem faceret, nec ad repletionem. At crescente paulatim luxuria, quum cibus 19
non tantum ad famem amplius, nec potus ad sitim quære-

retur, potiusque hoc unum omni studio & opera agerent
 mortales, ut gulam irritarent, ac cibi sæpe non ad satieta-
 tem, sed nauseam, potus ad ebrietatem ingurgitarentur;
 varia ciborum & vinorum condimenta excogitari cœpe-
 20 runt. Verum de istis, tum ciborum, tum vinorum condi-
 21 turis nunc nihil dicemus. De cibis tamen condiendis vide-
 ri possunt Opsonatricis artis conditores: quorum ex vete-
 ribus Græcis Latinisque unus nobis integer remansit, qui
 libris suis *Apicy de re Culinaris* titulum præscripsit: reli-
 quorum qua Græcorum, qua Latinorum, tantum frag-
 22 menta hinc inde apud scriptores supersunt. De vini condi-
 turis plurimum habemus ex Græcis Collectanea apud Γεωπονη-
 κῶν Auctorem, & Dioscoridem, medicosque post hunc a-
 lios: ex Latinis quoque multa nos docuerunt Cato, Varro,
 Columella, Palladius, aliique rei rusticæ & agrorum cultu-
 23 ræ, ut & rei herbariæ & materiæ medicæ commentato-
 res. Licet vero vino jam invento omnes aquæ potum abo-
 minarentur; tellus tamen quævis, ob cæli solique asperita-
 tem, vitium culturam non statim, nec ubivis admisit. Gen-
 tes etiam quosdam paupertas non sivit vinum bibere. Ut eo-
 nim, dicente Seneca lib. III. de Ira, cap. XXI. *quædam gen-
 tes beneficio paupertatis luxuriam non movere*: ita multæ
 etiam, eidem Divæ litantes, vinum sibi comparare ac bibe-
 re nequiverunt. De Ægyptiis ait Herodotus lib. II. ὅτι οὐκ
 ἴσταν ἐν τῇ χώρᾳ ἀμπελοὶ, *quod vites in regione ea non essent.*
 24 Gallos, sine Celtas, Julianus ὁ Ὠδαβάτης in Epigr. quod suo
 loco totum dabimus, ait τῆ περὶ βοτρίων, *ob vitium ince-
 piam*, vinum non bibisse: quos similiter tradit Diodorus
 lib. V. cap. XXVI. fuisse σερσηκομένους ὄντας, *vini inopes*. Apud
 Hispanos potus ex frugibus factos, *quod ferax vini locus
 non esset*, scribit suo tempore Isidorus Hispalensis, Orig.
 lib. XX. cap. III. Dion Academicus apud Athenæum lib. I.
 refert

refert multos Ægyptiorum fuisse δια' πενίας διπορῆτες τὸ οἶνον
vini indigos ob egestatem: eandemque ob causam Posido-
nius Stoicus apud eundem Athenæum lib. iv. meminit so-
los locupletiores Gallorum vinum bibisse, ex Italia & Mas-
siliensium districtu allatum. Accedebant aquarum multis 25
in locis pravitates & vitia, ob quæ variis morborum casi-
bus bibentium corpora objiciebantur. Igitur necessitas ho- 26
minum plurimos adegit, ut aut alium sibi à vino potum
quærent, aut quovis modo aquam emendare conaren-
tur, & salubriorem reddere. Nec defuere, qui, quum vi-
derent ex vino, quo ipsi destituebantur, hominibus hilari-
tatem obvenire & lætitiâ, omnemque animi nubem di-
spellî,

Ac spem reduci mentibus anxiiis,

Viresq; , & addi cornua pauperi ;

similem sibi potum optarent,

Qui curas abigens, & cum spe divite manans

In venas animumq; hominis, qui verba ministrans,

in ærumnis esset & laboribus

Ἐδλὸν ἀλεξίφρακτον πᾶσιν συνουσιδὸν ἄσιν

Cuiusvis medicina mali, medicina dolorum:

ut de vino loquuntur Horatius Epist. lib. i. ep. xv. & Pany-
asis Poëta antiquus apud Athenæum lib. II. Itaque reperti
fuere, qui vino deficiente primum aquæ fruges, mox her-
bas amariusculas & alia injicerent, ac simul in potum vino
æmulam, sive in vini similitudinem ac inebriantem co-
querent, & βοήθημα, ut vocat Posidonius, sive solatium,
aut subsidium, vini penuriæ adferrent. Idemque hoc mo-
do effecere, ut vix essent, qui felicitati gentium vino beata-
rum inviderent: sed similem illi potum bibentes, ita læta-
rentur, ὡς καὶ ἀδειν, καὶ ὀρχεῖσθαι, καὶ πάντα ποιεῖν, ὅσα τὸς
ἐξοίους γινόμενους, ut & canerent, & saltarent, & quæ ebrj
solent,

solent, facerent omnia, ut iterum ait Dio Academicus apud
 27 Athenæum lib. i. Hoc inventum rursus Osiridi & Baccho
 ex Ægyptiorum mente adscribit Diodorus. Et de Osiride
 ait lib. i. cap. xx. Totum deniq; orbem Osiris emensus mitissima
 morum fructuum communicatione de vita communi bene me-
 ritus est. Quod si qua tellus plantam vitis non admitteret,
 28 conficiendum ex hordeo potum docuit, vino fragrantia & effi-
 cacitate haut multo inferiorem. De Baccho refert lib. III.
 cap. LXXIII. & Græcos & barbaros ab ipso, etiam qui intra-
 etabiles haberent fundos, & à cultura vitis prorsus alienos, ex
 hordeo potum, saporis bonitate vino paullo inferiorem, confi-
 cere didicisse. Et lib. iv. cap. II. de eodem ita scribit: Quin-
 & potum ex hordeo conficiendum adinvenit: Zythum aliqui
 vocant, sapore & fragrantia non multo inferiorem vino: cuius
 29 rationem eos edocuit, quorum tellus vitium plantandarum
 inde est. Hoc certum, quod Plinius ait lib. xiv. cap. xxii.
 mira vitiorum solertia inventum esse, quemadmodum aqua
 quoque inebriaret, & non-vitiferarum regionum populis sua
 esset ex fruge madida ebrietas, nullaq; in mundi parte cessa-
 30 ret. Nec tamen hoc modo ex frugibus saltem potus extra
 vinum parari cœperunt, sed ex fructibus etiam arborum,
 ex herbis & radicibus, ex melle & saccharo; qui omnes
 inebriandi vi pollebant, & plerique hodie cervisia, pyratij,
 pomatij, medonis, aut barbaris certarum regionum nomi-
 nibus appellantur: de quibus hoc in loco paullo accuratius
 rem dispiciemus.

CAPUT SECUNDUM.

SUMMARIA,

1. Lactis potus. 2. Lactatum. 3. Γαλακτοπότης. 4.
- inter quos Æthiopes Macroby. 5. Cyclopes. 6. Mycenæi. 7.
- Scythæ, 8. Nomades & Getae, 9. Germani. 10. Cyrenæi.

11. incolæ regni Turquestan. 12. Scoti. 13. ἰσχυρολογία. 14. Scythæ Nomades. 15. Cimærii. 16. Geloni. 17. Sarmatæ. 18. Tartari. 19. Lac equarum albarum. 20. Lactis nigri salubritas. 21. Lactis Camelini potio. 22. ad bibendum præparatio. 23. Mel lacti immixtum. 24. item sanguis, à Gelonis. 25. Massagetis. 26. Getis. 27. Borussus. 28. Concanis. 29. Chaborius & Lambinus dimissi. 30. Lac sublimatum.

ANte, quam ad cervisias, quod commune nunc potuum extra vinum nomen est, sive ad potus ex frugibus progrediamur, de lacte res nobis expedienda erit, quod primum omnium post aquam in potus usum venisse diximus. Quanquam autem tum vino invento, tum plurimis ex frugibus fructibusque potionibus aliis, vilescere lactis potus apud plerosque cœperit, adeo, ut Athenæus lib. II. ex Aristotele aut Theophrasto referat quasi pro miraculo, Philinum quendam toto vitæ cursu nec cibo nec potu alio fuisse usum quam lacte: plurimæ tamen gentes & olim in potu ejus usum retinere, & retinent etiam hodie nonnullæ, & in deliciis habent, viniq; & cervisiam in modum illo inebriantur. Eum potum latine *Lactarium* dici, auctor est Isidorus Orig. lib. XX. cap. III. Eo utentes & se invitantes, peculiari nomine Græcis γαλακτοπῶται dicebantur, Latine *lactibibos* aut *lactibibulos* dices. Inter hos olim fuere *Æthiopes Macrobij*, quorum Rex apud Herodotum lib. III. Cambysis Persarum regis exploratoribus respondet, subditis suis σίτησιν εἶναι, κρέα τ' ἐσθῆαι, καὶ πόμα γάλα, *cibum esse carnem coctam, & potum lac*. Idem de iisdem tradit Scylax Caryandensis in Periplo, ubi de ipsis ait: εἰσὶ κρεοφαγοὶ καὶ γαλακτοπῶται *carnivori sunt & lactibibaces*. Ex lactibibus etiam fuere *Cyclopes*, Siciliae inhabitatores. Unde *Polyphemus* de seipso apud Theocritum Eidyll. XI.

Ἄλλ' αὐτὸς, εἰς τὸ εἶναι, ἕστα χίλια βόσκων
κῆκ τέλει τὸ κράλιστον ἀμελγόμενον γάλα πίπει
Verum ego, qui talis sum, ovium bene milia pasco.
Et, quod ab his mulctum reliquo prestat magis, potus.

Et apud Ovidium lib. XIII. Metam. fab. XIII.

*Lac mihi semper adest niueum: pars inde bibenda
servatur; partem liquefacta coagula durant.*

6 De Mycenais Peloponnesi incolis ita Euripides Eletra

Ἐμολέης, ἔμολε γαλακτοπότας ἀνὴρ
Μυκηναῖος, εἰρεβάτας.
*Venit qui feriam, venit vir lactibibus
Mycenaeus, montivagus.*

Scythas Galenus noster lib. II. ad Glauco. de curat. cap. X

7 γαλακτοπότας vocat. De iisdem ita Maximus Tyrius Derm.

XI. Σκυθῶν οἱ μὲν ποταμοὶ γάλακτι βιοτεύουσιν, ὡς οἱ ἄλλοι οἴνω.
Scytharum maxima pars lacte, perinde atque alii vino, vitam

8 *sustentant. Horum pars fuere Nomades & Getae, de quibus*

Columella lib. VII. de re rust. cap. II. *Nomadum Getarumque
plurimi γαλακτοπόται dicuntur. Id nominis & Massagetis tri-*

9 *buit Herodotus lib. I. De Germanis nostris ex Posidonio*

Stoico inquit Athenæus lib. IV. Γερμανοὶ, ὡς ἰσθρεῖ Ποσειδωνί-
ου ἐν τῇ τετρακοστῇ, ἀείρουσιν περὶ φέρονται κρέα μεληδὸν ὡς τῆς

μέλα: καὶ πίπινται γάλα. Germani, ut auctor est Posidonius
libro tricesimo, in prandium afferunt carnes membratim assas;

10 *& lac superbibunt. De Cyrenate in Africa incolis Strabo etiam*

11 *lib. XVII. ait, eos γαλακτοποτεῖν. De iisdem Pomponi-*

12 *us Mela lib. I. cap. IX. Potus est lac & baccarum succus. Ha-*

13 *itho Armenus, Hist. Orient. cap. III. de incolis regni Tur-*

14 *questan: Bibunt cursiam, & alia potulenta, & lac. Etiam*

15 *hodie Scotorum multos lactis potu uti, notat Jo. Bruyeri-*

16 *nus de re cibaria lib. XIV. cap. I. Plurimae vero gentes pra-*

17 *ceteris lactis generibus palmam equino deferebant; atque*

inde

inde peculiari nomine ἵππημολγοὶ, & ἵππομολγοὶ, Latinis
Equimulgi appellabantur. Id de Scythis Nomadibus affirmat 14
Hippocrates noster lib. de aëre, aq. & loc. ubi de ipsis ait:
καὶ πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἵππομόλω τρώγασιν. τὸτο δὲ δὲ πω-
ρὸς ἵππων. Bibunt lac equinum & hippacem edunt: id autem
est caseus equinus. Deisdem Anonymus in Periplo Ponti
Euxini, visitare ait γάλακτι καὶ σκυθιαῖς ἵππημολγίαις,
λακτε & Scythicis equarum mulctibus. Horum similes erant 15
Cimmerij, populi ad Bosporum in Asia, de quibus Callima-
chus hymno εἰς Ἀρτεμιν.

— — — — — Ἰππὶ δὲ σκυθῶν ἵππημολγῶν

Ἦγαγε κίμμεριων, φαρμάθω ἴσον.

— — — — — Armatos mulsores duxit equarum

Cimmerios, penè innumeros atq; instar arenae.

Erant ex numero eo & Geloni, Scythiæ populi, ut est apud 16
Sidonium Apollinarem lib. iv. epist. i. Philosophaturus,
inquit, aut ad paludicolas Sicambros, aut Caucasigenos Ala-
nos, aut equimulgos Gelonos. De Scythis in genere Dithmas-
rus Merseburgius lib. vii. Ibi sunt Scythæ, ait, qui feris &
laete equino pascuntur. De Sarmatis idem innuit Martialis 17
lib. i. Epigr. iv.

Venit & epoto Sarmata pastus equo.

Maxime autem potu isto etiam hodie delectantur Tartari, 18
quos Haitho loco adducto, cap. xliix. ait de lacte equarum
pocula sumere & carnibus vesci: & Vincentius Belluacensis
speculi Histor. lib. xxx. cap. lxxiix. eosdem scribit lacte
iumentino, quod ipsi Kamaus vocant, quotidie, sicut homines
ceteros vino forti, se inebriare. Plus tamen hi deferunt 19
lacti equarum albarum, quam quæ alterius sint coloris. I-
starum enim lac Tartarorum regem bibere, & eodem DIs
suis libare, testis est M. Paulus Venetus Itiner. lib. i. cap.
L VII. atque ut in Epistolis legimus Tartaricis, idem Rex

Tartarorum equarum candidissimarum alit decem millia,
quarum lac cum primoribus suis potat. Quid causæ vero
fit, quod plures faciant lac candidarum equarum, quam
quæ alterius coloris, coniectari nequeo: nisi dixeris, albi
coloris equas rariore esse aliis, ac proinde majoris æstimii.
20 Medici sane nigra animalia saniora & puriora aliis adfirma-
rent. Certè Aristoteles lib. I II. Hist. animal. cap. XXI. lac
fuscæ fœminarum, Rhases lib. ult. contin. cap. CLXXII.
& Mesue simplic. cap. IX. caprarum nigrarum, Aëtius vero
Tetrab. I. serm. II. cap. LXXXIX. universim brutorum ani-
malium nigrorum lac quovis alio salubrius esse pronunciant.
sed mittimus ista. Fuere etiam, qui lac Camelinum po-
21 tarent. D. Hieronymus lib. II. in Jovinian. *Arabes & Sara-
cenos, ait Camelorum lacte & carnibus vivere.* Idem fit ab
incolis Dargin, Novi Orbis insulæ, referente Jo. Bruyerino
22 lib. II. cap. V. Nec tamen simplex lac semper bibebant,
quotquot erant *γαλακτοπόται*: sed variè id præparabant, &
subinde alia atque alia ipsi addebant aut permiscebant. De
Tartaris M. Paullus Venerus adducto loco sic scribit: *Bi-
bunt lac equinum, quod taliter præparant, ut videatur esse vi-
num album; non ad nodum insipidus potus vocatur ab ipsis*
23 *Chuinis.* Græci mel lacti injiciebant, sive ne facile in ven-
21 triculo coagularetur (cui fini nos hodie saccharum immi-
scemus) sive gratioris saporis causa. Colligimus id ex *Æs-
chiano* lib. XV. de Animal. cap. VII. ubi refert, in India & Pra-
siorum cum primis regione mel liquidum decidere in her-
bas & calamorum palustrium comas, & mirificas præsta-
re bubus & ovibus pastiones; pastoresque pecus ad cala-
mos illos deducere, & jucundis excipere epulis, quod deins-
de suavissimum reddat lac, ut non habeant opus mel ipsi
24 permiscere, ut faciant Græci. Quidam eo feritatis etiam
devenerunt, ut sanguinem quoque equorum lacti immi-
scerent

scerent, incertum, cui fini. De Gelonis id testatur Poëta-
rum princeps lib. III. Georg. ubi ait:

*Bi alta quomore solent, acerq; Gelonus
Quum fugit in Rhodopen, atq; in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.*

De Massagetis Statius Achilleid. lib. I.

25

*Lactea Massageta veluti quum pocula fuscant
Sanguine puniceo.*

Et Claudianus in Ruffin. lib. I.

*Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes.*

Item Seneca Tragicus Oedipo:

Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet.

Et Dionysius Periegesi de iisdem:

*ὄυ γάρ σφιν σίτιο μελί φρονός ἴην ἐδωδὴν,
ὄυ δὲ μὲν ἔλ' οὐκ μεταδίμησ' ἀλλὰ γ' ἰσπαν
ἄιματ' ἰμίσχοντες λάκκον γὰρ ἰα, δαίτα τίθειαι*

Quos versus ita Latine loqui fecit Andreas Papius:

*Nam nec eis dat terra benigna munera frugis,
Nec vini laticem niveos sed lacte cruorem
Quadrupedum miscent, mensisq; in fercula ponunt.*

Verus interpres, seu Priscianus, seu Rhemnius Fannius,
seu quis alius, his binis inclusit sententiam stichis:

*Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt,
Sed lac concretum potant cum sanguine equino.*

De Getis simpliciter idem asserit Sidonius Apollinaris, Pa- 26
negyrico, quem Avito dixit:

*Sauromatam taceo, ac Moscum, suezosq; cruentum
Lac potare Getas, ac pocula tingere venis.*

Veteres Borussia incolae idem fecisse, & carnibus ferinis pro 27
cibo, lacteque pro potu vitasse: quandoque etiam, san-
guine equino mixto, hoc bibisse ad ebrietatem, narrat Es-

28 rasmus Stella de antiq. Boruff. lib. I. At Horatius Carm. lib. III. Ode IV. licet de lacte taceat, equinum tamen sanguinem etiam à *Concanis*, Cantabriæ in Hispania populis bibitum notat, quando ait:

*Visam Britannos hospitibus feror,
Et latum equino sanguine Concanum.*

29 Gualtherus Chabotius quidem & Dionys. Lambinus, comment. ad hunc locum, nihil tale de *Concanis* aut universis *Cantabris* alibi legi, & Horatium id ita finxisse autumant. Verum legisse id poterant etiam apud *Silium Italicum* lib. III. cujus hi versus:

*Nec qui Massageten monstrans feris ate parentem,
Carnipedis fusa satiaris, Concane, vena.*

30 Hodie Tartari lac quoque sublimatum bibunt. Testis est Matth. Miechovius, Sarmat. lib. I. cap. VI. In convivio, inquit, & cum hospitibus bibunt *Araka*, quod est lac sublimatum, quod mirabiliter & cito inebriat. Repetit Scaliger Exercit. LXXXVII.

CAPUT TERTIUM.

SUMMARIA.

1. Potus ex frugibus, rebusq; aliis. 2. & quidem diversi. 3. sed precipui ex hordeo. 4. *οἶνοι ἐκ κερσιῆς* dicti. 5. triplicem ob causam. 6. *οἶνοι ἴστω κερσιῆς* à precipua materia. 7. Sophocli *μῆνυ ἐκ κερσιῶν*. 8. *οἶνῳ ἀμπέλω*. 9. Nomina potuum extra vinum peculiaria. 10. Hebraorum *schechar*. 11. *schicharon*. 12. *schackar*. 13. *Sicera*. 14. potus vino contradiſtinctus. 15. Interpreti Chaldaeo vinum vetus. 16. quibusdam temetum. 17. Interpreti Græco *μῆνυ*. 18. *Sicera* quid. 19. Tertulliano ebriamen. 20. Hieronymo potus quia vis inebrians. 21. & Isidoro. 22. & Zonara. 23. & Hesychio. 24. Eius mentio apud alios. 25. *Siceratores*.

VT aquæ fastiditæ lac successit in potum mortaliū, ita
 lac postmodum exceperet potiones ex frugibus, iisque
 diversis, fructibus item arborum, & quævis extra vinum
 alia. Harum licet plurimæ jam olim essent, *nominibus* quibus
 dem *diversis*, ut Plinius ait lib. XIV. cap. XXII. *ab ratione*
eadem: primæ tamen ac præcipuæ illæ fuere, quæ inter
 fruges *ex hordeo* parabantur. Unde & generali primum ap-
 pellatione potus isti οἶνοι ἐκ κριθῶν dicti fuere. Et οἶνοι sane
 dicebantur triplicem ob causam. Primo quidem, quod vi-
 num proprie sic dictum, odore, sapore & facultate æmu-
 labantur. Unde Diodorus zythum suum, qui fere ex hor-
 deo fiebat, & de quo mox in specie dicemus, vocat potum
 οὐ πολὺ λευκόμενον τῆς ὡς τὸν οἶνον ὀσώδης καὶ δυνάμεως,
non multum vino fragrantia & facultate inferiorem lib. I.
 cap. XX. lib. III. cap. LXXVII. & lib. IV. cap. II. *Potum in vi-*
ni similitudinem corruptum vocat Tacitus lib. de mor. Ger-
 man. Deinde οἶνοι dicebantur, quod vini in locum succede-
 rent iis in locis, ubi vinum non nascebatur, nec tellus vi-
 tium capax erat, quod modo diximus. Tum denique,
 quod vini in modum inebriarent, quod & olim docuit, &
 hodie testatur experientia. *Vino vero* ἀπὸ κριθῶν seu *ex*
hordeo dicebantur, quod ex hac frumentis specie potissimum
 & primo omnium cœperint parari. Hinc Herodotus lib.
 II. ait Ægyptios οἶνον ἐκ κριθῶν διαζῆσαι, *vino ex hordeo uti*.
 Athenæus lib. X. *brytum*, potionem itidem ex hordeo, vo-
 cat οἶνον κριθῶν, *vinum hordeaceum*. Theophrastus lib. VI.
 de caus. plantar. cap. XV. meminit τῶν οἶνος ποιούντων ἐκ τῶν
 κριθῶν, *eorum, qui vina ex hordeo conficiunt*. Hesychius &
 Suidas zythum definiunt οἶνον ἀπὸ κριθῶν γινόμενον, *vinum*
ex hordeo confectum. Æschylus in Supplicibus nominat ἐκ
 κριθῶν μέθυ, *ex hordeo temetum*, seu vinum forte. Rex c-
 nim

nimibi Argivorum, Supplicibus, bellum quasi denunciā-
tibus respondens, ait:

Ἄλλ' ἄρσενός τοι ἦν ὃ γῆς οἰκήτορας

εὐρήσεται, & πίνοντας ἐκ χειρῶν μέθυ.

Sed huius haud telluris incolas viros

Vinum bibentes invenietis hordei.

Vult nempe Rex hoc dicere, si bellum velint Supplices, non
inventuros ipsos regionis suæ subditos remeto ebrios ex
8 hordeo. Quin & vinum proprie dictum, ad differentiam
vinorum ex hordeo, dicebatur οἶνος ἀμπέλινος, seu *vinum*
vineale, sive ex vinea. Ita Herodotus loco adducto, de sa-
cerdotibus Ægyptiis verba faciens: Δίδον δὲ σφίσι καὶ οἶνον
ἀμπέλινον, *Vinum quoque ipsis datur vineale*. In sacris Nu-
mer. cap. vi. vers. iv. vocatur οἶνος ἐξ ἀμπελών. Hesychi-
us: οἶνος ἀμπόλινος τὸ ἴσο δηλοῖ, καὶ ἐξ ἐγγύων γίνεσθαι οἶ-
νον. Propterea nempe οἶνον cum adjectione vult dici ἀμπέ-
λινος, quod non tantum ex vinea, sed aliis etiam rebus fieri
9 possit aut soleat vinum. Quemadmodum autem potus ex-
tra vinum reperti, generali ista appellatione *vina* appel-
labantur *ex hordeo*: ita postmodum singulæ gentes peculi-
are suis extra vinum proprie dictum potibus indiderunt no-
10 men. Et Hebræi quidem potiones omnes, quæ extra vi-
num erant, nominabant *schecar*: quæ vox immoderatam
potus ingurgitationem innuit. Hinc *schicharon*, *ebrietas*,
11 Ezechielis cap. xxiii. vers. xxxiii. Et cognationem habet
12 τὸ *schecar*, cum verbo *schackar*, quod est, *scurriliter egit*,
ut fere solent ebrii agere, & spectantium se exponere ludis
13 brio. Græci Latiniq̄e paullum detorta voce οἶκερος, οἶκό-
ρον & *siceram* dixerunt. Mentio ejus in sacris est plurima:
Levit. cap. x. vers. ix. Numer. cap. vi. vers. iiii. Judic. cap.
xiii. vers. iv. Proverb. cap. xxxi. vers. vi. Jesaiæ cap. xxix.
14 vers. ix. Lucæ cap. i. vers. xv. Notandumque est, τὸ *sche-*
char,

schar, sive *siceram* omnibus istis in locis οἶνον, sive vino proprie dicto, tanquam diversum quid, contradistingui. Verbi gratia: Οἶνον καὶ σικέρα μὴ πίνετε, *vinum & siceram non bibetis*: ἀπὸ οἴνου καὶ σικέρα ἀγυιοδίστε, à vino & sicera abstinebit: σὺ δὲ ἀπὸ σικέρα ἔσθι ἀπὸ οἴνου, non ex sicera nec ex vino: οἶνον καὶ σικέρα μὴ πίνε, *vinum & siceram non bibet*. Interpres quidem Chaldaicus ad locum Numex. ex cap. vi. ad ductum, τὸ schar interpretatur *vinum vetus*: quem sequutus Sebastianus Castalio & alii, reddidere latine *remetum*, sive vinum forte. Verum & novum vinum, vinum est, æque ut vetus: ac proinde si proprie vinum esset τὸ schar, non opus fuisset tam signanter illud οἶνον ubique contradistingui, & ab ipso separari. Unde & Græcus interpres semper σικέρα vocabulum retinet, loco saltem ex Proverbiis adducto μέθην pro ea reponit, seu *inebriantem potum*, quando ait: Δόξε μέθην τοῖς ἐν λύπῃαις, καὶ οἶνον τοῖς ἐν ὀδύνηαις. Latinus interpres, qui Hieronymum mentitur, ita vertit: *Date siceram mœrentibus, & vinum iis, qui amaro sunt corde*. Quemadmodum idem etiam Lucæ cap. i. *sicera* nomen retinet: in locis vero cæteris τὸ schar vocat *omne id, quod inebriare potest*. Quo sensu & D. Basilii lib. de ebriet. per *siceram* intelligit πᾶν τὸ διωάμενον μέθην ἐκποιήσαι, *omne id, quod potis est ebrietatem inducere*. Tertullianus eleganter una voce *ebriamen* vocat lib. de lejun. Explicatius vero, quid sit *sicera* docet D. Hieronymus ad Nepotianum, de vita Clericorum: *Sicera*, inquit, *Hebræo sermone omnis potio nominatur, quæ inebriare potest, sive illa, quæ frumento conficitur, sive pomorum succo, aut cum favi decoquantur in dulcem & barbaram potionem, aut palmularum fructus exprimuntur in liquorem, coctisq; frugibus aquâ pinguior coloratur*. Huic consentanea scribit Isidorus Orig. lib. xx. cap. ii. *Sicera*, inquit, *est, omnis potio, quæ extra*

C

vinum

vinum inebriare potest. Cuius licet nomen Hebraicum sit, tamen Latinum sonat, pro eo quod ex succo frumenti vel pomorum conficiatur, aut palmularum fructus in liquorem exprimantur; coctis quoque frugibus aqua pinguior quasi succus colatur, 22 & ipsa potio Sicera nuncupatur. Sed audiamus & Zonaram ad Canon. Apostol. III. Σικέρα δέ ἐστι πάν τὸ ἀνδρῶν ἐμπόϊον μεθῆν, οἷά ἐστιν αὐτῶν ἡμετέραν ἀνθρώπων. Sicera est omne id, quod sine vino inebriat, & ab hominibus conficitur. Ad 23 de Hesychium, in Lexico: Σικέρα πάν τὸ ποτῶν μεθῆν, μὴ ἐξ ἀμπέλων ἢ σικεσσῶν, (ἡμετέραν). Sicera est omnis potus inebrians, non ex vitibus confectus, compositus. Mea 24 minit sicerae etiam Hieronymus in vita S. Machulsi: Tunc quid ageret ambigens, ad officinam, ubi sicera fiebat, abiit; petens à confectore sibi ignem praeberi. Et Gregorius Turo- nensis lib. v. cap. x. de S. Patroclo: Vinum, siceram, vel omne quod inebriare potest, non bibebat. Item S. Bonifacius in Epist. ad Zachariam Papam, in qua scribit, se in monasterio constitutum viros strictae abstinentiae, absque carne & vino, absque sicera & servis; proprio manuum suarum labore 25 contentos. Ab hac sicera sequitur Latinitas siceratores dixit, non sicerae tantum, sed aliorum etiam potuum confectores. Carolus M. Imp. in Capitulari de villis, edito à clarissimo & amicissimo nobis Hermanno Conringio, num. XIV. Siceratores, id est, qui cervisiam vel pomatum, vel piratum, vel aliud quodcumque liquamen ad bibendum aptum, facere sciant.

CAPUT QVARTUM.

SUMMARI A.

1. Aegyptiorum potus, ζυθος.
2. Theophrasto ζυθος.
3. Syris zitos.
4. factus praecipue ex hordeo.
5. vinum ex hordeo.
6. ζυθος.
7. zythus ex tritico.
8. peculiaris Aegypti potus.
9. zythus Pelusiacus.
10. Io. Bapt. Pius notatus.

II. zy

11. zythus Lusitanus in usu. 12. & Gallis. 13. sub quibus com-
prehenduntur Germani. 14. zythus an Gallorum proprius pos-
tus & vox Gallica. 15. Zuchi. 16. Zuthelaers. 17. 10. Isa-
acij opinio refellitur. 18. zythi derivatio à σιτ@. 19. vel
ζω'. 20. vel à Germanico Sieden. 21. Zythus simplex, du-
plex. 22. ζιζυθον. 23. διζυθα. 24. ζιζυθα. 25. διζυθον,
periapti species. 26. ηπιαλ@, rigor in febris. 27. epiala fe-
bris.

Ægyptiis potus extra vinum inebrians, præcipuè fru-
mentaceus, ζύβ@, ζύθον & ζύθον vocabatur. Theophrasto
lib. vi. de caus. plant. cap. xv. ζιζυθ@ est; voce,
ut Scaliger pater inquit in Animadvers. lib. vi. cap. xx. mi-
nus usitata. Daniel Heinsius tamen in textum reposuit pro
ζηθ@, ζύθ@, & in versione Latina vertit Zythum, qui com-
muniter alias zythus dicitur. Syri Zitum vocant, notante
eodem Scaligero lib. de Subtil. exercit. x c vii. Poloni &
Bohemi etiam hodie antiquum nomen retinent, & zyto
appellant. Parabatur autem præcipue ex hordeo. Diosco-
rides lib. ii. cap. lxxxii. ζύθ@ σκευά(ε) εν κερησ, Zythus
ex hordeo paratur. Unde Hesychio & Suidæ est οινος απο κερ-
θησ γινώμενος, vinum ex hordeo confectum. Diminutivum
ejus est ζυθιον, quod ποσιν αλφίτ@ vocat Hesychius, seu po-
tionem ex farina, nempe hordeacea. Aliquando etiam fie-
bat ex tritico, quod docet nos Posidonius Stoicus, qui apud
Athenæum lib. i. ζύθ@ πυρις, zythi ex tritico meminit.
Docet idem Theophrastus loco adducto, ubi & zythi no-
men potui isti primo omnium in Ægypto obvenisse testis
est. Verba sunt: οἶνον ποιῶντες, εν των κερηων, και εν των
πυρων και ε εν αιγυπιω λεγομενον ζηθος. Vina conficientes
ex hordeo & tritico: & quod zythum in Ægypto appellatur.
Testis item Strabo, de Ægyptiis loquens lib. xvii. τὸ δὲ ζύ-
θος ιδίως τῶν ἑσκευάσεων παρ' ἐκείνοισι. Zythus peculiariter apud
C 2 ipsos

ipsoz conficitur. Et Diodorus lib. i. cap. xxiv. Σκευάζεται
πόμα τοῖς Αἰγυπτίοις ἐκ κριθῆς, ὃ ζύθον καλεῖται. Conficitur po-
tus Aegyptiis ex hordeo, quem Zythum vocant. Item lib. iv.
cap. ii. ait Bacchum Aegyptium εὐρεῖν τὸ ἐκ κριθῆς καὶ σκευό-
μδρον πόμα, τὸ προσαγορευόμενον μὲν ὑπὸ ἐνέων ζύθον, ἰσπερ
nisse potum ex hordeo conficiendum, quem Zythum aliqui vo-
cant. Etiam Plinius lib. xxii. cap. xxv. Ex iisdem (frugi-
9 bus) sunt & potus, ut Zythum in Aegypto. Unde & Colu-
mella lib. x. zythum appellat Pelusiacum, à Pelusio, Aegy-
pti urbe, ad primum Nili fl. ostium:

Ut Pelusiaci proritet pocula zythi.

Et Galenus lib. ii. Aphor. comm. xx. zythum ad Alexan-
10 drinorum in Aegypto dictam refert. Ex quibus manife-
stus est error Jo. Bapt. Pii, quem errat in Annot. pōster. syl-
loge iii. cap. clxi ubi τὸ ζythi apud Columellam transmu-
rat in githi: aitquē githum Pelusiacum esse compositionem
factam ex herba gith, quam Plinius lib. xx. cap. xvii. à
Græcis alias μελάθηιον, alias μελάσπερμον dicit appellari. No-
11 bis nigella est, à seminis nigredine. Adr. Junius Animadv.
lib. ii. cap. xii. Pii hoc commentum vocat indoctum, &
quod sine cachinno legere non potuerit. Interim tamen &
Lusitanis in Hispania zythi potum & usum tribuit Strabo
lib. iii. Χρῶσιαι δὲ καὶ ζύθει, οἶνω δὲ σπανίζονται. Zytho etiam u-
12 tuntur, vini vero parum habent. Atque etiam Gallorum,
sive Celtarum quosdam zythi potu usos meminit Posidonis
us loco adducto, ubi ait: τὸ πιόμενον τοῖς ὑποδεστέροις ζύθος πύ-
εινον μετὰ μέλιτος ἐσκευάζομενον καὶ ζετὰ τῶν πολλοῖς καθ' αὐτὸ κα-
λεῖται δὲ κόρμα. Inferioris conditionis homines zytho utuntur
ex tritico cum melle preparato; vulgus vero id per se bibit, vo-
satur autem corma. Et Diodorus lib. v. cap. xxvi. Διόπερ
πῶν Γαλατῶν οἱ ἰσίων καρπῶν (οἶνος καὶ ἐλάγυ) τελεσκομένοι, πόμα
καὶ σκευάζουσι ἐκ τῆς κριθῆς, τὸ προσαγορευόμενον ζύθον. Galli
horum

borum fructuum (vini & olei) expertes, ex hordeo sibi potum
conficiunt, qui *Zythus* appellatur. Ubi tamen per Gallos et
iam Germanos Diodorus intelligit. Nam cap. præcedenti
dixerat per Gallorum regiones fluere Rhenum & Danubi-
um. Cæterum ex Diodori hoc loco Jo. Isaacius Pontanus
in Glossar. Prisco-Gall. in voce *Zythus*, evincere conatur
zythum proprium esse Gallorum potum, non Ægyptiorum,
ut putarit Plinius, vocemque ipsam non Ægyptiam esse,
sed Gallicæ originis. Ei sententiæ firmandæ in omittis ad
Glossar. addit, in Evangeliorum Otrfridi libro, veteri lingua
Germanica conscripto, ante annos 1000, superesse rei ve-
stigium, & extare vocem *Zuthi*, non quidem pro solo po-
tu sumptam, sed pro quavis alimonia: & *panem quotidianum*
(quem ita in Oratione Dominica appellant Latini in-
terpretes) ibi vocari Germanice *dagalichun Zuthi*. Nec
dubitat eandem vocem etiam hodie superesse in Belgarum
illo *Zuthelaers*; quo illud genus hominum indigitant, qui
castris commeatum, ac cibum potumque subvehere con-
sueverunt. Et originitio quidem ista ingeniosa est, nec in-
concinna. In eo tamen frustra est Isaacius, quod Diodo-
rum hoc vult dixisse: Gallos, quod vinum non haberent,
coactos fuisse ex hordeo potum sibi parare, quem zythum
appellaverint. Diodorus enim hoc tantum dicit: Gallos
potum sibi parasse, qui zythus fuerit appellatus: non quem
Galli ita primum vocaverint. Similiter vero & Strabo, &
Posidonius, quos nos de Gallis adduximus, nihil aliud di-
xere, quam quod usi fuerint zytho triticeo; non quod ipsi
eum ita appellaverint. Immo Posidonius addit, Gallos zy-
tho usos, qui vocetur *corna*: qua de voce suo loco pluri-
bus dicturi sumus. Ægyptios interim suo potius *zythi* no-
men indidisse, satis superque ex Theophrasto, Strabone,
Plinio & Diodoro ipso jam patuit. Unde quum in Ægypto

constet ortum zythum, zythique vocem, supervacaneum fuerit, originem ejus cum Iſaacio ex prisco Gallorum idiomate, aut cum aliis ex Græca & hodierna Germaniæ inferioris lingua deducere conari. Nam *ἄπὸ τῆς αἰνῆς*, quod *frumentum* est, zythum derivari posse, non obscure innuit
 18
 19 Philippus Cluverius German. antiqu. lib. 1. cap. xvii. At Matth. Martinus Lexico Philolog. & Abrahamus VVernerus Orat. de Cervis. mavult deduci à Græcorum ζέω, quod est *ebullio*, quia sit ζέμα quoddam, sive *decoctum*:
 20 vel etiam à Germanico Sieden / quod est, *coquere*. Sed mittimus ista. Quemadmodum vero hodie pluribus apud nos locis cervisiæ, sive potionis ex frumento unius ejusdemque, geminum habemus genus, alterum *simplex*, alterum
 21 *duplex* appellatum, sola minoris aut majoris efficaciaratione ab invicem distinctum: ita veteres etiam δίζυθον, sive
 22 *Zythum duplicem*, à simplici distinctum habuisse, ex Palladæ quodam epigrammate sunt qui nobis persuadere velint, Epigramma ita habet Anthol. lib. 1. tit. *εις ιατρῆς*.

Οὐκ ἀλόγως, ἐν δίζυφοῖς δύο μὲν πνα θεῖαν,
 εἶναι ἔφην. χθές γὰρ δίζυθον ἐν χρονίῳ
 ἠπάλω καὶ μνοντι πιτραϊῶν περὶ φασ,
 καὶ γέγονε ταχέως, οἷα κρότων, ὑγιῆς.

Et potus quidem frumentacei duo olim apud quosdam fuisse genera, ex Simeone Sethi etiam patet, qui lib. de aliment. facult. *phucam* suum alium *simplicem* facit, alium
 23 *duplicem & compositum*, ut suo loco dicemus. Quid vero δίζυφα, aut δίζυθον hoc in loco sit apud Palladam, viri docti fatentur se ignorare, mendumque in textu subesse arbitrantur. Itaque Jo. Bapt. Pius Annot. poster. cap. xxxvi Stephanus Niger in Collectan. ex Athenæo, & Jo. Bodæus Comm. in Theophr. Hist. plant. lib. iv. cap. iv. legunt, ἐν
 24 *ζιζύφοις*, & ζιζύφα interpretantur fructum illum hodie in vulgus

vulgus notum, quo in decoctionibus pectori dicatis, frequenter utimur. Erasmus in Adagiis, in proverbio, Croton salubrior, habet ἐν δίζυθοις, sive hæc in codice ejus fuerit lectio, sive ipse eam ita interpolavit. Vult autem δίζυθον duplicem illum esse Zythum, de quo jam dixi. Andr. 25 Alciatus Parerg. lib. x. cap. xv. rem in medio relinquit. Mihi non minus aqua hic hæret. Zythum tamen duplicem hic non intelligi, aut zizypha, fructum pectoriamicum, satis evincit vox περιήφα. Neque enim Palladas ait, se ζιζυφθα febricitanti exhibuisse, aut duplicem Zythum bibendum dedisse; (neque etiam alterutro febrem, de cujus antidoto agit, abigere potuisset) sed δίζυθον (quicquid etiam per hoc intelligat, aut quid monstri hæc vox alat) febricitanti circumligasse, tanquam περιάμμα aut περιπιδόν aliquod febrifugum. Atque eam sententiam etiam placuisse Demetrio Chalcondyli, notat Alciatus dicto loco. Sed addo versionem epigrammatis Latio à nobis donatam.

Non ratione caret, dizyphis ego quod medicam vim

Dixi esse, unde & heri dizypha in hepialo

Quartana dudum oppresso circum ipse ligavi,

Et subito sanus, ut Croto, convaluit.

Ἐν ἠπιάλω autem in his versibus, est, in primo insultu paroxyismi febrilis, sive in rigore. Docet enim Hesychius, ἠπιάλων esse rigorem qui febrem præcedat. Verba sunt. ἠπιάλος, ῥίγος ἐξ πυρέσης. ἠπιάλων, ῥίγων. Ἰὸ γὰρ ἐξ ἰσ πυρετῆ ῥίγος ἠπιάλος φασίν. Alia est epiala, ex pituitosarum genere febris: de qua medicorum libri consulendi. Nos pergitur.

CAPVT QVINTVM.

SUMMARIA.

1. Aristotelis liber ἐξ ἠπιάλων.
2. Athenæus laudatus.
3. πῖνον, potus ex hordeo.
4. ἀπὸ ἰσ πίνων dictus.
5. vel ἀπὸ τῶν

τῶν πίνων. 6. Bier a nomen an veteribus notum aut notatum.
 7. Barthii sententia. 8. pro πίνω apud Aristotelem πίνον le-
 gentis. 9. Pivvo, Polonorum. 10. πίνω ebrii supini in dor-
 sum cadunt. 11. Aristoteles emendatur. 12. vino poti in o-
 mnem partem prolabantur. 13. vinum καρβαεικόν. 14. po-
 tus ex hordeo καρπιτικός. 15. Sententia & laus Fr. Bonamici.
 16. Etiam potus hordeaceus καρβαεικός. 17. & vinum κα-
 ρπιτικόν. 18. Polyphemi ex vino ebrj prolapsus.

- 1 **P**Rinceps Philosophorum Aristoteles librum inter alia
 conscripsit *Ἐὶ μέγης*, sive *de Temulentia*, qui tamen
 injuria temporis ad nostram notitiam non pervenit. Titu-
 lum tantum & fragmentum ex eo quoddam nobis conser-
- 2 vavit Athenæus: quem quotiens in manus sumo, infelicia
 tatem deploro tot elegantium scriptorum, quorum tantum
 reliquias ille habet, & velut ruta cæsa. Refert autem lib. x.
 Aristotelem in jam dicto libro οἶνον ἀπὸ καρπῶν, sive *potum*
- 3 *ex hordeo*, appellasse πίνον. Locum integrum, & verba huc
 facientia mox adscribam & explicabo, de nomine ipso & e-
 ius etymo primum visurus. Adrianus Junius Animadvers.
- 4 lib. II. cap. XII. dictum putat πίνον, vel à communi *bibendi*
 vocabulo, nempe ἀπὸ τῆς πίειας in quo ipsi adstipulatur Phil.
- 5 Cluverius German. antiq. lib. I. cap. XVII. vel ἀπὸ τῶν πίνων,
 sive *sordibus faculentis*. Plurimas enim has hordeacei triti-
 ceive potus habent, & per subsidentiam ad fundum depo-
 nant. Ut etiam Arnobium respexisse autumem, quando
- 6 lib. III. *Semeleium*, sive Bacchum, *feculenta hilaritatis*
 vocat *datorem*. Barthius verò noster Advers. lib. XI. cap.
 XXXII. miratur, qui factum, quod auctores veteres, quum
 potuum Germanicorum & Gallicorum sæpe meminerint,
 nomen tamen eius proprium, *bieram*, non expresserint.
 Factum autem id credit sane; verum barbaram vocem de-
 scribentium inscitia apud Græcos Latinosque scriptores fu-
 isse

esse depravatam. Itaque eoque labi ait, ut pro *πίνω* apud A. 7
 ristotelem *πίνον* reponendum, & *bieram*, sive *biram* per
 id intelligendum censeat: quod Abrah. Wernerus etiam
 facit Orat. de Cervis. Sed in medio hoc nunc relinquo,
 plura in progressu ea de re dicturus. Anton. Sneidergerus 8
 in Amethysto, ab Aristotelis hoc *πίνω* Polonos autumat
 deduxisse suum *πινοο*, quo nomine cervisiam etiam ho- 9
 die appellant: quod tamen Phil. Cluverius German. antiq.
 lib. 1. cap. xvii. potius deducit à *piti*, seu *picz*, quod iis-
 dem Polonis *bibere* significat. Cœterum Aristoteles pecus 10
 liare hoc τὸ *πίνω*, immò cujusvis potus hordeacei ligurito-
 ribus esse voluit, quod ipso inebriati non nisi εἰς τὰ νῶτα κα-
 ταπίπτωσι, in tergum & supini concidant. Verba ex Athe-
 nœo sunt ista: Πλήϊ ἴδιον πσυμβαίνει πρὸς τὰς τῶν χειρῶν, τὸ
 καλέμενον πῖνον. Ἐπὶ δὲ γὰρ τῶν λοιπῶν ἰεχὶ μεθυστικῶν, οἱ μεθυ-
 σδιντες ἐπὶ πάντα τὰ μέρη πίπτωσι. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀεστερά καὶ δε-
 ξιά, καὶ πρηνεῖς, καὶ ὑπτιοί. μόνοι δὲ τῷ πίνῳ μεθυσθέντες εἰς τὰ πίσω
 ὑπτιοὶ κλίνονται. At peculiare quippiam contingit vino ex hor-
 deo confecto, quod *πῖνον* vocant. Reliquis enim potionum ges-
 neribus, quæ inebriant, temulenti in omnem partem labun-
 tur, dextram, sinistram, proni, supini: at pino poti, supini
 tantum, & in posteriora inclinantur. Ubi tamen in princi- 11
 pio mendum occurrit in verbis Philosophi, quod emacula,
 & lege: περὶ τὸν τῶν χειρῶν (scilicet οἶνον, de hoc enim lo-
 quutus fuit) τὸν καλέμενον πῖνον. Eadem vero ex Aristotele,
 paucis tantum mutatis, ac tacito auctoris loco, additaque
 rei causa, retulerat Breviator Athenæi lib. 1. in fine. Ἀε-
 ποτέλης δὲ φησί, ὅτε οἱ μὲν ἀπ' οἴνου μεθυσθέντες ἐπὶ πρόσω-
 πον φέρονται. οἱ δὲ τὸν κελθινὸν πεπωκότες ἐξυπιάζονται τὴν κεφα-
 λήν. Ὁ μὲν γὰρ οἶνος καρθαεικὸς, ὁ δὲ κελθινὸς καρωτικὸς. Aristo-
 teles scribit, eos qui vino temulenti sunt, in faciem pronos
 vergere; qui vero hordeaceum bibunt, in caput resupinari;

D

quia

quia, ut nimio vino caput gravatur: sic potu hordeaceo vetera
 12 nosum fit & somnolentum. Videtur nempe hoc velle Philo-
 sophus, eos qui vino appoti sunt probe, in omnem partem
 labi, dextram, sinistram, pronos supinosque: at vino ex
 hordeo ebrios tantum supinos concidere: vel vino madi-
 dos tantum pronos, hordeaceo potu largius invitatos in
 13 dorsum procumbere & supinos. Posterioris assertionis
 causam putat esse, quod vinum sit *ναγν* Cap. xdv, & caput va-
 poribus repleat, qui id gravent & veluti βαρει leu pondere
 14 deorsum impellant, ut proni concidant: *πινυμ* vero, sive
απὸ τῆς βίβου potum sensus potius ligare, & veterno aut caro quid
 simile inducere, quibus qui laborant, in dorsum & supini
 15 soleant procumbere. Rem pluribus aliquanto diducit Le-
 vinus Lemnius de Occult. nat. mirac. lib. II. cap. XIX. *Quum*
autem omnes, inquit, madidi vinoque perfusi ridiculos Comi-
cosque mores exprimant, tum nulli magis moriones agunt, ri-
sumque obviis excitant, quum vultum atque oculos gestusque spe-
ctamus, quam qui ex zytho, qua nobis biria dicitur, temulen-
ti sunt. Illi siquidem non in omnem partem corruunt, sed re-
trorsum duntaxat & supini. Qui vero ex vino ebrietatem
contraxerunt, antrorsum proruunt, ac proni decumbunt. Sic
ut isti genas, frontem, faciem naresque inutile est: illi scapu-
las & occipitium, ubi in terram devolvuntur. Quod ipsum
etiam spectare licet, ubi inter pocula somno corripiti solent. Ex
cervisia enim uvidi, capite in cervices devoluto, hiantique ore
dormiunt. Ex vino autem facie mentoque in pectus inclinato.
Ratio est, quod fugri vaporesque ex vino sinciput, partesque cor-
poris anteriores occupant: excervisia occiput, partesque posticas
obsident. Quo fit, ut isti obliviosi sint ac somnolenti, minime-
que loquaces ac clamosi. Paulo aliter, & ex propriis princi-
piis rem expedire conatur magni olim nominis philoso-
 phus, Franc. Bonamicus lib. III. de Alimento, cap. XIX. &
 prater

præter mentem Aristotelis præsupponit vini potiores ad latera, zythi amatores antrorsum ferri. Verba ejus sunt ista: *Zythum* (potus ex hordeo quicumque) *crassius est atq̃ frigidius*: quare in maiori copia potandum est, ut inebriet; & difficilius coquitur: obtinet ergo multum materia: propterea pondus afferens thoraci, detrahit pronum. Hæc enim est gravium natura, ut perpetuo subsideant. Quod si quo modo vincatur: crassos fumos exhalat ad caput, ubi sunt commissura nervorum: proin sicut mortui, dissolutis compagibus universi corporis, supini jacent: sic ebrii ex *Zytho*. A vino autem non requiritur tanta materia copia, quæ pondere deprimat; neq̃ tam crassi vapores exhalantur, qui conjunctionem universi corporis revellant; ergo neq̃ proni, neq̃ supini. Prout autem materia delata est ad hepar, aut ulterius pervenit ad cor; sic in sinistram dextramve partem procumbunt, & pars oppressa delabitur. Nam fumi exhalati à vino prius tentant caput, quam corpus vini, totaq̃ materies se contulerit in loca coctionis. Si ergo talis fuerit, ut prius digeratur, quam perveniat ad cor; ad dextram declinat, ubi residet hepar: si quid ulterius flagitet, transilit hepar; quare deflectit ad sinistram. Hic namq̃ materia rationem habemus, non autem principij, quod manifesto vergit in dextram & in anticam partem, est etenim in mucrone principium & in ventriculo dextro; quod deflectitur in eas partes. Namq̃ hoc in ebrietate statuendum est, eam fieri in secunda coctione, quæ ministratur ante, quam alimentum delatum fuerit ad caput, indeq̃ tanquam postliminio redierit ad cor. Hactenus Bonamicus. Obscura vero sunt ejus hæc verba, nec intelligi queunt, nisi tota ejus de nutritione doctrina prius explicetur: quod facere non huius est loci, nec, ut fiat, necessarium est. Frustra enim in ejus rei ratione reddenda laboramus, quæ non uno semper & eodem modo se habet. Experientia siquidem testis est, & quidem 16

- omni exceptione major, non vinum tantum, sed & hordeaceos potus caput gravare, & καρηβαρυνῆς esse, ac καρβοβαρίαν inducere, quam *capitis gravitatem* ex humorum & excrementorum repletionem vocat Hippocrates lib. de vict. rat. in morb. ac. Et vicissim vinum etiam καρωλικόν quid inducere valet, æque ac pinum, cæteri que potus hoc genus. Et tam vino quam pino largius invitatos, nunc pronos, nunc supinos, concidere, nunc in latera ferri conspiciamur.
- 18: Ipse Polyphemus Homericus Odysf. 1 π. ab vti, seu Ulyffe, non pino, sed meraco Liberi flore læuciatus, non pronus statim, nec in latera, sed supinus primam, tandem cervicem obliquatus procubuit.

Ἦ γὰρ ἀνακλιθεὶς πέσεν ὑπὲρ αὐτῶν ἑσπεῖα
 κείτ' ἀποδοχμάσας παχὺν ἀυχέαια,
*Namq; reclinatus cecidit resupinus: & inde
 Crassa obliquatus iacuit cervice.*

Ubi igitur experientia, & quæ in sensus incurrunt, fidem rei faciunt, ἐνηγῆς fuerit rationum conquestis momentis, ut contrarium aut diversum quid ostendas, allaborare.

CAPUT SEXTUM.

SUMMARIA.

1. βρύον.
2. βρυτίον, diminutivum.
3. an à verbo βρύω.
4. Versus de eo Sophocles. §. à Casaubono emendatus.
5. duo item versus AEschyli.
6. Archilochi versus.
7. Similiter emendati.
8. αὐλός, ἀρνῆς.
9. Ἐλύζον.
10. κωβάβλα.
11. de bryto Hecates locus.
12. βρύτον Pæonum potus.
13. de bryto locus Hellanici.
14. & Theophrasti.
15. Pro βρυτίου Barthius legit βρυτίον.
16. & apud Hesychium, βρυτὶ ζῆλον.
17. item pro βρυτὶ βύελον.
18. Cluverius βρυτὶν.
19. κωβόσους βρυτὶ.
20. De lectis nibus omnibus dubitatum.

Si Athenæum sequi velimus, de βρυτῶν nunc porro nobis agenda

agendum erit. Is enim dicto jam libro x. hoc potionis ge-
 nus τὸ πῖνον proxime subjungit, & similiter οἶνον κριθῶνον, seu
 vinum hordeaceum appellat. Hesychius nominat βρυτίον 2
 quod diminutivum est à bryto, ut ζυδίον à zytho. βρυτίον,
 inquit, κόμα ἐκ κριθῶν. βρυτίον, πᾶν τὸ ἐκ τευφῶν ποτόν. 3
 Quas voces, haut scio, an non recte deducas à verbo βρύω,
 quod est germino: quod & Abrah. Wernerum monuisse vi-
 deo Orat. de Cervis. Coquebatur enim, ut in loco de pos-
 sibus hordeaceis omnibus dicemus, ex hordeo madefacto,
 & post aliquam corruptionem germinante & ligulas emit-
 rente. Athenæus de bryto auctorum aliquor, vetustissimo-
 rum sane, adducit in testimonium loca, sed admodum cor-
 rupta, quæ tamen subjungere libet. Agmen eorum ducit 4
 Sophocles, cujus iste est versus in Triptolemo:

βρυτίον ἢ τὸν χερσαῖον ἔδιδεν,

Jacobus Dalechampius Latine vertit:

Brytum terrestrem in alvum non dimittere.

Is. Casaubonus, quod sensus sibi non constet, in Animad- 5
 versi. ita legit, versumque complet:

βρυτίον ἢ τὸν χερσαῖον ἔδιδεν χαμαί.

quod Latine dices:

Humidum terrestrem brytum profundere.

Auctorum alter est Æschylus, cujus isti versus in Lycurgo, 6
 prorsus obscuri:

καὶ τῶν δ' ἐπιπες βρυτίον ἰχθυαίων χρόνῳ,

καὶ σεμνοκόπιαι τῶν ἐν ἀνδρείᾳ σέγγῃ.

Dalechampius hæc pluribus φεφράζεταξ

Iam inde brytum bibebat temporis spatio seipsum exa-
renuans,

Ac sub virili recto cum gravitate modestiaq. sese tun-
dens.

Alii in hunc modum transferunt:

D 3

Hinc

Hinc brytum bibisti, avo macilentus,
In adibus quas fortes viri & generosi inhabitant.

Nos Davi sumus non Oedipi, proinde Lectori iudicium res
7 linquimus. Sequitur vero apud Athenæum auctor tertius,
Archilochus, qui Olympiade LXIV floruisse creditur. Ejus
versus sunt:

Ὡς περ ἀυλῶ βρυ' τον ἢ θραζ' ἀνὴρ
ἢ φρυζ' ἐβρυζε, κὺβδ' ἂν ἦν ποσειδένα.

Vertit iterum Dalechampius:

Ad tibi am brytum, ut Thrax quispiam
Sorbebat, aut Phryx, pronobibens corpore.

8 Ego primum versum metri causa sic legerim:

Ὡς περ μὲν ἀυλῶ βρυ' τίου ἢ θραζ' ἀνὴρ.

alterum emendat Casaubonus, legitque:

9 ἢ φρυζ' ἐβλυζε κὺβάβδ' ἢ ποσειδένα.

Κυλὸν autem in priori versu Casaubonus interpretatur κρη-
νὸν, sive scatebram, quæ aquam fundit, ut Homerum ait
10 sumsisse. Pro βρυ' ζεν reponit ἐβλυζεν, quod est scaturire, &
11 si active sumas, effundere. Pro κὺβδα, quod nullius est si-
gnificationis, legit κὺβ' εδδα, Hesychio Amathusiorum
lingua sanguinem denotans. Unde versus ipsos Latine ita
vertere licet:

Velut ex scatebra bryttium Thrax quispiam,
Aut Phryx: ita exspuebat agra sanguinem.

Loquutus enim fuisse videtur Archilochus de muliere quæ
12 dam sanguinis sputo laborante. Pergit vero Athenæus &
Poëtis, qui bryti meminerint, addit Hecatæum ex Histori-
cis, Archilocho coætaneum: ut quem eadem Olympiade
LXIV vixisse testatur Suidas. De eo autem ita scribit: Ἐν τῇ
ἐν τῇ εὐρώπῃς πελοπόννησος, φησὶ πίνειν βρυζὸν ἀπὸ τῶν κρητῶν,
καὶ τὸ βυζὶον ἀπὸ κέγχρω καὶ κονίζης. In Europa Periodo ait
(nempe Hecatæus) Ραονας bryttium ex hordeo bibere, & πα-
rabi

rabiam ex milio & conyza paratam. Unde discas *bryzum* Pz. 13
 onum fuisse potum, quæ gens eadem erat cum Illyribus:
 quem tamen Thracibus etiam & Phrygibus familiarem ex
 adducto Archilochi loco cognoveris. Addit vero tandem 14
 Athenæus & Hellenicum, Herodoto contemporaneum,
 natum Olympiade LXX, adscribitque verba ex ejus libro,
 quem κλισίαις inscripsit, sive *de urbium conditoribus*: πίνουσι
 δὲ βρύτον ἐκ ριζῶν καὶ ἄλλῃ οἱ Θρακῆες ἐκ τῶν κριθῶν. *Bryzum*
verò bibunt ex radicibus, ut Thracès ex hordeo. Ubi iterum
 observabis βρύλον non tantum ex hordeo, olim confici so-
 litum, verùm etiam ex radicibus. De *parabia* vero in *sa-*
baia dicturi sumus. *Bryzi* demum præter cæteros etiam 15
 mentionem facit Theophrastus Hist. plantar. lib. IV. cap. X.
 Ita enim de foliis malinathalla loquitur: τὰ ἴα (Φύλλα)
 αὐτῶντες οἱ καὶ πρὸ χῶρον, ἐφθίτες ἐν βρυτῶ τῶ ἀπὸ τῶν κρι-
 θῶν, καὶ γίνετ' γλυκίαι σφόδρα. καὶ ἄλλοι δὲ πάντες ὡσαύτως
 γίνονται. *Folia incola (ad Nili flumen habitantes) legentes,*
in bryzo coquunt hordeaceo, quæ admodum dulcia evadunt, his-
quæ pro bellariis utuntur. Cæterum diximus ex intervallo,
 quando de πίνω agebamus, τὸν πᾶν Barthium ἀπὸ τῆ πίνω
 legere πίνον, ut *bira*, sive *biera* Germanorum & Gallorum
 potus intelligatur. Idem hic etiam eo se labi scribit Adver- 16
 sar. lib. XI. cap. XXXII. ut pro voce βρύτιον apud Hesychium
 legat βυρύτιον ut alludat appellationem *bira* aut *biera*,
 vox detorta ad Græcam pronunciationem. Dubitat insu- 17
 per, an non byram nostram & zythum conjunxerit Hesy-
 chius, alteramque vocem ex altera explicaverit, scripserit-
 que non βυρύτιον, sed βύρ, ζύθον. Mox etiam apud Athe- 18
 næum, ubi βρύτις vox occurrit, omnibus locis rescriben-
 dum conjicit βύριον. Sed & Philippo Cluverio German. 19
 antiq. lib. I. cap. XVII. & Abrah. Wernero, loco adducto
 video placuisse βερυτιν, ex quo *biera* Germanicæ origo
 deduc-

20 deduci queat. Et jam ante omnes istos Barthium, Cluverium & Wernerum, medicus doctissimus Balduinus Ronseus Epist. Medic. XL. notavit, ex ἑρῶτα vocabulo, parva litterarum transpositione, & posterioris syllabæ ἄποκοπή, fieri βῆρ, & inde *bieram* nostratium. Verum ultima hæc originatio licentiæ nimium sibi sumit. Si namque ex voce disyllaba syllabam alteram prorsus tollas, alteram pro libitu transponas, facilè cuivis voci, quamcumque velis, originem tribuere possis. Derivationes cæteræ, licet ingeniosæ sint, & plausibiles, tamen vix verisimile fit, apud auctores illos omnes ac singulos, qui *bryti* meminere, Sophoclem, Æschylum, Archilochum, Hecatzum, Hellenicum, Theophrastum, Hesychium, textus ubique fuisse corruptos, nullumque eorum codicem repertum mendii ejuscemodi expertem. Igitur rem potius in medio relinquimus, & de emendationibus istis ex veteri *Jctorum* formula pronunciamus: *Non liquere.*

CAPUT SEPTIMUM.

SUMMARIA.

1. *Curmi* Dioscoridis. 2. *Posidonio* Stoico *corma*. 3. apud quem male lectum, *dercoma*. 4. quod tamen retinet Io. Isaacius. 5. & Germanicæ vult esse originis. 6. *Durcke*, castigare, vox Danorum. 7. *lac. Dalec hampy* παρ' ἰαμα. 8. *Posidonius* explicatus. 9. *Isaacius* dimissus. 10. *Curmen*, eodem cum *curmi*. 11. *Krmen* / *saginato*, *Krme* / *cibus* Boheimis. 12. *Krome* / *Germanis* *micapanis*. 13. *Tū curmi* derivatio ex antiqua voce Britannica. 14. *Curmi*, an *canum* *Vlapiant*.

I **D**ioscorides lib. I I. cap. LXXXI. meminit potusex hordeo, quem κοῦρμι vocat. καὶ τὸ καλούμενον δὲ κῆρμι, inquit,

quit, σκδαζέρον ἢ ἐκ χειρῶν. ὦ καὶ ἀνὴ οἷς πόματι πλάσ-
 κεις χεῖνται. *Fit ex hordeo etiam potus, quem curmi vocant,*
eo ὅτι sape loco vini pro potu utuntur. Posidonius, Philoso-
 phus Stoicus, lib. de Hist. Celtar. agens de ipsorum convi-
 viis & potu, apud Athenæum lib. IV. *corma* appellat, & ex
 tritico parari notat. Locum adscribo integrum: Τὸ ἢ πιό-
 ρον ἔστι, ποτὸν ἔστι τῶν πλεονέστων οἴνου ἐξ Ἰταλίας, καὶ τῆς
 Μασσαλιητῶν χώρας ὡρακομιζόμενον. ἀκρατὸν ἢ ἔστι, ἐπιόπ-
 ρον δὲ ὀλίγον ὕδατος ὡραμίζου. ποτὸν δὲ τοῖς ὑποθεστέροις ζυθ-
 ούμενον μετὰ μέλιτος ἑσκασμένον. ποτὸν δὲ τῶν πολλοῖς καθ'
 αὐτὸ καλεῖται δὲ κόρμα. *Quem locum sic interpretor. Lo-*
cupletes vinum bibunt ex Italia advectum & Massiliensium
regione: at ὅτι ad meracum: interdum pauca aqua permixtum:
Ab inferioris conditionis hominibus zythum triticeum bibi-
tur, cum melle paratum: à vulgo autem per se, dicitur vero cor-
ma. In ultimis his Posidonii verbis legebatur jam olim, κα-
 λει δέρκομα, nullo sensu. Unde mendum loco subesse adver-
 tens primus Joan. Ruellius lib. II. de nat. stirp. cap. XIII. fe-
 licissima conjectura legendum censuit, καλεῖται δὲ κόρμα.
 Nec aliter in codicibus MSS. legi postmodum observavit e-
 ruditissimus Casaubonus Animadv. in Athen. ad hunc lo-
 cum. At Joan. Isaacius Pontanus Glossario Prisco: Gall. in
 voce dercoma, retinet τὸ δέρκομα apud Posidonium, & Ger-
 manicæ vult esse originis, vestigiumque vocis superare pu-
 tat in lingua Cimbrica sive Danica, in qua vox *dureke* (in
 finitivum ait esse) sit *coercere, castigare*. Atque ita δέρκομα
 ait esse, non zythum triticeum, sed *vinum aqua tempera-*
tum, & quasi castigatum: idque contra mentem Posidonii,
 sive *corma*, sive *dercoma* apud ipsum legatur. Verum con-
 textum Græcum inspicere insuper habuit, vir eruditus, La-
 tinaque tantummodo editioni fidens, deceptus est: Posi-
 doniumque non de triticeo aliquo potu, sed tantum de vi-

no seu mero, seu aqua temperato loquutum putavit. Aut
6 enim interpres, Jacobus Dalechampius, vir alias undiqua-
que doctissimus, festinatione quadam, ut facile in tam ma-
gno opere fieri potest, aliqua inter vertendum omisit: aut
exscriptor potius, sive editor, quæ versa erant, mutilate,
omissaque integra periodo edidit hoc modo: *Locupletes*
vinum bibunt ex Italia petiitum vel Massiliensium regione, &
id merum: interdum aqua paullulum affundentes: dercoma id
7 *vocant.* Quæ si cum nostra versione, quæ integra est, quis
conferat, manifeste cognoscat, non hoc voluisse Posidonius
um; Celtas locupletes ex Italia aut Massilia bibere vinum,
nunc merum, nunc aqua pauca mixtum, & hoc vocari *der-*
coma: Sed hanc fuisse ejus sententiam; Celtas locupletes bi-
bere vinum ex Italia & merum & mixtum, pauperiores zy-
thum triticum cum melle, vulgus infimum zythum per
se, sine melle & hunc vocari *δέρομα*, seu potius *νόμμα*, ut
esse diximus in MSS. Atque ita derivatio nominis illa ex
lingua Cimbrica, desumpta à vini temperatione & castiga-
tione, cujus nulla apud Posidonium facta mentio, per se con-
8 cidit. Retinemus igitur *τό κορμι*, quod aliis etiam *curmen*
9 dictum fuit. Lexicon Philoxeni: *Curmen*, *κόρμι* *κόρμι*.
Ubi per *κόρμι* intelligitur *frumentum*, ex quo fit potus. Abr.
Wernerus Orat. de Cervis. Hebræum esse censet vocabu-
lum, & denotare *lutrem aeneam*, in qua potus hic eoqui so-
let. Matth. Martinius Lexico Philolog. *curmi* à voce Sla-
10 vonica esse conjicit. Bohemis enim, inquit, *Krmen* / est *sa-*
ginatio, *κρμνός*; à *Krme* *ferculum*, *cibus*; & *curmi* est *μα-*
11 *κρμνός*, & pinguefaciendi vim habet. Ita Germanis *Kromel* /
12 *medulla panis*; *Kruhmlen* / *in micas frangere*. Vicinum et-
13 iam ait esse Germanico *Korn* / *frumentum*. At Guilelmus
Cambdenus in Descript. Britann. ubi agit de Comitatu &
opido Darbiensi, cervisiæ optimæ coctione celebrato, ex eo
quod

quod Dioscorides in Curmi descriptione subjungit, similes
curmi potiones etiam in Occidentali *Hiberia* & *Britania*
 ex tritico parari; pro *Hiberia* aut *Iberia* quidem voca-
 bulo vocem *Hibernia* reponit: cervisiam verò, quam An-
 gli hodie *alam* vocant, Britannos antiquo vocabulo
Kuvrvv ait appellasse, & ex hoc corrupto hodie perperam
 apud Dioscoridem legi *curmi*, Verum nos ea nunc in me-
 dio relinquimus. Gregorius Holoander ad Ulpianum in L. ¹⁴
 si quis vinum. D. de trit. vino & ol. leg. & Guidus Panciro-
 lius Var. Lect. lib. II. cap. LXXXV. pro *camo*, quod habet Ul-
 pianus, substituunt *curmi*. Verum ea de re in ipsa *cam* hi-
 storia videbimus.

CAPUT OCTAVUM.

SUMMARIA.

1. Hispanorum potus *celia* & *ceria*. 2. de ijs locus Plinij.
3. de *celia* Flori. 4. vocis *indigena*, apud Florum acceptio.
5. de *celia* locus Orosij. 6. de utraque locus Polybii. 7. *Celia*
an à calefaciendis dicta. 8. *an eadem cum Oela Anglorum*. 9.
Ceria an à colore ceræ. 10. *an à Germanico zehren / epulari*.
11. *an zehren / fermentare*. 12. *celia & ceria an idem po-*
tus.

Hispanorum ex frumento potus *celia* & *ceria* erant. U-
 triusque meminit Plinius lib. XXII. cap. XXV. *Et frugum 2*
quidem hæc, inquit, sunt in usu medico. Ex iisdem sunt &
potus, ut Zythum in Aegypto, celia & ceria in Hispania. Me-
minit celia etiam Florus qui sub Trajani principatu vixit,
sub initium secundi seculi æræ Christianæ, lib. II. cap. XIX.
ubi de Numantinis ait: Eo necessitatum compulsi, ut destina-
ta morte in periculum ruerent, quam sese prius epulis, quasi
inferiis implevissent, carnis cruda & celia, sic vocant indige-
na ex frumento potionem. Ubi tamen vir clarissimus, Joan. 4

rietas. Vossius vero & hoc addit, Hispanos mutata litera
 R in L, fecisse ex *ceria*, *celiam*: ut uterque ita potus unus
 sit idemque, nec diversus. Huic tamen hac in re assensum
 præbere nequimus. Licet enim tam *celia*, quam *ceria*, po-
 tus sit ex frumento, atque in hoc uno conveniant: diversum
 tamen à *celia*, *ceria* esse nomen, & *celia* à *ceria* non minus
 quam *zythi*, potuumque à nobis enumeratorum aliorum,
 vel ex Plinio docemur; quem diserte, ut *zythum* in Ægy-
 pto, ita in Hispania tum *celiam*, tum *ceriam* ex frugibus ef-
 fe potus, adfirmare diximus, nomine tamen inter se diffe-
 rentes.

CAPUT NONUM.

SUMMARIA.

1. *Camum*. 2. *Vlpiani ex Digestis locus*. 3. *eius sensus*
 4. *zerzuphum*. 5. *cicernum*. 6. *lectio vulgata retenta*. 7.
camum, an cammarum Apicij. 8. *an curmi Dioscoridis*. 9. *an*
lora. 10. *vinum d'Arigiov*. 11. *vinum d'σερφύλων*. 12. *ἰα-*
ρῖνα. 13. *lora an defrutum*. 14. *οἶν & σίρα*. 15. *defru-*
tum & sapa differunt. 16. *camum an cibus potabilis*. 17. *ca-*
malis cibus, Cælij Aureliani. 18. *eius lectio alia explicata*.
 19. *camum an vinum chamadrites*. 20. *camum proprie quid*.
 21. *de eo Priscij Panitis locus*. 22. *& Simonis Ianuensis*. 23.
camum ab Hebræo cham.

VLpianus JCrus, qui sub Alexandro Severo Imp. maxime
 floruit, circa salutis nostræ annum c c x x i i i. meminit,
 potionis ex frugibus, quam *camum* vocat, in L. si quis vi-
 num. ix. D. de trit. vino & ol. leg. ac sub vino legato eam
 contineri negat. Verba legis omnia, quod de ipsis deinde
 plura dicenda sint, adscribam. *Si quis, inquit, vinum lega-*
verit, omne continetur, quod ex vinea natum vinum permar-
sit. Sed si multum sit factum, vini appellatione non continebi-

E 3

sur

tur proprie, nisi forte paterfamilias etiam de hoc sensit. Certe
 Zythum quod in quibusdam provinciis ex tritico, vel ex hor-
 deo, vel ex pane conficitur, non continebitur. Simili modo nec
 camum, nec cervisia continebitur, nec hydromeli. Quid con-
 ditum? nec hoc puto, nisi alia mens testantis fuit. Oenomeli
 plane, dulcissimum vinum continebitur. Et passum, nisi con-
 traria sit mens, continebitur. Defrutum non continebitur,
 quod potius conditura loco fuit. Acinaticum plane vino conti-
 nebitur. Cydoneum, & si qua alia sunt, quæ non ex vinea fi-
 unt, vini appellatione non continebuntur. Item acetum vini
 appellatione non continebitur. Hæc omnia ita demum vini no-
 mine non continentur, si modo vini numero à testatore non sunt
 habita, alioquin Sabinus scribit, omnia vini appellatione con-
 tineri, quæ vini numero paterfamilias habuit. Igitur & ace-
 tum, quod vini numero paterfamilias habuit, & Zythum &
 camum, & cætera, quæ hominum affectione atq; usu vini no-
 mine habebuntur. Si acetum quis legaverit, non continebitur
 legato acetum, quod vini numero testator habuit. Embamma
 3 autem continebitur, quia acci numero fuit. Vult nempe
 Ictus, zythum, camum, & cervisiam, & alia, quod ex vi-
 nea, ut loquitur, non fiant, vini appellatione, aut vino à te-
 statore legato, non contineri, nisi alia fuerit mens testantis,
 atque hæc ea pro vino habuerit: quemadmodum hominum
 affectione & usu pro vinis haberi possunt, quæ vina proprie
 non sunt. Quanquam verò hic loci sensus sit, nihilominus
 non pauca in eo à recentioribus Ictis, virisque doctissimis
 4 aliis in dubium vocari cœpere. Et primo quidem, pro certè
 zythum, olim legebatur ζεϑυϑυμ, vox nihili & nullius
 significatus: pro qua primùm Alciatus lib. i. prætermis. re-
 5 posuit cicernum, ac si intelligeretur potus is, quem Iulianus
 Imp. in Epigrammate, quod suo loco dabimus, τράγοϑ &
 πυρογαῖν, & βρόμιον, seu hircosum, frumentigenam & siliginem

am vocet. At postmodum idem Alciatus pro zythum & zythum substituit. Hæc autem & verissima est lectio, & ab omnibus mox recepta. Deinde pro verbis, *ex pane*, Alciatus in lege dicta rescribit, *ex farre*: hæc. Cujacius lib. II. Observat. xxx. & lib. xxiv. obs. xxxix. *ex panico*. Neuter enim perfradere sibi potuit, ex pane potionis quoddam genus olim fieri consuevisse. Ego vero vulgatam lectionem retineo, & ex pane tale quid fieri solitum, in progressu docebo. Pergo vero ad *camii* nomen. Hoc, quod nullibi apud Latinos id sibi lectum meminerit, observatione dignum censet Catellianus Cotta Icius, in Memorabil. Alii vero, quod nec ipsi id alibi legissent, spurium credidere & *καυος* *φεύων*. Eruditissimus Cujacius, subdubitans quid esset *camium*, primo *loram* esse putavit, & rei probandæ Apicii locum adduxit ex lib. II. de Re Culin. cap. II. ubi is ait: *Cammarum, vel defrutum immittatur, quod Romani loram vocant*. Legit autem pro *cammaro*, *camum*. Mox tamen dubitatum *camum* non sit *curmi* Dioscoridis, quam apud Ulpianum proxime post zythum nominetur, *curmi*, ut similiter fit apud Dioscoridem. Quemadmodum & Gregor. Harioander ad dictam legem, & Guidus Pancirollus Variar. Lect. lib. II. cap. LXXXV. pro *camo* tò *curmi* substituerunt. Verum de *lora*, sive *lorea*, ut vocat Agellius lib. X. cap. XXIII aut *loriola*, ut Varro lib. I. de vita Pop. Rom. primum fallitur Cujacius. Neque enim hæc ex hordeo fit aut frugibus, ex quibus zythum, & cervisiam, & camum fieri notat Ulpianus. Ac licet *lora* jure vinum dici nequeat, ut dicit Plinius lib. XIV. cap. IX. tamen nec potionibus ex frugibus addici potest. Quin veteribus ad vina potius refertur, & vocatur *vinum secundarium*. Græcis *δευτεριον*. Dioscoridi lib. V. cap. IX. *οίνος* est *δευτεριος*; qui Hesychio, *ὁ μετὰ τὸ ὕδωρ δευτεριον* *ἐστὶν αἶμα* *τῶν σιμιθῶν*, *δίνος*. quæ tamen verba vel corrupta vel

- vel mubila sunt. Pollux lib. vi. cap. 11. vocat οἶνον φάυλα
 & τρυγηφάνιον, nullius pretii & quasi vini facem, in compa-
 11 ratione ad vina proprie dicta. Sacrae literae Numeror. cap.
 vi. vers. 111. & Hippocrates noster lib. de vict. rat. in morb.
 ac. nominant οἶνον, seu ποτὸν διὰ τὸν σερμύλων, potum aut vinum
 ex vinaceis. Cato de Re rust. cap. xxv. & lvi. inter familiae
 portiones recenset: Plinius loco dicto inter vina operaria.
 12 Auctor Geopon. lib. vi. ex Anatolio θαμίναν vocat, & de-
 scribit, ac πόμα esse ait οὗτος ἀνδρῶν τῆς ἀγροικίας, portionem rus-
 sticis non in suavem. Praeterea, licet saepius lora mentio fiat
 apud auctores, nemo tamen ex omni eorum numero ca-
 mum appellavit, ut adversus Cujacium argumentabatur
 Hier. Mercurialis Variar. Lect. lib. v. cap. 1. Apicii vero lo-
 cum à Cujacio adductum quod attinet, haud liquet an de
 camo is ibi loquatur. Atque ut maxime de eo loquatur, &
 cammarum ibi sit camum; tamen non camum, sed, quod
 proxime sequitur, defrutum, loram esse Romanis, affirma-
 13 re videtur. Et tamen ne sic quidem verum diceret. Defru-
 tum enim non lora illa est, de qua loquuti sumus, sed mu-
 stum decoctum, & coctione imminutum, quemadmodum
 14 & sapa: quam οἶνον σίραμον vocat Hippocrates lib. i. & ii. οὗτος
 γυναίκα. Graecis aliis est ἔψημα. Galenus in Explic. voc. Hip-
 pocr. ἔψημα, ὅπερ σίραμον. Hesychius: ἔψημα, ὅπερ ἐνίοι σί-
 ραιον καλεῖσθαι ἄλλοι γλυκῶν. Plinius lib. xiv. cap. ix. Siraum,
 15 quod alii hepsema, nostri saram appellant. Hoc tamen, si pro-
 prie magis loqui velimus, defrutum & sapa differunt, quod
 illud sit mustum decoctum ad tertiam, haec ad mediam par-
 tem, ut docent Varro lib. i. de vita Pop. Rom. apud Noni-
 um, & Plinius loco dicto. Immo Celsus lib. ii. cap. xix.
 defrutum eo firmitus esse censet, quo magis sit incoctum.
 16 Vide etiam Columellam lib. xii. cap. xx. & xxi. Igitur
 Hier. Mercurialis loco adducto camum fuisse ait pononis
 genus

gēnus ex varijs rebus commixtum, quod *cibi potabilis* formam retulerit, & quia peculiare quid fuerit uni alicui nationi, non esse mirum putat, si à plurimis tacitum fuerit & ignoratum. Adducit opinioni suæ stabilendæ verba Cœlii Aureliani, qui de pronis in catalepsin ita loquitur lib. 11. *Acut, pass. cap. x. Sciendum igitur, quod hac passio ex iisdem causis antecedentibus fit, quibus aliæ quoq; passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, camali cibo, & horum similibus rebus.* Verum quis per *camum* credat *cibum potabilem*, 17 aut per *camalem cibum* intelligi *camum*? potionem nempe illam, quam Ulpianus tam arcte cum zytho & cervisia conjungit, ut sub idem genus concludat? Quam etiam causam credemus Ulpianum habuisse, ut quæreret, an *cibus potabilis* sub vino contineretur? Tale quid enim de cibo, utcunque liquido, vel cogitare absurdum fuerit. Adde quod 18 in plerisque Cœlii editionibus non legatur, *camali cibo*, sed *carnali cibo*; ut videatur intelligi multus esus carniū. Hanc autem lectionem genuinam esse, vel illud probat, quod mox Cælius addit, passionem *cam* infestare potissimum homines edaces; qui nempe *carnivori* sunt, ac multum *carnis solidiorisq; cibi* absument. Alia adhuc est opinio Andr. Alciati, qui lib. 1. Prætermis. in voce *chamum*, ex eo, quod Dioscorides lib. v. cap. xxxvi. *vinum* nominat *chamadrites*, quosdam inde putat extorsisse *chamum*. Verum non *chamum* est apud Ulpianum, sed *camum*, & vino contineri negatur. *Vinum* vero *chamadrites* verum est *vinum*, *chamadrys* sapore tantum imbutum, ut *vinum absinthites* sapore *absinthii*: quæ vino legato contineri, non excludi debent. Itaque *cam* vocem apud Ulpianum retinemus, atque id non *loram* esse adseveramus, nec *cibum potabilem*, aut *camalem*, nec *vinum chamadrites*, sed *potum ex hordeo*: qui tamen non soli Ulpiano, sed aliis etiam

- 21 isto nomine appellatur. Testem adduco Priscum Paniten,
Sophistam, qui Theodosii Junioris ætate floruit, cujus ex
Eclogis Hist. Goth. hæc verba: Ἐνομήζοντο δὲ καὶ οἱ ἑσώ-
μενοι ἡμῖν Ἰσηρῶν κέγχρον, καὶ τὸ ἐκ κρηθῶν χορηγούμενον πο-
μα. κάμρον οἱ βάρβαροι καλεῖσιν αὐτὸ. *Ministri vero, qui nos
sequebantur, advehebant nobis cenchrum seu milium, potio-*
22 *nemq; ex hordeo, quam barbaricamum vocant. Adde Simo-*
nem de Janua, sive Genuensem, quanquam recentiore,
& qui circa annum Servatoris clō cc LXXXIIIX floruit, Ni-
colai IV. Pont. Max. Capellanum, ut vocant, & Medicum.
Ejus verba sunt in Clavi sanationis, sive Synonymis: Cere-
visia, camum, foca. Item: Camum, siccera, potus factus ex
23 hordeo, & aliis rebus calidis, ut zinziber & similia. Coetes-
rum Matth. Martinius Lexico Philol. & Jo. Ger. Vossius
lib. 1. de vitis serm. cap. 14. dictum putant camum ab He-
bræo cham, hoc est, calidum: quod calefaciat, calidosque
vapores & inebriantes ad caput & mentis domicilium trans-
mittat.

CAPVT DECIMVM.

SUMMARIA.

1. Laus Vlpiani. 2. in eius verbis apparens contradictio. 3.
Oenomeli à mulso an differat. 4. Cenomelle, vox nihili. 5. Mul-
sum vino non continetur. 6. Oenomeli an contineatur. 7. Oeno-
meli quid Cuiacio. 8. οἶνος μελιδῆς. 9. οἶνος μελιχρῶς. 10. μελίηλας
γλυκύμελα &c. 11. μελόμελι, γλυκύμελι &c. 12. Oenomeli quid.
13. Vlpiani laus. 14. Oenomelitis genus duplex Alcivato. 15.
Mulsum potius sibus, quam potus Plinio. 16. eius ab oxymo-
lite differentia ex Alcivato. 17. Modicum non curat Prator.
18. Conditivox. 19. Alcivati error. 20. Conditum quid ho-
die. 21. quid veteribus. 22. simplex. 23. compositum. 24.
conditum Pallada. 25. Aegineta & aliorum. 26. exemplum
conditi simplicis. 27. Claretum. 28. exempla conditi compo-
sitivi.

set 66.

fiti. 29. conditum vino non continetur. 30. Passum vino continetur. 31. Et ad dulcia pertinet. 32. mulieribus, vino prohibito, bibere permissum. 33. à patièdo dictum. 34. aliud primum, aliud secundarium. 35. Acinaticum. 36. acinaticium, aromaticium. 37. acinaticum an lora. 38. acinus. 39. σέμφυλον, γίγαρτον. 40. lora εκδασία. 41. ἐκπίεσμα. 42. lora vino non continetur. 43. acinaticum proprie quid. 44. Ulpiani de acinatico dubitatio unde. 45. vinum protropum Plinij. 46. Lacryma, vinum Campania. 47. embammatis acceptio varia. 48. ut Ulpianus acceperit. 49. Areti genera varia.

AD alias nunc potionum ex frugibus differentias ex institutiratione pergendum nobis erat; sed retinemur ab Ulpiano, quem Modestinus inter *Coryphaeos legum prudentium*, sive, ut Græca ejus verba habent, νομολογῆς νομίων jure merito reponit in L. xiii. §. aliud. D. de excusat. Ejus nomini honorem hunc habebimus, ut præter ea, quæ de *camo*, *lora* & *defruto* diximus, cætera etiam hac occasione, quorum in contextu adductæ præcedenti capite legis, meminimus, elucidemus. Neque enim plane ἀνομοδίονου à tractatione hac nostra fuerint. Videtur autem in ipso legis principio quædam se prodere contradictio. *Mulsum* enim vino legato negat contineri, contineri autem vult *anomeli*. At *anomeli* Dioscoridis Græcorumq; cæterorum, & *mulsum* Plinii ac Latinorum, plane una eademque res est; vinum nempe melle mixtum, quod pluribus probare operæ pretium non est. Idem vero vino contineri, & non contineri, manifestam implicat contradictionem. Pius Andreas Bartolinus in Auctario notat in quibusdam codicibus olim scriptum fuisse apud Ulpianum *cenomelle*: pro quo tamen, quod inepta & nihil significans vox sit, recte is reposuit *anomeli*. Lazarus Baysius Tract. de Vasculis, ad L. xix. cum

aurum, §. sed cui vasa, D. de auro & arg. leg. ma vult suspi-
 cari locum esse mendosum, quam Ulpianum contradic-
 nis aut ignorantia accusari. At ubi mendum latere putet,
 5 non indicat. *Mulsum* sane vino non contineri, certo sibi
 persuasum habuit Ulpianus: idque extra presentem locum
 colligi potest etiam ex L. Idem Pomponius v. §. idem scri-
 bit. D. de rei vindic. ubi ait: *mulsum ex melle & vino factum,*
suam speciem pristinam non continere. Quod si speciem pristi-
 nam non continet, vini puta, utique nec vino continebitur.
 6 At *œnomeli* vult contineri, tanquam vinum dulcissimum.
 Tota igitur difficultas in eo posita erit, ut explicetur, quid
 per mulsum, quid per œnomeli, quæ alias idem sunt, Ulpi-
 7 anus intellexerit. Jac. Cujacius, Jctus longe doctissimus,
 lib. xxiv. observ. xxxix. censet Ulpianum per *œnomeli* in-
 telligere *vinum dulcissimum*, quod tale sit *sine ulla mixtura*
mellis, vel corporis alterius, & œnomeli dicatur ut melimela,
poma dulcia. Verum ea significatione œnomelitis vocem
 nemo unquam veterum, sive medicorum, sive scriptorum
 aliorum usurpavit, nec exemplo rem probare potuit Cujas
 8 cius. Homerus Iliad. lib. ii. xx. & sæpe alibi *vinum dulce*
 vocat οἶνον μελιθεῖα. Idem facit Hippocrates lib. περὶ παθῶν.
 9 alibi οἶνον μελιχρὸν & μελίχραν, *vinum mellea dulcedine præ-*
ditum. Nemo œnomeli vinum dulce aut esse voluit, aut
 interpretatus est. Nec forte compositionis ratio eam inter-
 10 pretationem admittat. μήλ & sane, si præponas in compo-
 sitione τὸ μέλι, & μελίμηλα dicas, *mala sunt mellei saporis:*
γλυκύμηλα, mala dulcis saporis: non secus ac χρυσομήλα,
mala sunt aurei coloris: ὑδρόμηλον potio est ex aqua & malis
 confecta. Ita μελίωσθ, *lotus mellinus, seu mellei saporis.*
 11 At si in compositione τὸ μέλι vocibus aliis postponas, alia
 & diversa orietur significatio, & μηλόμελι non erit pomum
 mellei saporis, sed potus ex melle & pomis; quemadmo-
 dum

*dum θαλασόμελι, κυδωνόμελι, ἑμφακόμελι, ροδόμελι, ὕδρως
 μελι, sunt potus aut conditura ex melle & aqua marina, ma-
 lis cydoniis, uvis immaturis, aceto, rosis & aqua confectæ.
 Eademque ratione & οἶνόμελι potus erit ex melle & vino, 12
 quem *mulsum* vocamus, non *vinum dulcissimum*. Nec la- 13
 tere hoc potuit Vlpianum, *virum summi ingenii*, ut vocat
 Justinianus in L. unica. §. ne autem Cod. de ead. toll. Alci- 14
 atus igitur Parerg. lib. ix. cap. ii. aliam insistit viam, ut à
 contradictione liberet Jurum. Ait duplex œnomelitis ge-
 nus apud Dioscoridem lib. i. cap. xii. inveniri: alterum ex
 vini austeri & veteris partibus duabus, & mellis una, quod
 proprie sit *mulsum*; alterum ex musti dulcis partibus sex &
 mellis una, tempore vindemiæ confectum, quod dulce per-
 maneat: & hoc esse œnomeli Vlpiani. Addit Auctorem
 Geopon. lib. iix. hoc ultimum parare ex decem partibus
 musti & una mellis; priori vero addere costi aliquid, folii,
 malabathri, smyrnæ, cassiæ, nardi aut piperis: eaque ratio-
 ne ultimum adhuc magis vinum manere, nec nomen per-
 dere, vino autem contineri. Cui opinioni firmandæ adde. 15
 re possis, *mulsum* ob plurimam mellis admixtionem Plinio
 lib. xxii. cap. xxiv. potius cibum, quam potum appellari.
Mulsi, inquit, *senectam longam mulsi tantum nutritu to-
 leravere, neq. ullo alio cibo. Ut ita mulsum esset, quod mul-* 16
*ta mellis mixtum majorem crassitiem; œnomeli quod mi-
 norem ac dilutiorem tantum acceperit. Verum nec hoc
 modo difficultas tollitur. Si namque id, quod ex vino &
 melle fit, speciem suam perdit, nec vinum manet; quod
 Vlpianum statuere loco proxime adducto docuimus: æque
 vinum id speciem perdet, quod parum, quam quod mul-
 tum mellis receperit. Magis enim & minus non variant
 speciem: nec minus œnomeli perdet speciem, quod parum
 mellis, quam mulsum, quod multum dicitur recepisse. Ni-**

17 si dicamus, Ulpianum non Medicorum more hic loquutum,
 sed Juratorum, apud quos *modicum non curat Prator*. Sed
 18 pergimus in lege ad *conditi* vocem, de qua tamen ante
 quam dicamus quid sit, notabimus errorem Alciati loco
 adducto. Dixerat Ulpianus: *simili modo nec camum, nec*
cervisia vino continebitur, nec hydromeli. Mox quaerit: *Sed*
 19 *quid conditum?* Hoc arripiens Alciatus, tō *conditum* refert
 ad *hydromeli*, & duplex illud facit, aliud *simplex* Plinio di-
 ctum, & *melicratum*, seu *aquam mulsam*; aliud, *conditum*
 ex aqua & melle vinum. Inepte! *Hydromel* quidem aliud
recens est, aliud *inveteratum*; aliud *crudum*, aliud *coctum*,
 ut suo loco pluribus dicemus. Nullum vero est, quod *con-*
ditum à scriptorum aliquo sit appellatum. Nec Ulpianus
conditum cum *hydromelite* conjungit, sed *hydromelite* à
 vino legato excluso, quaerit porro de condito, & mox hoc
 20 etiam excludit. Neque etiam *condicum* est, ut quidem vo-
 luit Jo. Bapt. Pius Annot. Poster. cap. cxxxiii. *elegantia &*
suavitate excoctum cibarium. De cibario enim dubitare aut
 quaerere non poterat Ulpianus, an ad vinum legatum perti-
 neret. Dico igitur: *Conditi* vox aliter olim apud veteres
 accipiebatur, alio hodie significato à *τῆς ἰατρῆς ἡ συνήθεια* usur-
 patur. Hodie *conditi* nomen primum tribuitur confervis &
 pulveribus, rebusque aliis, quae mediante melle vel syrupo
 in formam electarii miscentur. Aliter sumitur pro medica-
 mento, aut simplici aliquo, ut sunt radices, fructus, flores,
 caules, atque id genus alia, quae diutioris conservationis
 gratia, melle vel saccharo integra condita, in usum repo-
 nuntur. Exempla habemus passim apud Geoponicōn & rei
 21 rusticæ scriptores, & medicorum plurimos. At veteribus
conditum etiam potio erat, quae bibi solebat. Isidorus lib.
 xx. Orig. cap. iii. *conditum* ait vocari, quod non sit *simplex*,
sed commixtione pigmentorum (aromata intelligit) *compon-*
situm.

Stum. Sed obscuriora hæc sunt verba, quam ut solidè rens
 explicent. Nos cum Leonh. Fuchsio Annot. ad Myreps:
 sect. 1. cap. XLV. Jo. Brodæo Annot. ad Anthol. Græc. lib.
 1. tit. εἰς ἰατρῆς, & Cl. Salmasio Notis ad Simplicii Comm.
 in Enchir. Epicteti cap. 1. dicimus esse *vinum aromatis con-*
ditum. Nomen Latinum est, Græcis posterioribus etiam u-
 sitatum. Duum autem generum erat *conditum*; aliud *sim-* 22
plex, aromatis infectum & melle aut saccharo dulceratum;
 quo fere ad stomachi frigidioris mala utebantur, & palati-
 gratia, aut in eo, tanquam vehiculo, medicamenta solidio-
 ra exhibebant. Alterum *compositum* erat, vel ad evacu- 23
 andum corpus à peccantium humorum mole, vel certis in
 eo morbis occurrendum. De priori intelligendus Simplic-
 cius, quando loco adducto, de avibus humanum sermo-
 nem edoctis, ait, quod ignaræ quid dicant, dicant tamen,
 κονδίτον πῖν, *conditum bibo.* Intelligendus de eodem Palla- 24
 das in epigr. quod est Anthol. Græc. loco dicto, in quo à
 medico Romano conditum ad stomachi morbum, aut fri-
 giditatem potius, ut puto, sibi confici rogat.

Κονδίλις μοι δέ, τὸ ἢ κονδίλον πόθεν ἔχει
 τοῦνομα; τῆς Φωνῆς δὲ γὰρ ἀλλότριον
 τῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς Ῥωμαϊκῶς ἢ καλεῖται,
 αὐτὸς ἂν εἰδῆις, Ῥωμαϊκῶταίῳ ὦν.
 Σκεδάσον ἐν μοι τῶν, τὸ γὰρ καλέχον με νόσημα·
 τῷ σπμάχῃ χρίζεν τῶδε λέγῃσι ποτῶν.

Id ita Latine loqui fecimus:

*Conditum mihi opus est, sed conditum unde recepit
 Nomen? nam à lingua disidet omnimode
 Græcorum, quod si Romano ita dicitur ore,
 Tu, qui Romanus, noveris eximie.
 Confice mihi hoc igitur, nam qui mihi morbus inhæret
 Ventriculo, potus indiget huius ope.*

De

- 25 De eodem insuper condito capiendus est Paullus Aegineta lib. III. cap. XLIV. ubi de coli dolore agit, *Porrum*, inquit, *his dandum, coctum cum condito: & ipsum conditum bibant, & panem in ipso accipiant.* Et Alex. Trallianus lib. VII. cap. V. tractans de cibi fastidio, ex frigiditate ventriculi: *His hydragarum dandum, vinum vetus, conditum, decocta ruta & anisi.* Item Agathotychus lib. I. Hippiatr. cap. II. Ἐγχομαζέ χειμῶν & δι' οἷα παλαιῶ, ἢ κονδίτα. *Infundito hyeme in vino veteri, aut condito.* Et Tiberius Hippiatr. lib. I. cap. XXX. Δίδου κοχλεῖον μεσόν, κονδίω κεκρυμμένον. *Da cochlear plenum, condito temperatum.* Exemplum simplicis huius conditi habet Auctor Geopon. ex Democrito, lib. II. Πεπέρεως πεπλυμένη (lego πεπλυνομένη) καὶ ἐψυχρῶς, τριβορῶς ἰπμελῶς, γράμμαζα ἢ μέλι] & Ἄλκηξές. ἄ. οἷα παλαιῶ καὶ λακῶ ξέσας δ. ἢ ἔ. *Piperis loti & resiccati, accurate contusi scrupulos octo, mellis Attici sextarium unum, vini veteris & albi sextarios quatuor aut quinque.* Simile, sed pluribus ex aromatis compositum ad stomachicos habet
- 27 Myrepsus lect. XXVII. cap. XLI. & κλέρον id vocat, quod Fuchsius in Annot. interpretatur *claretum*. Et profecto nihil aliud fuit olim *conditum*, quam quod nos hodie *claretum* vocamus, & *vinum Hippocraticum*. *Conditorum compositorum* magnum apud auctores invenire passim, est numerum, *Conditi purgatorii*, ad omnis generis humores educendos, exempla habet Aëtius Tetrab. I. serm. III. cap. LXVI. LXVII. LXIIX. Tetrab. IV. serm. IV. cap. CIIX. & Myrepsus lect. XXVII. cap. XXXIV. & XXXIIX. *Exempla conditi nephritici*, & ad lapidem in vesica frangendum, invenies apud Oribasium Collect. lib. I. cap. XXXII. Aeginetam lib. VII. cap. XI. Myrepsum loco citato cap. XXIII. & XXXIX. Et solent ad eum modum etiam hodie medici parare *clareta purgantia, antinephritica, menses provocantia*, atque id genus alia.

alia. Et de *simplici condito* quærit Ulpianus an vino legato 29
contineatur, & negat contineri, nisi alia sit mens testantis;
quemadmodum nec *defrutum* sive *sapam* contineri dicit,
quod condituræ loco sint potius, quam vini. *Passum* con- 30
tra vino contineri vult. Fit enim ex vinca, immo ex uva.
Unde Isidorus Orig. lib. xx. cap. III. ait *passum esse, quidquid*
ex uva passa compressum effluit. Ad dulcia tamen magis per- 31
tinet. Onomasticon vetus: *Passum, γλυκὺ.* Itaque etiam
ad dulcia refert Plinius lib. xxiv. cap. ix. & Proculus JCrus
in L. qui vinum xvi. §. i. D. de trit. vino & ol. leg. cujus hæc
verba: *Cui dulcia legata essent, si nihil aliud testamento si-*
gnificetur, omnia hæc esse legata, mulsum, passum, defrutum.
Meminit etiam *passi* inter alia dulcia Plautus Pseudolo act.
II, sc. iv.

Murrhinam, passum, defrutum, melinam.

Et Varro lib. i. de vita Pop. Rom. *Antiquæ mulieres, maio-* 32
res natu, bibebant lortolam, aut sapam, aut defrutum, aut
passum, quam murrhinam quidam Plautum appellare putant.
Et iterum: *Tum murrhinam, vino addito, loram, passum,*
potare cæperunt. Item Gellius lib. x. cap. xxiii. de mulieri-
bus Romanis: *Ribere autem solitas ferunt loream, passum,*
murrhinam, potu dulcia. Servius ad lib. II. Georg. & Isido- 33
rus loco adducto, *passum à patiando deducunt, & volunt*
percuti uvam sicciorem & decoqui, atque inde fieri passum.
Verum hoc modo non passum fieret, sed defrutum, ut paulo
ante docuimus. Unde vapulat Servius hoc nomine à
Phil. Beroaldo in Annot. ad Serv. Fit potius *passum* ex u-
vis, sive Sole adustis, sive ferventi oleo, vel sole siccatis,
donec paulo amplius dimidium pondus superfit, ut ait Pli-
nius loco dicto. Immo ex Celsi mente, lib. II. cap. xlix.
passum, quo ex sicciore fit uva, eo valentius est. Modum pa- 34
randi *passi*, tum *primarii*, tum *secundarii*, exacte ex Ma-

G

gone

gone Carthaginensium Imperatore docet Columella lib.
 XII. cap. XXXIII. Vide etiam Palladium lib. X. cap. XIX. *A-*
 35 *cinaticum*, cuius porro meminit Ulpianus, sive *acinaticum*,
 aut *acinaticum*, ut alii legunt, dubium est, quid olim fue-
 36 rit. Alciatus lib. I. Prætermittit, in voce chamum, legit *aci-*
maticum, & pro eo reponit *aromaticum*: additque descri-
 bere hoc Dioscoridem lib. V. cap. LVI. Verum *aromaticum*
vinum, uti jam docuimus, ad condita pertinet, nec vino
 37 continetur. *Acinaticum* vero, vinum vere est Ulpiano:
 tantum quale id sit, & quodnam, controversatur. Plures
 volunt esse *loram*, quam fieri dicunt ex *acinis*, atque inde
 appellari *vinum acinaticum*, tanquam ex *acinis* factum.
 At hi toto errant cælo, & quid acinus sit, & quomodo lo-
 38 ra fiat, ignorant. *Acinus*, sive *acinum*, ut vocant Varro &
 Columella; *botrus* est, inquit Isidorus Orig. lib. XVII. cap.
 V. bacca nempe, totusque fructus cum partibus suis, *folli-*
 39 *culo* nempe exteriori, seu cute ambiente, *σέμφυλον* Græci
 vocant, *carne*, *succo*, seu liquore vinco, & *nucleo*, qui Græ-
 cis γέγαρλον, Latinis quibusdam *vinaceum*, granulum puta
 40 lignosum, in acino. Non fit autem lora ex acinis; ita enim
 vinum esset: sed ut Varro lib. I. de re Rust. cap. LIV. Colu-
 mella lib. XII. cap. XL. Dioscorides lib. V. cap. IX. Galenus
 lib. XI. de alim facult. Plinius lib. XIV. cap. X. Non. Mar-
 cellus cap. XVII. aliique docent, quando musto ex acinis ex-
 presso, super solida uvarum in torculari expressarum retri-
 41 menta (*Hesychius* in voce *σέμφυλα*, vocat *ἐπιπέσμαλα*) a-
 qua affunditur & maceratur. Differre autem acinum à nu-
 clea aut vinaceo, ex Cicerone cognoscimus lib. de senectute,
 apud Nonium cap. III. *Qua ex siccatantulo grano, aut a-*
cini vinaceo, &c. Palladius Sept. XI. *vinacia*, qua in acinis
celantur. Liqueat idem ex D. Augusti Epist. ad Tiberium a-
 pud Sueton. Octavio cap. LXXVII. ubi ait: *Panis unctam cum*

paucis

paucis acinis uva duracina comedi. Intelligit enim baccas u-
 va, non nucleos, quos absurdum erat cum pane comesse.
 Sed vide ad eum locum summum virorum Casaubonum in
 Notis. Vide etiam Jo. Ger. Vossium lib. i. de vitis ferm.
 cap. xxix. & Frid. Taubmanum Notis ad lib. ii. Georg. &
 ad Culicem Virg. Ex hoc vero liquido patet, *loram* non esse 42
se vinum acinaticum, quum ex acinis non fiat: nec sub vino
 etiam contineri, quum vinum non sit. Nam si acetum vi-
 ni sub vino contineri non vult Jctus, nec defrutum ex mu-
 sto decoctum; utique nec lora continebitur, ex aqua vina-
 ceis tantum superfusa. Nec obstat quod lora οἶνον δ' ἐν ἑπτάς
 & *vinum secundarium* dicatur. Nam & potus ex frugibus
 οἶνος καὶ σίβης & *vina hordeacea* vocari diximus, quæ tamen
 diserte Vlpianus à vino excludit. Quid igitur *Acinaticum*, 43
 quod vino continetur? Dico cum Cujacio & Mercuriali lo-
 cis jam dictis, esse vinum illud, quod Cassiodorus lib. xii.
 Variar. epist. iv. ab acinis denominatum ait, & οὐλασίαν e-
 jus fusius describit, ac summopere à dulcedine ac suavitate
 exquisita commendat. Locus prolixior est, quam ut hic ad-
 scribi debeat: præsertim quum ad portiones extra vineam,
 de quibus proprie agere instituimus, non pertineat. Verum 44
 quærat aliquis, quum Vlpianus de eo dubitarit, an sub vino
 contineretur, si ut vina cætera, ex acinis fit, seu baccis uva-
 rum? Puto dubitationem inde natam, quod non ad eum
 modum fieret acinaticum, quo vina alia, *aciniq. non calcis*
bus iniuriose tunderentur, nec aliqua sordium admixtione fuo-
scarentur, sed uva in autumno suspensa, hyeme rigescens ex
se deflueret, & destillaret gemmis comparem liquorem, ut ver-
ba sonant Cassiodori. Putat autem Mercurialis *acinaticum* 45
 idem esse cum *vinoprotopo*, quod Plinius loco dicto ait esse
se mustum sponte defluens, antequam calcantur uva. Prosper 46
 Reudella Jctus vinum acinaticum putat esse id, quod Nea-

poli & Romæ *Lachryma* vocatur. Vulgus *Lachrymam Christi*
sti vocat, narratque venisse aliquando Romam monachum
 quendam è locis vino bono carentibus, *Lachryma*que bi-
 bita, & audito nomine, cum gemitu dixisse: *O bone Christe,*
quare in mea etiam patria eiusmodi lachrymas non profudisti?
 Sed vulgi hoc scomma est. Nascitur autem *Lachryma* in
 Campania felice, à Vesuvio, quem *monte Soma* nunc dia-
 cunt, Surrentum usque, & Salernum & Amalfitanum di-
 strictum, in uvis nigris, ex quibus sponte finitur fluere. At-
 que id *vinum* aliqui etiam vocant *virginium*. Sed vide
 Reudellam Tract. de Vindemia, part. i. cap. 11x. & Tract.
 de Vineâ, sect. i. Coeterum in Mercurialis & Cujacii sen-
 tentiam de acinatico, tandem etiam inclinât Alciatus, sibi
 47 parum constans. Porro *embamma*, cujus hic etiam memi-
 nit Vlpianus, idem in L. ix. §. 11. D. de contrah. nupt. per
intinctum explicat. Nisi tamen τὸ *intinctus* ibi est à mala
 manu, quæ ad marginem notavit, quod deinde irrepsit in
 textum. Est autem ἀμβάπλω, *intingo*, dicitur & simpli-
 citer ἑδάμμα, à βάπτω. Sunt enim *embammata* liquores, in
 quos cibos intingimus ad saporis gratiam, & gulam irritan-
 dam, ut *garum*, *sapa*, *acetum*, & id genus alia. Columel-
 la etiam *sinapi* pro *embammate* commendat lib. xii. cap.
 xv. *Hoc sinapi*, inquit, *ad embammata non solum idoneo,*
sed etiam pretioso utere. Apicius lib. 11x. de re Culin. cap. 11.
embammata vocat condimenta, quæ carnibus sive elixis si-
 48 ve assis superfunduntur. Græci vocant ἐξήμαλα. Vlpia-
 nus hoc loco *embamma* pro *aceto* sumpsit. Tale ἑξήμαλον
 αἶον dicitur, seu *acetum factitium*, ut est *scylliticum* Py-
 49 thagoræ, *piperatum* Apuleji, & *coctioni sanitatiq. inservi-*
ens Sotionis, apud Auctorem Geopon. lib. 11x. Plura id ge-
 nus videre est apud cœteros rei rusticæ & medicæ commen-
 tatores.

CAPUT UNDECIMUM.

SUMMARIA.

1. *Sabaia*, *Illyrum potus*. 2. *Sabatarius*. 3. *de sabaia locus Ammiani*. 4. & *Hieronymi*. 5. *Sabatium*. 6. *an idem potus cum Parabia Paonum*. 7. *Illyres & Paones gens una*. 8. *Sabaia unde dicta*. 9. *Sauffen Germanorum*. 10. *Saba, potare*. 11. *Σαβός*, *Bacchus*. 12. *ουβάζειν*, *bacchari*. 13. *Sabatarius, sabadius, Bacchus*. 14. *Saufeia, sacerdos Bona Dea*. 15. *Saufej, apud Romanos*. 16. *Lex Saufeia*. 17. *Bibuli, Bibaculi*. 18. *Biberius*. 19. *Parabia*. 20. *eius originatio*. 21. *potuum frumentaceorum, ut vini, effectus*.

Sed redimus in gradum, quod athletæ dicere solent. *Illy- 1*
riorum, sive *Illyrum* ex frumento potus fuit *sabaia*, sive
sabaium, à quo *Valens Imp.* aliquando *Sabatarius* per in- 2
juriam audit. *Ammianus lib. xxvi.* *Valens*, inquit, *Nico- 3*
mediam pergit, exindeq; profectus, oppugnationi *Chalcedonis*
magnis viribus insistebat: cuius è muris probra in eum iacie-
bantur, & iniuriose appellabatur *Sabatarius*. Est autem *saba-*
ia ex hordeo vel frumento in liquorem conversus paupertinus
potus. Hæc ille. Meminit post *Ammianum sabaia* etiam 4
D. Hieronymus lib. vi. in Esaiam, cap. xix. *Zythum*, in-
quit, genus est potionis ex frugibus aquaq; confectum, & vul-
go in Dalmatia Pannoniaq; provinciis gentili barbaroq; no-
mine appellatur sabaium. *Thomas Reinesius, vir doctissi- 5*
mus, Var. Lect. lib. iii. cap. ix. dubitat de *sabaia*, annon
sit idem potus cum Parabia Paonum, de qua ex *Hecateo 6*
in Εὐρώπης περιόδῳ Athenæus lib. x. scribit: *παίονας φησὶ πί-*
τειν βρώτον διὰ τῶν κριθῶν, καὶ ὠδύβινον διὰ κίγγου καὶ κοτύλης.
Paonas brytum dicunt ex hordeo bibere, & parabiam ex mi- 7
lio & conyza. *Paonas* enim & *Illyrios Reinesius* gentem ait
esse unam eandemq;. Et sunt sane, comprehendunturq;

sub Illyriis Pæones: conveniuntque in eo & *sabaia* & *para-*
bia, quod potus sint frumentacei. Quum tamen tum Am-
 mianus, tum Hieronymus *sabatam* potum dicant esse ex
 hordeo; Hecataeus vero *parabiam* diserte à bryto potuque
 ex hordeo separat, & potum ex milio & conyza faciat, ut
 terque potus prorsus unus idemque esse non poterit. Quia
 vero Illyres inter Celtas, æque ac Hispani, Galli, & Germa-
 8 ni, recensentur; Hieronymus etiam sabajum nomen bar-
 barum esse ajat; iccirco viri docti id autumant esse à veteri
 & communi illarum gentium lingua Celtica, propiusque
 9 accedere ad nostrum *sauffen*/quod est *potare*. Atque iidem
 10 porro Celticum hoc nostrum deducunt ex Hebræo, *Saba*, in-
 11 *gurgitavit se, mero se obruit*. Hinc porro *σαβός*, *Bacchus* apud
 Thraçes & Phryges: & *σαββοί*, *Bacchi sacerdotes*, ut notant
 Plutarchus lib. Sympos. probl. v. Harpocraton & Hesychius
 12 in Lexicis, & Aristophanis Scholiastes. Hinc itidem est *σαβά-*
ζειν, idem quo *εὐάζειν*, *Γαυχάζειν*, *furere, bacchari*, ut e-
 13 brii solent: & *Sabaçius*, vel *Bacchus* ipse, vel *Bacchi filius*,
 apud Orpheum in Hymnis, Strabonem lib. x. & Diodorum
 lib. i v. cap. i v. qui Apuleio lib. iix. Metam. & Macrobio
 Saturnal. lib. i. cap. xix. leniori sono est *Sabadus*: atque
 ab his tandem *sabaia*, & nostrum *sauffen*. Puto etiam Ro-
 manis Celticum hoc nomen non fuisse prorsus incognitum.
 14 Juvenalis certe sacerdoti Bonæ Deæ, mulieri bibaculæ, no-
 men dat *Saufeia*, Sat. ix. ubi de servis ait, quod soliti sint
 libentius dominorum secreta prodere, quam

surrepti potare Falerni,

Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.

15 Et quis scit, unde, & ex qua occasione nomen apud Roma-
 nos originem traxerit *Saufeorum*: ex quibus *Caium Saufe-*
ium nominat Olorius lib. v. cap. xvii. & Eutropius cap. v.

LXXI.

Lucium Saufeium, Ciceronis familiarem Corn. Nepos in
 vita Attici, & ipse Cicero lib. I. ad Attic. epist. II. *Decium*
Saufeium Plinius lib. VII. cap. LIII. à quibus & *Lex Saufeia*
 apud Gellium lib. XV. cap. X. Quemadmodum & ex biben- 16
 di lubricitate primum orta fuisse credam *Bibaculorum* & *Bi-* 17
bulorum cognomina, Romanis olim frequentia; *Bibaculo-*
rum quidem in *Furiorum* & *Sextiorum*; *Bibulorum* vero
 in *Calpurniorum* & *Publiciorum* familiis. Etiam *Tiberius* 18
Imp. apud Suetonium in ejus vita cap. XLII. ab eadem potus
 ingurgitatione pro *Claudio Tiberio Nerone* aliquando audiit
Caldius Biberius Mero. Sed de *Saufeiorum* cognomine &
 vocis *Sausse* origine, vide etiam *Christ. Becmanum* in *O-*
rig. L. L. in voce *Saba*, *Matth. Martinium* *Lexico Philol. &*
Ger. Jo. Vossium lib. I. de vitiis serm. cap. IV. Adde quæ
 his stabiliendis invenies apud *Jo. Guil. Stuckium* *Antiquit.*
Convival. lib. III. cap. VI. De *parabia* *Pæonum* nihil alibi 19
 notatum invenio, præter ea, quæ modo ex *Athenæo* vidi-
 mus. Nomen ipsum tamen Græcam videtur sapere origi-
 nem. An quod potus ejus admodum accedit *ωδύ τῷ βίνῳ*, 20
 & vim bibentibus infert, præsertim ubi accesserit *conyza*,
 quæ per se caput petit, & cerebrum invadit. Commune e- 21
 nim frumentacei potus hoc habent cum vino, ut largius re-
 cepti, sæpe non lenè tormentum ingenio inferant, atque et-
 iam pro tormento multico uti soleant, &

— — *multis urgere culullis*

Et torquere bryto, quos perspexisse laborant,

ut *Horatii* ista hac accommodem ex *Carm.* lib. III. *Ode XXI.*
 & *Arte Poët.* An quod bibentem *ωδύ τῷ βίνῳ* accendat,
 & ut idem *Poëta* ait, *in pralia truat inermem*, faciatque,
 quod de vino dicit *Diphilus Comicus* apud *Athenæum* lib.

II. τὸν ἀδενῆ πελμαῖν ἢ, τὸν δειλὸν θρασύν.

Ignavum, ut audeat, & timidum, ut fortis fiet:

five,

sive, ut Plato ait lib. i. de legibus; μετὸν πείρας ἀφοβίας, ὡς
ἐπὶ τὴν τε ἀόκτως ὀλίαν, αἷς αὐτὸς ἢ καὶ παρὰ αὐτοῦ. plenum omni
confidentia, atq; audacia, ut quidvis strenuè atq; impigrè &
dicat & pariter agat.

CAPVT DVODECIMVM.

SUMMARIA.

1. Gallipotus avidi. 2. Cervisia potuum apud eos gene-
rale nomen. 3. re aliis etiam gentibus communi. 4. quarum
præcipua recensentur. 5. Ionas Scotus emendatus. 6. Cervis-
ia. 7. an à Cerere dicta. 8. Cerebibia. 9. Cerevisia. 10.
an à ceria Hispanorum. 11. vel colore cereo. 12. aut cerebro.
13. aut à Germanico gehren / fermentare. 14. aut à zerwe /
tritico. 15. aut zehren / epulari. 16. cervisia originatione pro-
sus incognita. 18. Arvisia vina Virgilij. 19. Arvisia, an cer-
visia.

1 **D**E Gallis Ammianus ait lib. xxv. vini avidum genus est
2 se, affectans ad vini similitudinem multiplices potus.
3 Hos vero potus generali vocabulo *Cervisiam* appellabant,
4 nomine apud ipsos quidem nato, re tamen cum aliis etiam
gentibus communi. Quarum quidem gentium præter eas,
de quibus hætenus diximus, non paucas recenset Jonas Sco-
tus, qui circa annum Servatoris nostri 1562 floruit, in vi-
5 ta Columbani, cap. xvi. Verba sunt: *Quum minister refe-*
ctorii vellet promere cervisiam, qua ex frumenti vel hordei
succis decoquitur, quaq; præ cæteris in orbe terrarum gentibus,
præter Scoticas & Dardanas, qua Oceanum incolunt, ut un-
tur, nempe Gallia, Britannia, Hibernia, Germania, cæteraq;
qua ab earum moribus non discrepant, vas, quod typhrum no-
6 *minat, in cellarium deportavit. Vbi pro Dardanas, lege*
Danas, vel Danicas gentes, quæ peninsulam Cimbricam
in Oceano inhabitant, Scoticis vicinæ, & oppositæ. Nulli
enim

enim in Oceano *Dardani*, nulla *Dardania*. Veterum vero *Dardania*, *Samotheacia* antiquum fuit nomen, ut *Stephanus* nos docet $\sigma\tau\epsilon\phi\alpha\iota\omega\sigma\epsilon\upsilon\omega\upsilon$. Superat autem hodie etiam apud Gallos *cervisia* nomen, dum potus suos ex frugibus *cervoise* indigitant. *Onomasticon* vetus *cervisiam* interpretatur *zythum*. *Cervisia*, $\zeta\upsilon\sigma\sigma\epsilon$. Quibusdam, non *cervisia*, sed *cervisa* dicitur. *Poenitentiale Romanum* Tit. i. cap. xi. *Vinum & medonem, & mellitam, & cervisam, nunquam bibat, nisi in praedictis diebus.* Nec aliter scribitur in *Concilio Triburiensi*, cap. lvi. & llix. Meminit *cervisia* *Plinius* lib. xxii. cap. xxv. *Ex iis frugibus fiunt & potus: zythum in Aegypto, celia & ceria in Hispania, cervisia & plura alia in Gallis.* *Christ. Becmannus* in *Orig. Lat. Ling. origi-* 7
nem nominis cervisia non caliginosam ait esse ei, qui αἴλιον, καὶ σιμηκόνικον ὕλικόν perpenderit. Coqui enim ex frugibus; Cererem, veteri superstitione Deam, sumi pro frugibus, inde esse cervisiam. Et sane jam olim *Isidorus* *Orig.* lib. xx. cap. ii. à *Cerere*, frugum inventrice eam voluit dictam. *Isidorum* sequuti fuere *Alb. Cranzius*, *Wandalia* lib. i. cap. iv. *Gregor. Holoander*, ad L. si quis ix. D. de trit. vino & ol. leg. *Joan. Placotomus* lib. de nat. cervis. part. i. *Abrah. Wernerus* *Orat. de Cerv.* & nuperrimè $\delta\ \chi\alpha\rho\iota\sigma\mu\sigma\ \tau\eta\ \iota\alpha\tau\epsilon\omega\sigma$ *Caspar Hofmannus* *Instit. Med.* lib. v. cap. xxvii. Sequun- 8
tur alii, qui dictam putant, quasi *Cerebiam*, quod *Cere- ris* fructus in ea bibantur. *Vocabularium* vetus vult esse *Cereris vim in aqua*: corrupto etiam vocabulo in *cerevisi-* 9
am, & interposita E litera. At *Joan. Isaacius Pontanus* *Glossario Prisco* Gallico barbaris Gallis *Cereris* nomen ne per somnium quidem in mentem venisse ait: quemadmodum & *Phil. Cluverius* *German. antiq.* lib. i. cap. xvii. etymologiam istam, clarorum quantumvis virorum, ineptam & absurdam, mirari se dicit. Itaque alii *cervisiam* à 10

H

cervisa

ceria Hispanorum potu derivare voluerunt, à qua parum
11 etiam distare ait idem Isaacius. Jo. Ruellius lib. 11. de nat.
stirp. cap. xlii. & Hadr. Junius Animadv. lib. 11. cap. xii.
12 volunt esse à *cereo colore*. Alii à *cerebro* deduci, sibi per-
suasere, ac si *visat* id sæpe, & bibita petat. Hinc distichon
illud Jani Dufæ:

Quæritur unde suum ducat cerevisia nomen?

Quod cerebrum visat crebra, Sabelle, tuum.

Aut quod *cerebrum dividit*, vaporibus repleat, & quasi di-
stendat. Hoc placuit Jano Kotteritio Stromat. lib. 1. in his
versibus:

Quærebam nuper, cerevisia duceret unde

Nomen, & inveni postmodo tale etymon.

AEquo si pluris bibitur, cere dividitur brum;

Nam cerebri findit belluo, quicquid habet.

Verum *res & vocabulum*, inquit Barthius Adversar. lib.
xlix. cap. xxx. sunt barbara, & nullo modo ad Helladem aut
13 Latium spectant. Quare Isaacius, quem dixi, certam pri-
mùm Hispanorum derivat à voce *Gehren* / fermentare, ut
vulgo loquimur: deinde *cervisiam* porro dictam vult, qua-
si *Gehrwys*: nempe in modum, aut per modum fermenta-
tionis factam. *Wyse* enim, & *Weise* / mos est Germanos
14 rum lingua. Melchior Goldastus Notis ad Ekkehardi Junie-
or. Casus monasterii San = Gall. cap. ix. & Ph. l. Cluverius
loco jam adducto, Belgis, sive inferioris Rheni accolis in
usu esse ajunt vocem *terwe* / *äyti tē cerwe* / sive *zerwe* / mu-
tato c, vel z in t. quod *triticum* vel *frumentum* significat:
variasque hujus esse species, scilicet *Winterterwe* / *Som-
merterwe* / *Türkischterwe* / *Römischterwe* / quasi dicas, *frus-
mentum hyemale, æstivale, Turcicum, Romanum*. Ab hac
ergo voce *terwe* / sive *zerwe* / *cerevisia* contendunt esse ori-
ginationem, seu nominis causam. Math. Martinus Lexi-

co Philolog. cum Ger. Joan. Vossio lib. i. de vitis serm. 15
cap. iv. & *cervisiam*, & *cervisiam* accersent à Germanico
zchren / quod sit *vesci, epulari, concoquere*: qua de re etiam
paullo ante diximus. Verum enim vero, *cervisia* etymolo- 16
giam inquirere, Herculis fortasse labor sit, inquit recte Isaa-
cius; nec ideo adsequare. Hoc notandum, *cervisia* nomen
ita invaluisse, ut eo solo per maximam Europæ partem
hodie quivis è frugibus potus Latine appelletur. Præterire 17
autem hic nequeo, quod Abrahamus Wernerus Orat. de
Cervis. persuadere nobis conatus est, *vina Arvisia* & *no-
vum nectar* apud principem poetarum esse eundem potum
quem *cervisiam* vocamus. Locus est Ecloga v.

*Et multo inprimis hilarans convivium Baccho,
Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra
Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.*

Ait autem Wernerus, *vina Arvisia*, interpretibus Servio
& aliis dici *Chia* ab *Arvisio* Chii insulæ promontorio. Ad-
dit ab hoc loco vites in Peloponesum ad Epidaurum trans-
latas, urbis nomen immutasse, ut *Monembasia* diceretur,
vinumque ibi natum corrupte *Malvasiam* nobis appellari,
Gallis propius *Marvasiam*: quæ Guil. Budæi etiam est sen-
tentia. Hoc autem vinum putat Virgilii ætate toti Italiæ
non novum fuisse, sed cognitissimum, ac propterea à poë-
ta *novum nectar* dici non potuisse. Itaque ipse per novum
nectar intelligendam putat *cervisiam*, vini æmulam & *ἀρ-
βιδάουρον*, quæ *arvisia* ab *arvo* fuerit dicta, ut *cervisia* à
Cerere: quod fiat non ex uvis, sed frugibus in arvo natis.
Verum parum firma est hæc ariolatio & multas patitur in-
stantias. Primo enim variat admodum apud Virgilium le- 18
ctio, codicesque alii habent *vina Arvisia*, alii *Ariusia*, alii
Aretusia, alii etiam *Arvisia*. Ut vero *Artysia* & *Aretusia* om-
nes rejiciunt, ita de *Arvisis* & *Ariusis* lis est, utra dixe-

rit Virgilius, Et codices sane antiquiores & meliores, habent *vina Ariusia*, & maxime eam amplectuntur lectionem eruditi. *Ariusum* autem Straboni locus est in insula Chio asper & importuosus, qui *vinum* tamen fert nobile *Ariusium* dictum. Plutarcho lib. κατ' ἐπίκρουστος est οἶνος ἀριστος, Plinio aliisque per metathesin unius literæ *vinum Arvisium*. Deinde *vina Ariusia*, sive Chia, non sunt *Malvatica*, non enim ex Chio nobis, sed fere ex Creta apportantur. Præterea falsum est cervisiam à Cerere dici, ac propterea non simili modo *arvisiam* ab *arvis* fingere licet. Itaque apud Virgilium legendum censeo *vina Ariusia*, quæ à poetâ ob nobilitatem, & respectu nectaris Deorum, *novum nectar* vocantur.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SUMMARIÆ.

1. φραγῆς, potus. 2. Arabibus foca, alfoca, alfuca. 3. φραγῆδιον. 4. fucas potus simplex, compositus, duplex. 5. ex frugibus confici solitus. 6. modus ex Silvatico. 7. Arabibus ex pane factus. 8. eorum diversigenis. 9. modus Turcis usitatus. 10. Bellonij error. 11. Posca, pusca. 12. posca quid. 13. oxycratum. 14. posca etymon. 15. φραγῆ quid. 16. aqua & aceti in posca quantitas varia. 17. Bellonij pro sua opinione argumentum. 18. quod rejicitur. 19. posca ex vino acido & aqua.

1 **E**st & potionis quoddam genus, Græcis recentioribus & Arabum familiæ commemoratum. φραγῆν vocat Simeon Sethi, qui sub Michaële Duca Imp. floruit anno M L X X, & lib. περὶ τροφῶν δυνάμεως, sive de alimentorum facultatibus, omnes ipsi qualitates, quas Dioscorides zythio adscripserat, tribuit. Cujacius Observat. lib. xxiv. cap. ult. Græcis etiam φραγῆδιον ait appellatum. Glossæ tamen Græco-barbaræ

barbaræ Φωκάδιον interpretantur *myrothecam* : Φωκάδιον
ἀλαβάστρον, μυροθήκη, καννίν. Arabibus potus is *foca* dici- 3
tur, & *foca*, & præfixo articulo *alfoca*. Simeon Sethi su- 4
am suam, sive Φωκάδιον, duplicem facit : ἀπλῶς καὶ συσθε-
ζόμενον, *simpliciter paratum*, & συσθεζόν, *compositum*, quem
& διπλῶν, sive *duplicem* vocat. Fit autem ex frugibus, ut
fere alia, quæ recensuimus. Unde Simoni Januensi in Sy-
nonymis pro iisdem habentur *cervisia*, *camum*, *foca*. Mat-
thæus Silvaticus in Pandectis cap. cclxxi. dicit esse *potum* 6
ex hordeo & aliis rebus calidis, ut *Zingiber & similia*; quæ po-
nuntur in vasis terreis parvis bene obduratis, & cum aperiun-
tur, salit in altum, & vocatur *cervisia*. Arabibus tum ex hor- 7
deo fit, tum ex pane. Et frustra sunt viri doctissimi, Cujaci-
us jam dicto loco, & Alciatus in L. si quis vinum l. x. D. de
trit. vino & ol. leg. quorum ille pro *ex pane*, è quo Ulpianus
zythum confici dixerat, reposuit, *ex panico*: hic rescriben-
dum maluit, *ex farre*. Neuter enim ex pane potum fieri cre-
didit, quod jam ante etiam in *camo* monui. Fieri tamen,
quemadmodum ex frugibus, ita etiam *ex pane* potum, non
tantum Rhases notavit ex Arabum familia, lib. iiii. ad Al-
mans. cap. v. & post ipsum Avicenna lib. de regim. sanit.,
tract. v. cap. xlix. sed hic etiam pluribus rem explicat lib. ii.
Canon, tract. ii. cap. cclxxix. atque aliquot ejuscemodi
potuum differentias recenset. Unam enim fieri scribit *de* 8
pane alhavari cum mentha & apio, alteram *de pane cocto*,
tertiam *de massa alyma*, quibus deinde quartum addit *foca*
genus, ex hordeo. Ubi *panem alhavari* Andr. Alpagus in In-
terpret. nomin. Arabic. ad mentem expositorum Arabum
vult esse eum, qui fit *ex farina frumenti in aqua loti & infusi*,
non adeo, ut in depurata à fursure, ex qua fit simila. Etiam
Indos & Æthiopes hodie ex farina & pane bis cocto *cervisi-*
am sibi parare, ex Jo. Bapt. Habasciano, Indorum presbyte-

ro refert Olaus Mignus Hist. Septentr. lib. xiii. cap. xxx. &
 9 xxxi. Eiusdem præterea *phuca*, parandi modum etiam ho-
 die superare apud Turcas, testis est rerum naturalium & qua-
 rumvis aliarum investigator curiosissimus, Petrus Belloni-
 us, qui eum in Syriæ urbe *Haman*, quæ veterum *Emissa* est,
 se didicisse scribit Observat. lib. ii. cap. xcix. potumque is-
 psum *Poffet*, vel *Chouffet* incolis dictum notat, Ait autem
 parari *ex farina in massam coacta, quæ in capaci aheno coqua-*
tur, ex qua deinde orbiculi confecti in aquam demittantur, quæ
illico sponte ebulliat & calefiat sine ignis adminiculo, atq; in
densam sorbitionem coëat. Ei similem potus conficiendi ra-
 tionem describi in fragmento inedito scriptoris Anonymi
 ὡς ζυθῶν ποιήσεως, in volumine Chemicorum Græcorum
 MSS. testis est vir clarissimus Thomas Reinesius Var. Lect.
 10 lib. iii. cap. ix. Cæterum potum jam dictum, sive *phucam*,
 ad zythorum, sive potuum ex frumento genera referri, re-
 cte iudicat Bellonius; quod varix sint eorum differentix, ut
 plurimum nominibus tantum differentes, aut parandi ali-
 11 qua diversitate. At quod eundem putat esse *phucam* cum
posca sive *pusca* veterum, & *Φύσκα*, in ea falli videtur vir
 12 doctissimus. *Posca* enim veterum nihil aliud erat, quam
 quod ἄξυρατον Græci dicunt; potus nempe *ex aceto & aqua*
 13 variis modis inter se permixtis. Onomasticon vetus: *Posca*,
ἄξυρατον. Vnde & Trallianus lib. vii. cap. v. ait esse inter
 illa, ὅσα δὲ ὄξος ἔχει πλὴν σκευασίαν, καὶ πύσκα καὶ ὄξυγαλα;
 14 *quæ cum aceto parantur, & puscam & oxygala.* Dicitur autem
posca, à *poto*, ut *esca*, ab *edo*. Vnde iterum Onomasticum
 jam dictum: *Posculentum*, πότιμον. Meminit *posca* Plau-
 tus Mil. glor. act. iii. sc. i.

Alij ebrj sunt, alij poscam potitant.

Neque aliud à *Posca* portionis genus est recentiorum Græco-
 15 rum *φύσκα*, sive *φύσκη*. Moschopolus: φύσκη, ἢ κοινῶς *φύσκα*.
117/14

Physca, quæ communiter *physca* dicitur. Nam & hæc ex aqua
 & aceto constabat. Phæmon in Cynosophio, sive de Canum
 cura: φσ Crav ἢ φσιν ὄζος, καὶ ὕδωρ θερμὸν, καὶ ᾧ αὐα δίω. *Phu-*
scæ vero est acetum, & aqua calida, & ovæ duo. Similiter &
 Nicolaus Myrepsus sect. 1. cap. cccLxxxiii. φσ Crav nihil a-
 liud esse ait, quam sextarium aceti unum, & aqua sextarium
 semis. Ubi tamen notandum, non semper acetum aut aquam 16
 eadem proportione: sed nunc alterutrius majorem aut mi-
 norem portionem adsumptam: nunc alia etiam adjuncta fu-
 isse, ut de ovæ additis iam ex Phæmone patuit. Nec pro Bel- 17
 lonio quicquam facit Suetonii, quem adducit, locus. Est is
 in Vitellio cap. xii. de quo ita ait: *Adolescentem multa libi-*
dine construpatum, mox tadio profugum, quum Puteolis po-
scam vendentem deprehendisset, coniecit in compedes &c. U-
 num quidem hunc locum Bellonius ait sufficere sententiæ
 suæ probandæ. Nisi enim, inquit, ea portio aliud quam oxy- 18
 cratum continuisset, frigida eius taberna exiguum fecisset qua-
 æstum. Verum quæ hæc probatio? Satis profecto erat man- 18
 cipio fugitivo & profligati pudoris, exiguum ex vilis potio-
 nis venditione facere quæstum, non ut pecuniam corrade-
 ret, sed vitam saltem sustentaret. Et notat Mercurialis lib. 19
 iii. Var. Lect. cap. xxii. *vinum acidum, cum aqua mixtum,*
vili plebiculæ olim vendi solitum, & poscam vocari. Vide
 etiam Jo. Brodæum Miscellan. lib. iv. cap. xi.

CAPUT DECIMUM QVARTVM

SUMMARIA.

1. Riera, bira, Germanorum ex frumento potus. 2. la
 biere Gallorum. 3. an à Latino bibere. 4. biber, potus. 5. bi-
 beres nonales. 6. nona. 7. cervisia nonalis. 8. biera an ab
 Aëtii βύρη. 9. aut ceria Hispanorum. 10. aut pyris. 11. po-
 tus ex pyris an priores potibus è frumento. 12. biera etymon
 Hebraicum. 13. biera vocabulum Celticum. 14. ex Hebræa
 tamen matrice. 15. πρὸς Græcis unde. Ger-

1 **G**ermani suos è frumento potus communi vocabulo *Bieram*, aut *Biram* vocarunt, atque etiamnum ita appellat: nec ipsi tamen soli, sed & Galli, Germanorum fratres
2 olim dicti, quibus *la biere* nominatur. Esse vero, qui *biera* nostræ nomen ex pini brytique corruptis vocabulis, tanquam sub ipsis lateat, deduci voluerint, iam ante monuimus. Eos quum non sineratione tum dimiserimus, videamus nunc porro, unde alii causam nominis accersierint. Ita
3 que Ger. Jo. Vossius lib. I. de vitis serm. cap. III. lib. II. cap. III. & lib. III. cap. II. *bieram* deducere mavult à Latino *bibere*: voce à Romanis militibus accepta, inquit, quibus illud in ore, *da bibere*: quod per $\delta\pi\kappa\omega\omega\acute{\alpha}\nu$ dictum *biber*, id est, potus. Veterum enim Grammaticorum quidam ex hoc nomen faciunt, & neutri generis, ut videre est apud Sisipatrum Charisium lib. I. artis Gramm. Sequioris tamen Latinitatis scriptores in masculino etiam genere, sed numero plurali, dixerunt *biberes*. Ekkehardus Junior lib. de Cas
4 sib. monast. S. Galli, cap. XI. *Invitat tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum biberes*. Intelligit enim potus qui fratribus in monasteriis dabantur sub horam tertiam pomeridianam, quam *nonam* dicebant, qua sumebant merendam: *umb die None Zeit*. Ekkehardus idem cap. IX. dixerat *nonalem cervisiam*. Sed de voce *biber* vide porro iam dictum Vossium artis Gramm. lib. III. cap. XXVI. Caterum ex *biber* deinde, ait Vossius, factum est contracte *bier*, atque
5 ita nomen *bira* putat esse generale, ut $\tau\omicron\ \pi\acute{\iota}\nu\omicron\nu$ apud Aristotelem Anton. Sneebergerus in Amethysto, & Jac. Theodorus, quem vulgo Tabernamontanum à patria vocamus, in Hist. stirp. existimant *byram* alludere vocem $\beta\acute{\upsilon}\nu\alpha\varsigma$ apud Aëtium Tetrab. III. serm. II. cap. XXIX. quæ hordeum significat maceratum & tostum, sive *maltum*, ut hodie vocamus, ex qua fit cervisia, ut suo loco dicemus. Atqui iam
6
7
8
ante

ante monuimus, vocem Germanicam malè in Hellade & Latio quæri, frustra que inde causam nominis peti. Alii itaque *biriam*, sive *beriam*, unius literæ mutatione dictam autumant à *cerva* Hispanorum potu, de quo paullo ante egimus: quæ conjectura etiam non displicuit Jo. Ruellio lib. II. de nat. stirp. cap. XIII. At Matth. Martinus Lexico Philol. in voce *cervisia*, nostrum *bier* deducit à *pyris*, quod potus nostrates prius è *pyris* quam frumento fuerint confecti. Verum diversæ prorsus fuerunt potiones ex frumento, ab iis, quæ fiebant ex *pyris*, ut de his suo loco videbimus. Et probare primum debebat Martinus, potum ex *pyris* antiquiorem esse potibus ex frumento, ante quam *bieram*, quæ ex frumento fit, à potu ex *pyris* denominatam adsereret. De hoc enim adhuc sub iudice lis est, Melchior Goldastus Notis ad Ekkehardi junioris, cujus modo meminimus, cap. IX. distinguit inter *biram* & *bieram*. Et *biram* dicit esse à *piro*, *Birn* / potum nempe *pyriticum* ex *pyris*: *bieram* verò, quæ ex frumento est, deducit ab Hebræo *beri*, quod est *frumentum*: inde que ait esse *biriah*, seu *pulmentum farinaceum* lib. II. Reg. cap. X. Ego sane, ut *biera* nomen indigenum esse Celtarum nullus dubito: ita ejus originem frustra ex linguis aliis, nisi forte ex Hebræa deduci posse autumo. De ea enim recte D. Hieronymus Comm. in Sophoniæ cap. III. ait, in Hebræo ipsum Latinum esse sermonem, & linguam Hebræam omnium linguarum esse matricem. Itaque præter Goldastum, qui *bieram* à *beri* Hebræorum derivat, etiam Phil. Cluverius loco adducto vocabulum *bier*, sive ut Saxones loquuntur, *beer*, verisimiliter deducit ab Hebraico *bar*, *frumentum*, voce ex ipsa Asia, à primæva linguarum confusione in Septentrionem propagata. A qua radice insuper Græcorum *μπός* derivat, quod itidem *frumentum* seu *triticum* significat.

CAPUT DECIMUM QUINTVM.

SUMMARIÆ.

1. Anglorum ex frumento potus *ala*. 2. differt à *biera*.
 3. *Cernisia*, *cervisia*. 4. *ala* an *ab* *alica*. 5. *Scotorum* potus,
hela. 6. *Danorum*, *Oelia*. 7. *Slavonia*, *oll*. 8. *Oelia* an
 eadem cum *celia*. 9. *Oelandia* *Danorum* an *ab oela* dicta. 10.
Oë, *insula*. 11. *Buska* *Gothorum* *cervisia*.

1 **A**nglorum potus ex frumento & olim fuit & est hodie
 2 *ala*, vulgo *ale* & *aël*. Differre tamen *alam* à *biera* &
cervisia scribunt Adrianus Junius Animadv. lib. II. cap.
 XII. & Phil. Cluverius Germ. antiq. lib. I. cap. XVII. Illam
 enim ætatem non æque ferre, ut nas causam dicunt, quod
biera & *cervisia* *αἰλίσωται* quandam conciliant flores lue-
 puli salictarii, qua senio renitatur: *ala* contra suavitas in-
 fit maior ob tritici copiam. Sed differentia hæc parvi est
 momenti. Nam & quæ *biera* nobis & *cervisia* dicuntur,
 aliæ ob lupulum in se receptum diutius durant, aliæ ex tri-
 tico suavitatem recipiunt, nec nominis tamen aliquam dif-
 3 ferentiam sortiuntur. Addit Junius, Anglos, ad differen-
 tiam horum potuum, *alam* vocare *cernisiam*, per N, *bie-*
ram vero *cervisiam*, per V literam. Sed abusus hic est
 vocabulorum, Nam & *ala* & *biera* est *cervisia*, non *cer-*
 4 *nisia*, quæ insolens vox est. Jo. Ruellius lib. II. de nat. stirp.
 cap. XIX. *ale* vocabulum ab *alica* deducit. Sed vapulat
 hoc nomine à Junio. Nec enim ex *alica* conficitur *ala*, sed
 5 ex tritico. Scoti Anglis proximi, voce parum immutata,
 potum suum *Helam* vocant, sive *Hel*. Cimbricae Cherso-
 6 nesi, ut & insularum circumiacentium incolæ *Oëlam*, sive
Oël, frumentaceos potus nominant. Gens ea, quæ nunc
 peculiari nomine Slavonica audit, Hungaris à meridie con-
 7 termina, *bieram* vocat *Oll*, veteri haud dubie Germano-
 rum vocabulo, quos innumera alia in suum mancipasse
 sermo:

sermonem notat Cluverius. Ab *oëla* Jo. Isaacius Pontanus Glossario Prisco-Gall. *Celiam* Hispanorum derivat, ut sit quasi *Oelia*, abiecta c litera, quod sæpe in aliis dictionibus ait fieri solere: ut ita *oëla*, sit primum *oëlia*, deinde *coelta*, sive *celia*. Hadrianus Junius in Hollandiæ descript. 9 *Oelandiam* Danorum insulam, antiquitus dictam autumat à potus iam dicti hordeacei & lupulacei bonitate: qua in 10 re tamen refellitur ab Isaacio, qui eam ab *oë* derivat, quod *insulam* Danis ait significare. Lingua Gothica vero cervi- 11 siam *buska* vocari, scribit Olaus Magnus Hist. Septemtr. lib. XIII. cap. xxvi. quod nominis non multum abit à *phusca*, de qua paullo ante vidimus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SUMMARIÆ.

1. Potus ignotiores alij. 2. Collatum, Iuritheum. 3. De istis locus Gregorij Pontificis. 4. de Collato locus Isidori. 5. id à vase, in quo continetur nomen accepit. 6. Calpar, vinum à vase itidem dictum. 7. Balnea, vilis potus in Græcia. 8. de eo Luitprandi Cremonensis locus. 9. quid sit, ex coniectura adfertur. 10. Paximacium obiter explicatum. 11. Curisia, potus olim Turcarum.

Sunt vero & potuum nomina alia, incertum tamen, an 1 ad vina pertineant, an ex frugibus fuerint parata, ac solo ferenomine nobis nota. Ex iis primo occurrunt *Colla-* 2 *tum*, *Iuritheum* & *Cognidium* à Gregorio Magno Pontifice ita appellata, qui anno Christi 109e. dignitatem suam fuit adeptus. Locus est lib. v. epist. xxxiix. ad Elogium E- 3 piscopum Alexandrinum. *Quia collatum, inquit, ac Iuritheum non libenter bibo, presumens Cognidium requiro: quod in hac urbe post multa tempora Vestra innotescere transfæcto anno Sanctitas fecit. Nam nos hic à negotiatoribus no-*

4 *men Congnidij, & non substantiam comparamus.* Verum de
 collato magis in eam propendeo sententiam quod vinum,
 vel ex vinea fuerit potio, non frumentacea. Isidorus sane
 5 Orig. lib. xx. cap. III. inter vina recensuisse videtur, & *co-*
latum vocat, atque à vase, in quo servabatur, nomen ac-
 cepisse autumat. *Colatum*, inquit, *vas proprium nuncupa-*
vit, in quo defertur. Nec prorsus insolens fuit olim, vinum
 6 à vase, in quo continetur, nomen accipere. Testis Varro
 est lib. I. de vita Pop. Rom. de vino, *Calpar* dicto, quod à
 vase cognominatum scribit. *Antequam*, inquit, *nomen*
doly prolatum esset, quum id genus vasis calpar diceretur, id
vinum calpar appellatum. De *Juritho* & *Cognidio* nihil
 habeo dicere, nec quo referam potus istos scio; solo nomi-
 ne notos. *Cognidium* tamen potum Ægyptium, vel vi-
 num fuisse conjicio, quum ab Episcopo Alexandrino illud
 innotuisse scribat Gregorius. Conjecturis aliis, & longius
 7 petitis indulgere nolo. Vilissimum vero & insuavem po-
 tum quendam, recentiori Græciæ quibusdam in locis usi-
 ratum invenio, quem Latino nomine *Balnea* vocarunt.
 Eum ex frumento, additis radicibus herbisque decoctum,
 8 ac propterea insuaviorem fuisse credo. Etenim & hodie
 deliciores ægroti & nauseabundi, decoctiones medico-
 rum, licet salutes, nec prorsus ingratas, si non ab ægro
 sed sano biberentur, *balnearem potionem* vocare solent.
Es schmecket wie Baderkraut. Meminit potus ejus Luit-
 prandus Cremonensis in Legatione ad Nicephorum Pho-
 cam Imp. Constantinopolitanum, quam nomine Ottonis
 9 I. seu Magni obiit, de Græcorum Episcopis scribens: *Solis*,
 inquit, *mensula assident nuda, paximacium sibi apponentes,*
balneaq, tunc vitro per modico non bibentes, sed sorbillantes.
 Et paullò post: *Parcus, cupidus, allio, cape ac porris vescens,*
balnea bibens. Atque iterum: *Non proderit tibi balneum,*
 quo

quote assidue potas in amore beati Iohannis praecursoris. Ubi 10
 obiter nota, *paximacium* esse panem sex unciarum, eius
 duplici portione contenti quotidie esse iubebantur sacerdo-
 tes Aegyptii, ut docet Ger. Jo. Vossius lib. III. de vitiiis serm.
 cap. xxxiii. Vix alium fuisse potum crediderim, quem *Cur-* II
siam vocat Haithonus, monachus Armenus, & regis Ar-
 meniae consanguineus, qui anno Dominicæ incarnationis
 c13 ecc vii. Historiam Orientalem condidit. Verba ejus
 sunt cap. 11. ubi de regno Turquestan agit: *Vino totaliter*
carent: bibunt Cursiam & alia potulenta quæ conficiunt, &
lac. Risum & milium comedunt atq; carnes, & vocantur Tur-
oe. Hæc ille.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SUMMARIÆ.

1. Potus ex frumento aliq. 2. frumentacea qua. 3. σι-
 τώδη, & σιτηρά Græcis. 4. potus ex avena, sive βρώμη. 5.
 Bacchus Bromius. 6. potus avenaceus apud Flandros. 7. Li-
 thuanos, Moscos, Sarmatas. 8. potus ex milio. 9. parabia.
 10. apud Aethiopes. 11. Zanna, cana. 12. apud Tartaros.
 13. buza, bracha. 14. Abaiji, potus apud Brasilianos. 15.
 potus ex Maiz apud Americanos. 16. ex panico. 17. ex ory-
 za cum aromatibus coctus. 18. acua, aracle. 19. potus ex o-
 ryza, vi ignis destillatus.

AD potus, quos ex frumento fieri diximus, alii etiam per-
 tinent ex frumentaceis parati, ut avena, milio, panico,
 oryza. Hæc enim omnia Latinis frumentacea dicuntur:
 Theophrasto lib. I I x. de Hist. plant. & qui illum se. 2
 quuntur, Græcis cæteris, σιτώδη & σιτηρά dicta. Atque ho. 3
 rum potuum alii certum nomen invenere, ut illi, de qui-
 bus hætenus egimus, omnes: alii partim sine, partim cum
 nomine nobis innotuere. Et ex avena quidem, sive βρώμη, 4-

l. 3;

jam

rente Georg. Marcgravio *Res. natur. Brasil.* lib. 11 x. cap. 15
vii. De eodem *Maiz*, & ex eo potus confectione, ita scri-
bit Hier. Benzo *Hist. Novi Orb.* lib. 1. cap. xxvii. *Femina*
Indorum Occidentalium frugis eius, quam *Maiz* vocant, quan-
tum visum, pro modo vini quod facere instituerunt, capiunt.
Id ubi trivere & pinsuere, in ampla quadam vasa aqua plena
demergunt: tum illa, quæ potus faciendi curam habent, grana
aliquot deponunt, & in ollam infusa aliquantulum macerant,
atq; emolliunt: mox aliis feminis, quibus id muneris commis-
sum est, tradunt. Illa ea grana in os accepta, paulatim con-
ficiunt comminuuntq; deinde vi quadam, & veluti tubiando
excussa, folio ad id comparato, aut forte scutella excipiunt:
tum in amplum vas coniecta humori reliquo admiscunt, nem-
pe quod sine hoc velut fermento nulla illi potui vis insit, & tres
quatuorve horas subfervescunt. Postremo inde sublaturum
liquorem, postquam deservit refrigitq;, linteolo colatum in
vasa infundunt. Inebriat non minus quam verum vinum.
Hæc Benzo. Vide de hoc potu etiam Jo. Lerium *Hist. Na-*
vigat. in *Brasil.* ubi ab incolis eum ait vocari *Caou-in*: &
haberi rubrum & album. Potum eundem in insula *Mocha*,
quæ est è regione *Chili*, *Americæ meridionalis* parte, ita
confici refert Auctor ἀνώνυμ. de *Mirabilibus locorum Au-*
stralium lib. 11. *Anus*, inquit, edentula *Maiz* suum gingi-
vis comminuunt, & in aquam expuunt, ubi à salivatione fer-
mentari incipit, & tum in cupas infunditur, & cica nomi-
natur. Quo anus sunt magis vetula, eo potus melior habetur.
Hoc ad ebrietatem se invitant: saporis autem est boni & aci-
diusculi. Potum porro ἐξ ἐλύμης, sive *panico*, nominat mo- 16
do dictus *Geoponicôn* auctor. Potum ex *oryza*, quam bar- 17
bare *risum* appellant, inculcat *Strabo* lib. xv. ex *Mega-*
sthene, & *vini* nomine dignatur. Loquitur autem de *In-*
dis, & refert eos οἶνον δ' ἰνείην, ἀλλ' ἐν ἰουσίαις μόνον πίνειν δ'
'αῶ'

ἀπὸ ὀρύζης ἀπὸ κριθῶν συντιθέντες, vinum non bibere nisi in
 sacrificiis, idē ex oryza loco hordei confectum. Meminit e-
 jusdem potus Rhases lib. III. ad Almanf. cap IX. Fit etiam
 hodie ex oryza hic potus in Magni Chami regione Cathai
 in provincia Cangigu, Quinsai, insula Zanzibar, & pro-
 vincia Aden. Hunc suo sapore etiam vini suavitatem ex-
 cedere, ac citius inebriare, scribit M. Paullus Venetus lib.
 II. Region. Orient. cap. xxv. xli. xlv. & lxxv. lib. III. cap.
 xli. & xlv. Tartari Dagesthani Persiæ confines potum ex
 oryza coquunt feculentum, quem *braggi* vocant teste A-
 damo Olcario Itin. Persiæ part. III. In Peru potum ex ory-
 za, referente Jo Bodæo comm. ad Theophrast. Hist. plant.
 18 lib. IV. cap. v. *acuam* vocant; in Japonia, factum ex ea v.
 19 num Javenes nuncupant *aracle*. In insula Palaoam & in
 Pegu potum haberi ex oryza vi ignis destillatum, longe va-
 lidiore vapore, quam quod ex palma fit vinum, quodque
 cum aqua vitæ dicta certet, testantur Scaliger & Bodæus
 locis jam laudatis.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

SUMMARIA.

1. Potus ex arborum & fruticum fructibus.
2. ex pomis.
3. pomatum, pomata.
4. Glossæ Isidori explicata.
5. mollis, pro leni.
6. hydromelum.
7. poma Matiana.
8. σκωασία ὑδρομήλις.
9. μηλίτης ἐνϙ.
10. vinum cydonium.
11. ὄνϙ μηλίτης, καθ' ἕξοχιν.
12. modus parandi.
13. vinum mali punici.
14. ἐκ ἐϙίης.
15. cydre.
16. potus ex pyr-
ris, pyratta.
17. vinum apittes.
18. sidra.
19. du pere.
20. Apfelmost / Birnmost.
21. potus ex myrti baccis.
22. vinum palmeum.
23. ex loti arboris fructu.
24. ea de re
dubitatio ex Strabone.
25. qua diluitur.
26. vinum ex me-
spilis, siliquis, sorbis, cornis, moris, pineis.
27. ex ficibus.
28. tamarindis.
29. fructibus Brasilianis.
30. ex aromatibus.

Præter

PRæter jam recensitos inebriantes ex frumentaceis potus, i
siebant & alii ex arborum fruticumque fructibus, cum-
primis ex *pyris* & *pomis*, seu, ut Plinius ait lib. xiv. cap. xvi.
ex *pyris malorumque omnium generibus*, tam hortensibus quã
silvestribus, in aqua maceratis & quasi in putredinem solu-
tis, confecti. Hos Hebræi sub *sicera* nomine complecte-
bantur, ut cap. III. ostendimus. Peculiariter tamen potus
qui ex pomis fiebat, *pomatium* dictus fuit. Glossæ Isidori?
Pomatium, mollis & liquidus potus ex pomis. Joan. Matthæ. 3
us *pomatam* vocat in speculo sanit. cap. III. Adr. Turne-
bus *vinum pomarium* lib. de vino. Meminit ejus Carolus
M. in Capitulari de villis: *Siceratores, id est, qui cervisi-*
am, vel pomatium, vel piratium, vel aliud, quodcunq; li-
quamen ad bibendum aptum fuerit, facere sciunt. Coete 4
rum *potus mollis* in Glossis Isidori sumitur pro *leni*. Molle 5
enim *lene* est. Virgilius lib. I. Georg.

Tunc agni pingues, tunc sunt mollissima vina.

Et lib. IV. Æn.

— — *Est mollis flamma medullas.*

Plinius Valerianus lib. IV. cap. XLII. *Impones super carbo-*
nes lenes. Apicius lib. X. cap. VI. *Igni mollissimo calefacies*
& coques. Quemadmodum & Græci dicunt *εἶνον σκληρόν,*
εἶνον μαλακόν. Vide Barthium Notis ad Itinerar. Rutilii Nu-
matiani, Jo. Chiffletium Dædalm. lib. II. cap. II. & ami-
cum veterem nostrum, virum eruditissimum, Jo. Rhodi-
um lib. de Acia, cap. XV. Verum *pomatta* hæc jam olim
Hippocrates noster lib. de vict. rat. in ac. *ὑδωρ διὰ μήλων*
nuncupavit, *liquorem ex malis.* Græcorum aliis *ὑδρομέλον* 6
dicebatur, tanquam ex aqua & pomis confectus potus, I-
sidorus Orig. lib. XX. cap. III. *Hydromelum, inquit, fit ex*
aqua & pomis Mattianis. Fuere autem *poma Mattiana*, sive 7
Mattiana, boni præ cæteris saporis. Ea Athenæus lib. I.

K

Romam

Romam ab Aquilegiæ Alpibus de vchi solita scribit. Plinius ab auctore nomen sortita indicat lib. xv. cap. xiv. Apicius minutal ex iis conficere docet lib. iv. de re Culin. cap.

8 III. Modum parandi *hydromela* geminum habet Auctor Geopon. lib. IIX. alium Dioscorides lib. v. cap. XIX. Lithuani hodie addunt *brancam ursinam* & *fermenti* aliquid,

9 teste Ant. Sneebergero in Amethysto. Plutarchus *pomatia* ista *μηλίτας οίνος* vocat, seu *vina ex pomis*, Sympos. lib. III. quæst. II. φίλοινοι ἢ, inquit, μή παρόν] & ἀμπελίνος, κερδαίνω χρωῖται πόματι καὶ μηλίτας τινὰς, οἱ ἢ Φοινικίνος οἶνος ποιοῦσι. *Vini potores, ubi vinum non habent, hordeaceo utuntur potu* ; & *ex pomis quadam aut palmis conficiunt vina*. Pomatiorum species est *vinum cydoneum*, ex malis cydoneis paratum. Hoc inter ea recensuit Ulpianus, quæ ex vinea non fiunt, viniq̄ue appellatione inter testamento legata non continentur, L. si quis vinum. IX. D. de trit. vino & ol.

11 leg. Dioscoridi id οἶνον & μηλίτης, seu *vinum pomaceum*, καὶ ἕξοχὴν & generis nomine appellatur lib. v. cap. XIX. ubi & *εὐλασίαν* ejus geminam docet, quarum tamen prior de vino sive musto aliquid, altera de melle, de vino nihil participat. Modos parandi alios docent Plinius Valerianus loco dicto, cap. XLIV. Aëtius Tetrab. II. serm. I. cap. XXXIIX. Oribasius Collect. lib. v. cap. xx. & xxv. & Aegineta lib. VII. cap. xv. Pertinet huc etiam *vinum ex malo punico*, quod alii à granorum multitudine *granatum* dixere. Salomon Rex Cantici cap. IIX. vers. II. vocat *νάμα ῥοῶν*, interpret *mustum*. πολλῶν σε ἄπο οἶνος τὸ μυρεψικὸν ἀπο νάμα] & ῥοῶν με. *Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto granatorum me-*

14 *orem*. Hippocrati loco adducto est potus ἐκ ἐσίνος, Plinio lib. XIV. cap. XXIII. *vinum ῥοίτης*: quorum hic modum in

15 super ejus parandi docet. Gallis *pomatia* vocantur *cydre*, quod ab Hebræo *secar* & *sicera* deducant Guil. Stuckius Antiqu.

Antiqu. convival. lib. III. cap. IIX. & Melch. Goldastus
Notis ad Ekkehardi Jun. lib. de Casib. monast. S. Galli cap.
IX. & sub *sicera* contineri putant. Utuntur hoc potus ge-
nere non Germani tantum & Helvetii, sed & Vascones &
Cantabri, ut testis est Jul. Cæs. Scaliger Exerc. LXXXVII. qui
addit, Myos Asiaticos *ficus* addere pomis, potumque in-
de parare, quem *Cherbeth* appellant. Etiam Hispaniolæ
incolas potu ex pomis confecto uti scribit Hier. Benzo Hist.
Novi orb. lib. I. cap. XXVII. Potus ex pyris dicebantur *pyra-* 16
tia & *pyratia*. Hieronymus lib. II. adversus Jovinianum;
Paulus in navi panem frangit non caricas: Timotheo dolenti
stomachum vinum suadet bibere, non pyratium. Carolus M.
Imp. in Capitulari de villis: *Qui cervisiam, vel pyratium*
facere sciunt. Fortunatus de vita S. Randvvigis lib. I. *Po-* 17
tum præter aquam mulsam & pyratium non bibit. Dioscori-
di *ὄνυξ ἀπίης* vocatur: Turnebo *vinum pyratium*. Ejus
modum conficiendi idem docet Dioscorides lib. V. cap.
XXI. de quo etiam vide Palladium lib. III. cap. XXV. Mel-
chior Goldastus, uti dixi, *pyratia* etiam *biram* vocat. Di-
stinguit nempe, quod supra quoque tetigi, inter *bieram* &
biram: atque illam ait esse ex hordeo, hanc ex pyris, quasi
piriam, succum nempe ex pyris expressum. Ego vero su-
pervacaneam distinctionem illam autumo, ut quæ nulla
auctoritate aut testimonio aliorum nitatur aut firmetur. Et
sive *bieram* dicas aut *biram*, nihil aliud dixeris, quam cer-
visiæ illud genus, quod Germani *Bier* dicunt, ac nemo
unquam piratis tribuit. De Francis scriptoribus quod 18
addit, *pyratia* ipsis *sidram* vocari, ex corrupto nomine *si-*
cera, libens ipsi concessero. Est enim illis *sidra* vocabu-
lum commune, sub quo & pyrateos potus comprehendunt
& pomaceos, ut ex Stuckio jam dixi. Normanni tamen 19
pyraceos potus proprie *du pere*, appellant. Germanis po-

tus uterque **M**ost in genere dicitur, quasi *mustum*, ob dul-
 20 cedinem, qua mustum æmulatur. Distinctius vero vocant
Apfelmost / **B**irnmost / *potiorum* aut *pyrorum mustum*. Per-
 tinent ad potus ex fructibus plures etiam alii, quorum hinc
 21 inde apud auctores mentio. Ita potus est *ex myrti baccis*
 apud Hippocratem loco paullo ante laudato: quem parari
 docet Dioscorides lib. v. cap. xxvii. & οἶνον μυρτινῆ vocat,
 22 Est apud eundem Hippocratem potus, sive ὕδωρ ἀπὸ Φοι-
 νικοβάλανον, *aqua*, seu potius *vinum ex palmulis*, seu *da-*
ctylis, fructu palmæ elates. οἶνον Φοινικίων, seu *vinum pal-*
meum Plutarchus nominat. Herodotus lib. iii. vocat οἶνον
 Φοινικίον, sed Laur. Valla Latine male vertit *phæniceum*.
 Ejus meminit & Ehippus apud Athenæum lib. i. Rhases
 lib. iii. ad Almanf. cap. v. Modum vero conficiendi de-
 scribit Dioscorides. Plinius lib. xiv. cap. xvi. ait parari *ex*
medio in aquæ congiis tribus macerato expressoq̄, quo *Parthi*
& Indi utantur, & *Oriens totus*. In provincia Adenda cty-
 lis addunt *oryzam* & *saccharum*, potumq̄ue ex iis faciunt
 optimum, ut refert M. Paullus Venetus lib. iiii. Reg. Ori-
 ent. cap. xlvi. Dioscorides vinum ex dactylis ait esse ἰσθ-
 ῶν, ἀλλὰ κεφαλαλγῆς, *potui quidem suave, at capiti gra-*
ve. Sed audiamus etiam Philostratum de viribus ejus lib.
 ii. de vita Apoll. cap. iiii. *Ebrietas*, inquit, *non ab uvis*
santum hominibus provenit; verum etiam à dactylis perin-
de atq̄ ab uvis plerique bacchantur. Multos enim Indorum
offendimus vini talis ebrietas correptos, quorum alii quidem
saltantes cadunt, alii dormientes cantant, sicut apud nos fa-
 23 *ciunt, qui ad multam noctem à potione discedunt.* Pertinet
 huc porro potus ille, sive οἶνον, pluribus veterum lauda-
 tus, *ex fructu loti arboris*. De ea Scylax Caryandensis in
 Periplo, ubi de *Lotophagis* agens, *Libyæ populis, à lotie-*
su denominatis, sic scribit: Οὗτοι λωπῶν ἄνθρωποι, σίτω καὶ ποτῶν.
 Ηἱ

Hi lotum utuntur pro cibo & potu. Et addit lotum duplicem esse, ἑλερον, ὃν ἐδίδασσι, καὶ ἑλερον, ἐξ ὧ οἶνον ποιεῖσι. alium quem edunt, alium ex quo vinum conficiunt. Apertius post Scylacem rem explicat Herodotus lib. iv. de iisdem populis verba faciens: Τὸν καρπὸν μῦνον τῷ λωτῷ τρώγοντες, ζῶσι. οἱ δὲ τῷ λωτῷ καρπὸς, ἐστὶ μέγεθος ὅσον τὸ τῆς χίτης. γλυκύτατα δὲ τῷ Φοίνικῳ τῷ καρπῷ περὶ κρίκελῳ. ποικίλη δὲ ἐκ τῶν καρπῶν τέττε οἱ Λωτῶφάγοι καὶ οἶνον. E solo loti victu vivunt: qui est instar fructus lentisci, suavitate assimilis fructui palmarum. Ex hoc Lotophagiciam vinum conficiunt. Theophrastus de iisdem, de que loto lib. iv. Hist. plant. cap. iv. ποιεῖσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτῶν. sed & vinum ex loto conficiunt. Athenæus lib. xiv. ex Polybii Hist. lib. xii. lotum accuratius describit, & addit: εἶνεσθαι δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτῶν βρεχομένους καὶ θρομβομένους δι' ὕδατος, καὶ μὲν γὰρ σινιδὸς καὶ ἀπολαυσικὸς, οἶνον μέλιτι χρῆσθαι ὡς πάλιστος ὡς χρῶν) χωρὶς ὕδατος. Fit etiam vinum ex eo in aqua macerato & trito, saporis grati & iucundi, qualis optimi mulsi. Merum id sine aqua bibunt. Strabo quidem vini ex loto non meminit, Artemidorum 24 Ephesi tamen adducit lib. iii. qui scripserit: Λωτῶφάγοι καὶ ἄλλοι, σιζόμενοι λωτὸν, πῶσαι πῶσαι καὶ ῥίζαν ὧν δένδρῳι δὲ ποιεῖται, ὅθεν ἐχίντες θμά τῶν ἀνυδρίαν. Lotophagi vocantur, qui herba quadam & radice, loto utuntur: nec ideo circum potu indigent, quem nec habere ob aqua penuriam possunt. Id repetit Strabo lib. xvii. & pro fabula habet. Mox tamen, pau- 25 cis interjectis, in Libya ait esse arborem, quam μελίλωτον vocent, ex qua incolæ vinum conficiant Melilotus autem dicitur lotus arbor, quæ mellei est saporis. Itaque constare hic sibi Strabo non videtur. Quicquid sit, nos potiore fide habemus tot aliorum auctoritatibus de loti vino, præsertim Polybio ἀνυδρία, ut vocat Athenæus, quàm uni hac in re Straboni. Verum de vino hoc ex loti fructu Theo- phra-

phraftus addit, ἢ διαμένειν, ἀλλ' ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας εἶ
ἰσχύειν, non perdurare, nisi biduum aut triduum: deinde ace-
scere. Polybius ad diem decimum nec ultra durare voluit:
idque ex Corn. Nepote & Plinius notavit lib. XII. cap. XVII.

- 26 Cæterum Hippocrates loco sæpius jam prolato porro me-
minit ὕδατος ἐκ μεσπίλων καὶ ὄνων, liquoris seu potus ex
mespilis & sorbis: Dioscorides lib. V. cap. XXI. vini ἀπὸ με-
σπίλων καὶ τῶν μεσπίλων, καὶ τῶν ὄνων, ex filiquis, mespilis &
sorbis: Plinius ex filiqua Syriaca, cornis, mespilis, moris sic-
cis. Et de sorbis etiam Virgilius meminit lib. I V. Georg.
quando de Scythis scribit:

Hic noctem ludo ducunt, & pocula lati

Fermento atq̄ acidis imitantur vitea sorbis.

- Servius ad hunc locum potus hoc genus generali *cervisia*
nomine comprehendit. Glossæ veteres: *Sorbium, cervisia*
27 *vel potus ex fructu sorbi.* Sed refer nunc etiam potum *ex fi-*
cubus sive potum σουκίτω, à Dioscoride descriptum lib. V.
cap. XXXI. cuius & Plinius meminit lib. XIV. cap. XVI. & Rha-
28 ses lib. III. ad Almanf. cap. V. Potum Æthiopum *ex tama-*
rindis acidiusculum, quem *arach* appellant, notat Scali-
ger exercit. LXXXVII. Javanorum *ex tamarindis & pomis*
citriis habet Jac. Bontius Dial. III. de conserv. valet. Indor.
Turcarum potionem, quæ huc pertineat, describit Auges-
rius Busbequius Legat. Turcicæ Epistola I. *Capiunt, in-*
quit, uvam passam eam mola subigendum curant, ita subar-
ctam & contritam injiciunt in vas ligneum: deinde super-
fundunt certam portionem calentis aqua, miscent q̄, & tes-
cto diligenter vase patiuntur fervere uno atq̄ altero die, quod
si remissius ferveat quam opus sit, adjiciunt vini facem. Pri-
mò, ubi fervere cæperit, si gustes, insipidum quiddam & ni-
mia dulcedine odiosum videatur: postea accedit nonnihil aci-
di saporis, quod dulci mixtum vehementer palato blanditur.

Ita.

Itaq; tribus aut quatuor diebus ea potio est gratissima, praesertim ubi multum fuerit refrigerata. Addit vocari potum illum Arab sorbet, seu potionem Arabicam, & tentare caput pedesque non minus quam vinum, non diu tamen servari posse, sed mox plane acescere. Sed forte hic potus vino propior fuerit. Adde his potus ex fructibus Brasilia-²⁹ norum, ut ex *Acaaba* vel *Acajaba* arboris fructu maturo, quem vocant *Caji*: ex fructibus arboris *Pacobete* & *Pa-colucu*, dictum *Pacobi*: & ex fructu *Nana*, appellatum *Nanaï*, de quibus agit Georg. Marcgravius *Rer. natural. Brasil.* lib. III. cap. II. & lib. IIX. cap. VII. Denique huc spectant potus ex *nucleis pineis* apud Plinium loco proxime adducto: item potus ille, qui in Nicaragua Americae provincia fit ex fructu *cacao*, quem amygdali specie arbor profert *Cacavate* dicta. Eum fructum incolae in testa fictili exiccant, lapidibus contusum & commolitur, fufumque in pateras aqua temperant, addito interdum paucopipere, ut refert Hier. Benzo *Hist. Novi orb.* lib. II. cap. XVI. Sed addit, *porcorum* hunc potius esse potum & colluviem, quam hominum potionem. Reperit haec ex Benzone Carolus Clusius in *Descript. peregrin. stirp.* cap. de Cacao. Ve-³⁰ teres ex *aromatibus* insuper sibi potum concinnasse, auctor est Jo. Guil. Stuckius *Antiqu. Convival.* lib. III. cap. VI. sententiaque probandae sequentem adducit Aristotelis ex Athenaei lib. XI. locum: *Ollis Rhodanis aqua, qua vinum miscebatur, calefieri olim solita fuit, iniecta in eam myrrha, mastiche, croco, balsamo, amomo, cinamomo & aliis aromatibus, cum ebrietatis, tum Veneris coercenda gratia.* Verum hic potus huc proprie non pertinet. Et praeterea recte advertit vir eruditissimus, Jo. Freinsheimius *Dissert. de Calidae potu*, locum hunc nec in Aristotele, nec Athenaeo inveniri. Interim pro *coercenda*, mavult legere, *con-*
cit an.

citandæ. Nec enim aromata ista coërcent, sed stimulant
concitantque Venerem, quod omnes norunt.

CAPUT DECIMUM NONUM.

SUMMARIA.

1. Potus ἀπὸ χλοῆς Hippocratis. 2. ex bellidis specie
Chinensium. 3. ex herbarum succo Florida incolarum. 4. po-
tus ex radicibus. 5. de eo locus ex Hellanico. 6. Brasiliano-
rum ex radicibus potus. 7. parandi huius modus. 8. potus
ex arboribus. 9. in insulis Fortunatis. 10. ex palma Indi-
ca. 11. Sura. 12. Fula. 13. Orraca. 14. Palma Indica mul-
tiplex usus. 15. potus ex arbore in regno Senegæ. 16. in in-
sula Samara. 17. ex arbore Thal. 18. ex Hobo. 19. ex be-
tula. 20. lachrymæ potabiles.

- 1 **A**Nte, quam à potibus frumentaceis abeamus, atque iis,
qui ex fructibus fiunt, notandi sunt & alii, ex quibus
est, quem Hippocrates lib. de vict. rat. in morb. ac. ἀπὸ
χλοῆς vocat, sive ex virente herba. Ad hunc referri po-
test Troglodytarum ex paliuri in aqua macerati potus, de
quo Strabo lib. XVI. ποτὸν δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς ἀπόβρομα
παλιύρα. *Vulgus aquam bibit, in qua paliurus sit maceratus.*
- 2 Referri potest Chinensium ille potus, The dictus, ex her-
bulæ foliis, bellidi seu consolidæ minori similibus, cum
parvis per ambitum incisuris, apud Jac. Bontium lib. de
3 conserv. sanit. Indor. Dial. VI. Quemadmodum & alter, aut idem,
eorundem potus, qui ex succo herbæ cujusdam expressus,
Chia dicitur, calidusque hauritur & salutaris. Nam & me-
dicamentosus simul est, ut beneficio ejus pituitam, grave-
dinem, lippitudinem fere nesciant, vitamque benè lon-
gam sine ullo quasi languore traducant ut narrat Jo. Petrus
Maffei Hist. Ind. lib. VI. de Sinensibus, & lib. XII. de Ja-
poniæ incolis, quos tamen potum illum non ex succo her-
bæ,

bæ, sed pulvere parare scribit. Huc retulerim etiam Flori-
danorum potum ex multiplici herbarum succo, quem *Cass-*
inet vocant; cervisiæ colorem præ se ferentem, gustu non
abominando, ut refert Auctor Expeditionis in Floridam,
Benzonis Historiæ Novi Orbis adjunctus, cap. III. Persæ
pto potu utuntur aqua, cui herbam incoquunt, *Tzai* di-
ctam, quam ex Chattai Tartariæ parte adferri curant, ad-
jiciuntque semen fœniculi quod apud eos nascitur, magni-
tudine seminis secalis nostratis. Potam prædicant à sani-
tate, & qualitate ventriculum, pulmones & hepar robo-
rante, ut refert Adamus Olearius Itin. Persici part. II. Per- 4
tinent huc etiam potus ex radicibus confecti. De iis Hel- 5
lanicus, in libro quem *κτίσις* inscripsit, apud Athenæum
lib. x. de *bryto* agens, *πύρασι ἢ βρύτων*, inquit; *ἐκ πίτων καὶ*
θύραρον ἢ θράκας ἐκ τῶν κελύων. *Brytum ex radicibus bibunt,*
ut Thraces ex hordeo. Hodie Brasiliiani potus sibi parant ex 6
radicibus *aiyima caxera*, quem nominant *Aipy*: ex radice
batata, cui nomen *Ietici*: & ex farina radice *mandioca*,
sive è *beia* & *Tepioia*, dictum *Bentingui* & *Tipiaci*, ut est
apud Georg. Marcgravium *Rer. natural. Brasil. lib. I. cap.*
IX. & lib. II. cap. VII. Modum conficiendi potus in Bra- 7
lia describit Jo. Lerijs *Navigat. in Brasil. cap. XII.* *Radices*
Aypi & Maniot, inquit, *mulieres minutatim concidunt, &*
in vasis luteis supercalefaciunt, quoad mollescant, emollitas
ab igne removeant ac defervescere sinunt. Hinc circa vasa
illa sedentes, frustra remollita mandendo comminuunt; dein
singula manu ab ore excipientes, in aliud vas igni impositum
dejiciunt, ut ibi rursus fervere faciant, baculo autem continuo a-
gitant, donec satis fervere iudicent: tum secundo à flammis
ablatum in alia vasa è cannis minime colata reponunt: ubi
rursus ferverit, despumatumque fuerit, cannas illas eperiunt
& servant. Venerunt etiam porro in bibendi usum potus 8

ex arboribus, five earum succis parati. Ea de re Juba Mauri-
 ritaniæ rex apud Plinium lib. vi. cap. xxxii. meminit. A
 9 gens enim de insulis Fortunatis, earum primam ait vocari
 Ombrion, nullis adificiorum vestigiis, habereq; in montibus
 stagnum arbores similes ferula, ex quibus aqua exprimantur,
 ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Joan. Bo-
 daeus Comm. ad Theophr. Hist. plant. lib. iv. cap. xii. &
 Salmasius arbores eas censet fuisse arundines saccharinas,
 ex quibus saccharum exprimatur. Sed quid arundini, si
 formam spectes, commune cum ferula. Verum & alios
 habent ex arboribus potus gentes aliæ, quos tamen ex iis
 non exprimunt; sed ramis aut caudicibus incisus arbores i-
 10 psæ per se succum potulentum fundunt. De palma Indicâ,
 quæ hodie in regno Malabar, Calicuto, insulis Maldivis,
 locisque aliis provenit, referunt scriptores, eam inter cæ-
 teros usus incolis etiam potum præstare, quem *suram* alii,
 alii *tuacam* vocent. Incidunt arboris ramos aliquot ex ala-
 11 tioribus, atque ad eos vascula alligant ampla, sed angustis
 oris orificiis, in quibus succum exstillantem, five *suram*
 colligunt, vini musti instar dulcem. Ejus partem vitreis
 12 deinde organis destillant, & *fulam* vocant, five *florem*,
 quam promptius a juncendi, quam nostram aquam vis-
 13 tæ, seu ardentem. Partem reliquam decoctam *orracam*
 vocant, cui interdum de destillata aliquid addunt, ut sit
 fortior. Si *sura*, ut primum ex arbore excipitur, Soli ex-
 ponatur, acetum ex ea fit satis acre. Quod post exceptam
Suram secundo loco extillat, ignis vel solis calore inspissat-
 tur in *saccharum*, quod *Iagra* appellatur. Ad de arbore
 ea Lud. Vartomannum, seu Romanum Navigat. suæ lib.
 v. cap. xvi. Jo. Maffei Hist. Ind. lib. v. & vii. Garfiam
 ab Horto Hist. Arom. lib. i. cap. xxvi. Christoph. Acoftam
 Aromat. lib. i. cap. de palma Ind. Josephum Indum cap.

cxlvii. & cxlviii. Levinum Hulsum Navigat. ii. cap. iii.
pluresque alios. Est autem hæc arbor ea quæ *Nucem indi-*
cam nobis dictam profert, incolis *cocos* nominatam. Ar-
bor sane pulcherrima omniumque utilissima; ut quæ una 14
hominibus sui loci *cibum* ex se præbeat, *potum*, *oleum*, *a-*
cetum, *mel*, *lac*, *butyrum*, *linum*, *pannum*, *patinas*, *pocula*, *li-*
gna ad focum, *ad naves*, & *carbones*, si vera sunt, quæ de ea
hodie affirmantur. Sunt vero & aliæ arbores, partim huic
affines, ac similes, partim dissimiles ac diversæ, gentibus
aliis potum proferentes. Aloysius Cadamustus Navigat.
sua cap. xxvi. de quadam in regno Senegæ Nigritarum in 15
Africa sic scribit: *Alia est arbor, quæ ibi minime frequens*
est: hæc arbores uno anno continuo succos emittunt, lacryma-
rum instar. Succus appellatur mignol. Et ut uberio-rem ha-
beant succi proventum, arbores sauciant, & statim profilit
succus, qui vase aliquo excipitur. Huic liquori color inest sub-
cinericius, & serum lactis præsentat, nec maior est proven-
tus, quam bina vel terna mensura die noctuque. Huius est in-
credibilis suavitas, & ut vinum inebriat, nisi aqua immixta
fuerit. Qui prima die provenit ex sauciata arbore, is est dul-
cior, & omni vino perquam dulci præstat, sed indies suavita-
tem amittit, fitque acidus & acris, tamen tertio die aut quar-
to magis homini conducit, id ego expertus sum pluries &c. In 16
regno & insula Samara (an Sumatra?) M. Paullus Vene-
tus ait Itinerar. lib. iii. cap. xvi. potum ex arborum ramis
colligi in sequentem ab incolis modum. *Sunt in ea insula,*
inquit, arbores multe & parvæ, habentes singula ramos qua-
tuor, quos certo tempore anni incidentes, colligunt stillantem
liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem
& noctem urceum colligant ex uno ramo. Quo evacuato, rur-
sum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentant, donec
stillicidium illud desierit. Et hæc est vindemia illorum. Pro-

vocant quoque arborem ad largiora fluenta per aquarum rigationes, quas fundunt ad arborum radices, quando tardius inceperit emittere lachrymam. Sed is liquor non est tam sapidus, ut ille qui suapte natura effluit. Atque eadem sibi ratione potum parare incolae regni Faufur, & insulae Seilam;

17 idem tradit auctor cap. XIX. & XXII. In Taprobana praeter ea insula, ait Scaliger pater Exerc. cxxxvii. arborem esse Thal vocatam, cuius è ramo caeso stillet succus ad bibendum. Arborem item aliam Exercit. cl. scribit esse, è palmarum numero, à vulgari tamen palma differentem: caedi hanc ad imum trunci, atque inde oriri liquorem, quem incolae aqua temperent, alioquin ebrii futuri: servatum autem esse, sapore non ingrato. Hobus, sive Hovus, proceram & pulchram arbor est Hispaniolae, umbræ salubritate commendata. In aquarum penuria, qui sitiunt, hujus arboris pede illaqueato, è radicibus ejus taleam exscindunt. Mox alterum taleae caput ori inferentes, velut gutti aut ampullae epistomium, altero manu elato, tantam inde humoris vim exsugunt, ut facillime sitim restinguant. Guttatim videlicet primo stillante aqua, mox tractim & continuo velut filo defluente, ut quamvis sitibundos expleat. Testes rei Oviedus Hist. Ind. lib. iix. cap. II. & Urbanus Calvero Noris ad Hier. Benzoni Hist. Novi orb. lib. I. cap. xxvii.

19 Apud nos in vulgus fere notum est, betulae caudicem & ramos ubi in veris initio, ante quam folia prodeant perforantur, ingentem liquoris limpidissimi copiam fundere: inspidam quidem & fere aqueam ex caudice prope terram, non ingratham vero & subacidulam ex ramis. Effluunt autem saepe ex ramo trium digitorum spissitudinis ad semidiametrum vulnerata, liquoris librae octo aut decem. Hujus usum magnae efficaciae esse credunt ad renum & vesicae

20 calculum & saburram tophaceam evacuandam. Succum ipsum

ipsum, sive liquorem, *lachrymas potabiles* vocat Olatius Magnus Hist. Septemtr. lib. XII. cap. I. v. Vide Hieron. Tragam in descriptione betulæ.

CAPUT VICESIMUM

SUMMARIA.

1. Potus ex melle. 2. eius usus antiquissimus. 3. Nō Etis consilium Iovi datum. 4. potus mellei, Aristæi inventum. 5. Aristæi cum Baccho certamen de viteo & melleo potu. 6. Deorum examen utriusque potus. 7. Iovis decisio. 8. potus ex melle varij. 9. hydromel, melicratum, aqua mulsæ, medo. 10. mellina. 11. hydromelitis duo genera. 12. aqua melle linita. 13. parandi modus. 14. χονόμελι. 15. hydromeli sub vino legato non continetur. 16. μέλινογον. 17. duplex. 18. μέλινογον ὕδατος. 19. parandi modus. 20. Error Eustathii. 21. Pollucis & Isidori. 22. & Cyrilli in Glosario. 23. hydromelitis & melicrati differentia. 24. ἰξογλυκὴς. 25. oxymel.

PRæter hætenus recensitos omnes ex frumentaceis, fructibusque arboreis & plantis arboribusque potus, parabantur & olim, & nunc etiam alii ex melle: quod non minus id suavitæ pollere, caput tentare & ebrietatem inducere animadvertum esset. Quid vero mel proprie sit, & unde generetur, dubitat Plinius lib. XI. cap. XII. Num liquor ille, hæc verba ejus, sit calisudor, aut fiderum saliva, aut purgantis se æris succus. Parum certe philosophice, nisi per metaphoram omnia explices, atque in bonum sensum trahas. Nos speciem roris esse putamus, & cum Aristotele lib. V. Hist. anim. cap. XXI. dicimus esse humorem dulcem & roridum, herbis floribusque insidentem, quem apes deinde colligunt & comportant. Ex hoc autem melle confectos potus inebriantes, vetustissimi inventi esse gentiles crediderunt.

runt. In fabulis enim ipsorum est, Noctem Jovi (qui Saturnum patrem capere & regno exuere atque eunuchum facere parabat) id consilii dedisse, ut senem mellis poculo invitatum largius, soporaret primum, ac deinde vi sua in ipsum uteretur. Verba Noctis sunt ista apud Orpheum, seu potius Onomacritum:

Εὐ τ' ἀνδρῶν μιν ἰδὲται ὑπὸ δρυσὶν ὑψιπέμοισιν,
Ἔργοισι μεθύοιτ' αὖ μελισσῶν ἑρβόμβων,
Δῆσον.

*Postquam igitur cernes ipsum sub quercubus altis,
Depositum succo ex apibus, mox vincula membris
Injice.*

4 Plinius lib. xi v. cap. i v. *Aristaum*, Phœbi filium creditum, Arcadum regem, potiones ex melle invenisse scribit. Hinc est, quod is apud Nonnum Dionys. lib. ii. cum Baccho, quorum hic vinum, ipse mel, & ex hoc paratos potus invenisse gloriabatur, Diis suum uterque potum offerunt, atque ipsorum super alterutrius præstantia iudicium exposcunt. Quid vero Dii? audiamus Nonnum.

5 Οἱ δὲ θεοὶ παχὺ χεῦμα φιλοπύρροιο μελίτης
Δεξάμενοι, κόρον ὅσον ἀπεπέτ' ἔιχεν ἑέρσης.
καὶ κόρη ἦν μακάρων τρίτατον δέπας· εἰ δὲ τετάρτη
κρηταμένη χεῦμα παλινοσσοιο κυπέλλα,
καὶ μάλα διφώνησ' ἀγρομένοιο δὲ βάκχης,
ὄμβρω ἑύρραθάμιγξι νόον τέρωονησ' ἑέρσης,
εἰς ὅλον ἡμᾶρ ἐπινοῦν ἀλωφύησ' ὡσον εἰνᾶ.

Quos versus ita utcunque Latine loqui fecimus:

*Crassum at Dii laticem ramis gaudentis apicla
Gustantes, satias ingrati humoris acuta
Cepit eos, terno saturos cyatho: neq; quartum
Curarunt gustare reducto poculo in orbem,
Pressi utcunque siti, verum fundent e Lyao,*

Per:

*Perculsi mentem bene voranti imbre, liquorē
Perditi hauserunt terra nascentis Iacchi.*

Jupiter vero ipse, miratus quidem mel & favos, apiumque &
labores & opera, pro vino tamen sententiam tulit,

— — καὶ οἶνοχόω Διούσῳ

Ὠπασε λυσιπτόιο Φέρων πρῶτα γαλα νικῆς.

— — & fundenti vina Lyæo

Præbuit arumnas solventis præmia palmae.

Nos de antiquitate non laboramus; hoc vero certum est, 7
in magno & olim fuisse pretio, & etiamnum esse apud gen-
tes plurimas potus ex melle paratos; nec unius illi generis,
sed varii, variaque simul præparationis: unde varia porro
nomina. Græci enim suos *ex melle potus ὑδρομέλι* & no- 8
mine indigitarunt & *μελικράτῃς*, quod Jones *μελίκερτον* di-
xere, Nicander in Theriacis *μελίζωρον*, Latini *aquam melle-
sam*, recentiores *medum*, sive *medonem*. Sophocles in
Oedip. Colon. vocat *ὑδὼρ μελίσης*. Oedipus enim Erynnias
placaturus, & sacra ipsis facturus, jubetur à Choro implere
hydriam, non vino, sed *ὑδραπ μελίσης*. Vocat autem *ὑδὼρ
μελίσης*, seu *aquam apis*, quam dicere debebat *aquam mel-
lis*, seu *ὑδὼρ μέλι*, aut *ὑδρόμελι*. Nominat nempe *ὑδὼρ
τὸ ποιεῖν τὸ ποιεῖν*, à faciente, id quod fit, ut ait Scho-
liastes Sophoclis. Meminit *hydromellis* Plinius lib. x i v.
cap. xvii. & fieri ait *ex aqua & melle*, ac *vetustate saporem
vini acquirere*, nec ullibi *laudatius olim fuisse quam in Phry-
gia*. Plautus *mellinam* putatur vocare Pseudolo act. ii. sc. iv. 9

Murrhinam, passum, defrutum, mellinam.

Duo autem ejus genera facit idem Plinius lib. x x i i. cap. 10
xxiv. alterum *subitum*, recens & *repentinum*; alterum *in-
veteratum*. Est & aliud *crudum*, aliud *coctum*. Crudum
puto id esse, quod Dioscorides lib. v. cap. ix. ait fieri *ὑδὼρ
μέλι* ἐκ πλυνομένων τῶν κηρίων ὑδατι. *ex melle, elutis aqua
favis.*

favis. De eo intelligendus Diodorus lib. v. cap. xxiv. ubi
 de Gallis ait: καὶ τὰ κάρια πλύοντες, τῷ τοῦτων ὑποπλῦ-
 ματι χεῖν. *Favos etiam aqua abluunt, dilutumq; hoc potum
 illis prestat.* Neque aliam ex melle potionem in usu fuisse
 Scythis ex Maximo Tyrio colligo serm. xi. Postquam e-
 nim dixerat, Scytharum plurimos ita lacte, ut alii vino,
 vitam sustentare, addit: τοῖς δὲ αἱ μελιτῆαι καὶ δίνουσι τὸ
 πόμα, ὅτι περὶ ἄν και δρυῶν διαπλάττουσιν τὰς σίμβλας. *Aliis
 verò Scythis apes, quæ vel in saxis, vel in quercubus constru-
 unt favos, potus condiunt.* Latinis aqua mellita dicitur, aut
 melle mixta. Pœnitentiale Romanum simpliciter mellita
 tam videtur appellare Tit. I. de homicidio, cap. xi. *Vinum
 & medonem & mellitam & cervisiam nunquam bibas.* Gre-
 11 gorius Turonensis aquam parumper melle linitam vocat lib.
 v. cap. x. ubi de S. Patroclo ait: *Vinum, siceram, vel omne
 quod inebriare potest, non bibebat, præter aquam parumper
 melle linitam.* Plinius loco proxime adducto hydromel
 ait esse minus innocens aqua, minusq; firmum vino, longata
 12 men vetustate transire in vinum. Parandi modos præter
 Plinium diversos habent Columella lib. xii. cap. xii. Dio-
 scorides loco dicto, Palladius lib. i. x. cap. v. & Auctor
 Geopon. lib. i. x. qui tamen subdit, à quibusdam olim pro
 13 aqua nivem sumptam, χιόνα, & cum melle conjunctam,
 potumque inde confectum χιονόμελι appellatum. Memis-
 nit etiam hydromelitis, & vino legato, contineri negat Ul-
 14 pianus L. si quis vinum ix. D. de trit. vino & ol. leg. *Meli-
 15 cratum idem est cum hydromelle, aqua nempe melle mixta,
 seu mellita, Græcis alias ὑδωρ κεκραμένον μέλι. Utitur
 voce Homerus Odyss. κ. ubi Circeen introducit Ulyssis sua-
 dentem, ut ad interos iturus mortuos placet,*

Πρῶτα μελικρήτω, μετὲ ποτα δὲ ἢ δὲ ἰ οἶνω.
Tum mellicreto, & dulcis mox flore Lyæi.

Utitur

Utitur post Homerum Hippocrates lib. de vict. rat. in morb.
ac. & æque ac *hydromel*, duplex facit *μελικρηλον*, *crudum* 17
aliud, aliud *coctum*. Ait autem coctum crudo longè pul-
chrius aspectu esse, tenue nimirum, [album, pellucidum,
nec ideo melius. Probat tamen coctum, si mel sit pravum,
ut decoctione ejus malitiam emendare necessum sit. Est 18
etiam melicratum aliud alio dilutius, pro modo mellis, &
quantitate aquæ admixtæ. Vnde & Hippocrates lib. II. de
morbis, non una vice meminit *μελικρηλον ὑδαρέως*, seu *me-*
licrati aquosi aut *diluti*. Parandi modum describit Paullus 19
Ægineta lib. I. Troglodytarum primores apud Strabonem
lib. XVI. id bibebant *ἀπὸ ἀνδρῶν ἰνὸς ἐκπιεζομένων τῶ μέλιτος*,
melle ex flore quodam expresso. Errat autem Eustathius O. 20
dyff. x. ubi *melicratum* vult esse *mixturam mellis & lactis*:
nisi peculiare id forte fuerit uni alicui regioni, quæ pro a-
qua lac melli miscuerit in potum. Vise ad Cl. Heinsium
Not. in XII. Silii, ubi acriter hanc sententiam defendit.
Græcos tale quid fecisse colligimus ex Æliano lib. xv. de a-
nimal. cap. VII. quemadmodum etiam ex Posidonio Stoi-
co apud Athenæum lib. IV. discimus, Græcorum quosdam
zythum cum melle miscuisse. In quem modum & Æthio-
pes atque Indos cervisiæ suæ ex hordeo & pane biscocto,
simul & favos cum melle & cera incoquere, scribit Olaus
Magnus Hist. Septentr. lib. XIII. cap. XXXI. Priorem mix-
tionem Plinius lib. X. cap. XXII. videtur *lac mulsum* appella-
re, eoque jecur anserinum augeri scribit. Errat etiam
Pollux Onom. lib. VI. cap. II. & Isidorus Orig. lib. XX. cap.
II. quorum ille melicratum vult esse *ἐνόμελι*, hic *ex melle*
& vino mixtum, quod idem est. Ita enim non *hydromel*
esset, ex aqua & melle, sed *mulsum* ex melle & vino, de
quo supra egimus. Eundem errorem errat Cyrillus in Glos-
sario & Auctor Onomastici veteris, qui *mulsum* interpre. 21

M

tantur

tantur *melicratum*. Vtrumque vero & *melicratum* & *hydromel* Latinis est *qua mulsa*. Joan. Gorrhæus tamen in
 22 Definit. in voce *μελίκρατον*, Ant. Sneebergerus in *Amethy-*
sto, & Jac. Silvius in *Annot. ad Mesuen de medic. comp.*
distinct. VI. *melicratum* & *hydromel* vetustate differre vo-
 lunt; ita ut *melicratum* sit, quod ex *Pinio* *subitum* & *re-*
cens diximus, sive ex tempore paratum: *hydromel* vero,
 quod *reconditum* & *inveteratum*. sed confunduntur inter
 24 se. Ad hos vero potus referendum quodammodo & *ὄξι-*
γλοκὲς videtur, Hippocrati ita dictum lib. II. *Epidem.* sect.
 III. & alibi; estque favorum decoctum cum aqua, addito
 pauco aceto. Ex una siquidem fit parte aceti, duabus mel-
 25 lis, & quatuor aquæ. Aliud est *oxymel* ex aceto & melle,
 quod huc non pertinet.

CAPVT VICESIMVM PRIMVM.

SUMMARIA.

1. *Medonis* & *mulsa* differentia. 2. *medo*, *meda*, *me-*
dus, *medum*. 3. *medum*, quasi *melum*. 4. vel à *μέδω*. 5.
Mede | *Meth*. 6. de *medone* locus *Prisci Sophista*. 7. *Bede*
presbyteri. 8. *Caroli M.* 9. & aliorum. 10. οἶν & ἐκ μέλι
 11. μελίτειον. 12. μελίλιον. 13. χυμέλι. 14. *medonis*
apud varias gentes usus. 15. eiusdem duogenera. 16. *modus*
parandi ex Mesue. 17. *Sarmatarum* & *Moscorum*. 18. *me-*
teglæ Anglorum. 19. *Theriaca Septentrionalis*.

1 **H**ydromellis, sive *melicrati*, aut *mulsa*, plura genera
 esse jam diximus, seu plures potius differentias præpa-
 ratione tantum inter se diversas. Ad eas & *medonem*, ita
 dictum, retulimus, quemadmodum & revera eo pertinet.
 2 Quia tamen *mulsa*, ut à veteribus parabatur, non tam po-
 tus gratia, quam medicamento in morbis nomine, in usum
 veniebat; *medo* vero, cui plura hodie adduntur, quique
 aliter

aliter conficitur, raro ut medicamentum, sæpius pro potu, achilaritatis, immo & ebrietatis causa bibi solet: ideo ulterius quædam de eo & in particulari dicenda nobis restant. Dicitur *meda*, *medo*, *medus* & *medum*; Græcis μέλι 3
 δ; Septemtrionalibus potissimum populis in magno usu. Isidorus Orig. lib. xx. cap. III. *medum* à *melle*, quasi *melum* 4
lumi dici opinatus est, mutato L in D, quod & in aliis vocibus sæpe factum observatur. Ita olim dictum *melitari*, pro *meditari*, *lacruma*, pro *dacruma*, notat Melch. Goldastus Notis ad Conradum de Fabaria cap. xx. At Matth. 5
 Martinius Lexico Philolog. *medonem* derivat à Græco μέθυ, quod *vinum* est Græcis: nec displicere id videtur Ger. Jo. Vossio lib. II. de vitiiis serm. cap. XII. quanquam deinde malit Græcum μέλι, unde Latinum *mel*, & Saxonicum 6
Meth / sive *mede* / ex communi deducere origine, Hebræa nimirum. Meminere *medonis* ex veteribus Priscus Sophista, qui circa annum ccccxl floruit, in Eclogis Histor. Goth. 7
 his verbis: Ἐχορηγῆθη ἡμῖν καὶ κώμας (τῶν Σκυθῶν) τροφαί, ἀντὶ ἡμῶν σίτης κίχρη, ἀντὶ ἡμῶν, ὁ μέλι δὲ ἄπιχάρι. *Advehebantur autem nobis per vicos Scytharum, pro cibo quidem milium, pro vino medus, quem indigenæ ita vocant.* Beda 8
 presbyter, qui anno lcccxxxvii decessit, lib. de Remed. peccator. cap. VII. *In unaquaque, inquit, septimana tres dies sine vino & medone & carne ieiunet ad vesperam.* Quos sequitur sub annum lccc Carolus M. Imp. in Capitulari de 9
 villis, num. xxxiv. *Cervisias, medum, mel &c.* & num. lxxii. *De morato, vino cocto, medo, aceto &c.* Meminere 10
 deinceps alii plures: Tageno in Expedit. Friderici I. Imp. in Turcas, Concilium Triburiense, Pœnitentiale Romanum, Andreas presbyter Chronico Bavarico, Dithmarus Merseburgius &c. Et quamquam nomen *medonis* ante Prisci Sophistæ tempora in auctorum monumentis usurpa-
 tum

tum non inveniatur, res tamen ipsa sub aliis nominibus etiam prioribus seculis incognita non fuit. Nec enim alium à medone fuisse potum autumo, quem Aristoteles, sive
 11 quis alius auctor vetustus, οἶνον ἐκ μελιτος, vinum ex melle vocat lib. de Mirab. auscultat. in hæc verba. Ἐν Ἰλλυρίοις φασί, τοῖς ταλαπείοις καλεμένοις, ἐκ τῶ μελιτος ποιῶν οἶνον. Ὅταν ᾗ τὰ κηρία ἐκθλίβωσιν, ἕδωρ ὀπιχέοντες ἐψῶσιν ἐν λέβητι, ἕως ἂν ἐκλίπῃ τὸ ἥμισυ, ἔπειτα εἰς κέραμια ἐκχόαντες, καὶ ἡδίστα ποιήσαντες, πηῖασιν εἰς σαρδίλιας. Ἐν ταύταις δὲ φασὶν εἶσχειν πολυζρόνιον, καὶ γίνεσθαι οἶνῶδες, καὶ ἄλλως ἡδύ' καὶ εὐτόνον. *Illyrius ferunt, quos Talapiteos vocant, ex melle vinum conficere. Favos enim in aqua superfusa expriment, ac simul in abeno ad mediam usq; partem decoquunt, & fidei libis infundunt iam tum, dulcissimam. Dehinc vasis ligneis reservant in multa tempora, donec per omnia vini saporem contrahat.* Quanquam enim potus hic, ut σαρδία eius describitur, simplex mulsa esse videatur; tamen ex eo, quod auctor addit, similem potum olim & in Græcia parari consuevissè, verum ζῆνιτος ὑπερον πλὴν κρᾶσιν, μὴ δύνασθαι δεῖν, *mistonem postea perquisitam non potuisse inveniri; colligi potest, non simplicem mulsam fuisse, quæ hydromelitis nomine in Græcia notissima erat, sed potum paullo aliter & ex pluribus paratum & peculiari modo mixtum & confectum.* Nec alium potum fuisse conjicio, quem Plutarchus lib. iv. Sympos. probl. v. μελιτιον vocat, aitque barbaros, qui vino carcant, eum bibere, dulcedinem mellis radicibus austeris, & vini saporem æmulantibus, medicantes. Helychius nominat μελιτιον, dicitque esse πόμα ἢ σκυθικόν, μελιτος ἐψομένον σὺν ὕδατι καὶ ποσσίνι. *potum Scythicum, melle cum aqua & herba quodam decocto.* Horsum pertinet, quem potum ex melle vocat Rhases lib. iii. ad Almanf. cap. v. Mellei speciem saporis vocat Saxo Sialandicus lib. vi. & distinguit à cervisia; *Mellei*

*Mellei temnens speciem saporis,
Combibit tostum Cereris liquorem.*

D. Hieronymo ad Nepotianum de vita Clericorum, est 13
dulcis & barbarapotio ex decoctis favis. Neque alium à me-
done potum fuisse *χρμέλλω* illustris censet Jos. Scaliger, &
ὑπό τῆς χύσεως τῆ μελίτος sic appellatum vult lib. III. Epist.
ccix. Dceo Zonaras sub annum salutis clxxx, Notis ad
Canonem Apostol. III. *Σικέρα δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνδρῶν οἶνον με-
θην ἐκποιῶν, εἰα' εἰσὶν α' ἄπ. τηδεύσων ἀνθρώπων, αἱ λεγόμεναι
χρμέλλη, καὶ ὅσα ὁμοῦς σκευάζον.* *Sicera autem est omne id,
quod citra vinum inebriat, qualia sunt quæ magno studio ho-
mines consciunt, ut quam Chumelam vocant, quæq; alia ad
eundem modum parantur.* Cæterum vina ex melle imita- 14
tos jam olim & Gallos, paullo ante ex Diodoro didicimus.
Idem facere hodie Scythas & Æthiopas Troglodytas, te-
stis est Scaliger pater Exerc. Lxxxvii. & de Hispaniolæ in-
colis in America affirmat Hieron. Benzo Hist. Novi Orb.
lib. I. cap. xxvii. De regione Machiakies audi Levinum
Hulsium Navigat. lib. IV. cap. XLIX. *Quoties Indus in sila
vam prodit, perforat arborem quamvis obviam, effluunt
quinque aut sex mensura mellis tam clari, quam est mustum.
Apes valde sunt exigua, sine aculeo. Mel cum pane & reliquis
sumitur escis: potum etiam inde faciunt, musto similem, sed
meliolem ac sapidiorem.* Hodie Sarmatæ, Lithuani, Mosci,
Boruffi familiarissime medone suo utuntur, & abutuntur,
dum eo sapius liberalissime se invitant. Optimus in Lithu-
ania paratur. Est vero duplex, *spissus & tenuis*, ut Matth. 15
Miechovius testatur Sarmatiæ lib. II. cap. III. Fit & alibi,
ut in Dania, & apud nos Lubecæ, sed qui Lithuanico pal-
mam libenter deferat. Modus parandi non abluat ab eo, 16
quo *aquam mulsam*, secundo loco descriptam, parari do-
cuit Mesue Tract. de medic. compos. distinct. v. *Secundus
modus*

modus, inquit, operationis eius est: Recipe mellis partem unam, aqua fontium clara libras octo, fermenti in his dissoluti in centum libras uncias tres, & musti modo effervescentia in ligneum cadum conijciuntur, ita ut relinquatur in vase vacuum, quasi mensura trium digitorum. Vbi deferverint, obturato vase asserventur vini modo ad potandum. Non tamen bibatur nisi tertio mense exacto. Immitti possunt arca
17 mata in linteo ligata. Hæc Mesue. Sarmatæ tamen & Moschi flores lupuli medoni suo incoquunt, & loco fermenti facem cervisia liquori fermentando adjiciunt. Vide Olam Magnum Hist. Septemtr. lib. XIII. cap. XXI. & XXIII. & XXIV. qui pro lupulo etiam myrti semina Medoni incoqui interdum ait: addi & zinziber in linteo ligatum. Est autem myrtus frutex humilis, in locis paludosis crescens ulnæ longitudine, & fructum profert ad baccarum juniperi similitudinem. Mosci vero, ut Adamus Olearius refert Itiner. Pers. part. I. baccas sumunt maturas rubi Idæi, aut chamærubii, aut etiam cerasæ, & infundunt aquæ, & ita relinquunt, donec aqua colore & sapore baccarum sufficienter fuerit saturata. Hujus aquæ sumunt quantum volunt, & affundunt tertiam aut quartam partem mellis puri, à favis separati, eique injiciunt aliquid panis tosti, facie cervisia circumliti, & simul cooperta per dies quatuor aut quinque fermentari sinunt. Quidam, ut potui aromaticum odorem ac saporem concilient, aliquid cinamomi, aut caryophyllorum, aut cardamomi in linteo liquori immittunt,
18 & simul fermentari sinunt. Ex pluribus constat Anglorum, qui Cambriam incolunt familiaris potus, quem Meteglia sive Meteglaro, vocat Matth. Lobelius in Adversar. pag. xxii. non patrio nomine, ut vult, sed Græco sic dictam: à
19 μέζο, ni fallor. Eum theriacam nominat Septemtrionis, & constare ait ex melle & aqua, quibus despumatis indan-

tur

tur herbæ quam plurimæ, numero sferè sexagenæ, diutissis
meque bulliant ad tertias aut dimidias, donec coctione ista
herbacei viroris & saporis exuat fastidium, adipiscaturque
novam vim alendi, & gratiam vini maluatici.

CAPUT VICESIMUM SECUNDUM.

SUMMARIA.

1. Potus ex saccharo. 2. σάκχαρ, σάκχαρον, σάκταρον.
3. in veterum saccharum diversum à nostro. 4. sacchari veterum duogenera. 5. prius ex arundinibus arboreis. 6. mellis species creditum Arriano. 7. Dioscoridi. 8. Straboni. 9. Plinio. 10. AEliaño. 11. Aphrodisæo. 12. Isidoro. 13. item Galeno, Oribasio, Aegineta. 14. Charitoni manna dictum. 15. Hesychio gummi. 16. Archigeni sal Indicus. 17. an sit ex rore, aut ipsis arundinibus. 18. Seneca dubitatio. 19. ex rore esse, opinio AEliañi & Aphrodisæi. 20. ex ipsa arundine, sententia Strabonis. 21. An magnarum arundinum radices dulces. 22. Diodori Siculi de ea re locus. 23. causa dulcedinis in radicibus. 24. Alterum sacchari veterum genus ex arundinibus parvis. 25. De eo locus Varronis Atacini. 26. Solini. 27. Papinii. 28. huius versus aliter lectus. 29. Saccharum nostrum itidem duplex. 30. saccharum de Mambu ex arundinibus magnis. 31. de eo Garsias ab Horto. 32. & Christophorus à Costa. 33. Salmasio idem cum manna Xiraquest. 34. Saccharum nostrum alterum ex arundinibus parvis. 35. an utrumque à veteribus bibi solitum. 36. Plinij sententia. 37. alia ex Strabone adserta. 38. An saccharo magnarum arundinum vis μεθυστική. 39. Strabonis locus obscurus. 40. ab Eustathio aliter lectus. 41. à Salmasio emendatus. 42. Vocabuli, fructus, acceptio duplex. 43. καρπὸς ἀρπύρας. 44. καρπὸς ἀμπέλως. 45. fructus, proprie quid. 46. fructus calami. 47. Posterius sacchari genus in potu usurpatum. 48.

De

De eo Lucanus. 49. Isidorus. 50. AEchmes. 51. Vis mel-
lissim^a, in saccharo posteriori. 52. sacchari originatio. 53. ro-
tus veterum ex saccharo duplex. 54. Hydrosaccharum. 55.
Aqua saccharata. 56. Nectar ex saccharo. 57. Incolarum
in Insulis Moluccis ex saccharo potus.

1 QVam inebriandi vim mel habere ostendimus, eam &
saccharo inesse certum est: veteresque non tantum po-
tibus ex melle, verum etiam ex saccharo usos constat. Dis-
2 citur id Græcis σάκχαρ, σάκχαρι, σάκχαρον, σάκχαρον: Latinis
peregrinum nomen retinentibus, Saccharum: nostratibus
3 Zucker. Quæritur autem hic statim in limine, an saccha-
rum antiquorum idem sit cum nostro quo hodie utimur,
an diversum. Differre omnino & res diversas prorsus esse
credidere, & magna contentione adsertum ivere Joan. Ma-
nardus Epist. Medic. lib. XI. ep. IX. lib. IX. ep. V. & lib. XIV.
ep. V. Leonh. Fuchsius lib. I. de Compos. medic. cap. X. &
lib. I. Paradox. Med. cap. XXXV. Jac. Theodorus Tabernæ-
montanus Herbarii sect. VI. cap. XL I. quos sequutus est
Henr. Salmuthus Comm. in Nova reperta Pancir. lib. II.
tit. V. Non differre ab invicem statuerunt Scaliger pater
Exercit. CLXIV. Val. Cordus Comm. in Dioscor. lib. II. cap.
CIV. Andr. Matthiolus Comm. in Diosc. lib. II. cap. LXXXV.
& Epist. lib. I. ep. I V. & VI. Matth. Lobelius in Adversar.
pag. XXI. Jo. Langius Epist. Medic. lib. I. cap. LXIV. & Co-
nimbricenses Comm. in libros Meterologicos Arist. tract.
VII. cap. X. Non opus autem fuerat tam acri concertatio-
4 ne, quæ facili negotio sopiri poterat. Habebant veteres
duo sacchari genera, inter se diversa; utrumque ex arundi-
nibus quidem, sed specie differentibus, diverso etiam mo-
do collectum aut paratum. Alterum proprie saccharum
vocabant; alterum vero succum potius quendam ex arun-
5 dinibus expressum aut excoctum. Saccharum, quod pro-
prie

prie ita dicebant, proveniebat in India potissimum & Ara-
 bia felici in arundinibus magnis & arboreis, quas propterea
saccharinas appellabant. Hæ nempe erant, ex quarum sin-
 gulis internodiis navigia fieri scribit Plinius lib. xv. cap.
 xxxvii. Intelligit autem navigia parva, quæ ternos fere-
 bant homines, quod iam ante notarat lib. vii. cap. ii. sive
 navitas binos aut ternos, ut habet Pomp. Mela lib. iii. cap.
 vii. & quibus tantum lembi vice vestitabant navigantes,
 ut ait Solinus cap. lxi. Ex his arundinibus Indorum regem
 adversus Semiramidem pugnaturum, quatuor millia na-
 vigiorum construxisse narrat Diodorus Siculus lib. ii. cap.
 xvi. additque crassitiem earum arundinum non facile ab
 hominis complexu circumdari. Reperiebatur autem sac-
 charum iam dictum in his arundinibus concretum instar
 mellis sicciore & friabilis, aut instar gummi aut salis co-
 agulati. Ea causa mellis speciem putarunt, & mel appella-
 runt. Vnde Theophrastus in fragmento de melle, quod
 est apud Photium Cod. ccLxxix. tres mellis species facit,
 quarum prima sit ab apibus, altera ex rore, tertia ἐν καλά-
 μοις seu arundinibus. Et hanc ultimam cum additione vo-
 carunt μέλι καλάμιον. Arrianus in Periplo : καὶ μέλι τὸ
 καλάμιον, τὸ λεγόμενον σάκχαρ. *Mel arundineum, quod vo-*
catur saccharum. De eo ita Dioscorides lib. ii. cap. lxxiv. 7
 καλεῖται δὲ ἢ καὶ σάκχαρον, ἐστὶν μέλι, ἐν Ἰνδία πεπηγό-
 ται, καὶ τῆ Ἰθαίμοι ἑρβία, ὡς σπόγγον ἐπὶ τῶν καλάμων.
Vocatur & quoddam saccharum, quod mellis species est, in In-
dia feliciq; Arabia concreti; & in arundinibus invenitur.
 Strabo lib. xv. in descriptione Indiæ, ex Nearcho : ἔιρηκε 8
 ἢ καὶ ἐν καλάμων, ὅτι ποῖσι μέλι, μελισσῶν μὴ ἔσῶν. *Tra-*
didit etiam arundines mel facere sine apibus. Plinius lib. xii. 9
 cap. iix. *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est*
autem mel ex arundinibus collectum. Ælianus lib. xv. dea- 10

nimal. cap. vii. in India, & maxime Prasiarum regione, ait μέλι ἐμπίπην ταῖς πόαις, καὶ ταῖς ἐλείω καλάμων κόμαις, νομαῖς τῆς βεπὶ καὶ τῆς περὶ τοῖς παρέχων θαυμαστῆς, mel li-
quidum incidere in herbas ac palustrium arundinum comas, bubus & ovibus mirificas præstans pastiones. Addit pastores ad calamos illos pecus agere, & jucundis excipere epulis, quod deinde illis vicissim lac reddat suavissimum, ut non opus habeant ipsi immiscere mel, ut faciant Græci. Ale-
11 xander Aphrodisæus lib. i i. probl. lxxiv. *Quod sacchar Indi appellant, mellis in arundinibus coagulum est, sole cogente rores ad mellis dulcedinem.* Tertullianus lib. de iudicio Dei:

Mella viridanti confragrant pinguiâ canna.

- 12** Isidorus lib. xx. cap. ii. *Antea mella de rore erant, inveniebantur ἄρῃ in arundinum foliis, siquidem hucusque in India &*
13 *Arabia collectum reperitur.* Similiter ad mellis etiam species referunt saccharum Galenus lib. vii. simplic. med. fac. cap. de melle, Oribasius Collect. lib. xv. & Paullus Ægine-
14 ta lib. vii. uterque in voce μέλι. At Charito lib. πρὸς δόξο-
βρεγματῶν, in decoctione ἐψηματῶν, sive sapa, vocat μάννα καλάμων Ἰνδικῆ, mannam arundinis Indica, & distinguit à vera manna, quam neutro genere appellat μάννα ἀπλῆν, mannam simplicem, sive communem. Caterum saccharum hoc veteres mel primum nominarunt ob dulcedinem, quam mel æmulatur & fere superat: deinde quia instar manne, quam mel aërium dicebant, id concrevisse sibi imaginabantur. Advehebatur enim ad ipsos, arundinibus adhærens & concretum, gummiu[m] instar tamen, candidum & dentibus
15 *friabile, ut Plinius ait laudato loco. Hesy chius gummi appellare videtur: Σάκχαρον, τὸ ἐμφερές ἔστι κόμη ἐν τῇ Ἰνδικῇ, διαλυτὸν. Phavorinus, qui sua ex Hesy chio transcribere solet, pro κόμη, quod nihil hic significat, rescribit κόμη,*
 Salma-

Salmasius κόμμει, ut *gummi* intelligatur: & pro διαλυτικόν
 reponit κοιλίας λυτικόν, ut sensus sit: *Saccharum, hoc gummi*
simile est in India album solvens, quomodo & Simeon Sethi
 testatur τὸ σάχαρ τῶν γαστρίων ὡς τρέπειν. Jo. Bodæus comm. 15
 in Theophr. Hist. plant. lib. IV. cap. XII. ex Dioscoride pro
 διαλυτικόν substituit Ἀκοιλίον, quod albo sit utile. Archige-
 nes apud Aëginetam lib. II. cap. LIV. saccharum *salis speci-* 16
em esse voluit, & ἄλα Ἰνδικόν, salem Indicum nominavit,
 qui sit χροία μὲν καὶ συσπύσει ὅμοιος τῶν κοινῶν ἄλι, γεύσει δὲ με-
 λιτέους, *colore quidem & consistentia salis communi similis,*
gustu mellis amulus. In quem modum etiam Dioscorides
 scribit *arundineum mel esse ἴμοιον τῆς συσπύσει ἄλι, καὶ θραυό-*
μαρον ὑπὸ τοῖς πόδασι καθάπερ ἄλιες, concretione sua salis si-
mile, & dentibus subditum salis modo friabile. Alexander
 Aphrodisæus ait *fieri proximum salis glebulis, candidum,* 17
fragile. Isidoro est *ramis inherens in similitudinem salis.* Du-
 bii vero erant veteres de ratione, qua saccharum hoc in a-
 rundinibus proveniret. Alii enim, si forte vulneratæ es-
 sent, exsudare ex ipsis succum & concrecere putabant: alii
 ob succi in arundinibus copiam, accedente æstu & calore
 solis, sponte ex ipsis prodire & indurari; alii vero non ex
 cannis, sed rore aërio ipsis illapso concretum esse volebant.
 Seneca philosophus Epist. LXXXIV. *Aiunt inveniri apud In-* 18
dos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius cali, aut ipsius
arundinis humor dulcis & pinguis gignat. Ælianus loco ad- 19
 ducto credidit esse ex rore. & ἐμπόπειν τὰς καλάμων κόμμεις,
incidere in comas arundinum: ut & Aphrodisæus, qui Sole
cogente rores ad melleam dulcedinem provenire scripsit. Et
 iam Isidorus de rore esse putavit. At Strabo cannas ipsas 20
 ait ποιεῖν μέλι, ac proinde ex ipsis id esse & prodire. Addit
 vero Strabo de radicibus harum arundinum: τὰς ῥίζας τῶν
 μεγάλων καλάμων γλυκείας εἶναι φύσει καὶ ἐψήσει, χλιανομέ-

18 τῶν ὕδατων τοῖς ἡλίοις, τῶν ἐπιπλοῦν ἐκ θιῶς καὶ τῶν ποταμῶν, *radices magnarum arundinum dulces esse natura & coctione, aqua à Sole calefacta, tam caelesti, quam fluuiiali.*
 21 Cl. Salmasius, vir doctrinae in omni eruditione consummatissima, dubitat hic, an non à Strabone magnarum arundinum radices cum radicibus parvarum confundantur; quos
 22 dulces esse mox dicemus. Verum Straboni consentanea scribere videtur Diodorus Siculus lib. II. cap. LXXVI. ubi de India agit, & ejus arundinibus. *In palustribus, inquit, enatae radices (intelligo hoc de parvarum arundinum radicibus) dulcedine eximia sui copiam mortalibus praebeant: radices vero in paludibus maxime magnarum arborum, aestus Solis*
 23 *percoquit.* Et vero simile est, quum arundines magnae succo dulci totae turgeant, eumque exudent, etiam radices earum dulcedinis non prorsus expertes esse, accedente praesertim Solis aestu, succum in ipsis percoquente. Solinus cap. LII. etiam exprimi ex radicibus istis succum dulcem tradit. Sed huic sine aliis non multum est fidei. Interim radicum harum dulcedines, succive dulces in iis, ad saccharum jam
 24 dictum nihil faciunt, nec id constituunt. Itaque progredimur ad alterum sacchari genus. Id vero veteribus non sub sacchari nomine cognitum fuit, sed sub nomine *succi aut humoris dulcis ex arundinibus parvis* earumque radicibus
 25 excocti aut expressi. Expressionis hujus meminit Varro, non Marcus ille, Romanorum doctissimus, quod putavit Matthiolus loco adducto, sed *P. Terentius Varro*, qui Olymp. CLXXVII. anno ante natum Salvatorem LXXXI, in *Atace*, Galliae Narbonensis oppido natus, *Atacini & Narbonensis* inde nomen obtinuit. Versus sunt isti:

*Indica non magna nimis arbore crescit arundo;
 Illius è lentis premitur radicibus humor,
 Dulcia cui nequeant succo contendere mella.*

Memi-

Meminit expressionis & Solinus 1 *Eradicibus arundinis* 26
(parvam intellige) exprimitur humor dulcis ad melleam suavitate. Et Isidorus: *In Indicis stagnis nasci arundines calamiq;* dicuntur, ex quorum radicibus expressum succum bibunt. Decoctionem inculcat Staius Papinius *Silvar.* lib. 1. 27
carm. ult. ubi inter munerum Domitiani delicias enumerat.

*Quod ramis pia germinat Damascus,
Et quos praequit Ebofia cannas.*

Ubi tamen alii legunt *Ebusita*: & intelligunt incolam *Ebu* 28
si, insulae in mari Balearico, quae Pityusarum altera Plinio
lib. 11. cap. v. Quia vero in ea arundinum succum, sive sac-
charum colligi solitum, nullibi lectum aut traditum repe-
ritur, Hermolaus Barbarus *Comm. ad Plinii lib. 11. cap.*
cccvi. legit *Hypasita*. Est enim *Hypasis* Indiae fluvius, a quo
fit *Hypasita*, ut ab *Hypant*, itidem Indiae fluvio, *Hypanita*,
apud Stephanum lib. *πῆ' πόλεων*. Atque hoc duplex fuit
veterum saccharum. Vtrumque vero hodie etiam habemus, 29
quaque altero tantum nostris in regionibus utamur.
Prius saccharum hodie *Sacar*, sive *saccharum de Mambu* 30
Mambu appellatur. *Mambu* autem arundo Indis est magna &
ampla, ut ex ea non secus ac olim cymbas hodie faciant,
quae binos homines ferant. Audiamus haec de re *Garfiam* ab 31
Horto Histor. Arom. lib. 1. cap. xii. Ait is autem *Tobaxir*
esse vocabulum Persicum, & nihil aliud sonare quam lacteum
humorem aut succum liquoremque concretum. Addit
vocari ab Indos *Sacar Mambu*, quasi dicas *saccharum de*
Mambu, quoniam Indiae arundines sive ramos arboris id pro-
ferentis *Mambu* vocent. Hodie tamen etiam Indos *Tabaxir*
illud vocare, quod eo nomine petatur ab Arabibus, Persis
& Turcis. Arborem esse interdum magnam, interdum
minorem, ramis erectis, frequentibus nodis distinctam. In-
ter internodia generari liquorem dulcem, crassum, veluti

amyllum, & simili colore: interdum multum, interdum
perpaucum: non ubivis in omnibus arundinibus, sed tan-
32 tum in Birnagar, Batecala & Malavar, Christophorus à Cos-
sta cap. de Tabaxir, ait arbores sive arundines *Mambu*, in
quibus innascitur *Tabaxir*, tantæ amplitudinis esse & cras-
sitici, ut ex ea cymbas faciant, quæ binos Indos capere pos-
sint: non excavantes eas, sed relictis solum duobus inter-
33 nodiis excidentes. Magnus Salmasius saccharum hoc *man-
na speciem* esse pluribus docet in Exercit. Plinianis ad Solin.
cap. LII. nec differre vult ab ea mannæ specie quæ *Xiraguest*,
aut *Xircast* Indis dicitur, de qua vide Garfiam loco addu-
34 cto, cap. XI. Alterum sacchari nostri genus, & quo commu-
niter utimur, ex parvis itidem, ut veterum illud alterum,
fit arundinibus, sive calamis aut cannis: aliter saltem, quam
olim conficitur. Non enim succus tantum hodie exprimi-
tur, sed cannæ primum mola franguntur, succi deindè ex
iis expressi coquuntur, ac beneficio caloris indurantur, &
in panes formantur, & pro modo depurationis in varias
species abeunt. Ex quibus omnibus jam liquet, duplex ve-
teres habuisse, duplex nos habere saccharum, aliud ex ma-
joribus, aliud ex minoribus calamis vel collectum, vel ex-
35 pressum, vel coctum. Nunc quæritur quodnam illud fu-
36 erit, quo veteres in potu fuerint usi. De priori, quod ex
magnis arundinibus colligebatur, Plinius testis est lib. XII.
cap. IIX. id usurpatum *ad medicina tantum usum*. Vnde
Dioscorides *ευκάλιον* vocat & *ευστόμαχον*, *αλυστομάχοσ*,
utile, renibus etiam & vesicæ conferens. Addit tamen *ὡς
δατι διαθην καὶ ποθην*, *aqua dilutum & bibitum*. Ex quo et-
iam bibi solitum colligas. Non est enim quod dicas, dissol-
vi & bibi solitum tanquam medicamentum ad *ευκοιλίαν*,
ευστόμαχίαν. In utrumque enim finem, & ut potulentum
quid

quid, & medicamentum bibi potuit. Nam & cervisias ha-
 bemus quæ itidem ἄσθμαχοι sunt, & ventriculum confor-
 tant, & suo calore calorem innatum ejus augent; sunt et-
 iam quæ εὐκοίλιοι sunt, sunt quæ alvum laxam servant, at-
 que interim tamen non ad saturitatem tantum, sed & ebri-
 etatem à plurimis bibuntur. Tales potus etiam sunt, quos
 apud Indos ex herba *Chia*, & ex melle alibi parari diximus,
 potulenti simul & medicamentosi. Strabo certe vim *Μεθυ-* 37
σικῶ in magnis arundinibus agnoscit. Locus obscurus ef- 38
 se videtur & difficilis: sed adscribam totum. *Ἐίρηκε ἡ κρη πῶθεν*
καλάμων, ὅτι ποιεῖσι μέλι, μελισσῶν μὴ ἔσῶν. ἔσ γδ δένδρον εἶναι
καρποφόρον, ἐκ ἧ τῆ καρπῆ μεθύειν. Dixit etiam (Nearchus)
de arundinibus, quod melfaciant sine apibus. non enim arbo-
rem esse fructiferam, fructu tamen inebriare. Casaubono τῶ 39
πάυ, Comm. in Strabon. (quanquam Codices veteres om-
 nines in lectione non variare testetur) locus de mendo su-
 spectus est. Medicinam tamen ipsi facere non audent. Me-
 dicorum tantum filiis disquirendam relinquit, an saccha-
 rum inebriet. Eustathius Strabonis verba adducens, in-
 terferit quædam quæ in editis exemplaribus non habentur,
 de arundinum vi *Μεθυσικῆ* tamen testentur, & legit: *ὅτι*
καλάμοι ποιεῖσι μέλι, μελισσῶν μὴ ἔσῶν, ἵς δὲ φαρὸν ἴσιν ὡμῶς
τῆ μεθύειν, quod calami mel producant sine apibus, quo cru-
do qui vescantur, inebriantur. At Salmasius ubi hæc addu- 40
 cit, sub voculis illis, ἔσ γδ, latere autumat nomen arboris,
 quæ fructifera sit, & cujus fructus inebriet: aut legendum
 esse istimat, *καὶ, ubi etiam*, arbor nempe fructifera sit, cu-
 jus fructus ebrietatem inducat. Quod si vulgatæ lectioni
 sit inhærendum, quæri posset, quomodo δένδρον ἔσ καρπο-
φόρον ἐκ καρπῆ queat μεθύειν. Quod enim fructum non 41
 fert, fructu inebriare nequit. Quid vero si conciliari hæc
 possint

42 possint? καρπός, *fructus*, ἀπὸ τῆς καρπασθῆς Græcis dicitur,
 quod est *frui*: quemadmodum *fructus* Latinis etiam est à
frucendo. Hinc in genere omne id καρπός sive *fructus* appel-
 latur, quod in usum & fruitionem humanam natura pro-
 fert. Ita *fructum fundi* Varro lib. i. de R. R. cap. xxiii. vo-
 cat, qui ex eo satus nascitur, utilis in aliquam rem. Ita Ho-
 43 mero & Hesiodo passim καρπός ἀγροῦ dicitur, quidquid è
 44 terra provenit. Herodotus lib. i. non longe à fine vinum
 nominat καρπὸν ἀμπέλιον, *fructum viteum*: similiq̄ue mo-
 do Varro etiam cap. xiii. vinum & oleum vocavit *fructum*,
 illud nempe *vitis*, hoc *olea*. Immo Strabo ipse lib. xi. de
 Massagetis agens, *fructum arborum* vocat id, quod ex eo
 exprimitur, quod arbores ferunt: πίνασι δὲ τὸν ἐκ τῶν δέν-
 δρων καρπὸν ἐκλίβοντες, *bibunt arborum fructum*, expri-
 45 mentes ipsum. Proprie verò καρπός & *fructus* in plantis est
 sedocetur τὸ σπέρμα μετὰ τῆς περικαρπίς, *semen cum carne*,
 ut definit Theophrastus Hist. plant. lib. i. cap. iiii. Hoc
 modo in arboribus *pomum* fructus est; semen granula ins-
 teriora: in leguminibus *siliqua* fructus sunt; semina id
 46 quod in siliquis continetur. Posteriori hoc significato ca-
 lami, sive cannæ, non sunt καρποφόροι, nec fructum ferunt:
 at priori acceptione *fructus calami* est id quod ex ipso pro-
 venit, quo frui possumus, nempe *saccharum* quod ex ipsis
 47 exsudat. Posterius porro sacchari genus, sive succum ex
 arundinibus parvis expressum aut excoctum, à veteribus bis-
 bi solitum, extra controversiam est, & docent passim au-
 48 ctiores. Lucanus lib. iii. de Indis agens:

Quiq̄ bibunt tenera dulces ab arundine succos.

49 Isidorus: In Indicis stagnis nasci arundines calamique dicuntur,
 50 ex quorum radicibus expressum succum bibunt. Æchmes
 in Oneirocrit. potum hunc vocat οἶνον ἐκ σακχαροῦ, vi-
 num

num ex saccharo. Εἰ τὸ ἴδιον, ἢ οἷον ἴπιν ἐκ τῆς σακχαρόσις, 31
si quis in somnis videat vinum se bibisse ex saccharo &c. Vim
quoque μεθυστικὴν huic succo sive saccharo inesse, non nega-
bit, qui non secus ex ipso, quam ex frumento, pomis, py-
ris aut melle spiritum ardentem beneficio fermentationis
& destillationis noverit elici. Modum quo id fiat, descri-
bit candidissimus Chemicorum, amicus olim noster, An-
gelus Sala, Saccharologiae part. II. cap. v. Et sunt, qui τὸ 32
σακχαρὸν derivent ab Hebraeo *schechar*, quod est à *schar*,
inebriari. Veteribus autem potum ex saccharo duplicem 33
ut ex melle, fuisse autumo: alium *simplicem*, ex succo a-
qua diluto, aut saccharo cum aqua permixta, quem *hydro-*
saccharon vocat Aetnarius Meth. med. lib. v. cap. II. alium 34
compositum, & additis quibusdam instar medonis coctum.
Aquam saccharatam pro potu conficiendi modum habes a- 35
pud Tabernae montanum loco adducto. Σηνωσίαν *hydro-* 36
sacchari optimi, & *Nectaris ex saccharo* dulcissimi exhibet
Sala cap. vi. & vii. Hodie in Indiae regno, *Ceilum* dicto, 37
incolas loco vini potum ex saccharo parare refert Marcus
Paullus Venetus Itiner. lib. III. cap. xxxi. *Moluccarum in-*
cola sumunt vas ligneum ferreis vinculis cinctum, capax
amphorarum triginta: addunt sacchari Javanici libras duas,
tamarindorum uncias quatuor, poma citria dissecta tria.
Reponunt omnia bene obturata loco frigidiore, & à Solis
radiis libero, ubi fermentari statim incipiunt sine igne, ut
sonus minus audiri possit, ac si cervisia coquatur. Relin-
quantur sic per viginti quatuor horas, & faeces interim, quæ
ejiciuntur, despumantur. Potum ita indipiscuntur gratis-
simum qui gratior evadit, si caryophyllorum manipulus
vasi injiciatur. Vide Jacobum Bontium de Medicina Indor,
lib. II. Dial. III.

O

CAPUT

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

SUMMARIA.

1. *Ebrietas in herbis, rebusq; aliis quaesita.* 2. *Ad eas digressio.* 3. *Nepenthes Helena.* 4. *buglossum.* 5. *ambra cinerea.* 6. *cannabis semen.* 7. *Heiranluc, pulvis Turcarum ex cannabi.* 8. *helenium.* 9. *systictaris.* 10. *strychnon.* 11. *Duncani regis Scotiae dolus in hostem.* 12. *gelotophyllis.* 13. *bryonia.* 14. *lolium.* 15. *de eo Camerarii exemplum.* 16. *Faufel.* 17. *datura.* 18. *dutroa.* 19. *banque.* 20. *coca.* 21. *opii apud Turcas usus.*

Recensuimus fere omnium potuum genera, quorum quidem memoria apud scriptores exstat, siue siti post aquam sedandæ, aut gulæ irritandæ, ac ebrietatis eo promptius inducendæ, in vini defectu eas invenerit luxuria hominum. Nunc de nostratum ex frumento potuum confectioe ac qualitatibus quædam dicenda nobis restant. Ante vero, quam id aggrediamur, non ingratum lectori futurum spero, si quædam de earum gentium consuetudine præmittamus, quæ vel in medicamentis, aut herbis, siue commanducatis, siue in potu aut cibo assumptis, aut etiam in fumo mentis exhilarationem, ac quasi ebrietatis speciem, aut potius dementiæ, querere non distulerunt. In rerum earum censum loco principe non inepte referas medicamentum Helenæ illud, *nepenthes nobile*, *oblivionem tristitia veniamq;* afferens, ut vocat Plinius lib. xxv. cap. ii. De eius viribus multa καθ' υπερβολην jactat Homerus Odyss. δ. his versibus:

Λύγν' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε Φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον,
 Νηπενθές γ' ἀχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἀπάντων.
 Ὅς γὰρ κατὰ βρώξειεν, ἔπην κρατῆρι μιγάη,
 οὐκ ἂν ἐφημέριθ' γε βάλαι κ' δάκρυ παρεῖν,

οὐδ'

Ὀὐδ' εἰ οἱ καὶ τετραίν μίτηρ τε πατὴρ τε,
οὐδ' εἰ οἱ παρ' ὀρίθεν ἀδελφεὸν, ἢ φίλον υἱόν,
Χαλκῶ δ' ἠόωεν, ὅδ' ἰφθαλμοῖσιν ἰεῖται.

Quos Latine sic vertas:

Nepenthes ἄ, statim iniecit medicamen laccho,

Ira cunctorum ἄ, malorum obliviam ducens.

Hoc si quis mixtum cyatho praesumpserit, ille

Luce ista nunquam lacrymas effundet obortas,

Non si vel fato genitor decedat uter ἄ,

Nec fratrem natum ἄ, rigentis cuspide ferri

Ante oculos si transadigat truculentior hostis.

Et quanquam, quid nepenthes illud fuerit, ignoretur, Di-
odoros Siculus tamen lib. i. cap. xc vii. refert etiamnum
suo tempore mulieres Diospolitanas in Ægypto efficaci il-
lo remedio uti consuevisse, atque apud ipsas solas iræ tristitiae
remedium potuisse inveniri. Galenus radicem ait
fuisse *ænopia* herbæ, lib. quod animi mores seq. temper.
corp. cap. iii. Referre huc etiam possis *buglossum* Diosco- 4
ridis, quod in vinum injectum ait animi voluptates augere,
lib. iv. cap. cxxiii. De *ambra cineritia* auctor est Simeon 5
Sethi lib. de Aliment. facult. lit. A. 13. si quis eam odoretur
in convivio, velut ebrium fieri: sin vino injiciat, maxime
inebriari. In eundem usum potentius est *cannabis semen*, 6
de quo Galenus lib. i. de aliment. facult. *Sunt qui eo cum*
aliis tragematibus vescuntur, multum autem calefacit, ideo ἄ
sumptum largius ferit caput, vaporem sursum ad ipsum mi-
tens, calidum simul & medicamentosum. Ex cannabis hoc 7
semine Turcis in usu esse pulverem, quem *beiran* luc vo-
cent, cujus circiter cochlear unum in vino sumentes, con-
tinuo rideant & gesticulentur, ingentemque spectatoribus
risum moveant, testis est Jo. Wierus lib. iii. de præstig.
Dæm. cap. x. Etiam *folia cannabis*, in farinam versa, quod

caput feriant, potum suaviter inebriantem efficere, notat
 8 Hier. Cardanus lib. iix. de Subtilit. Pertinet huc herba, *he-*
lenium dicta, de qua audiemus Plinium lib. xxi. cap. xxi.
Attribuunt etiam, inquit, hilaritatis effectum eidem potu
in vino, cumq̄, quem habuerit nepenthes illud prædicatum
ab Homero, quo tristitia omnis aboleatur. Pertinet herba
 9 *syssitietaris*, à convictu in Persia nominata, quoniam hilar
 10 rentur illâ, ut idem habet Plinius lib. xxiv. cap. xvii. Est
 in eodem censu *strychnon*, sive *mancum*, sive *halicatabum*,
 quæ interdum confundunt auctores. De eo Theophrastus
 lib. ix. Hist. plant. cap. xii ait drachmæ pondere potum ef-
 ficere, ἄστει πειζέω τινά, καὶ δουεῖν αὐτῷ καὶ δίδισον, ut *lasci-*
viat qui sumpsit, & sibi ipsi bellissimus videatur. Plinius lib.
 adducto cap. xxxi. ex eo lusum gignit, speciesq̄ vanas imagi-
 nesq̄ conspicuas obversari affirmat. Dioscorides lib. iv. cap.
 lxxii. ait eadem herba pota παντασίας ἀπειλεῖν ὄσκη ἀνοήτους,
 non illepidas rerum species & imagines vanas animo represen-
 11 tari. Et norat hanc plantæ vim Duncanus ille Scotus, cui
 postea regnum obtigit. Hic enim, ut refert Georg. Bucha-
 nanus Hist. Scot. lib. vii. quum Sueno Norvegiæ rex Scoti-
 tiæ urbem Bertham obsideret, de urbis deditioe simultan-
 ter cum Sueonone agens, magnam interim panis vim & vi-
 12 ni, herbæ solani lomniferi succo infectam, sub specie ami-
 citiæ in castra obsidentium submitit, militesque deinde so-
 mno vinoque gravatos ad internecionem delevit. *Gelato-*
phyllide, herba in Baëtris & circa Borysthenem nascente,
 pota cum myrrha & vino, varias obversari species, riden-
 dique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis & mel-
 le in vino palmeo, auctor est Plinius lib. xxiv. cap. xviii.
 13 Auctor Kyranidum de *vite alba*, seu *bryonia* refert, eam
 hominibus delectationem adferre, ac gaudium & exultas-
 14 tionem, præsertim succum ex ea bibitum. Panis quoque
 qui

qui *lolij* multum admisit, inebriat, maximeque caput afficit, adeo ut qui ejus plurimum ederint, somno quodam gravi opprimantur, & vertiginosi fiant, testante id Matthiolo Comm. in Diosc. lib. II. cap. xciii. Exemplum Jctus 15
clarissimus, Phil. Camerarius (quem anno ætatis Lxxx. animo & corpore sanum adhuc vegetumque, in Italiam ituri, Noribergæ salutavimus) adducit Horar. subcis. lib. I. cap. xciii. de villico suo. Hic ignarus rei, ex lolio panem conficiens, se cum tota familia ex ejus esu in talem temulentiam & veluti amentiam coniecit, qualem in vita ante non senserat, quæ tamen in somno rursus discussa fuit, relicta saltem per dies aliquot capitis gravedine. Serapio junior Simplic. medic. cap. cLxxiii. ex mente Rhasis de croco scribit, quod *crocus inebriat ebrietate forti, & quando ponitur in vino, latificat adeo, donec faciat insaniam in excellenti letitia.* Garsias ab Horto Hist. arom. lib. I. cap. xxv. 16
refert Indos *faufel* arboris fructum immaturum, qui nucis moschatae formam obtineat, ac vim stupefaciendi habeat & inebriandi, commanducare, eoque comesto velut inebriatos, dolorum cruciatus non sentire. Meminit idem 17
Garsias Hist. plant. Novi orb. lib. II. cap. xxiv. floris & seminis herbæ, quam *daturam* vocat, colorem roris marini æmulantis. Eum ait potui ciboque injectum & assumptum homines mente quodammodo alienare & in risum solvere, atque amentes veluti & ebrios facere. Henricus Sal 18
muthus Comm. in Nova reperta Pancirolli lib. I. tit. I. eam appellat *Dutroam*, & ex floribus ait bulbi quandam speciem oriri, in quo nucleis sint, melonum semini similes, qui cibo potionisque permixti, utentis cerebrum pervadunt, ac stultitiam quandam cum risu continuo, absque alio sensu, aut ulla rerum notitia excitent, tandemque somnum inducant. Addit, ex Christophori à Costa libro Aromat. cap.

cap. de Datura, Indorum Lusitanorumque uxores nucleos
eos subinde ignaris maritis exhibere, ac deinde ipsis inspe-
ctantibus ac ridentibus secure adulteris sui copiam facere:
ex somno vero excitatos nullius rei meminisse, sed sopore
tantum levi se correptos fuisse, sibi imaginari. *Semen du-*
19 *trii* vocat Joan. Albertus Mandelslovius in Epist. de Itine-
re suo ad Adamum Olearium. Sed & de alia scribit planta
Garcias loco adducto cap. xxv. *banque* dicta, cannabi non
ablimili, cujus folia, & interdum semen, Indi contendant,
succumque exprimant, cui interdum de fructu faufel vi-
renti, aut nuce moschata, aut maci, aut caryophyllis, aut
camphora, aut ambra, aut moscho, etiam opio aliquid ad-
dant, eoque assumpto quasi ebrii omni sollicitudine liber-
rentur, tenue quiddam ridentes, & in ecstasin quasi abre-
pti. Subjungit, imperatoribus exercitus & militibus hoc
primùm excogitatum ut eo comesto velut ebrii ferrentur in
pericula, omni sollicitudine & timore soluti. Repetit hæc
de *banque* ex Garcia Nic. Monardes lib. III. cap. de tabaco.
De ea etiam vide Christoph. à Costa, lib. de arom. cap. de
20 *banque*. Auctor etiam est idem Monardus cap. de Coca,
Indos herbam *cocam*, foliis & fructu myrtum æmulantem,
admixtis tabaci foliorum pauillo mandere, eaque ratio-
ne extra se ferri ebriorum instar, magnamque inde volu-
21 ptatem capere. Turcis præter pulverem superius dictum
in usu quotidiano esse *opium*, quod corrupte *aphion* vocent
& *maslach*, refert Petrus Bellonius Observat. lib. III. cap.
xv. idque ipsis innoxium esse scribit, cerebrum tantum
nonnihil perturbare, temulentos vero ipsos apparere, &
animosiores fieri, nec belli proinde pericula formidare, in
somnia vero delapsos somnia experiri turbulentiora. Ad-
dit vulgare apud ipsos esse, ut convitii loco sibi invicem o-
pii usum objiciant mutuo, *Tu opium bibisti*: eum in mo-
dum

dum quo apud alias gentes alter alteri temulentiam impro-
perat. Repetit hæc Jo. Wierus lib. III. de Præstig. Dam.
cap. x.

CAPUT VICESIMUM QVARTUM.

SUMMARIA.

1. *Ebrietas ex fumo quasita.* 2. *à Scythis.* 3. *Massa-
getu.* 4. *Thracibus.* 5. *cohobba, fumo inebrians herba.* 6.
tabacum. 7. *eius nomina varia.* 8. *usus salutaris.* 9. *abu-
su.* 10. *primum apud sacerdotes Indos.* 11. *deinde apud vul-
gus.* 12. *hodie per totam fere Europam.* 13. *modus bibendi.*
14. *in eum lusus Barcloji.*

Fuisse, qui ex fumo etiam ebrietatem quærent, animi. I
que hilaritatem, paullo ante monui. De Scythis qui-
busdam id affirmat Maximus Tyrius serm. xi. Ἐν δὲ τι οἶμαι 2
Σκυθῶν γένος πίνουσι μὴ ὕδωρ, ἐπειδὴν ἡ αὐτοῖς δλεῖ τῆς κτ'
μέθην ἰδοῦντες, γίνονται πρῶτον, καίοντες ἐνώδεις βοτάνας, περικαθί-
σωντες ἐν κύκλῳ τῆς πύρας, ὡς ἐκ κρατῆρος, ὡχρὸν τῆς ὁδοῦ
μῆς, καθάπερ οἱ ἄλλοι τὸ ποτῆ. καὶ μεθύσκονται γὰρ ὑπὸ αὐτῆς,
καὶ ἀναπνέουσι, καὶ ἄδουσι καὶ ὀρχῶν. Scytharum natio est,
ut recit, una, qua quum aqua utatur ad potum, si quando ta-
men ebrietatis voluptatem requirat, construit pyram, in
quam coniectis odoriferis herbis, ea circumfidet corona, cuius
odorem veluti crateris haurientes, haud secus quam alii epoto
wino, in ebrietatem vertuntur: quamobrem saltant, canunt
siltant. De Massagetis idem scribit Herodotus lib. 1. 3
Ἄλλα δὲ ἡ Ἰσθμὸς ἐξ ὀρίσθου (λέγει) δένδρεα καρπὸς τῶν δὲ ἰνῶν
φέρουσα, ἧς, ἐπεὶ τὸ ἀνῆς τῶν αὐτῶν σμῆλθουσι κατ' ἑλθόν, καὶ
πῆρ ἀνακῆσαι πύρας, κύκλῳ περικαθί-
σωντες ἐν κίβλῳ τῆς πύρας, ὡς ἐκ κρατῆρος, ὡχρὸν τῆς ὁδοῦ
μῆς, καθάπερ οἱ ἄλλοι τὸ ποτῆ. καὶ μεθύσκονται γὰρ ὑπὸ αὐτῆς,
καὶ ἀναπνέουσι, καὶ ἄδουσι καὶ ὀρχῶν. Scytharum natio est,
ut recit, una, qua quum aqua utatur ad potum, si quando ta-
men ebrietatis voluptatem requirat, construit pyram, in
quam coniectis odoriferis herbis, ea circumfidet corona, cuius
odorem veluti crateris haurientes, haud secus quam alii epoto
wino, in ebrietatem vertuntur: quamobrem saltant, canunt
siltant.

Ἐπιβαλλομένους τῷ κάρπῳ, μᾶλλον μεθύσκεσθαι. ἢ ἐς ὅ ἢ ἐς ὄρχη-
σιν τε αἰνέουσαι, καὶ ἐς αἰοιδῶν ἀπικνεύουσαι. Ab illis inven-
tas etiam dicitur esse arbores, talem fructum ferentes, qui in-
ctus ab illis in ignem, quem turmatim collecti accenderint, o-
dore suo eos circumquaque confidentes, perinde inebriat, ut
vinum Græcos: & eo vehementius, quo plus eius fructus fue-
rit iniectum, donec ad tripudiandum cantandumq; consur-
4 gant. Petrus Martyr de rebus Oceanicis Dec. I. lib. I. me-
minit herbæ, similiter fumo inebriantis, quam *cohobam*,
vocari ait, qua Insulani per nares absorpta in furorem qua-
si agantur, ac domum illico & tecta sursum deorsum mo-
5 verit, & homines versis vestigiis ambulare sibi imaginen-
tur. Nemini nostrum hodie non notus est fumus inebrians
ex herba, quam vulgo cum Hispanis *tabaco* vocamus, Flori-
6 dæ Virginianæque incolis, unde primum est delata, ab in-
sula vicina id nominis nata; Brasilianis *petum* dicta. Gal-
li *nicotianam* vocarunt, à *Ioanne Nicoto*, Catharinæ Me-
dicæ Galliarum reginæ viduæ in Portugalliam legato, qui
inde eam primus deferens, reginæ obtulit. Unde mox ali-
ud nomen invenit, ut *herbe de la reyne mere*, sive *regine*
matris herba diceretur. Alii *sanam sanctam* appellarunt,
à sanandi ulcera & vulnera vi magna, qua pollet. Planta
7 est salutaris, maximi que ad multos in medicina ægritudi-
nes usus; quod pluribus peculiari opere nos docuit *Ægidius*
8 *us Everardus Antverpiensis*. Bonum vero factum si intra
usus istos stitisset. Hodie enim ob eius abusum pluribus ab-
ominationi esse cœpit. Apud Indos primum ipsorum sa-
cerdotes ea utebantur ad responsa danda. Ea de re ita *Mo-*
9 *nardes lib. de simpl. med. Novi orb. cap. de tabaco*: Apud
Indos moris erat Sacerdotes de bellorum eventu, aliusq; magni
negotii momenti consulere. Consultus sacerdos istius planta
folia sicca urebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam

in os excipiebat, deinde quasi in ecstasi quandam raptus ca-
debat omni n. otu privatus: sic q̄ permanebat aliquamdiu. Di-
scussa eius fumi facultate ad se redibat, referebat q̄ negotium
cum Damone contulisse, & responsa dabat ambigua, ut, ut-
cumque eventus succederent, illis facile persuaderet, sic se
predixisse: eoḡ modo barbaros illos homines misere decipiebat.

Deinde vero vulgus etiam Indorum, ita pergit Monardes, 10
eum fumum per os & nares recepit animi gratia, quando in so-
mnia videre interdum, & extra se rari voluere, aut etiam de
suorum negotiorum eventu, ex insomniis, quæ illis apparebant,
iudicaturi. Nunc temporis per potioem sane Europæ par- 12
tem vix tabernam invenias, aut popinam, in qua non plu-
res continuo desideant, ac fumum istum tartareum & Di-
abolicum ut vocat Hier. Benze Hist. Novi orb. lib. 1. cap.
xxvi. indefinenter ad ebrietatem usque hauriant, hilariter-
que se ipso invitent. Modus sumendi aut bibendi hic est. 13
Qui uti ea vult, sumit tubulum teretere non admodum lon-
gum ac perforatum ex argilla coctum, qui in fine desinit in
calycem parvum & excavatum. Huic calyci particulam
plantæ exiccatae, & in frustra concisæ imponit, lucernæque
admovet, ut ignem concipiat, fumumque emittat. Mox
tubuli orificium ori inserit, fumumque accensæ herbæ per
tubulum ad se trahit, atque ore & faucibus tam diu premit,
dum cerebri latebras pervadat, omnemque in iis humorem
concitet. Tum vero, ut de Caco Virgilius canit Æn. lib. IIX.

*Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit, involvit q̄ domum caligine caca,
Prospectum eripiens oculis: glomerat q̄ sub auras
Fumiferam noctem, commistis igne tenebris.*

Succedit sætor pestilens, & insuetis abominandus, rivus-
que commoti humoris per palatum, nares, os, immo & o-
culos sædissimo adstantium prorumpit spectaculo. Eve-

P

nit

nit etiam, quod non minus mireris, ut qui primum fumo huic hauriendo se addixerit, abstinere illo deinceps difficile terqueat. Uade fit ut subinde id genus homines tanta contentione, ac velut maligni sideris afflatu perciti, tam furenter fumum illum hauriant, mutuisque sorbitionibus se invicem eousque invitent,

— — dum iam vertigine tectum

Ambulet, & geminis exurgat mensa lucernis:

ipsique fumo inebriati, ac sæpe velut mente capti, stupefactis sensibus, oculis conniveant tandem in somnum, hujusque beneficio crapulam & vim cerebro receptam in novas sorbitiones desertant. Itaque non immerito in istum plantæ hujus, aliàs minus noxiæ, abusum invehit Joan. Barclaii Euphormio, Satyrici part. II.

Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo,
Quam bona diversis natura removerat oris.
Quis te, planta nocens, tristi ve et are carina
Instituit demens, nostrisq; ostendere terris?
Scilicet infelix raperet quum secula Mavors,
Deformisq; fames, morbig; cadensq; senectus,
Proh dolor! & seva legerent aconita noverca;
Hæc etiam in nostras deerant hæc fata ruinas?
Quis sordes, facinusq; tuum, dirosq; vapores
Explicit, & fædo surgentia nubila fumo?
Talis Avernali corrumpit spiritus auras
Missus in astra lacu, mortuuraq; germina solvit,
Vicinumq; pecus, volucrumq; intercipit alas.
Talis & inferni subter mala limina mundi
Urget odor manes, quum lampada tristis Erynnis
Solvit & extincta fumant post prælia tædæ.
Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo.
Te si semifero Cacus iactasset ab ore,

Alci-

Alciden vicisset odor, te secula prisca
 Si nosset, poterant vacuis præferre cicutis,
 Et de Cerberea natam te dicere spuma,
 Tunc si quis patriam violasset cade senectam,
 Huic mites nimium flammæ, huic lenta putassent
 Flumina: fumiferi potasset nubila peti.

Vide in eundem abusum perorantem virum clarissimum
 Joan. Freinsheimium Dissertat. de Potu Calidæ.

CAPUT VICESIMUM QVINCTUM.

SUMMARIA.

I. Potiones ex frumento pro pessimis habitæ. 2. in eas
 epigramma Iuliani Imp. Græcum. 3. Latine redditum ab E-
 rasmo. 4. Rhodomanno. 5. & Colero. 6. Abrincensis in A-
 lam Britannia scomma. 7. in zythum, Eobani. 8. De cer-
 visiarum vitis Dioscorides. 9. Galenus. 10. Aëtius. II.
 Oribasius. 12. AEGINETA. 13. Simeon Sethi. 14. Avicenna,
 15. quos hodie refellit experientia. 16. cervisia veterum an
 à nostris diversa.

SED revertimur ad potus extra vinum inebriantes, qui ma-
 gis proprie ita vocantur, & ex aqua & frumento ac fru-
 mentaceis parantur. Hi autem fere omnes sine discrimine,
 quocumque etiam nomine vocentur, malè apud veteres,
 immo & recentiores quosdam audiunt, & pro potibus ha-
 bentur pessimis. Extat falsum in eas epigramma Iuliani
 Imp. τὸ ἑξῆς ἑστίν, Anthol. Græc. lib. 1. tit. εἰς οἶνον.

Τίς ἰ πόθεν εἶ, Διόνυσε; μα' γὰρ τὸν ἀλαδέα Βάκχον,

οὐ σ' ὀπιγινώσκω. τὸν Διὸς οἶδα μόνον.

Κεῖν ὁ νέκταρ ὀδίωθε. σὺ ἢ τράγος. ἢ ῥά σε κελεῖ

τῆ πενία Βορρύων τεύξον ἀπ' ἀσυχέων;

τῶ σε χεῖ καλέειν Δημήτριον, ἔ' Διόνυσον,

Πυρογενῆ μάχον, καὶ βρόμον, ἔ' βρόμιον.

P 2

Quod

3 Quod ita Latine vertit olim Erasmus ex Roterodamo :

*Bacche quis ? unde venis ? verum tibi deiero Bacchum ,
Te haud novi , tantum est cognitus ille Iovis .*

Is nectar redolet , hircum tu : dic , age , num te

Es picis finxit Gallia vitis inops .

Non igitur Bacchum te dixero , sed Cerealem ,

Et frumentigenam , nec Bromium , immo Bromum .

4 Paulo aliter reddidit Laurentius Rhodomannus :

Bacche quis ? unde venis ? ita amet me verus Iacchus ,

Non ego te , natum sed modo nosco Iovis .

Namq; hic nectar olet , tu hircum , num forsi an urva

Indigus e spicis te sibi Celta coquit ?

Ergo non Bacchi Cereris sed nomine gaude :

Culmigena esto Bromus ; vitigena haut Bromius .

5 Licentius & pluribus versiculis , sed non inelegantibus circa
cum loquutus est Christoph. Colerus Parerg. cap. x.

Bacche quis ? unde domo ? per verum deniq; Bacchum

Te rogo & obtestor , dic mihi , Bacche , quis es ?

Dic mihi , Bacche , quis es ? nam te non hercule novi :

Vnicus est notus filius ille Iovis .

Nectaris ille meri fragrantem spirat odorem :

Alarum pestem tu gravis hircus olet .

Dic mihi , Bacche , quis es ? num te sub imagine Bacchi

Celta suo finxit vitis egenus agro ?

Non equidem mihi Bacchus eris , quum sis Cerere ortus :

Teque ego non Bromium dico , quid ergo ? Bromum .

6 Extat etiam scomma in *alam* Britanniae potum Henrici A;
brincensis Normanni , Henrici I I. Angliae regis poetae , apud
Guil. Camdenum in descript. Britann.

Nescio quod Stygia monstrum conforme paludi ,

Cervisiam plerumque vocant : nil spissius illa

Dum bibitur , nil clarius est dum mingitur , unde

Constat , quod multas faeces in ventre relinquat .

Quis

Quibus adde poëtae Germani, Eobani Hessi versus ex libro 7
lo, quem de Valitudine conservanda conscripsit:

Qui docuit crasso Cererem confundere succo,

Huic iratus erat Bacchus & alma Ceres.

Nam Pelusiaci qui laudat pocula Zythi,

Illi nec cerebrum, nec caput esse puto.

Renibus & nervis cerebroq; hic noxius humor;

Sape etiam lepra semina fœda iacit.

Sed lusum jocumque poëtarum ista dices. Igitur ad medicos
eamus, visuri quid illi senserint. Ex his agmen ducit
Dioscorides, quem cæteri omnes videntur quasi exscripsisse.
Is de cervisia, sive zytho suo, aut curmi, ita sentit, lib. 1. cap. LXXX. *Zythus ex hordeo paratur, movet urinam, renes & nervos ledit, & præcipue cerebri membranæ noxius: gignit flatum, & mali succi est, & elephantiasin facit, atq; ebur zythomadens in omne opus tractabile redditur. Quod postremum, de eboris per zythum mollificatione etiam notatum video à Plutarcho Comment. An ad felicitatem satis vitium sit. Sed pergit Dioscorides & cap. seq. de curmi ait:*

Quod curmi vocatur, ex eodem hordeo fit, capitis dolores & malos corporis succos facit, nervisq; nocet. Dioscoridem sequitur Galenus lib. VI. de simpl. medic. facult. Zythus acrior est, inquit, & succi pravi, utpote qui ex putredine proveniat; est & flatulentus, tum partim acris & calidus, parte vero plurima frigidus, aqueus, acidus. Post Galenum Aëtius Tetrab. I. serm. I. ita censet: Zythus acrior est quam hordeum, ex quo fit & mali succi, nimirum ex putrefactione factus: est autem flatuosus. Et Oribasius collect. lib. XV. Zythus acrior est non parum, quam hordeum, & pravi succi, utpote qui ex putredine proveniens, flatum quoq; excitat: estque partim acer & calidus, parte vero plurima frigidus, acidus & aqueus. Item Paullus Aegineta lib. VII. Zythus & acris

cris est, velut ex putredine factus, medium obtinens inter ca-
 liditatem ac frigiditatem, & frigidus ex acida qualitate: qua-
 re etiam mali humoris. Adde Simeonem Sethi, qui lib. de
 13 cibor. facult. Phucas, inquit, simplex quidem preparatus
 frigidus est, compositus vero siccans & calidus. Ac quidem
 antiqui omnes existimant mali esse succi & nervis noxium ca-
 pitisque dolorem efficere. Et mox: Et satius est huius usu ab-
 stinere, quod facile corrumpitur qui ex eo fit succus, & nervis
 nocumentum affert. Ferunt etiam quod ebur in eo ad tempus
 immersum maceratur mollescitque ut cera. Et tandem: Iis qui
 14 stomacho udo sunt, & qui temperaturas frigidiores habent,
 valde nocet. Græcis demum accedat ex Arabum gente
 princeps eorum, ut vocant, Avicenna, lib. de remov. no-
 cum. in regim. sanit. tract. v. cap. xlii. Potus foeha, inquit,
 corrumpit hepar, & cor, & stomachum, & splenem, & inte-
 stina, & renes, & vesicam, & debilitat ipsa: deinde generat
 tremorem, paralytin & lepram, & baras, & mictum urina
 involuntarium, & lapidem vesicae & renum, & hydropisim, &
 est ex rebus quæ magis nocent nervis, & contrariatur coitui,
 quoniam infrigidat & humectat, & spargit humiditates, quæ
 sunt in facie nervorum, & facit accidere catarrhos malos &
 scrophulas. Et lib. ii. tract. ii. cap. cclxxix. Adhuc generat
 humorem malum, & est mali nutrimenti & nocumentum e-
 ius membrum animalis est ita, quod si in ipso infunditur os ele-
 phantis, lenit ipsum, & fit artificiale operari in ipso. Nocet
 nervis valde, nocet velamini cerebri, nocet renibus & vesicae.
 15 Verum hos experientia hodie omnes refellit, quæ tale quid
 in zytho aut cervisia inveniri negat, ut eâ potius constet
 Germanos, Anglos, Belgas, totiusque Septentrionis in-
 colas alios, cervisiae potores, saluberrimos fere, robustissi-
 mos & pulcherrimos esse, ac bene habitos, & in annosam
 senectutem incolumes, nullis usquam gentibus vino uten-
 tibus

tibus colore forma, aut valitudine cessuros, privatim verò
 foeminas foecundiores aliis repereri. Idem testimonio con-
 firmant auctores medicique undiquaque doctissimi, Franc.
 Valleriola in Loc. comm. med. Jo. Manardus Epist. med.
 lib. v. ep. 11. & lib. xxvii. ep. v. Olaus Magnus Hist. Sep-
 temtr. lib. xiii. cap. xxvii. Ant. Niger lib. de tuenda valet.
 Jo. Guil. Stuecius Antiquit. conviv. lib. iiii. cap. ix. Phil.
 Hechstetterus Obs. Med. part. ii. Dec. v. casu ix. in schol.
 quibus adde eruditissimum Herm. Conringium, amicum
 nostrum singularem, lib. de German. corp. habitu antiquo,
 & qui præ cæteris idem latissime ostendit in elegantissimo
 libello, quem de Vino inscripsit, nitidissimus ille Gallia os-
 cellus, Adrianus Turnebus. Operæ pretium igitur fuerit 16
 inquirere, an aliud genus cervisiæ fuerint veterum illæ ex
 frumento potiones, an vero ex malo præparandi modo,
 aut materiæ diversitate, illarum vitia & incommoda pro-
 venerint. Prius autem videndum erit, quis noster hodie
 sit, quis veterum fuerit cervisiarum conficiendi modus, &
 uterque inter se conferendus.

CAPUT VICESIMUM SEXTUM.

SUMMARIA.

1. *Cervisia hodie parandi modus varius.*
2. *unde varia cervisiarum differentia.*
3. *modus parandi in genere qualis.*
4. *tharra.*
5. *maltum.*
6. *βύνη.*
7. *huius ἵππων.*
8. *bratium, bratiare, braxator.*
9. *brasiatorium & braxatorium differunt.*
10. *brasinum.*
11. *cupa.*
12. *βράζω, βράσω.*
13. *ζέω, ζέμα.*
14. *polenta.*
15. *cinnus, cyceon.*
16. *veterum parandi modus itidem varius.*
17. *καταλίειν, καταλεινείν.*
18. *Dodonæus refellit.*
19. *fermentatio cervisiæ veteribus nota.*
20. *Auctor ἐπὶ ζύζων ποίσεως.*
21. *lupulus, planta ipsis incognita.*
22. *pro ea usi sunt conyza.*
23. *item mentha & apio.*
24. *tum ruta & origano.*
25. *pro lupulo quid hodie nonnulli substituunt.*

Cerz

Cervisiarum nostrarum modum quod attinet, is tam
varie variat, ut vix urbs sit aut opidum, aut pagus, in
quo non parte aliqua ab aliis is sit diversus. Unde & tam
variae illarum bibentibus se offerunt differentiae, ut de his
vere usurpare possis Virgilii illos versiculos, quos lib. II.
Georg. de vinis profert,

² *Sed neque quam multa species, nec nomine qua sunt
Est numerus: neque enim numero comprehendere fas est.
Quem qui scire velit, Libyci velit aquoris idem
Discere, quam multa Zephyro turbentur arena:
Aut, ubi navigiis violentior incidit Eurus,
Nosse, quot Ionii veniant litora fluctus.*

Interim tamen in genere & communi quadam ratione con-
fectiones cervisiarum conveniunt, nec multum ab invicem
³ discrepant. Fit nempe *cervisia* ex frumento, & potissimum
ex hordeo & tritico. Maceratur primo frumentum in a-
qua donec intumescat, dein aqua exemptum in acervum
componitur, & leviter quasi putrescere aut corrumpi per-
mittitur, donec enatis ligulis germinare incipiat, mox re-
siccatur & torretur. Hoc fit interdum solo aëris aëstivi ca-
lore, interdum supra tabulatum, subjecto igne: quod *thar-*
⁴ *ram* vocant, sive *tarram*. Ekkehardus Junior lib. de Casibus
monast. S. Galli, cap. I. *Tarra avenis centum maltrarum
commoda*. Superioribus Germanis dicitur *eine Tharre/Sax-*
⁵ *xonibus eine Dahre*. Hoc modo preparatum frumentum
appellatur *maltum*, sive *malta*: Germanis superioribus
⁶ *Mals* / nostratibus *Malt* / Belgis *Mout*. Aëtius Tetrab.
III. serm. III. cap. xxix. βύνην vocat, & ait esse κριθήν βε-
βεγγυμένην καὶ βλασησασαν, καὶ πεφρυγμένην μετὰ τῶν γλωσσι-
δίων, *hordeum madefactum, quod germen emisit, deinde cum
enatis ligulis tostum est*. Hesychius Lexico: βύνη (ita lege-
rim, non βυνης) σκλασμάλιον κριθινον, *byne, apparatus hor-*
deacea

deacea, sive hordeum præparatum, j Matth. Martinus Le-
 xico Philolog. deducere conatur ex Hebræo, voce, quæ *eb-*
bullire, *intumescere* significat. Esse enim hordeum, quod
 madefactum intumuit aut ebulliit. Mox tamen deducit à
βίω, quod madefaciendi significationem habeat in *imbun-*
 additque affinem vocem esse *bier*, pro cervisia, quæ ex *Co-*
en coquitur. Tandem tamen mavult derivari *βύβη* à
πύριον Aristotelis, quod iam ante diximus potum esse hor-
 deaceum, cuius materia sub *βύβη*. Sequior Latinitas *brati-*
um dixit, sive *brasium*; hordeum nempe aqua maceratum,
 tostum & molitum. Vide Brovver. Antiq. Fuldens, l. 3. c.
 12. p. 216. Hinc *brasire*, *bratiare*, *brasiare*, & horridiore
 sono *braxare*; cervisiam coquere, quod Gallis adhuc ho-
 die est *brasser*: quemadmodum & *braxator* ipsis est *bras-*
seur, qui cervisiam coquit, *zytheysa*. Hinc itidem *brati-*
orium, domus sive locus in quo cervisia coquitur; Gallis
brasserie. Monachi Fuldenses in libello supplici ad Carolum
 M. Imp. ad annum, ni fallor 1000. §. xvi. *Ut ipsa mona-*
sterii ministeria per fratres ordinentur, id est, pistrinum, hor-
tus, bratiatorium, coquina. Dicitur & *brasatorium* & *bra-*
xatorium. Vocabularius tamen antiquus, ut barbara habet
 inscriptio, Lipsiæ editus anno 1511, inter ista distinguit,
 & *brasatorium* vult esse domum seu locum, in quo mal-
 tum præparatur: *braxatorium*, locum coquendæ cervi-
 siæ. Jo. Gerh. Vossius lib. ii. de vitis serm. cap. iii, *bratium*
 sive maltum, etiam *brassinum* putat dici, & adducit locum IO
 exedictio Philippi Galliarum regis: *Duas cupas de uno bras-*
so. Verum ibi *brassinum* non sumitur pro bratio aut malto;
 sed pro una aliqua cervisiæ coctura, quantum nempe una
 vice eius solet coqui. Galli adhuc hodie vocant *un brasin*,
 Germani ein *Gebrewels*. Intelligit igitur Philippus non
duas cupas de uno bratio, sive malto, sed de unoquoq; bras-
 sino,

11 *sino*, sive *coctura*. *Cupa* autem hic est *vas cervisiæ*, ut Var-
roni in *fragm. Sat. αὐτῶν*, & in *sesquiulyssæ*, dicuntur
cupæ vinarie & *cupæ aceti*. Videntur autem *bratium* sive
b'asium, & quicquid ab iis descendit, voces esse *priscae Cel-*
12 *tarum*: nisi à Græco malis deducere. Græcis enim *βράζω*,
13 & *βράσσω* & *βράνω* est *ferveo*, *ebullio*. Hesy chius in *Lexico*
τὸ βράζειν explicat per *ζέειν*, quod idem est *fervere*, *ebulli-*
re; unde *ζέμα* *decoctum*. Proprie tamen *maltum* Latine
14 dixeris *polentam*, cui, nisi sit eadem, admodum est affine.
Hæc enim, non secus ac *maltum*, erat *hordeum madefa-*
ctum, mox *tostum* & *mola fractum*; sive *farina hordei to-*
sti fractique. Ex hac etiam non *cibum tantum coquebant*
veteres Romani, sed & *potum*. Ejus meminit *Ovidius lib.*
v. Metam. fat. vii. in qua *Baubo anum* introducit, quæ *Ce-*
reri sitienti,

— — *lymphamq; roganti.*

Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.

Cæterum hunc *Baubus potum Cereri oblatum* *Arnobius*
lib. v. vocat *cinnum*, Græcisque dici ait *cyceonem*: de quo
etiam *Orphei* adducit versus *Latio donatos*, quos Græce le-
gere est apud *Clementem Alexandrinum*. Verum *Cinni*
& *cyceonis* non semper eadem est significatio. *Arnobius*
quidem *cinnum* hoc in loco vocat *aduris potionem*, atque
ita idem sentire videtur cum *Ovidio*. Uterque enim *potum*
ex *frumento* intelligit: *Arnobius* ex *adore*, *farris* ex *frus-*
mento specie, *Ovidius* ex *hordeo* & *polenta*, sive *hordei*
macerati, *tosti* & *moliti farina coctum*. At *Nonius*, in
concinnari, *cinnum* vocat *potionis genus ex multis liquoribus*
confectum: quod huc non pertinet. Similiter *cyceon*
veteribus duplex fuit, *simplex* & *compositus*. De *simplici*
Hippocrates lib. ii. de *Diæta* agit, & *parari solitum* ait ex
farina cum aqua, aut *vino* aut *melle*. Cum *aqua paratum*
scribit

scribit refrigerare & nutrire, cum vino nutrire & caleface-
 re, cum melle nutrire & alvum lenire. Ex his cum aqua
 paratus & coctus cinnus, cum Ovidiano potu idem esse po-
 tuit, cæteri aliorum pertinent. Atque hunc potum cum
 aqua coctum Hippocrates lib. II. de Morbis videtur *κυκεῶνα*
λεπτόν, *cyceonem tenuem* vocare. Erotianus definit *πόμα*
μετ' ἀλφίτων τετραγυμένον, seu *potum polenta aut farina per-*
mixtum. *Compositus cyceon* est apud Homerum II. λ. quem
 ex vino Pramnio, melle, aqua, farina & caprino caseo pa-
 ratum Nestori & Patroclo exhibuit Hecamede. Eustathius
 ad eum Homeri locum dicit esse *πόμα ἐξ ὄνου καὶ μελιῶ,*
καὶ ὕδατος, καὶ πυρῆς μεμιγμένον. Eadem habet Hesychius
 nisi quod caseum omittat, Suidæ simpliciter est *πόμα ἐκ δι-*
αφόρων μιγμάτων. Alii enim alia addebant aut subtrahebant,
 eratque instar pultis sorbilis, aut liquidioris alimenti. Hip-
 pocrati lib. de Nat. mul. & lib. I. *πρὸς γυναικείων* est *κυκεῶν*
παχύς, *cyceon crassus*, & cum Ovidiano potu nihil commu-
 ne habet. Sed redimus ad *βύνην*, sive maltum, aut bratium,
 de quo intelligendus est Orosius, quando de cervisiæ con-
 fectione lib. V. cap. VII. ait: *Suscitatur illa ignea vis germi-*
nis madefacta frugis, ac deinde siccat, & post in farinam re-
ducta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis
& calor ebrietatis adjicitur. Hæc totidem verbis repetit
 Isidorus Orig. lib. XX. cap. II. Maltum enim hoc mola fra-
 ctum in farinam crassiorem redigitur, quæ primum cum
 aqua seorsim certo temporis spatio in pulvem coquitur, vel
 etiam aqua ferventi, quasi ebullitione quadam irrigatur,
 idque semel atque iterum, donec omnis pinguedo aquæ in-
 hæreat. Colaturæ flores lupuli injiciuntur, cum quibus de-
 inde perfecte coquitur. Colatur tum denuo, & colato ad
 reporem refrigerato flores sive faces cervisiæ, aut aliquid
 fermenti admiscetur, ut spumescat & fermentetur instar

15 vini. Hæc hodie est fere cœvisiæ parandæ ratio. Veteres
 quod attinet, mirum certe videtur, quum tam sæpe potus
 um ex frumento & frugibus faciant mentionem, qui factum,
 ut nemo conficiendi modum nobis integre consignarit. Ea
 quidem id inde esse crediderim, quod & apud ipsos, ut a-
 pud nos hodie, pro gentium locorumque diversitate modi
 conficiendi admodum variarint, nec una omnes ratione
 potus suos sibi confecerint. De variis istis parandi modis
 testis est Strabo lib. xvii. ubi postquam dixisset, zythum pe-
 culiariter apud Ægyptios fieri, addit: Παρ' ἐνάσεις ἡ αἰσθη-
 ασία διαφέρει. *Apud singulos vero confectiones sunt differen-*
tes. Nihilominus tamen, si in genere, ut recentiorum, ita
 & veterum parandæ cervisiæ modum consideres, non de-
 prehendes eum à nostro multum discrepantem. Primo e-
 nim, non secus ac hodie, ex frumento parabatur cervisia
 sive potus. Frumentum id æque, ut nunc, madefaciebant.
 Id tangit Plinius lib. xiv. cap. xxii. *Est, inquit, & Occi-*
dentis populis sua ebrietas ex fruge madida. Nec tamen sim-
 plex erat illa madefactio, sed tanta ut frumento quasi pu-
 tredo quædam induceretur, & germinatio succederet. Do-
 cuit id iam olim Theophrastus lib. vi. de causis plant. cap.
 xv. ubi scribit: τῆς ἡ (χυλῆς) ἐξέσπιντες τῆς φύσεως, καὶ ἰσπ-
 σήποντες, εἰς χυλῆς ἀγασί πολίμας. εἶον, ὡς οἱ τῆς οἴνης ποιεῖν ἔ-
 κει τῶν κριθῶν, καὶ τῶν πυρῶν, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καλεσθῆναι
 ζῆθον. *Nonnullos (lapores, sive chymos) dimovendo ex*
propria natura, putrefaciendoq; leviter, potari habiles faci-
unt: ut qui vina ex hordeo aut tritico conficiunt, aut quod zy-
thum Ægyptus appellat. Fatentur idem Galenus lib. vi. de
 simpl. medic. facult. Oribasius collect. lib. xv. aliique, qui
 zythum ex putredine fieri scribunt. Ita vero madefactum
 & quasi corruptum frumentum, mola frangebant in fari-
 nam. Hoc autem ut commode fieret, necessum erat, ut pri-
mum

mum resiccaretur, ac post mola frangeretur. Mola vero
 fregisse veteres frumenta testis est Athenæus lib. x. ex Hecataeo.
 Ἐκαταῖος ὁ, inquit, ἐν δευτέρῳ περιηγήσειως, εἰπὼν περὶ
 Αἰγυπτίων, ὡς δὲ φάγοι εἶσι, ἀπιφέρει, ὡς τὰς κριθὰς εἰς τὸ πόνυ
 μα κατὰ λένουσι. Hecataeus libro secundo descriptionis orbis, quum
 de Aegyptiis dixisset, eos pane vesci, subiungit, quod horde-
 um potius gratia mola frangant. Et in principio libri ex co-
 dem Hecataeo dixerat Athenæus, Αἰγυπτίους κριθῶν ἐσθίειν,
 τὰς τε κριθὰς εἰς πόνυ κατὰ λένουσι, vesci collestia (pane ex
 olyra & oryza) & hordeum pro potu, mola frangere. Κατὰ λέει 16
 εν enim est, mola frangere, ἀβάλεω molo; κατὰ λένουσι est,
 conterere, ἀλέειν, tero, molo, pinso. Unde κατὰ λένουσι
 apud Hesychium sunt κατὰ λείψαντες; qui proinde etiam ζυ-
 θιον, quod diminutivum est à zytho, vocat πόμα ἐξ ἀλφί-
 τος, seu portionem ex farina, sive ex hordeo in farinam con-
 trito & commolito. Madefaciebant itaque primùm vete-
 res frumentum, sive macerabant, mox leniter putrefieri sin-
 nebant, resiccabant deinde rursus, seu torrebant, ac tan-
 dem mola frangebant, atque ita habebant malum, quo
 nos hodie uti diximus. Cæterum post hanc mitionem mal-
 ti cum aqua, ante fermentationem, puto à veteribus etiam
 institutam coctionem, atque omnia simul perfecte eos co-
 xisse. Rembertus Dodonæus quidem in Epistola, quæ est 17
 xxxix. inter Epistolas Medicinales Balduini Roussei, quem
 admodum & Matth. Lobelius in Adversar. putant zythum
 fuisse potum ex hordeo tantisper in aqua macerato, donec
 id resolutum fuisset in liquorem: & hoc ait Dodonæus dif-
 ferre zythum à cervisia nostrate, quod hæc ex hordeo co-
 cta sit, ille crudus ex hordeo in aquam tantum resolutus
 humor. Sed vapulat hoc nomine à Rousseo Epist. xl. Licet
 enim de zytho Dioscorides non addiderit, cum coctum
 fuisse; tamen nec in aquam tantum resolutum affirmavit,

nec quisquam veterum alius. Omnes vero veterum, ubi de frumentaceis potionibus agunt, inculcant eorum σκασίαν, & zythum, cervisiasque cæteras vocant ποῦλα ἑσκασμένον & καπασκασμένον. Quæ autem potest esse σκασία, ubi saltem frumentum in aqua cruda maceratur ad dissolutionem, & sic bibitur? Et quomodo zythus sola frumenti in aqua maceratione paratus, parum concedere potuit vino, tum odore & fragrantia, saporisque bonitate, tum facultate; quod de zytho non vice simplici affirmat Diodorus Siculus, ut supra ostendimus? Hieronymus certe ad Nepotianum, de vita Clericorum, ubi de siceræ, omnisque potionis extra vinum inebriantis confectio agit, ait *coctis frugibus aquam pinguiorem colorari: sive ut Isidorus habet loco adducto, coctis frugibus aquam pinguiorem quasi succum colorari.* Igitur & coquebatur olim cervisia. Tandem
18 vero post coctionem hanc & colaturam, decoctum sinebatur fermentari. Hæc fermentatio ut eo promptior fiat, hodie addi consueverunt, ut ante dixi, fæces cervisæ aut fermenti aliquid. Sed nec hoc latuit veteres. De fermenti meminit Virgilius lib. iv. Georg. id usurpatum in confectioe potus ex sorbis.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula lati

Fermento atq; acidis imitantur vice a sorbis.

De fæce cervisæ aut spuma testis est Plinius lib. xii c. vii. *Gallia, inquit, & Hispania frumento in potum resoluta, quibus diximus generibus, spuma ita concreta pro fermentantur; qua de causa levior illis quam cæteris potus est. Ζυμῆται nempe hoc modo, καὶ μετῴριζεν) decoctum, sive fermentatur, elevaturque & levius redditur, at Hippocrates
19 loquitur in melancholiæ ex acidis fermentatione. Quæ omnia confirmat Anonymus auctor fragmenti τῆς ζύθου ποτῆσεως, nondum editus, Chemicorum Græcorum volumini sub.*

subiunctus, cuius sententiam de zythi veterum paratione adducit eruditissimus Reinesius Var. Lect. lib. III. cap. IX. Scribit ille, è molito hordeo & addito fermento fieri panes, eosque in ahenum coniectos affusa aqua coqui, tum colari liquorem, hunc contactum incalescere, & separata faculentia potabilem reddi. Et hanc *zythi* olim in Ægypto parationem fuisse, recte ex eo colligit Reinesius, quod Chemiei illi, licet Græci, quorum codici MS Auctor iam dictus subiungitur, omnes apud Ægyptios vixerint. *Lupulum* quidem quod attinet veteres cervisiis suis incoxisse non invenimus, cuius beneficio putredini à madore frumenti contractæ mederentur, potum ab acore tuerentur, condirent, diu servarent, & potantibus amariorum redderent & facultate calidiorum; qui simul aperiret & abstergeret, sanguinemque defæcarent, & sal quasi esset potus. Plane enim incognita illis planta hæc fuit, nulli memorata, nisi forte tunc Plinio, qui lib. XXI. cap. XV. *lupum salictarium* appellat, & inter oblectamenta potius, quam alium usum refert. Interim habere alia, quæ vicem lupuli supplerent, atque idem cervisiis addita præstarent. Athenæus lib. X. ex Hecatreo nos docuit quosdam *parabia*, ex milio paratæ, addidisse *conyzam*. Est autem *conyza* calida & sicca, ut lupulus, amara & ad gustum acris, nec minus quam iste aperit, incidit & absterget: odore etiam præstantior est & validior, idemque in potibus præstans, quod lupulus. Arabes, ut ex Avicenna liquet lib. II. tract. II. cap. CCLXXIX. addere *mentham* & *apium*: interdum, ut idem lib. de remov. nocum. in regim. sanat tract. V. cap. XIX. ait, *rutam* & *organum*. Hæc vero omnia similiter calida sunt secundo, quædam etiam tertio excessu, & vim conservandi, incidendi, aperiendi, extenuandi, abstergendi & flatus discutendi obtinent, ut videre est apud Galenum lib. VI. & IX.

de

24 de simpl. medic. facult. Nec nostri hodie semper lupulum, aut hunc solum cervisiis suis incoquant; sed interdum *absinthium*, quod Septentrionales facere Olaus Magnus testis est lib. XIII. Hist. Septemtr. cap. xxvii. interdum] *chamaepeucea Cordi*, quæ *myrica* est, vulgo Post Germanis dicta, indunt; alii *serpilli silvestris speciem*, quam Poloni *szmer* appellant. Alii aliquid *scarlea* injiciunt, quæ vaporosa admodum est: alii alia addunt, lupuloque substituunt, potusque iis condiunt. Quorundam, inquit Ant. Sæbergerus in Amethysto, flagitiosa temeritas etiam *hyoscyamus* in usum trahit. Ex quibus omnibus liquido apparet, veterum potiones frumentaceas parandi modum vix alium fuisse à nostro, nec quidquam in ipsis conficiendis eos latuisse, quod nos sciamus: quanquam facile concedamus, non ubivis locorum, nec apud omnes æque accurate omnia observata, quum nec apud nos idem ubivis fieri soleat.

CAPUT VICESIMUM SEPTIMUM,

SUMMARIA,

1. Potuum frumentaceorum nocumenta. 2. ad potus illos parandos quæ requirantur. 3. aqua salubris. 4. frumentum bonum. 5. iusta eius germinatio & tostio. 6. lupuli flores. 7. coctura sufficiens. 8. frumentatio. 9. nihil fit sine fermentatione. 10. modus fermentationis in cervisia. 11. cervisia media natura inter aquam & vinum. 12. caliditas eius unde. 13. eius qualitates. 14. nocumenta unde. 15. vini commoda. 16. incommoda. 17. cervisia an elephanticos faciat. 18. elephantiasis Aegypto familiaris. 19. eius rei causæ reddita. 20. à Scaligero dissensum. 21. in Germania pauci Elephantici. 22. cervisia à Simeone Sethi laudata. 23. & ab Avicenna. 24. Carmen de cervisia Hugonis Grotii. 25. & de cervisia Gardeliebensi Henrici Meibomii.

Vidi.

Vidimus cervisiarum, seu potuum frumentaceorum cōn- i
fectionem hodiernam: vidimus & veterum modice ab
ista discrepantem. Videamus nunc porro an à potu, eum
in modum parato, talia nocumenta sanitatisque incom-
moda, quæ Dioscorides, & qui ipsum sequuntur, illi ad-
scripsere, provenire possint. Tria autem maxime in *coctura* 2
acta horum potuum veniunt consideranda: *materia*, *co-*
ctura & *fermentatio*. *Materia* est *aqua*; *frumentum*, sive
ex hoc paratum *maltum*; & *lupulus*, sive hujus flores. *A-*
quam si potus salubris esse debet, optimam oportet eligere, 3
visu nempe, gustu & olfactu puram & sinceram. Nisi en-
nim ea talis sit, cervisia ipsa, quæ nihil aliud est quam aqua,
frumenti & lupuli florum viribus imprægnata, malæ aquæ
malas qualitates plurimas retinebit, nec omnes *coctura* aut
fermentatio emendabit. *Frumentum* item bonum esse con- 4
venit & selectum, sive hordeum sit, aut triticum, sive etiam
frumentaceorum quid aliud. Hoc enim est quod Corn.
Celsus dicebat lib. II. cap. XII. *Firmior ex frumento potio,*
quo firmitus fuit ipsum frumentum. Multum vero situm etiam 5
iam est in ipsa *frumenti* macerati *germinatione* & *coctione*.
Nam si plurimum progerminaverit, minus qualitatum in
aquam aut virium, dum coquitur, deponet. Si in sole tor-
rebitur, plus humoris excrementitii retinebit: sin ab igne,
cavendum erit, ne nimium torreatur, & usturam recipiat.
Lupuli flores itidem selectos esse, & in quantitate debita ad 6
jici necessum est. Plus justo enim additi, calefacient nimi-
um, & caput fortius petent, potusque amariores reddent.
Post *materiam* requiritur *coctura*, quæ sufficiens esse debet; 7
ne si minor sit, quam fas fuerit, cervisia relinquatur crudi-
or: quod sæpe fit illis in locis, ubi ligna cariora sunt, & co-
ctores cervisiarum parcius ea in *cocturam* adhibent. Tan-
dem requiritur *fermentatio*, qua cervisia ita *cocta* bene ferat 8
men.

R

men.

mentetur & defacetur. Non loquor autem nunc de fermentatione illa, qua frumentum madefactum germinare
9 incipit. Est enim & hæc fermentatio quædam. Nihil siquidem sine fermentatione producitur, nihil nutritur, & quod cibum concoquimus, quod sanguinem conficimus, quod simile nobis progneramus, non fit sine fermentatione, nec quicquam aliud sine illa in hoc orbe sublunari sub aspectum prodit; ut pluribus, si instituti ratio id ferret, deducere in proclivi esset. Sed loquor de ea nunc fermentatione, qua post frumentum, aut ex eo maltum, cum aqua decoctum, cervisia ex se fermentari incipit, eaque fermentatio ut sufficienter fiat, porro promovetur alterius cervisiam fermentantis addita face, aut floribus, ut vocant, aut modico
10 fermenti. Incipiente enim ex se fermentatione, si faces jam dictæ, aut fermenti aliquid decoctioni fuerit additum, jam coctis id incubat & magno corpori vim suam miscet, omnesque ejus partes pervadit, unde mox homogenea congregantur, heterogenea separantur, aliaque ad superficiem propelluntur, & flores constituunt (qui deinde aliis frumentaceis decoctionibus rursus sint pro fermento) alia in fundum detruduntur, eoque facto reliquus liquor
11 depuratus cervisiam essentiam constituit. Hoc autem modo & ex arte confecta cervisia mediam naturam inter aquam & vinum indipiscitur, nec tam frigida manet quam illa,
12 nec tam calida evadit, ut hoc. Licet enim & aqua sit frigida, coctione tantum attenuata & levior facta, hordeum etiam sit frigidum in primo gradu: (triticum enim calorem quendam obtinet) tamen frumentum omne in prima illa fermentatione, qua incalescit & germinat, calorem aliquem acquirit. Nihil enim hujus sine calore fit, sed protruduntur germina omnia à vivifico calore qui est in granis, in quibus idem porro tostione quodammodo figuratur, quem

quem deinde maltum in cervisiam dum coquitur, deponit. Accedit deinde malto calor extraneus à tostione ipsa, quæ empyreuma addit. Cum primis vero ex lupulo (qui calidus est & siccus secundo excessu) calor intenditur, coque magis, pro majori ipsius quantitate. Nec nihil demum facit fermentatio ultima, qua potio aërescit, ut ita loquar, & μετεωριζέῃ, seu spirituaescit. Atque hæc causa est ob quam 13 cervisia mediam inter aquam & vinum naturam sortitur, atque ita contemperatur ut potus fiat saluberrimus, omni ætati, sexui, regioni & tempori conveniens. Bene etenim nutrit, & corpora reddit pinguiora & robustiora, cutim efficit lævem ac nitidam beneque coloratam, vino melius humectat, paucos facit arthriticos, vitamque longius producit. Quod si interdum nocere videatur, eaque inducere 14 incommoda, quæ Dioscorides cæteri que illi tribuunt auctores, accidit id vel ratione quantitatis, si immodice assumatur, vel ratione ætatis, si recentior sit, aut turbidior, ac minus defæcata, aut ob errorem in coctura commissum, aut si ace scat, aut ex aquæ vitio, aliaque aliqua ex peculiari causa. Ita recens cervisia, vel turbida, aut malè cocta in ventriculo flatus excitat, & dolores colicos, aut renum cruciatus & stranguriæ molestiam. Si ace scat ventriculum vellicat, refrigerat, tussim concitat, capitis dolores producit. Si plus lupuli receperit, aut vice lupuli calida alia ipsi fuerint incocta, pius caput petet & aggravabit. Hoc vero cervisia commune habet cum vino. Etenim & hoc tum ratione loci in quo nascitur, tum ratione caloris quem obtinet, saporis, odoris, substantiæ, maturitatis & ætatis immane quantum variat, & multa sæpe bibentibus creat incommoda. Optima quidem sunt vina, quæ celeriter nutriunt & reficiunt, vires corporis instaurant, concoctionem 15 juvant, sudorem & urinam provocant, senectutis frigiditatem

- tatem contemperant, spiritus & nativum calorem excitant, putredini resistunt, stomachumque debilem emendant.
- 16 Vicissim vero *vina dulcia & crassa* lienem & hepar in tumorem attollunt, & picrocholis obsunt, apud Galenum comm. in Aph Hipp. lib. III. aph. II. & lib. de vict. rat. in acutis. *Vina minus cocta*, præcipue mustum, inflat, conturbat & in ventre effervescit, teste Hippocrate lib. I I. de diæta, & Galeno lib. II. de alim. facult. cap. II. *Nova* eisdem Galeno lib. V. de sanit. tuenda, cap. V. & lib. de malo bonoque succo, in ventre fluctuantia permanent, & difficilis sunt coctionis. *Vino veteri* nervos lædi scribit iterum Dioscorides lib. dicto, cap. VII. Regionis ratione *vinum Asiaticum* ex monte Tmolo, capitis dolores ciebat: *Coum & Clazomenium* facile corrumpebatur, flatus gignebat, alvum turbabat, nervisque oberat, teste eodem Dioscoride cap. X. Et quis omnes differentias, omnia nocumenta recensere censet? Quod vero Dioscorides, & ipsum sequutus Avicenna, cervisiam Ægyptiam, sive zythum, volunt elephantiasin progignere, in eo proculus falsi fuere aut fallunt. Potuit quidem Dioscorides in Ægypto vixisse, atque etiam militasse; quum βίον στρατιωτικόν egerit, ut in præfat. ipse testatur: potuit etiam multos ibi vidisse elephanticos: at male in zythumejus rei causam referre, & non causam, ut
- 18 causam, obtrudere nobis conatus est. Licet enim elephantiasis in Ægypto sit endemia, atque adeo frequens, ut etiam in ipsa sola eam vigere crediderit Lucretius, qui ita de ea scribit lib. VI.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili

Gignitur Ægypto in media, nequæ præterea usquam.

- 19 Causa tamen non tam zythusest, quam aëris intemperies & ciborum ratio. Audiamus Galenum lib. II. de curat. ad Glauc. cap. X. Κατὰ γὰρ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐλεφαντώσιν πάντες πολ-

πῶς οἱ, διὰ τε τῶν δίσαιων, καὶ τῶν θερμότητων τῶν χωρίων. Κα-
 τὰ δὲ τῆς Γερμανίας τε καὶ Μυσίας σπανιότατα τῶν τῶν πάθων
 ὡπαι γινόμενον, καὶ ὡς τοῖς γαλακτοπότοις Σκύθαις σχεδὸν
 ἔδεσσι φαίνεται γινόμενον. Ἄλλ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παμπόλλη ἡ
 γένεσις αὐτῆ, διὰ τῶν δίσαιων ὄσιν. ἀθάρα γὰρ ἰδίαισι, καὶ φα-
 κῶν, καὶ κοχλίας, καὶ τὰριχί πολλαῖ. ἕντες δὲ καὶ ὄνεια κρέα, καὶ
 ἀλλὰ τῆσιν, παχὺν καὶ μελαγχολικὸν γένειαν χυμὸν. ἅτε δὲ
 θερμὸν τῶν παθῶν ὄσιν, καὶ ἡ ῥοπή τῆς φορᾶς αὐτῶν πρὸς
 τὸ δέρμα γιγνέται. *In Alexandria quidem elephantis morbo
 plurimum corripuntur propter victus rationem & regionis fer-
 vorem. At in Germania & Mysia rarissima hac passio esse vi-
 detur. Et apud Scythas lactis potatores nunquam ferè appar-
 uerit. In Alexandria vero plurimum generatur ob victus rati-
 onem. Comedunt enim farinam elixatam, & lentem, & cocha-
 leas, & plura salita, & nonnulli ex ipsis carnes asininas, &
 alia quadam, qua crassum & melancholicum humorem gene-
 rant, unde quum circumstans aër calidus sit, motus humorum
 agitur versus cutem. Etiam Lucretius ipse causam elephan-
 tiasis in Ægypto in aërem retulit, dum versibus adductis
 mox subicit:*

— — *varius concinnat id aër.*

Cum primis tamen in victu Ægyptiorum ad elephantiasin
 multum contulit lentium esus: qui tam familiaris & fre-
 quens Ægyptiis fuit, ut lentem propterea Virgilius lib. 1.
 Georg. vocarit *Pelusiacam*, à Pelusio Nili ostio: Martialis
 in Xenii *Niliacam*. Sunt autem lentes cibus admodum
 noxius, frigidus & siccus, mali, si quisquam alius, crassi &
 vitiosi succi, & qui in melancholicis morbis generandis &
 promovendis immane quantum possit. Simeon Sethi de ai-
 limentis in v. Φακοῖ ἰτα scribit: οἱ δὲ πλεονάζοντες ἐν τῆσιν τῶν
 ἔδεσσι τῆσιν καλυμέναις ἐλεφαντίας ἔχουσι καὶ καρκίνους καὶ
 σκίρρους καὶ νεύρων ἀλγήματα καὶ τὰ μελαγχολικὰ δηλονότι

ad m. qui crebrius huic edulio indulgent, incidunt in elephantiasin, quam vocant, carcinomata schirri nervorum dolores
20 affectusque videlicet melancholicos. Itaque non opus est cum Scaligero Exercit. LXXXVII. ad excusandum Dioscoridem recurrere ad acorem zythi, cui emendando hodie lupulus cervisiæ addatur. Nescimus enim an non Ægyptii etiam illum conyza, aut re alia emendarint. Hoc enim a libi ab aliis factum jam docuimus, & quidem longè ante
21 Dioscoridis tempora, ejusque opinionis sequacium. Hoc interim hic notandum, quod Galenus ait, elephantiasin raram esse apud Germanos. Et tamen Germani Galeni tempestate vinum fere, nisi ad Rheni forte ripas, prorsus ignorabant, & zytho tantum utebantur, sive, ut ait Tacitus lib. de mor. Germ. cap. xxii. *humore ex hordeo aut frumento in vini similitudinem corrupto.* Certè & hodie in Germania Septentrionali, ubi non multum vini, à vulgo præsertim bibitur, vix ullos elephantiacos reperire est, quorum tamen plures iis in locis invenias, ubi vino homines abundant, & liberius se eo invitant. Cæterum salubritatem potus frumentacei etiam veterum nonnulli paullatim coeperunt advertere & laudare. Testis est Simeon Sethi, qui lib. de cibor. facult. *Recentiorum quidam, inquit, præscorum redarguunt rationes, aiuntque phucam in multis esse utilem, incolumitatemque ac sanitatem efficere. Et revera quidem prodest iis, qui calidiores sunt temperamento, & imprimis ventriculo: quique per excessum caloris astuosa afficiuntur siti: maximè vero ubi simplex fuerit. Sedat enim & sitim, & appetentiam excitat, & ventrem movet, est & quando lotium. Et iam antedixerat: Vtilis est adversus sacrum morbum, & ex vino conceptam crapulam, sanguinisque acuitatem sedat. Per sacrum morbum autem intelligere videtur epilepsiam, quæ ab acri humore aut vapore cerebrum vellicante & ad*
expul.

expulsionem stimulante originem ducit. Acrimoniam enim cervisia temperat; vinum contra calore suo & siccitate, quæ caloris lima est, auget & asperat. Similiter vero 23
& Avicenna lib II, tract. II, cap. CCLXXIX. non omnem cervisiam, sive phucam damnat, sed laudat potius factam de pane alhavari, cum mentha & apio, & commendat ad stomachum calidiorem. Et lib. de remov. nocum. in regim. sanit. tract. v, cap. XIX. cæteris potibus præfert eum, qui fit ex pane cum ruta, origano & cinamomo. Pro modo nempe præparandi, & materia, variavit & olim cervisia, & variat hodie, variantque eius qualitates. In universum tamen verum manet firmumque, cervisiam omnem, si ex convenienti materia, debitoque modo paretur, potionem esse saluberrimam, & humano generi minime omnium nocivam. Poëtarum autem in cervisiam iocis & cavillis repositus 24
viri magni, Hugonis Grotii, pro Cervisia Carmen, quod in Poëmatiis quidem eius, ut puto, non extat, mihi vero ab eius olim familiari, nunc mihi amicissimo, Christiano Cassio Jcto, & Lubecensium Episcopi & Holfatiae Ducis Consiliario intimo, communicatum est. Scripsit id autem Auctor in Galliis.

*Humor dulcis aquæ, sed igne cocta,
Quam succo Ceres imbuit salubri,
Qui corpus vegetat, nec impotente
Commotam furiat vapore mentem:
Quo potu fruitur Batava tellus,
Neptuni domus, horreumq; mundi:
Et quotquot populos mares ab alto
Cali culmine conspiciatur Arctos:
Ipsa te sitiunt novem Sorores;
Nec Permeside proluuntur unda,
Ex quo Gracia Barbaro sub hoste est:*

Nec

*Nec Bacchi cyathos amant puella ;
 Sed Rheni Vahalisq; temperatos
 Almis partibus hauriunt liquores.
 Dura mentis , iners , merumq; rus est ,
 Si quem basia non movent Secundi :
 Et qua Dusa canit parente maior
 Calo siderios rotante currus :
 Et qua spicula Baudio vibrante
 Non unum sibi destinant Lycamben :
 Et quos dat numeros nihil vetustis
 Cedens vatibus Heinsii Thalia.
 At me , sentio , larga cum sequatur
 Vini copia , frigidiq; fontes ,
 Heu ! Muse fugiunt , Venite quondam
 Dilecti latices : nec esse crudum ,
 Nec contra decet ebrium Poëtam.*

25 Huic addo aliud parentis mei , *Henrici Meilomii*. Id ut res
 etius intelligatur , sciendum est , in Serenissimorum Ducum
 Brunsvicensium , in opido Helmeftadiensi , Academia ,
 quam à conditore *Iuliam* dicimus , ab ipsa eius fundatione
 vix aliam in deliciis fuisse cervisiam , quam quæ in vicino
 Marchiæ Brandenburgicæ opido *Gardelegia* coquitur.
 Quum vero aliquando Serenissimus Princeps *Fridericus Ul-*
ricus , una cum Statibus Provincialibus Academiam suam
 de more visitatum veniret , reperti fuere , qui Principi sua-
 derent , ut in gratiam & emolumentum opidi Helmeftadi-
 ensis cervisiam peregrinam venum amplius haberi vetaret.
 Id quum male haberet Academiae Professores , conatuique
 suorum intercederent ; parens meus , quod Principem à
 poëticis lusibus non abhorre seiret , Carmen ei quod sub-
 iungo , sub prosopopœia ipsius cervisix obtulit , versibus-
 que iocosis plus , quam Professores cæteri intercessionibus
 seriis

seriis, impetrasse creditus fuit. Vox autem CLEPIT in carmine, alludit ad nomen cervisiæ Helmestadiensis, quæ tenuior est.

SERENISSIMO PRINCIPI,
FRIDERICO VLRICO,
Duci Brunsvicensium ac Lynebur-
gensium,
CERVISIA GARDELEGIENSIS
S. P. D.

Illa ego Garlebia soboles spectabilis urbis,
A dulci nomen cui genitrice datum est:
Hei mihi! nunc viridi discedere cogor ab Elmo
Exul, & antiquos deseruisse lares:
Principis offensi iubet hoc sententia, quamvis
Me sceleris possit dicere nemo ream,
Plus satis affligor, dum coëtor prodigus unde
Subtrahit immodice debita farræ mihi.
Accedit violens auriga, mala alite mutans
Viles fontis aquas in geniale merum,
Tristior exilii tantis infamia damnis
Additur, & vulgi fabula fit nocens.
Parce precor misera, Princeps generose, nec audi
Illos, invidiam qui mihi forte parant.
Non sum ignota tibi; memini me sæpe rigasse
Labra tua, & grato rore levasse sitim.
Adde, quod est tellus isthac mihi patria, cunas
Qua dedit uxori & grata alimenta tua.
Hac si defuerint, poterint tamen esse, favorem
Qua mihi non dubium conciliare queant,
Me pariter laudant docti indoctiq;, nec ullus
Grator illorum prolnit ora liquor.

Si Bacchum terris negat inclementia cæli,
 Esse loco vini testibus hisce queo.
 Excitat in Venerem tardos eruca maritus,
 Ut medicus pleno prædicat ore chorus:
 Est eadem virtus in me quoq̃: potaq̃ large
 Efficio fortes, prolificosq̃ mares.
 Hanc mihi matronæ laudem dant iure, negantq̃
 Se zytho aut posse aut velle carere meo.
 Exule me sobolis tota proventus in urbe
 Postmodum erit multo, quam fuit ante, minor.
 Sentiet id Superum clamorosus in æde minister,
 Infantes sacro rarius amne levans.
 Quid facitis, dicet, cives? ego pignora vestra
 Frustra a veo sacri tingere fontis aqua.
 Semiviros video & iucundo in munere segnes,
 Qualis plebs olim Northusiana fuit.
 Sit procul, ô Superi, labes tam tristis ab Elmo,
 Nec sterilis dici mæreat iste locus.
 Non gravat hac illos infamia, qui mea large
 Pocula nativo plena calore bibunt.
 Noxius est tenuis labens in viscera potus.
 Corporis is vires, robur & omne CLEPIT.
 Hinc olidi ructus, & flaccescientia membra:
 Turgidus hinc hydrops, & luis omne genus.
 Consule vernanti, Princeps animose, iuventæ:
 Nec patere ut tantis corruat illa malis.
 Cedere me hinc iussa multos discedere cernes:
 Tantus amor nostri, gratia tanta mihi.
 Exule me vates frigentia carmina pangent.
 Nequaquam damni res erit ista levis.
 Plura loqui vellem: digiti mærore vacillant,
 Hæc mihi! si frustra fat a inimica querar!

Ordo

*Ordo sacer Procerum , tibi qui deservit in aula
Guelfide , me novit non nisi vera loqui.*

*Vt Gosam laudent & pocula Cervestana ,
Non tamen elogio deteriore feror.*

In bonitate tua spes una atque unica nobis :

Illam hodie praestes , Dux generose , mihi.

Hinc tibi surget honos , hinc crescet adorea vivax :

Quam nulla ut ledat fors malefida , Vale.

**Sed de potibus hæc fruméntaceis , aliisque extra vinum in
usum venientibus , dixisse sufficiat.**

F I N I S.

S 2

LECTOR

LECTORIS.

Potus ex frugibus, amice Lector, quam male olim autem
diverint, quamque insalubres fuerint habiti, quantis
que eos nonnulli incefferint convitiis, ex iis, quæ dixi-
mus, satis superque, puto, cognoveris. Falsos tamen
eos fuisse, & falli etiamnum, quotquot cum istis faciunt,
simul à me paucis ostensum fortè non negaveris. Sint sa-
ne quidam potuum eorum, qui aliqua noceant, sive aquæ
vitio, sive materiæ illi incoquendæ, aut excoquendi mo-
do labem aliquam contraxerint. In genere tamen omnis
cervisia omni vino, & deterior quidem deteriori, optima
optimo, salubrior est, si continuo sive illa sive istud bibi de-
beat. Vini enim nocumenta, ubi cum iis conferes, quæ
ex cervisia proveniunt, immane quantum & plura & gra-
viora deprehendentur. Huic adsertioni firmandæ adduxi
& laudavi viri maximi, *Adriani Turnebi*, libellum,
quem *de Vino* inscripsit. Is cum mole parvus sit, eruditi-
one gravis, & elegantis eruditionis plenissimus, ac dignus,
qui in plurium manibus versetur, cum huic opusculo no-
stro, cujus respectu ἀπεργασθῆναι non erit, subjungere vo-
lui. Tu lege illum, Lector, & vera scripsisse ratio tua te
son vincet, & experientia edocebit. Vale.

F. C.

LECTORIS

22

V. C.
ADRIANI TVRNEBI

DE

VINO

LIBELLVS,

nunc seorsim editus.

ADRIANI TURNEBI

de vino libellus.

H Quidem non dubito, quin hic meus liber, vi-
no iniquior, multorum in me partim odia
provocaturus sit, partim risum laceffiturus.
Nam qui sine vino vitam degi non posse pu-
tant, & ipsi vivere recusant, planè pro gene-
ris humani parricida libri auctorem existima-
bunt, & pro vino libentius, quàm pro aris & focis pugna-
bunt. Qui autem paulò æquiores erunt, tamen insolentiã
scriptionis percussi, rem ludibrio habebunt, & inter ea in-
geniorum prodigia numerabunt, quæ magno hominum
malo ætas nostra tulit. Ac vereor, ne me non satis sanum
esse censeant, qui id damnare instituiam, notatã prope or-
bis terrarum vitã, cujus inventor à gratã posteritate propter
beneficium eximium, olim consecratus sit. Sed dum pu-
blicè prosum, tanti mihi fuerit hominum in me vel odium,
vel ludibrium, quæ nunquam apud me potiora veri consci-
entia erunt: nec si quis ad scribendum accedit, ut vitam ju-
vet, assentationi potius, quàm veritati servire debet. Qui
patrocinari hominum voluptati cupit, fabulas doceat, ut
in theatro spectatori plaudenti risum aut fletum moveat.
Qui vitæ prodesse magis, quàm placere cupit, hominum
judicia nihil moretur, quæ in tanta morum pravitate cor-
rigenda potius, quàm emerenda sunt. Vereor etiam, ne
quis me non ex animi sententia ista scribere, sed jocosè lu-
dere dicat; cum præsertim à vino sodales & gregales mei
me

me calamo alieniorem, quàm poculo prædicare possint. Non defuturos etiam reor, qui me non sobrium, sed madidum & remulentum ista scripsisse dicant, aut ex pridiana crapula languentem vini noxam hoc scripto vindicare jactent. Per me cuique fuerit tam liberum judicare, quàm mihi scribere: neque recuso, quò minus me ex eo hominum genere existiment, qui meliora probant, deteriora sequuntur. Sic vita est hominum, præsertim hoc tempore, ut facilius qui vitia accusent, reperias, quàm qui virtutem sequantur. Ego à tempestivis conviviis, & vini computationibus non perinde abhorreo, ex quibus hoc tamen boni mihi consecutus videor, ut quid vinum noceat imprudentium exemplo, meo potius, quàm aliorum periculo didicerim. Alii suam fortè vinolentiam semper amplexentur, neque ad sobrietatem unquam respiciant, vinum in omni sermone in deliciis habentes, etiam extra convivium propè remulenti: ego ex eo hominum genere sim, qui vini illecebris capiantur, & ut humana sunt, insidioso hosti latus apertum præbeant: tandem tamen aliquando, quanquam serò, intelligant, quanta insint in vino incommoda. Ac si quis, ut paulò antè dixi, me non eam adscribendum religionem, quàm ad testandum afferre putet: scio enim hominibus nostris vix probari posse, ullum in orbe terrarum vinosorem esse, is judicium omittat meum, verum ipsum per se expendat, quod non testimoniis hominum, sed momentis rerum ponderandum est. Si quis autem hic auctoritatem potius eorum, qui valetudini tuendæ præsumunt, quàm nostram sententiam requirat, is sic habeat, me non ita rudem & imperitam hujus artis esse, ut non & ipse per me aliquid invenire, & de aliorum in hoc genere scriptis existimare possim: neque si quid ipse viderim, aut salutariter excogitarim, exspectandam aliorum potius mihi scripturam fuisse,

fuisse, quam meam primo quoque tempore prodendam, cum omnes in medium sua libenter conferre, & de suis civibus & popularibus omni ope benè mereri velle debeant. Misera autem nobis vitæ conditio proponitur, si ita circumscribamur, ut cum sine medico esse & bibere possimus, sine medico nostram de cibo potuque sententiam declarare non ausimus; cum illic magis nostra intersit medicum adhibere: hinc res intra verba sine periculo consistat, Quid quod eam miseram & deploratam esse vitæ rationem ducimus, quæ ex medicorum præscripto & formula degitur? Ergo ut ejus artificii sum indoctior, eam meis scriptis homines veniam quæso tribuant, quam suæ vitæ libenter indulgent, nec à scriptore medicinam magis, quàm à potore flagitent; quanquam nominare possim, si necesse sit, ex nobilissimo medicorum collegio primarios homines & claros, hujus disputationis meæ approbatores, quorum nominibus parcam, fraudaboque potius me eorum testimonio, quàm eos nonnullorum invidiæ objiciam. Faceſſat hinc ista insimulatio: medicus non est; resque ipsa potius quàm vocabula hominum putentur; cum præsertim soleant medici servire locorum & hominum consuetudini (quo enim alio pacto curarent?) & alimenta usitata pro bonis habere: ipsi à consuetudine, ut philosophia postulat, aliquantum nos abducemus, & non quid fiat, sed quid fieri oporteat exquiremus; eaque præcepta edemus, quæ si homines sequantur, non valetudinem solùm tuebuntur, verùm etiam diuturniorem vitam colent. Nam ut is sum, qui mortali corpori æternitatem adjici non posse putem, ita censeam alimenta quædam esse, quibus vitæ additur, quædam quibus demitur. Atque medicinæ munera esse credo, non solum, quæ plerique pollicentur valetudinem secundam conservare, adversam profligare; verùm etiam hominum vitam propagare, &
corpo:

corporis dignitatem & formam hominibus parare. Etenim cum viderem nonnullis in regionibus homines esse & procerâ corporis facie eminentes, & ævo vivaci fata prorogantes: in aliis, homines brevitæ staturæ pusillos, & angustis vitæ curriculis circumscriptos esse, mihi causam hujus rei quærendam putavi. Statuere enim non poteram, tantæ rei non aliquàm esse magnam gravemque causam, cum sine causa nec Deus optimus maximus, nec parens rerum, natura, quicquam gerere soleant. Nec mihi probari potest eorum hominum ratio, qui id omne cœli inclinationi acceptum esse ferendum putant, cum habitus corporis insignia discrimina in pari cœli plagâ tractuque videamus, ut id non ex cœlo, sed ex alia causâ haurire videamur. Sed illi sic rem constituunt: immanes corporum proceritates gigni in distantibus mundi oris, exusta & glaciali, illic ex caloris nixu supera capeffentis, hîc ex alimento humoris corpora diffudentis: medio in tractu modicum corporis habitum gigni, humore & calore temperatis. Significari ab iis puto Æthiopes eos, qui Macrobbi vocabantur, quos omnium mortalium celsissimos & pulcerrimos fuisse historia tradunt, & Germanorum populos præstantiâ corporum excellentes. Attamen & in Æthiopum cœlo breves Pygmæi nascebantur, & multis gentibus eundem cœli, quem Germani spiritum ducentibus parem staturam natura non largiebatur, ut cœlum aliquid, non tamen omnia posse videatur. Ac si cœli potissimum hoc loco ratio habenda sit, magis adolefcere oporteat gentes medias incolentes plagas, quàm extremas. Ut enim ad procreandum accommodatissima est caloris & humoris temperies, ita quoque ad incrementum promovendum calore efficaci, humore sequaci, cum ad septentrionem frigus, ad austrum siccitas impedire videatur: ita fieret, ut benignitate cœli mediæ inclinationes

T

tiones

siones proceriora corpora hominum gignerent, quam ult-
timæ. Sed profectò ille nimis longè causas repetit, qui ex
cœlo ducit, cum multæ sint citeriores & propinquiores,
quarum prætermissio semper mendacii astrologos conde-
mnat, qui ut in mutis brutisque animantibus, quod tamen
non concesserim, ex cœlo ista decernere possint, naturam
semper eandem sine varietate obtinentibus, tamen in ho-
mine, cujus vita tantâ victus cultusque varietate distincta
est, tantâ dissimilitudine legum, institutorum juris notata,
tanto artificiorum & disciplinarum discrimine insignita,
tanta voluntatis libertate donata, nihil ex cœlo, nisi teme-
rè & mendaciter, affirmari potest. Ergo non magis extrea-
mis, quam mediis cœlum favet, cum alios immodico va-
pore, alios immani frigore urat, medios propitiâ utriusque
moderatione fovet, ad procreationis & amplificationis
commoditatem: illud potius exquiri debuit, quæ cujusque
populi vita, quæ alimenta. Ex iis enim incrementi causas
facile perspicere potuissent. Ut enim in mari majores bel-
luas nasci videmus, quam in terrâ, propter ipsam elementi
liquidi sedem, & humoris luxuriam, ita quoque in terrâ
pro rata portione evenire judicandum est, ut ex alimento
& sede corpora magis aut minus auferant. Non videtis
propè perennes aquarum rivos, quam læta stirpe pubentes
adulescant arbores, in arena soloque salso maligno proven-
tu exiles & retorridæ plantæ vix exurgant? Sic quoque no-
bis de hac, ut Plato ait, inversa arbore, id est de homine ju-
dicandum est, cui soli loco alimentum est. Ut enim è solo
stirpes alimentum eliciunt, sic homines ex eo, unde pastum
capessunt. Quis igitur Æthiopum erat illorum cibus, quos
Herodotus omnium hominum pulcherrimos & altissimos
fuisse scribit, ex eodem scriptore scire possumus. Illis enim
cibo fuisse carnem coctam narrat, potui lac & haustum a-
qua

quæ, cujus tam tenuis esset liquor, ut in eo omnia, quamvis levia siderent; censeas Herodotum à Gallicis scriptoribus fontem Juventatis celebratum cogitasse. Senectutis enim ad annos centum viginti vivacis causam in solo fonte propè putat: ego in omnibus, cum lac & carnem elixamenta naturæ jucundissima & accommodatissima intelligam. Itaque non dubito, quin si qui populi his præcipuè vel solis uterentur, juventutem essent nobiliorem & generosorem indole corporum summissuri, nec in sobole ea corporum detrimenta sensuri, quæ quotidie cernimus semper in diminutionem carpente liberos posteritate. Ac qui eum victum instituunt, si proceri sint, non dubito, quin parvis staturæ liberos generaturi sint. Quis autem Germanorum victus tum fuit? tota illa regio vitem ignorabat, potui erat humor ex hordeo aut frumento in quandam vini similitudinem corruptus, vino certè minus noxius: cibus simplex, agrestia poma, recens fera, lac concretum, pecus. Ab iis alimentis, ut Tacitus ait, in eos artus & ea membra excreverant, quæ omnes mirabantur. His causis etiam annumerarim: toram ferè tum Germaniam, aut paludibus occupatam, aut sylvis opacam fuisse, ut humidior solo auctiora quoque corpora evaderent. Scio istam vitæ rationem à præstantissimis scriptoribus, quod à Græcorum lautitia & munditia alienior esset, ita damnatam, ut se quæ de valetudine tuenda scriberent, Germanis scribere negarent. Ego verò, quando elegantia potius hominum opinione, quàm veritate constat, ea quæ non solum animi, sed etiam corpora effœminantur, ad meos traducere mallet illam vitæ rationem, quæ speciosissima & firmissima corpora redderet, quàm eam retinere quæ turpia & imbecilla, & propemodum morbis proxima, specimenque potius hominis optimè temperati ex Germanorum corpore, quàm Græcorum

corum sumpſiſſem , apud quos tum vix temperatum homi-
nem eſſe potuiſſe credo. Et tamen illi hominum magnitu-
dini cœlum officere videtur , quod horridum & gelidum
eſt. Argumento eſſe poſſunt pecudes , quæ illic puſillæ &
degeneres , ut Tacitus ait , naſcebantur : multa verò anima-
lia ne naſci quidem poſſant , quæ in calidioribus locis facilè
proveniunt , & in nonnullis tanta magnitudine adoleſcunt,
ut in India dracones ſuis voluminibus facilè vaſtos elephan-
tos ambiant , & circumplacent : vermes ad LX. cubita cre-
ſcant , elephantosque abſtrahant , formicæ lupos æquent.
Ergo illum corporis auctum alimento , non cœlo acceptum
ferre oportet. Græci autem ſcriptores medicinæ , nec ſuo-
rum corpora fingere , nec pro imperio , legiſlatorum more,
aliam vitæ rationem præſcribere potuerunt : in eo victu cul-
tuque , quem apud ſuos obtinere viderent , acquievêre , &
quod boni artificis eſt , præſtitêre , ut pro conditione homi-
num , temporum , ciborum , medicinam exercerent lauda-
tiſſimam. Quod ſi illam humanitatem conviçtus Græco-
rum , illam elegantiam , qua animi & corpora franguntur ,
commendabunt ſimplicem autem & naturæ congruentem
Germanorum illius temporis vivendi rationem , contume-
lioſis verbis barbariem & inhumanitatem appellabunt , &
damnabunt : næ à mea ſententiâ plurimum diſcrepabunt.
Quod ſi ſuorum corpora & illorum comparaffent , quan-
tum inter utriusque cibi elementa intereſſet , intellexiſſent ,
magisque rerum argumentis , quàm receptæ opinioni fidem
habuiſſent. Quod utinam ſuis commentariis homines do-
ctiſſimi eſſent complexi , quo cibi potusque genere ampliſ-
ſima corporum dignitas , præclaraque facies pararetur ; e-
quidem iſta præcepta non in poſtremis putarem ducenda.
Ita enim generoſa juventute populi florerent , & corporibus
ad pacis belli que artes idoneis & valentibus uterentur. Nunc
quotus

quotus quisque ita corpore constitutus est, ut illis muneribus par esse possit: cum plerique vix hærere videantur, parvis & defectis corporibus exangres, abortivi propè partus, non solum macie extenuati, verùm etiam brevitate deformes? Ista corpora nobis sana quisquam persuadebit? Homines nobiles venationis studiosos videmus, diligentissimè & propè fastidiosè deligere, quem admittant canem ad pulcrum sobolem sufficiendam: eadem quoque atque adeò major est cura in admissura equorum, ut generosi tollantur pulli: quanto magis operam dare deberent principes, ut præstantem haberent pubem, quæ ipsis & præsidio esset & ornamento, certa educatione constituenda, cibusque præscribendis, qui staturæ potius adderent, quàm detraxerent. Ex his igitur quæ posui, satis esse perspicuum arbitror, in æstuosa & gelida plaga, proceritatem corporum cibo potius, quàm in cælo ascribendam esse, atque in utraque potius ad breviter adjumentum esse, quàm ullum ad proceritatem commodum. Sed & naturæ prudentissimus Hippocrates illis in locis, in quibus aëris status clemens est, & temperatus, feliciter augescere corpora scripsit, ut in Asia multò formosiores & celsiores nasci homines, quàm in Europa: cum in illa modico tepore quæcunque nascuntur excepta, blandi aëris molitit modicè laxata evocentur: in Europa auræ frigore constricta & quodam stupore torpentia crescere prohibentur. Quod si homo omnium animantium, ut constare ferè video, optimè temperatus est; quis non censeat eum in optima & ipsius temperamento conveniente aëris constitutione, non solum commodissimè conservari in suo statu, verùm etiam ad incrementum egregiè proficere? Nisi fortè quis in sede contraria, ac loco repugnante, cujusque incolumitatem & salutem esse possit impunit: quam Empedoclis sententiam fuisse animadverti, ex caloris copia

quia pisces censentis in frigidum elementum demersos esse.
Sed eam ab omnibus doctis merito explosam esse video,
cum familiaris cuique sedes, quam contraria, salutaris ma-
gis esse videatur. Ac non dubito, quin olim illis in locis,
quæ tanta moderatione caloris & frigoris prædita sunt, exi-
miæ staturæ provenerint, postea mutato victu sensim dimi-
nutæ decreverint in posteris: cum in Græcia, quæ Asiæ com-
paranda non est, heroicis temporibus egregia hominum al-
tissimorum robora extiterint. Itaque literis mandatum est,
heroas ferè illius ætatis dentum cubitum altitudinis fuisse.
Refert Philostratus cum bustum Aiæ æstu maris, quo al-
luebatur vitium fecisset, in eo visa esse ossa herois duode-
cim cubitos longitudinis æquantia: effossa quoque è sepul-
cro Orestis ossa septem cubitorum fuisse narrantur: Hylli
quoque Herculis filii immanis magnitudinis ossa reperta fu-
isse ajunt, multaque alia ejusdem generis memorare pos-
sem, quibus supersedere decrevi fastidio lectoris occurrens.
Certè illa tempestate eximia præstantium corporum robora
fuisse, Hesiodus & Homerus, qui propè ab illa ætate fue-
runt, in poëmatis canunt. Alia subinde decrescantium cor-
porum à philosophis quibusdam ratio refertur. Nam ma-
gni illius anni, qui conficitur, cum sidera longinquis tem-
porum intervallis, eandem descriptionem cœli compara-
tionemque inter se retulerunt, hyemem esse quandam tra-
dunt & æstatem, ut hujus nostri vertentis: hyemem autem
illam aquarum diluvione omnia inundare, æstatem flam-
meo vapore omnia exurere: ergo cum in illam æstatem, ut
censent, nunc properet mundus humore decrescente, non
injuria ubertatem seminum sensim exugi, & exarefcere. I-
stud à philosophis illis subtiliter & ingeniosè magis exco-
gitatum dixerim, quàm verè. Nam si in vices illius ætatis
mundus pergeret, tepidiores subiade sentiri hyemes oport-
teret,

tēret, ardentiores æstates. Atqui illas non minus nivofas, quàm majores nostri experimur, nec has æstuosiores: ac ver non minus pluvia gravidum ad alenda semina videmus. Quod si consumeretur lenta quadam temporis tabe feminum humor; an non obsecro illorum seminum, quæ ita individua & minuta sunt, ut oculorum aciem propè effugiant, oporteret multis antè seculis procreationem cessasse? Quantulum enim in illis humoris latet? Attamen in cupressi globulis delitescunt granula, quas arborum magnitudines hodiè etiam pariunt? ille ficuum *νεγχεραμίδες* quæ vocantur, à milii, ut opinor, exilitate, quæ nucleo tantillum humoris continent; nonne jampridem exarescere debuerant, & genitali humore consumpto, effoetæ & steriles ad gignendum esse? Non est ea vis astrorum, ut exustionem & deflagrationem inducere possint: quandoqu岸que ea eveniet, momento eveniet, Dei opt. max. numine. Uade enim sideribus tantum ardoris, ut hæc omnia exurere queant? quem si hodiè non habent, unde mutuò sument? nisi quis in unum coitura dicat, ut partitum hodie calorem, tum in unum incendium conferant. Salutaris & genitalis est iste siderum fulgor, nec tam rerum consumptor, quàm auctor & procreator: proinde ne quis ea pro incendiariis habeat, mundum lustrantia, ad excitandam & fovendam rerum vitam. Tantum autem abest, ut de siderum injuria conqueramur eam in partem, ut sæpè numero nimio humore mandentia & uda semina vitiari doceamus, non satis sicca æstate. Quid quod hyeme & primo vere, uligine foli redundantis ea videmus interdum enecari. Non igitur ab exustione commentitia accersi debet decrementi causa, sed alia verior & certior exquirenda est. Stoicorum ratio refutata est, proxima Epicureorum sequitur. Ii enim mundum censent, longo temporis situ confectum consenescere, effoetisq̃ue

tisq̄ue propè elementis, vix exigua gignere animalia, quæ
antè maxima ediderit.

*Iamq̄ adeò (inquit Lucretius,) effeta est ætas, effetaq̄
Vix animalia parvæ creat, quæ cuncta creavit (tellus,
Secla, deditq̄ ferarum ingentia corpora partu.*

Additur veterum agricolarum querela, minus benignè suo
voto, terram respondere hodiè, quàm olim prædicantium.

*Iamq̄ caput quassans grandis suspirat arator,
Crebrius incassum magnum cecidisse laborem,
Et cum tempora temporibus præsentia confert
Præteritis, laudat fortunas sæpè parentum.*

Sed iniqua profectò conquestio est ista, & existimatio cen-
sentium mundum consenuisse, quem quotannis reviresce-
re & repubescere videmus. Ac si consenesceret vetustate
mundus, non minora edere, sed nulla gignere deberet, cum
senectus intelligatur potius ex procreandi sterilitate, quàm
sobolis parvitate. Quod autem in animalibus evenire di-
sputant, cur non etiam docent in stirpibus contingere? Se-
mundus senio & consumptione sui alit, partiumque aliqua-
rum accessiones & decessiones vicissitudine quadam, Deo
comperta, hominibus ignota, alias partes integrant, & mun-
dum recreant ac renovant, mutuis ultro citroque dispendi-
is & compendijis semper renascentem. Sed Epicureorum
de re quaque sententia, nullam auctoritatem, nullumque
pondus habere debet, quos equidem ferè in philosophia ar-
tem ludicram exercere video: ita ridiculæ ab iis afferuntur
causæ, ut risum plerumque captare videantur. Ego rem
non tam altè repetendam, sed ut ante dixi, à propiore caus-
sa ducendam esse censeo, ut à cibo & potu: quorum gene-
ra, quæ ad corporum amplificationem valeant, quæ offic-
iant, si cognoverimus, profectò intelligemus, unde ista ho-
minum brevitæ, quæ etiam fati corripuit, ut Flaccus ait,
gradum

gradum; contracta sit: cum quæ integra natura prædita
sunt, quàm quæ imminuta aut vitata, ad longam vitam
accommodatiora sint. Ergo, qui cibus & potus suapte vi
humidus est, modiceque atque adeò intra modum calidus,
qui dulcis & iucundus, auctiora hominum corpora, & for-
mosiora reddit: qui siccus, qui calidus, qui acris, & ama-
rus, aliisque saporibus imbutus est, seculis volventibus sta-
turam imminuit. Ac sapor omnes præter dulcem propè
medicati sunt, medicamentaque aut condimenta censeri
potius: quàm alimenta debent. Eius rei fidem facit sanguis,
proprium & propinquum alimentum, qui dulcis est, alia
omnia quæ sapor acrior & vehementior gustu signifi-
cant, naturam immutant, nec antequàm edomiti sint, a-
lunt. Quod profectò quadam dimicatione efficitur, in qua
victrix tandem natura, tamen non leviter ipsa tentatur.
Dulcibus quidem ita natura gaudet, ut propemodum quicquid
quid crecit, non aliunde pascatur. Ita fit, ut quo quicque
remotius ab hoc sapore est, eò quoque magnitudini mali-
gnius indulgeat. Quæ res tam longè lateque patet, ut stir-
pes miti sapore solo propè tolerari sustinerique videantur.
Nam, ut optimus poëta scribit:

*Salsa autem tellus, & qua perhibetur amara
Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat.*

Itaque ex omni stirpium genere vix unum & alterum repe-
rias, quod alio, quàm mansueto sapore feliciter proveni-
at. Etiam genus omne natantum, quod in salso mari nasci-
tur, tamen grato & dulci alimento, quod in illa salsedine
latet, nutritur. Eam autem efficacitatem alimenti & in-
crementi in dulcibus esse, lactis suavitas ostendit, tacitis
naturæ argumentis, quod ipsa animantibus recens natis ci-
bo comparavit: ut si natura sectam sequamur, & admoni-

tionem intelligere possimus, quæ sint hominibus alimenta maximè salutaria & salubria. Itaque, quæ gentes nomadicam & pastoritiam vitam colunt, formosioribus hodieque corporibus visuntur, & quæ nationes plurimum lacte, butyro, caseo, utuntur, corpora gignunt pulciora: illique homines tam salubribus & vegetis utuntur corporibus, ut medicis propè nihil egeant. Ferunt in Taprobana insula homines fuisse, qui reliquis omnium regionum magnitudine corporum antecellerent: quibus vel centesimo anno mors immatura esset & acerba. Eam autem insulam tum vites ignorasse, pomis abundasse. Nonnullæ quoque terræ earum, quas patrum nostrorum ætas aperuit, homines habent Gigantæ proceritatis, quos equidem non dubitem fructibus & lacte ac pecore vesci, vinum in usu non habere. Contrà, quæ regiones vino abundant, exiliora & turpiora minoraque gignunt corpora. Nam cum sit vinum liquidum natura, vi tamen & potestate calidum & siccum, eo se homines horis propè omnibus ingurgitantes, nec alium potum adhibentes, intempestivè ea siccant, quæ leni humore irriganda & diluenda erant. Eorum enim compage, quæ corpus fulciunt, statura summa constat, quæ si diutius humida serventur, sequacia & lenta promptam ad incrementum mollitudinem & facilitatem habent: sin cibo aut potu immaturè desiccata durentur, contumacia & rigida sursum erigenti nativo calori non parent. Interius igitur, quàm oportet insistit accretio, minusque corpora au-gescunt, cum rigor ossium, & durities ultra extendi non possit. Posteaquam enim saxeam quandam adeptæ sunt soliditatem, vi caloris excitata prodire nequeunt. Igitur igneus quidam vini ardor ossa nimium siccant, neque quàm vinum capitaliorem staturæ dignitati, infestiorisque pestem existimo. Nam ut eam alia quoque multa lædant, nihil

hil tamen deterius de ea , quàm vinum meretur , cum calore quodam præditum sit à natura alienissimo. Etenim animantium calor lenis est , mitis , blandus : vini calor ex putredine quadam natus sentitur asperior , acrior , ferventior , & humori inustus , ut calci suus ardor. Quæ cum ita sint , an quisquam mihi canet ?

Hic innocentis pocula Lesbij

Duces sub ulmo.

Ego verò vinum esse nullum innocens puto , quod tanta diminutione corporum humanum genus notarit. Quid ? quod haustum ita per omnes venas permanat , ut suam crapulam per totum corpus diffundat , minimum à ventriculo mitigatum. Nam si quid aliud aliquando nocentius sumpsis , in ventriculo plusculum hærens edomatur , noxamque amittit magna ex parte : vinum celeriter suum virus quoque versum spargit penè integrum , cum in ventriculo propè non retineatur. Esse autem medicamentum potius , quàm cibum , quis non ex immutatione sui eo exhausto sentit ? Quod si damnantur mensis interdixtæ escæ , illæ quæ medicatæ sunt , nisi immutanda potius natura sit , quàm alenda , quis ingurgitandum semper vinum censebit , quod tantam affert mutationem , ut non eundem censeas ? quis autem id jure non improbet , quod ad noxam tam efficax est , ut per nutricis corpus alumnos infantes non leviter afficiat ? Et non putabimus vel legislatoris severitate , vel censoris animadversione opus esse , ut eo prohibeamur , quod quotidianis experimentis tam noxium sentimus ! Quos enim nocturnos vapores anhelamus , ubi plusculum in cœna nos invita vimus ? quàm inquietam noctem traducimus , meritas voluptatis infaustæ pœnas luentes ! postridiè autem dissatis , ut cum Satyrico loquat , malis surgimus , ubi Falerini indomiti crapulam edormivimus , pendulis & fluentibus

buccis marcentes, corpore languido & fracto vix incedentes, mirumque in modum nobis displicentes, & tamen nostrum amplectentes malum, ad eadem mox pocula redimus, languorem illum vino contractum vino pelli debere censentes. Sic ætas nobis paulatim carpitur, corpusque caesarium & putre in senium præcipitatur. Hinc morborum seminarium, & amplissima medicinæ seges, nihil tamen proficientis in corrupto & vitioso corpore. Pallor aliorum ora decolor inficit, velut vini sanie omnem veri sanguinis succum vel ebibente vel corrumpente: aliorum genas velut purpurisso fucatas videas, similes illi Pani, quem Virgilius scribit:

Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.

Venas omnes meri medicata potio infecit, & ex eo turpi rubore ora hominum tinxit, ut locatione censorum miniatum Jovem esse censeas. Nervos autem qui firmitatem corporis continent, ita vinum labefactat & tentat, ut, qui liberalius eo utuntur, in juventute tremulos senum artus habere videantur enervato corpore. Sensus verò valdè lædit, præsertim oculorum, quorum aciem tanquam suffusione quadam conturbat, eorumque qui aquam potant, multò est acrior acies, quàm vinum potantium, quod fumis crassis & turbulentis cerebrum totum opplet, cum tenuem auram & liquidam summittat aqua. Mihi affinis est mulier septuagenaria major, quæ vino semper caruit: ea tamen nondum specillis utitur, nec minus facile, quàm adolescentulæ, integris & vegetis oculis acum filo inserit. Ea si vinum potasset, languidiorem jam & morientem aciem sentiret. Hic si quis vini immoderationem reprehendi potius debere dicat, quàm ejus moderatum usum tolli; is responsum sibi habeat, primum modum servari in vino non posse, si alio potu non utare. Ecquis enim non lineas transilit in
co,

eo, cuius quotidie cyathum gustasse propè nimirum sit? Nunquid
 quot trientibus in prandio & cœna, in jentaculo, merenda,
 comestatione, nostram, ut Plautus loquitur, ætatem
 proluimus. Noah ille, quem pietas mortali generi dilu-
 one perituro exemit, qui reliquias animantium alveo ni-
 tanti servavit, qui primus vini inventor fuit, qui primus vi-
 tem sevit, qui primus ejus potor, quàm fœdo stratus spe-
 ctaculo, amissis sensibus, somno consopitus profundo, nu-
 datus, quæ honestè nominari non possunt, filio suo ludibrio
 fuit. Deinde, ut vini usum, quis modi item conservatio-
 nem mihi publicam persuaserit, in qua laborat sapientiæ?
 Modum scilicet se servare offendunt, decolores & pallidæ
 per urbis plateas reptantes larvæ, & vermiculati vultus,
 quorum color nonne viscera intus corrupta indicat? Itaque
 integris sanisque interaneis, vix unum corpora dissecantes
 & aperientes medici reperiunt. Quid ego referam halitus
 fœtorem anima corrupta, & eam mephitim pulmonibus
 reddentibus, quam Averna & Charonia emittunt sævi, ut
 veteres putaverunt, spiracula Ditis? Hujus igitur pestis, quæ
 vitalia exest, quis modus esse potest, si quotidie haurias?
 perniciem istam veteres sensisse videntur, qui sacco & nive
 vini vires frangebant, & ut Plinius ait, castrabant, ut minus
 noceret: qui prima pocula non vino, sed ne mulso quidem,
 nisi ex vino leni & molli, ducebant: ut lenitate præcordia
 & venas imbueret, & mulceret, & non acrimonia offende-
 ret; ea propomata vocabant. Hinc illud Horatii:

Aufidius forti miscebat vina Falerno

Mendose: quia nil vacuis committere venis,

Nil nisi lene decet, leni præcordia mulso

Prolueris melius.

Multa quoque potionum genera dulcissimarum instituerant,
 quas calidas educebant, ut tabernæ inde θερμω αλια vocæ-

rentur. Ex quo comicus dixit, Murrhinam, passum, defrutum, mellinam, mei cujusmodi, quin in corde instruere quondam cœpit thermopolium. Cumque mulieres more Romano temeto carerent, aquam ferè biberent, grandiores tamen natu dulcibus istis potionibus, in quibus temulentia nihil esset, uti poterant, ut Varro de vita patrum scribit. Antiquæ mulieres majores natu, bibebant loram, aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murrhinam Plautum quidam appellare putant, quo ex genere etiam moriola erat, passi scilicet lora. Varro, vino addito loram passi vocare cœpère moriolam: nominabant quod ex uvis expressum erat, passum: at folliculos reliquos & vinacia, eam dicebant sapam. At nostrorum hominum palato nullus sapor, nisi acer & mordax, placet: ut nisi puncti sint, bibisse se nesciant. Et tamen dulcia ista potionum genera, quæ retuli, ut ad salubritatem conducunt, calore tamen officerent proceritati: vinum & staturæ juxta & valetudini officit. Illa autem quæ sibi septentrionales populi ex frugibus humore maceratis in acorem vitata conficiunt, minus utriusque nocent. Argumento sunt corpora illis in locis salubriora & auctiora. Nam ex habitu corporum, certissima ducuntur hujus rei, ut opinor, argumenta: quanquam in eo potu putredine quæsita acrimonia, quæ mentem etiam fauciat non nihil, lædit minus tamen, quàm vinum. Esse autem maximam in vino vim ad dignitatem staturæ corrumpendam, docent illæ provinciæ, quæ multis jam seculis vites habent, quando longinquitate & vetustate detrimentum magis sentitur: olim non habuere. Multis seculis Gallia vitis ignara fuit, primumque vino illecta Juventus Gallorum, quæ nova illis voluptas erat, sedibus excitata suis in Italiam profecta est. Multis postea annis Gallia Narbonensis populi Romani provincia facta, vitem primum habere

habere cœpit, Julioque Cæsare res in Gallia gerente, aliis in Gallia regionibus nullus ferè vitis palmes erat. Tremellius quidem, qui Cæsare res in Gallia gerente exercitum duxit, cum apud Varronem ait, aliquot regiones se intus ad Rhenum accessisse, ubi nec vitis, nec olea, nec poma nascerentur, significat illic non modò vinum pressum non esse, sed ne stirpem quidem ullam vitis reperiri, quæ etiam sine cultu nasci posset. Non multò post Julium Cæsarem in Arvernibus & Sequanis consistæ sunt. Domitianus postea imperator, ne quis in Italia novellaret, & ut in provinciis vineæ succiderentur, edixerat: quod salubre edictum non tamen exequi perseveravit, partim adductus minacibus libellis, qui cum his versibus sparsi erant:

Κὴν μὲ Φάγης, ἄτι ρίζαν, ὅμως ἐν καρποφορήσῃ

• Scogbi Ὅσον ἄτι σπέρμα καί σουρ, θυομένω.

partim legatione Scopeliani Sophistæ, quem hac de re Asia publicè miserat, partim cavillatione impostoris Thyanci, qui à Domitiano eunucham reddi tellurem cavillabatur. Existimo tamen nonnullis provinciis non multò post vineas ademptas esse. Alioqui Aurelius Victor non scriberet, Probum imperatorem Gallis & Pannoniis vineas habere permisisse: quod etiam Vopiscus ita scribit, Gallis omnibus & Hispanis & Britannis hic permisit, ut vites haberent, vinumque conficerent. Imperante Juliano Parabate, cœlum Parisinum jam vitem ferebat, ut scribit ipse in Misopogone: sed ut opinor raram, nec ex qua vinum fieret: id intelligi ex eo potest, quod Ammianus, qui sub eo militavit, Gallos vini quidem avidos esse scribit, multiplices tamen ad vini similitudinem potus adulterare: ut conjectura sit, tum quosque minus frequentem vini usum in Gallia fuisse. Postea tandem per Gallias omnes, excepta parte Belgicæ, vitis vulgata est. Nunc videamus, quæ ante vineas Gallorum sta-
tura

terra fuerit. Equidem non dubito, quin multi difficile factu
existimaturi sint, modulum illorum corporum invenire,
sed nihil tamen facilius. Quæ enim Gallorum robora & cor-
pora tum fuerint, facilis est ex Cæsare existimatio. Is enim
ita scribit, quibusnam manibus, aut quibus viribus, præser-
tim homines tantulæ staturæ (nam plerunque omnibus Gal-
lis præ magnitudine corporum suorum brevitatis nostra con-
temptui est) tanti oneris turrim in muros sese collocare con-
fiderent? Nunc, ut opinor, nihil causæ est, cur ex magni-
tudine nostrorum corporum, aliorum brevitatem contem-
namus, ut multis potius nostra jam brevitatis contemptui
sit. Idem quoque Livius confirmat, qui de Gallis ita scri-
bit: Gens est, cui natura corpora animosque magna magis
quàm firma dederit. Et Ammianus: Celsioris, inquit, sta-
turæ, & candidi penè Galli sunt omnes, & rutili. Id ego a-
liorum quoque auctorum testimoniis confirmarem, nisi satis
esse testatum istorum auctoritate putarem. Ac nunc ple-
rique omnes breves sunt, multoque plures nigri, quàm vel
candidi, vel rutili, ut immutato victu, non solum corpora,
verum etiam color degeneraverit: quam corporum immi-
nutionem sentiunt Germaniæ vitiferi tractus, in quibus ma-
lignius multò adolèscunt corpora, quàm in Saxonia, Frisia,
Hollandia, vitem nescientibus. Eandem quoque contra-
ctionem corporum multò antè senserat Græcia, quæ tantò
antè vitem habuerat, ut Homerus non cesset queri subinde
minores homines nasci. Itaque vastum molare facili nisu
jactum à Diomede ait, quod vix suæ ætatis homines duo, ut
narrat, terra moliri potuissent: quod ejus imitatione sic Vir-
gilius cecinit, in majus etiam augens, velut æstimatione
quadam decretionis ab Homeri ætate ad suam:

*Nec plura effatus saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum ingens, campo qui fortè iacebat*

Limes

Limes agro positus, litem ut discerneret avvis:

Vix illud lecti bus sex cervice subirent,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Idemque sequentem deinceps ætatem in ossium magnitudi-
ne effossis sepulcris percussam fore scribit:

Grandiaq; effossis mirabitur ossa sepulcris.

Id utrisque Juvenalis credidit in eandem sententiam sic scri-
bens,

— *nec hunc lapidem, quali se Turnus & Ajax,*

Et quo Tydides percussit pondere coxam

AEneæ, sed quem valeant emittere dextra

Illis dissimiles, & nostro tempore nata.

Nam genus hoc virvo iam decrescerat Homero:

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Homeri autem tempore, cum esset non admodum in Italia vitis, quanquam Virgilius ejus illic repertorem fuisse Saturnum tradit, eum vitifatorem vocans, stupendæ hominum staturæ erant, effossum ajunt Pallantis, Evandri filii, cada-
ver, æquasse longitudine altitudinem mœnium Romanorum. Hinc in Sicilia illa Cycloperum immania corpora, carne & lacte vescentium: etsi ait in Sicilia vitem fuisse, lac tamen, non vinum Cyclopes, cœlo capita alta ferentes, adhibere solitos. Ac ne in Græcia quidem tum plurima vitis fuisse videtur, cum in recensione exercitus Homerus tribus, ut opinor, tantum locis vineta tribuat, cum tamen videri possit ex sua etiam potius ætate id scribere, quàm heroica: in Phrygia quidem jam frequens erat, quam ἀμπελόεσσιν appellat. Quanquam autem jam Romuli ætate vitis erat in Italia: rara tamen erat, nec Roma ferè bonitatem vini intellexit sui ante DCXXXIII. annum ab urbe condita, cum adventio uteretur & transmarino, nec ulla esset vernaculo autoritas. Vitis autem à calidissimis profecta regionibus,

bus, paulatim quoquo versum serpere cœpit, & ex Asia in Europam transportata est: hominum genus, quacun- que incessit, velut mutilans, & molem corporum imminuens. Itaque non tantum in Italia Italorum corpora diminuit, ve- rum etiam advenarum, Gothorum, & Longobardorum, quorum prægrandia corpora fuisse narrantur, & in Gallia Francorum ac Burgundionum, quos Sidonius septipedes, (eo enim vocabulo utitur) appellat. Contra in regionibus, in quibus vitis staturam corruperat, postquam ex nefaria ne- fandi vatis religione hominibus vino interdictum est, mi- nus jam decrefcentibus corporibus, nostrorum corporum semper sublabentium comparatione, jam proceri & gene- rosi nascuntur. Proceros enim hodiè & amplos Africum cœlum generat, olim pusillos & exiles procreabat. Id ex Silio intelligi potest ita scribente,

*Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes
Membra levis, celsiq; decus fraudata superbum
Corporis.*

Ex quo perspici potest, quantum possit in utramque partem vinum, vel concessum, vel interdictum. Illam autem cor- porum brevitatem, quam affert, multa sequi incommoda neminem fallit. Ille sceleratus & capitalis veræ religionis hostis, qui suam impietatem armis longè lateque, non pie- tate propagari volebat & sanciri, callidè animadvertit, quanta vis ad animos effoeminandos in vino esset, ut secta- tores haberet manu promptos, & bellicosos, suis vinum per- petua lege ademit. Itaque quas de pio Christianorum ge- nere victorias, quæ spolia nefarius & sacrilegus hostis retu- lit? Utinam non in totum damnato vino, sed circumscripto tamen, tandem aliquando ad veram virtutem Christiani expergiscantur, belloque justo & pio recuperent regna no- bis adempta. Fortasse tamen importuna illa bellua, quæ ex
impia

impia omni fraude, & omnium scelerum colluvione concreverat, impietatemque pro sanctimonia amplectebatur, id non viderit, sed ex consuetudine patriæ edixerit. Diosdorus enim in narrandis Demetrii rebus, ait, Arabas illos ex omni propè ævo aquæ potores fuisse. Itaque multa ante nefandi vatis ætatem, cum milites Romani à Saracenis victi dicerent, vinum non accepimus, pugnare non possumus, Nigercorum imperator, erubescite, inquit, qui vos vincunt aquam bibunt. Lege quoque militari Romani vinum non bibebant olim, aut vernaculo utebantur, aut non ad vestitio. Indicat Metellus, qui, ut exercitum corruptum ad veterem disciplinam in Africa corrigeret, mercatores vinarios omnes exegit, potusque Romanis in castris erat aqua, aut posca, si vinum deesset, aut mellina, ut apud Plautum dicit cacula militaris, nisi si in vidulo est, aut mellina. Apud priscos Romanos ante XXXV annum nemo vinum gustabat, cum ut apud Platonem est, ignem igni addendum, ut arbitror, non existimarent. Zaleucus Locris Epizephyriis legem tulit, si quis in morbo merum sine medici præcepto bibisset, ut capitale esset. Apud Massilienses, mulieres temeto carebant, & aquam bibebant: quæ eadem etiam apud Milesios lex erat. Veteres autem Germani vinum ad se omnino importari non sinebant, quòd ea re, ut Cæsar scribit, ad laborem ferendum remollescere homines atque effœminari arbitrarentur. Quæ eadem, tum quoque Nerviorum, qui omnium Belgarum longè fortissimi erant, sententia fuit. Nihil enim ad suos vini patiebantur inferri, quo relanguescere animos, virtutemque remitti putabant. Nec dubitem, quin Lycurgus ille, qui Baccho infestus vites succidit, eodem consilio id fecerit, cum fomentis ignavia virtutem diminui videret. Aliorum populorum potum in vini saporem ementitum,

*qui pocula lati
Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis.*

sive pomarium, sive pirarium, sive illum ex frugibus olim Ægypto familiarem zythum, hodièque & olim magis septentrionalibus notum, ex putredine maceratarum frugum, & aliarum rerum adjectione, ad excitandum saporis acumen admixtum, & si nonnihil, illum quidem tamen crescentia lædere corpora minus censeam, quàm vinum, quæ largo etiam humore aquæ perfundit. Id habitus corporum docet, ex quo certissima sumi fides potest. Nec verò conicere possim, unde tanta nonnullis in provinciis decessio corporibus facta sit, quàm ex vetusto & quotidiano vini potu: decessisse quidem aliis in locis, in quibus zythus bibitur, corporibus video, minus tamen multò, ut insalubrem eum hominibus censeam, minus tamen, quàm vinum. Decrescunt etiam corpora siccorum assiduo usu, ut multi panis. Itaque illi apud Herodotum Macrobij Æthiopes eximia corporis proceritate eminentes panem ignorabant, & Cyclopes illi apud Homerum prodigiosa corporis vastitate excellentes, pane non vescuntur: ac Polyphemum ait non esse similem homini panem edenti, quòd ut opinor existimaret, tantæ moli attollendæ alio opus alimento fuisse. Sed illud incommodum magnis aliis opportunitatibus compensatur. Utenim illam luxuriam corporibus non auferat, saluberrimum tamen & mitissimum est. Nec profectò assentiar Æthiopibus illis, qui tam brevem coli à nobis vitam dicebant, quòd pane vesceremur, cum stercora potius fœdo vocabulo esse dicerent, quàm alimenta. Officit & staturæ locorum siccitas. Itaque locis humidis, quàm siccis, si eodem alimenti genere cultores utantur, grandiores evadunt. Cujus rei locupletissimus testis fuerit Hippocrates, naturæ solertissimus interpret, qui Phasianos in palustribus locis habitantes, corporibus proceris extitisse scribit. Quod tamen habitus corporum in Asia, quàm Europa, pulcri-

pulcriores, & proceriores fuerint Hippocratis ætate, de Thracia, Macedonia, Thessalia, Græcia, quæ jam diuturno vini usu dignitatem corporum perdiderant, intelligendum est. Nec tam cælo & aëri, quàm cibo & potui, ejus rei causa tribuenda est. Quod si Hippocrates eo tempore Germanorum & Britannorum corpora vidisset, aut fando etiam accepisset, (erant enim tùm celsissima) Europæos Asiaticos humiliores non scripsisset: tunc cum Thessalis & Græcis eos comparabat. Res in Asia gerente Alexandro, altissimos Græci cognovère Chorasmos, quos, ut opinor, non noverat Hippocrates; neque dum enim arma illas gentes aperuerant, Dahæ, Saccæ, Indi, & ultra Tanain amnem in Europa colentes Scythæ, quorum nemo, ut historia loquitur, ita humilis erat, ut non humeri ejus Macedonis militis verticem æquare possent, quorum magnitudinem corporum alimento potius, quàm cælo tribuerim, cum hi populi, vite carerent. Detrahunt etiam corporum magnitudini morbi in tenera ætate, qui corpus coquentes, solida intemp. stivè durant, alimentum corpori negant, utroque justam adolescentiam impediendo. Itaque qui in pueritia crebrò valetudine conflantur, ad eam proceritatem non exurgunt, quam attingerent nullis aut paucis morborum offensionibus tentati. Cura quoque & sollicitudo, quæ corpus macerat, labor præterea incrementum prohibet; eoque nomine olim pueritiam in omni indulgentia, & animi remissione Germani habebant, nullis officiis, nullisque disciplinis assuefactam, ad vires alendas & corporis magnitudinem. Itaque imperatæ pueris operæ, atque functiones assidua, ut plebejis & proletariis, vires frangunt, magnitudinem carpunt, proceriorque multò nobilitas accrescit indulgenter habita. Sunt & in parentibus causæ diminutionis, ut in mulierculis, quæ junceæ cupiunt esse, & succin-

Etiores, arctiusque se vinculis astringunt: in quo non tantum sibi, sed etiam foetui nocent. Est & aliis in rebus nonnullis noxa, quarum ego commemoratione abstinebo, quodque proximum est agam. Etenim cum viderem paucos, ac vix ullos esse, qui illud vitae curriculum post diluionem à Deo hominibus definitum ita decurrerent, ut ad flexum venirent, existimavi hujus rei causam esse quaerendam, ac mihi illud quaerenti venit in mentem, suspicari aequum istud breve humanae vitae, de quo Deum propè accusantes queri solemus, nostro vitio nostraque culpa esse contractum. Nam quae res corpora nostra debilitavit & fregit, eadem quoque de hominum vita semper aliquid decerpit & amputavit: ac de aevi angustiis magis etiam, quam nos posteritas conqueretur, eandem vitae victusque sectam si sequatur. Quis enim dubitare potest, quin corporum diminutionem vitae breuitas consecuta sit? Etenim in eodem genere proceram pumilis vivaciora videmus, ut bellatorem equum, quam parvulum mannum, grandem molossum, quam catellum meliteum. Et pusillos hujus aetatis homunculos esse posse tam annosos credemus, quam praestantia majorum nostrorum corpora? Veteres scriptores tradidere, in quibusdam Indiae locis homines quinum cubitorum & binum palmorum longitudinis existere, eosque CXXX. annis vivere: contra homines esse aliis in Indiae tractibus brevitatis contractae, eosque non ultra quadragenos annos vivere: nisi fortè quis cubitalem nanum aequare posse fata proceri hominis putat, adhuc adolescentem propè senescere incipientem. Igitur reum hujus brevitatis vinum praecipue citaverim, quo corporum vita praecipitatur: & cujus rei etiam causa apertissima. Nam cum suo ardore corpus accendat, pubertatem properat, qua festinata senectus acceleratur. Ut enim olitores radicibus, praecoques fructus accersent.

cerfentes, fimum & calcem fubjiciunt, ftirpesque mox effe-
ctas & elanguelcentes in crudum & immaturum lenium
impellunt: ita quoque vini calore celerius evocata puber-
tate fenectus ipfa ocyus elicitur. Virgines quoque urbanae,
fi quae liberalius vino in tenera aetate utuntur, celerius,
quam ruficae viro maturae funt, ftatim, ut veteres loque-
bantur, fororiantibus mammis: pueri quoque velticipes
citius redduntur, & Veneris avidi. Contra olim apud Ger-
manos vini ignaros fera juvenum venus erat, & inexhau-
fta pubertas. Properata autem pubertate, reliquas aetates
ceffare putamus, ac non pari paffu incedere? Quod fi in u-
no homine vinum id efficere potest, tot feculorum tabe
quantum noxae, quantum detrimenti, affiduo ejus hauftu
contractum putamus, vitio a parentibus in liberos abeun-
te, & ab iis deinceps propagato, magisque porro inolefcen-
te, & fubinde vetuftate fe corroborante? Mihi quidem vi-
ni offenfiones mecum reputanti, mirari fubit, qui fieri poffe
fit, ut fexagesimum hodie quisquam attingat annum. At
que ut in eo argumento commorer: quod ceppi, quod cer-
te longe firmitimum effe arbitror, fic exiftimo hominum
vitam, ut reliquorum animantium, veluti duobus contine-
ri motibus, quos interjectus dirimat ftatus. Nam a primo
ortu ad aetatis vigorem & florem motus unus exigitur, quem
excipit ftatus confidentis aetatis. Inde fuccedit vergentis in
fenectum inclinatio: ac quibus in animalibus celerior effe
perfectio, ea aevi brevioris effe videmus, ut equum & ca-
nem: in quibus tardior, vitae longioris, ut hominem. Ergo
cum animantium generi iftam legem natura dixerit; ali-
mentorum genera, ut vinum, quae motum priorem corrip-
piunt, & in propinquo pubertatem fiftunt, fine controver-
fia vitae detrahunt: quae motum priorem remorantur, eam
prorogant. Itaque juvenus in vitiferis locis maturius genas
lanu-

lanugine opacat, contra aliis in locis juvenes diutius imberbes sunt. Quantum ergo illic efflorescentes adolescentum generum temporis præcipiunt, tantum ætas ad senectutem celerat, quantum hic diutius sunt investes, tantum spatii quoque vitæ propagant proportionem. Ac non dubito, quin si crapulam & immoderatas intempestivasque epulas vitarent homines zythum potantes, quin diuturniore multo usura vitæ, quam qui quotidie vinum bibunt, fruituri essent præsertim cum ea pocula multo sunt innocentiora, quam meraca. Itaque nonnulli in Britannia ad centum viginti annos vivere dicuntur eo potu utentes, quod cœli beneficio nonnulli attribuunt imprudenter. Nam etsi Britannia, ut scribit Cæsar, temperatior est, quam Gallia, remissioribus illic frigoribus, quod evenire arbitror, quod cœlum illic concretius, & pinguius, in Gallia liquidius & tenuius, & quod in Gallia brumali die septentrio ex aura quadam nivalium montium magna ex parte nascatur, in Britannia ex aperto & calido mari: tamen non est ea regionis illius temperies, ut tantam vivacitatem hominibus afferre possit, cumque Aristoteles scribit, in tepidioribus locis homines longioris esse vitæ, in iis profecto Britanniam nunquam ipse numerasset. Britanni quoque, ut audio, zytho & vino miscent saccarum, valdeque dulcibus portionibus delectantur, naturam delinientibus & jucunditate perfundentibus, ut utriusque vitium, quod in asperitate quadam putredinis & acrimoniæ hæret, non leviter emendetur. Itaque Livia Augusta, quæ LXXXII. annos vino Pucino retulit acceptos, plures multo vel aquæ mulsæ vel zytho mulso acceptos referre potuisset. Nec magno illi scriptori profecto unquam assentiar, qui censet aquæ potores justam ætatem conficere non posse, quod secus est. Multo enim illis, quam vini potioribus vita longior ageretur, id rerum eventis confirmatur,

tur, & exemplis, quæ in hoc genere plus auctoritatis & momenti habere debent, quàm hominum ingenio rationes utrumque excogitatae. Nam Æthiopes illi, quos ex vitæ diurnitate Macrobios appellavêre, aquam potabant. Seres quoque, qui ad trecentos annos interdum vivebant, aquam potabant. Arhos in summo jugo oppidum habuit, in quo dimidio longior, quàm aliis in locis, ætas habitantium fuit. Vivebant enim ad centum triginta annos, ut nonnulli scribunt, quod vescerentur viperinis carnibus. Ausim affirmare, eos non multum vini bibere solitos esse. Aquæ autem potus quàm salubris sit, quis ignorat? cum videat omnia propemodum quæ gignuntur, ejus alumna esse? Cum autem educare possit tam vastas altitudines quercuum, & alnorum immensitates, quibus non tantùm potui est, verùm etiam cibo, dubitabimus ab illa homines nutriri? Nec verò hominis tantum alimentum est, quod rubore suffectum per venas manat, verùm etiam liquidus quidam humor aquæ sanguini immixtus, cujus rore totum corpus salubriter irrigatur. Itaque in magno calore & siccitate, cum æstus ora & viscera penitus urit, ut in agmine nonnunquam evenire solet, facilè tum judicamus, quem potum natura nobis conciliaverit. Tum enim non vinum, sed aquam desideramus. Jumentorum quoque genus omne, quorum corpora à nostris nihil differunt, in eo potu acquiescunt. Quod si quid in aqua vitii esse quis contendat, quàm facilis est ejus emendatio, si coquas, si momentum vel mellis, vel saccari addas, quàm jucundum temperatur & salubre poculum? vinum quidem non tam poculum, quàm medicamentum esse arbitror, cujus sano & valenti unum & alterum obsorbuisse cyathum plus satis esse videatur, cardiacis, defectis, stomacho laborantibus, senibus propinandum est, plurimorumque morborum medicina esset, nisi quotidiano usu, ex medicamento venenum nobis reddidisset.

Bacchus ille quidem vitis inventor, ut profanus credidit populus, nõane, ut ipse mulierculæ vultum gerit, ita viros hoc malo veneno, tanquam Circea potione, in fœminas immutavit? Nec verò sine causa venenum mihi videor appellasse, quod tamen consuetudine non putamus: ut qui quemadmodum solennia, ut Flaccus ait, insanientes, tutoris à prætore dati non credimus egere. Sed si ebrios vulgò non videremus, quem illo hausto sic mente caligare cerneremus, an non obsecro à venefico potionatum putarem? nos quidem etiam veneficum interficeremus, ut olim Attici rustici Icarum, qui ipsorum propinquis vinum propinarat. Quid ego commemorem, quot modis hæc vitæ pestis non tam condiatur, quàm adulteretur? in quo dum palato servitur, quàm valetudo profligatur? cæteris in saporibus rerum voluptuarius est gustus, hic verò penitus insanit, ac in vino quærit brevem transeuntis liquoris titillationem, diurnam mentis alienationem, aliis gypso, aliis calce, aliis sulfure, aliis marmore, aliis aqua marina, aliis iumentorum stercore, ut honos præfandus sit, saporem vini non tam excitat, quàm vitiat: aliis resina corrumpit ad capitis dolorem & vertigines efficaci, ut ex eo nomen crapulæ ipsa meruerit. Et hominibus placet jucundè & suaviter bibere tanta mercede? Nunc miramur tam brevem esse hominum vitam, cum suapte vi noxia etiam cura nocentiora reddamus? Animadverterat Comicus vitio alimentorum vitæ detrahi, atque ideò scripserat,

*Et homines cœnas sibi coquunt: cum condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Kivis convivis intestina quæ exedunt:
Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt,
Cum hasce herbas huiusmodi in suum alvum congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modò:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.*

Quan-

Quanto æquius de vino, quàm de herbulis & oleribus, de condimentis, istud queri potuit? præsertim cum hominibus venenum potius sit, quàm poculum. Jam verò quale illud tandem censendum est, in quo optimi nota argumentum sit maximi vitii? Nam nobilissimæ quæque vini cellæ maximè corpora lædunt: ignobilia vina minori detrimento bibuntur, & salivam innocentiores habent, ut quæ vino generosissimo censentur regiones veneficio propè quodam venditentur. Quod autem nonnulli ajunt, vino vires ali, perspicuè falsum est, vel Homero teste, qui in vinosis tamen numeratur: apud quem Hector vinum recusat, ne enervetur. Illud verius ab antiquis scriptum, lactis potu ossa & artus crescere, frugum nervos convalescere, aquæ carnes augeri, his omnibus vires ali, corpusque gliscere. Nisi fortè quis generis diminutione vires amplificari censeat, & pumilos proceris robustiores existimet: vires staturam ferè sequuntur, ut brevitatem infirmitas. Staturam autem vino contrahi veteres non ignorarunt, qui simias & quadrupedes, quibus digiti sunt, crescere negaverunt assuetas meri potu. Quasi verò in aliis cesset ejus virus, in simiis tantum & nonnullis quadrupedibus valeat: ac non ut mentem in hominibus sollicitat, sic quoque corpus afficiat. Itaque remollitis & languentibus corporibus vitiferarum regionum, bellicosæ & fortes olim Scytharum & Gothorum nationes à provinciis profectæ vite carentibus, imperium Asiaticum & Romanum evertère. Ac nunc quoque Turcæ populi Scythici, etiam Herodoto noti, in quo tamen Jyræ, pro Turcæ, vitiosè scribitur, rerum potiuntur: & antè Saraceni, non tam rei militaris studiis colendis, quàm abdicando vino, quo remoto, virtus instruitur, suppeditato frangitur. Ac quancumque nationes illæ, quæ vinum non habent, examina sua juventutis mittent in vitiferas regiones, veteribus colonis vel migrandum vel serviendum erit. Sic Gallia Fran-

eis victoribus paruit bello quæsitæ, agrorūque omnes Franci
possederunt beneficiarios & liberos, vectigales & clientelares
Gallis attribuerunt, ut servis, quæ hodieque juris descriptio
in Gallia durat. Noxam istam vini callidè perspexit Rebi Ge-
tarum Regulus, qui gentem illam undique oppressam & affli-
ctam adeptus, succisis vitibus ita liberavit, & excitavit, ut
longè lateque finitimis populis subactis amplissimum imperi-
um compararit, Romanisque formidabilis fuerit: sed tantum
abest, ut ea persuaderi hominibus nostris possint, ut vinum
cum ambrosia Deorum libenter commutaturi non sint: nec
ut hanc sententiam obtinerem, idcirco hæc differui: non sum
ita ignarus nostri sensus: sed ut id quod pro certo habent, esse
saluberrimum, & hominum vitæ utilissimum, ostenderem
controversia non omninò vacare, nec incautè eo & inconsi-
deratè utendum esse. Nam cum scirem divinum illum Plato-
nem suis monitis longè æquissimis & saluberrimis, qui pueris
ante duodevicesimum annum vino interdicit, inde ad tricesi-
mum moderatum ejus haustum concedit, liberaliorem po-
stremò & largiorem senectuti indulget, apud surdam posteri-
tatem usque adeò nihil profecisse, ut nonnullis in locis propè
pro lacte nutricis ab infantibus bibatur, non ita insanio, ut po-
stulata mea multò duriora & iniquiora, in vulgus fidem im-
petratura putem. Maxima regum potestas est in terra, popu-
lusque noster obedientissimus, attamen id Rex si pro impe-
rio jubeat, vix obtineat, & nostri homines unum hoc edi-
ctum recusaturi esse videantur. De capite & fama, de fortu-
nis omnibus dimicare malent, quàm de vino nullam non jar-
aturam leviores duxerint, eoque res rediit, ut Cerere propè
libentius, quàm Libero carere velint. Satis mihi sit, si illud
ipsum, quo tam avidè fruuntur, cujusmodi sit aliqua ex parte
cognoverint. Nam à vulgo non est postulandum, ut volu-
ptati

prati salutaria præferat, quàm vitæ periculo pacisci optat, libidini semper potius, quàm usui serviens, atque rationi. In potu autem ita rabidè & intemperanter voluptatem sectatur, ut in aliis generibus, salva tamen & incolumi ratione, genio morem gerat: hic animi principatum de statu dejiciat, & merito victis sensibus, bruto nequior & posterior esse videatur. In quo ita sibi placent non tantum, qui è vulgo sunt, verum etiam boni, ut olim extiterint civitatis orbi terrarum imperatoris principes, qui libros de ebrietate non tam scriberent, quàm evomerent. Putamúsne vulgi docilitatem defuisse tanto magistro, cui omnium libertas addicta erat in servitutem? hæc adhuc defuerat vitiiis, ut tantis auctoribus vitam pessundarent, fatis per se in mala propensam. Sed si, qui ebriosis pudendo scripto patrocina-retur, inventus est; qui abstemiis suffragetur inventum esse queremus? Sed homines querantur licet; hoc scio nemini, utcunque rescadet, ista parum sobria visum iri.

F I N I S.

Y 3

INDEX

I N D E X

Prior numerus caput, alter numerum
marginalem denotat.

- A** Batj, potus ex milio. 17, 14.
 Absinthium cervisia in-
 coquitur. 26, 24.
 Acetum οὐλασόν. 10, 49.
 Acimatitium vinum. 10, 36.
 Acinaticum vinum, 10, 35. est
 vere vinum. ib. 37. quale
 ib. 43. an lora. ib. 37. 38. 42.
 an vinum protropon. ib. 45.
 aut lacryma Christi dicta. ib.
 45. non calcatur ut alia vi-
 na. ib. 44.
 Acinus quid. 10, 38. 41.
 Acua potus ex oryza. 17, 18.
 Ador. 1, 11.
 Adriani Turnebi de Vino libel-
 lus. 25, 15.
 AEgyptiorū temperantia. 1, 18.
 AEthiopes favos & saccharum
 cervisia incoquunt. 20, 21.
 eorum ex pane potus. 13, 8.
 Agricola in orbe primus. 1, 14.
 Agricultura ortus. 1, 14.
 Aipsi, potus. 19, 6.
 Ala, ale, aël, potus Anglorum
 15, 1. an dicatur ab alica. ib.
 4. an differat à biera & cer-
 visia. ib. 2.
 Ambra cineritia ad ebrietatem
 facit. 23, 5
 Aphion Turarum, opium. 23, 21.
 Apicii libri de re culinaria. 1, 21
 Apfelmoss. 18, 20.
 Aqua mellita, melle linita. 20,
 11. 12. muls/a. ib. 9. sacchara-
 ta. 22, 15.
 Aqua potus naturalis & neces-
 sarius. 1, 9.
 Aquarum pravitates. 1, 25.
 Arab sorbet, potio Arabica. 13, 29
 Arabum ex pane potus. 13, 7.
 Aracle, potus ex oryza. 17, 18.
 Araka, lac sublimatum. 2, 30.
 Aratri primus inventor. 1, 14.
 Archilochi versus emendatus.
 6, 8. item alius à Casaubono
 correctus. ibid.
 Aristaus mellis & potus mellei
 inven-

I N D E X.

- inventor. 20, 5. eius & Bacchi super vinis & mulsa coram Diis contentio. ib. 6.
- Aristotelis liber $\omega\epsilon\iota$ μέδης. 5, 1. eius locus correctus. ibid. 11.
- Aromatitium vinum. 10, 36.
- Αρτύμαζα. 10, 48.
- Arundines Mambu. 22, 32. saccharina. 22, 5.
- Arvisia, an Cervisia. 9, 17.
- Arundinum magnarum radices dulces. 22, 21.
- Asinina carnis in Aegypto usus. 27, 20.
- Αιλός, κρηδός, scatebra. 6, 9.
- B.**
- Bacchus frugum inventor. 1, 16. & cervisia. ib. 27.
- Balnea, potus. 16, 17.
- Balnearis potio. 16, 8.
- Bamma. 10, 47.
- Banque planta ad ebrietatem faciens. 23, 20.
- Bellonii locus notatus. 13, 18.
- Bentingvi, potus. 19, 6.
- Βερούλον, Βερούλιον. 6, 17. 19.
- Betula arbor & eius succus. 19, 9.
- Bibaculorum & Bibulorum familia apud Romanos. 11, 13.
- Biber, potus. 14, 4.
- Biberes nonales. 14, 5.
- Biera Germanorum. 14, 1. an ab Hebrao beri, aut har. ib. 12. 14. an à bibere. ib. 3. aut à Cēn. ib. 8. aut ceria. ib. 9. aut pyrus. ib. 10.
- Biera & byra an differant. 18, 17.
- Bira & biria an diversa. 14, 12.
- Birnmof. 18, 20.
- Borussii veteres lactis cum sanguine potores. 2, 27.
- Bracha, potus ex milio. 17, 13.
- Bragga potus ex oryza. 17, 17.
- Branca ursina cervicis incocta. 26, 24.
- Brasium, Bratium. 26, 7. an à Βεγασω. ib. 12.
- Brasire, brasiare, bratiare. 26, 7.
- Brassator, brasseur. 26, 7. 8.
- Brassinum quid. 26, 10.
- Bratiatorium an differat à braxatorio. 26, 9.
- Bryonia inebriat. 23, 13.
- Βρυτιον, diminutivū à bryto. 6, 2.
- Brytum potus ex hordeo. 6, 1. an à βρύω. ib. 3. Pæonum potio. ib. 12. item Thracū & Phrygum. ibid. coquitur ex radicibus. ib. 14. an sit biera Germanorum. 11, 16. (4.
- Buglossū ad hilaritatē facit. 23.
- Busca, Gothorum potus. 15, 11.
- Buzza

I N D E X.

Bυζα, potus ex milio. 17, 13.

Βύνη, an à πνώ. 26, 6. eius origi-
natio ex lingua Hebraea, ibid.

Βύρ. 6, 20.

Βύριον. 6, 18.

Βύρ, ζύθον. 6, 17.

C.

Cainus primus agricola. 1, 14.

Cæli Aureliani lectio defensa.

9, 18.

Caldius Biberius Mero. 11, 18.

Caloris nativi actio in humi-
dum. 1, 2.

Calpar vinum à vase dictū. 16, 6

Camalis cibus. 9, 16.

Cammarum Apicii. 9, 8.

Camum potus ex hordeo. 9, 1. an
lora. 7. an curmi, ib. 8. an ci-
bus potabilis. ib. 16. an vi-
num chamedrites. ib. 19. an
ab Hebræo cham. ib. 23.

Cana, potus ex milio. 17, 11.

Cannabis folia inebriant. 25, 8.
& semen. ib. 6.

Caosi, potus. 18, 29.

Cavum, potus. 17, 15.

Carnalis cibus. 9, 18.

καρπὸς dupliciter sumitur, pro-
priè & impropriè. 22, 42.

καρπός. ib. 44.

Cassinet, potus. 19, 3.

καλαύειν, κατὰ λέξει. 26, 16.

Celia Hispanorum potus. 8, 1.
dicta quasi calia, à calefaci-
endo. ib. 7. an ab oela, quasi
oelia. 15, 8. an eadem cum az-
la & oela. 8, 8.

Cerebibia. 12, 9.

Ceres Gallis ignota. 12, 9. frus-
tum inventrix. 1, 16.

Cerevisia. 12, 9.

Ceria Hispanorum potus. 8, 1.
an dicta à colore cereo. ib. 9.
aut à voce zehren. ib. 10. aut
gehren. ib. 11.

Ceria & celia an idē potus. 8, 12.

Cernisia & cervisia an differant.
15, 3.

Cervisa. 12, 6.

Cervisia Gallorum potus. 12, 2.
aliis etiam gentibus usitata.
ib. 4. vocabulum est Gallicū.
ib. 9, 12. cuius etymon non
investigabile. ib. 16.

Cervisia in vini defectu solatiū.
1, 26. vini facultatum amu-
la. ib. an elephantiasin faci-
at. 27, 17. media inter aquā
& vinum. 27, 12. laudata
Simeoni Sethi. ib. 22. & A-
vicenna. ib. 23.

Cervisia longævus facit, pin-
gues, coloratos, robustos. 27,
12. recens & non defecata,
mala.

I N D E X.

- mala.* *ib.* 14. *acescens item mala.* *ibid.*
Cervisia bonitas consistit in tribus. 27, 2. *eius caliditas unde* 27, 12. *inventores.* 1, 27.
Cervisia an potus insalubres. 27
 I. *veterum an à nostri diversa.* 25, 6.
Cervisia originatione à Cerere. 12, 7. *an ceria.* *ib.* 10. *à cereo colore.* *ib.* 11. *à cerebro.* *ib.* 12. *à Germanico gehren.* *ib.* 12, 13. *aut zehren.* *ib.* 15. *aut zerwe.* *ib.* 14.
Cervisiam bibentes aliis magis sani. 24, 15.
Cervisiarum nocumenta ex Dioscoride. 25, 8. *Galeno* *ib.* 9. *Aëtio.* *ib.* 10. *Oribasio.* *ibid.* 11. *Aegineta.* *ib.* 12. *Sim Sethi* *ib.* 13. *Avicenna* *ib.* 14.
Cervisiarum nostrarum parandi modus. 26, 1.
Cervoise. 12, 15. (26, 24.)
Chamapeuce cervisis incocta.
Cherbeth, potus. 18, 15.
Chia, potus. 19, 3.
 Χιονόμελι. 20, 24.
Chouffet, potus. 13, 9.
 Χυμέλη, potus. 21, 13.
Chuinis, potus. 2, 22.
 Χρυσόμελον. 10, 10.
Cibi appetitus necessarius. 1, 5.
Ciborum & vinorum condimenta. 1, 208
Cibus camalis, carnalis. 9, 19.
hominū primus simplex. 1, 8.
Cica, potus. 17, 15.
Cicernum. 9, 4.
Cinnu. 26, 15.
Claret recentiorum. 10, 28.
 Κλαρον, claretum. 10, 27.
Coca, herba inebrians. 23, 20.
Cocos, palma fructus. 19, 14.
Cohobba, herba fumo inebri. 24, 3
Collatum 16, 1. *potus Alexandrinus.* *ib.* 6. (25.)
Conditisimplyis descriptio. 10,
 Κονδίσσι πίνω. 10, 23.
Conditū. 10, 19. *de eo error Alciati.* *ib.* & 10. *Bapt. Pii.* *ib.* 20.
Conditum compositum. 10, 22.
vinum aromatibus remixtū *ib.* 21. *idem quod claretū.* *ib.* 27. *stomachiale purgatoriū,* *nephriticum* *ib.* 24, 28. *vino legato non continetur Vlpiano.* *ib.* 29. (16, 1. 6.)
Cognidū, potus Alexandrinus
Conyza, cervisis incocta. 26, 21.
Corpus humanū in perpetuo fluxu, 1, 2. *indigens humido & sicco alimento.* *ib.* 4.
Creophagi, carnivori. 2, 4.
 Z
 Crocus

I N D E X

- Crocus inebriat.* 23, 66.
- Cuiacius & Alciatus de potu ex pane dimittuntur.* 13, 7, 8.
- Culturam vitium primus Noah invenit.* 1, 15.
- Cupa.* 26, 11.
- Curmi, potus ex hordeo.* 7, 1.
Posidonio corma ib. 2. aliis curmē ib. 8. eius etymon ib. 10
- Cursia, potus.* 16, 11.
- Κυβάβδα, sanguis.* 6, 11.
- Cyceon.* 26, 15.
- Κυδωνόμελι.* 10, 11.
- Cydre, potus.* 18, 15.
- D.
- Datura herba fructus.* 23, 17.
- Defrutum & sapa.* 9, 13. *differrunt ib. 15. Vlpiana sub vino legato non continetur.* 10, 29.
- Dercoma, vox spuria.* 7, 3. *an vox Cimbrica.* ib. 4.
- Destillatum ex oryza.* 17, 19.
- Δίζυθ.* 4, 22, 24.
- Δίζυφθ.* 4, 23. (2, 29.
- Dionysius Lambinus dimissus.*
- Dodonag de veterū modo parandi cervisiam, refellitur* 26, 17
- Duncani Scotorum regis strazegema.* 23, 11.
- Dupere, potus.* 15, 19.
- Durke, vox Cimbrica.* 7, 5.
- Dutrii semen.* 23, 19.
- Datroa.* 23, 18.
- E.
- Ebrietas in medicamentis & herbis potui iniectis.* 23, 2. *in fumo quaesita.* 24, 1.
- Elephantiasis Aegypti familia.* 7, 18. *apud cervisia potores rara.* ib. 21.
- Embamma.* 10, 47.
- Εψμα quid.* 9, 14.
- Epiata febris.* 4, 25.
- Equimulgi.* 2, 13.
- Εβάζεν, bacchari.* 11, 13.
- Evangelium Otfridi Germanicum, ante annos 700 scriptum.* 4, 14.
- Ex avena sublimatum.* 17, 7.
- Ex pane an fiat potus.* 9, 6.
- F.
- Fames est qua cibis appetitur.*
- Far.* 1, 11. (1, 4.
- Faufel, arboris fructus inebrians.* 23, 16.
- Fermentatio.* 27, 19. *sine quantumhil fit in orbe sublunari.* ib.
- Flamma mollis.* 18, 4.
- Flori locus à Freinsheimio aliter lectus.* 8, 4.
- Franc. Bonamici laus.* 5, 15.
- Fructus fundi vitis, olea.* 22, 46.
- Frugum inventio.* 1, 10. *Baccho & Cereri adscripta.* ib. 16.
- Fruentacea.* 7, 2.
- Fula, potus.* 19, 12.
- Foca, alfoca, fuca, fucas, potus*
ex

I N D E X.

ex frugibus. 13, 1. simplex & compositus. *ibid.* 4. an idem cum posca Latinorum. *ib.* 11. eius parandi modus. *ib.* 9.

G.

Γαλακτωτόται. 2, 3. (4, 13.
Galli & Germani Diodoro *iide.*
Galli potus avidi. 12, 1. (23, 12.
Gelotophyllis, herba inebrians.
Γήραρον, vinaceum. 10, 30.
Gith, nigella. 4, 10.
Γλυκύμηλα. 10, 10. (20.
Graci mel miscbant Zytho. 20.
Gualtherus Chabotius dimissus

H. (2, 29.

Heiran luc, pulvis inebrians 23, 6.
Hela, hel, Scotorum potus. 15, 5.
Helenium inebrians. 23, 8.
Helii Eobani lusus in cervisiam 25, 7.
Henrici Abrincensis in cervisiam scomma. 25, 6.
Henrici Meibomii carmen de cervisia Gardelbiensi. 27, 25.
Hepialis, rigor in febribus 4, 24.
Herbe de la reine mere. 24, 7.
Hobus, arbor. 19, 18.
Hordeaceo potu ebrii an supini tantum in terram concidant. 5, 10.
Hugonis Grotii carmen de cervisia. 24, 27.

Hydromel. 20, 9. optimum in

Phrygia *ib.* eius duo genera. *ib.* 1. parandi modus. *ib.* 13. vino legato non continetur. *ib.* 15. differt à melicrato *ib.*

Hydromelum 18, 5. (22.

Hydrofaccharum 24, 52, 56.

Hyoscyamus cervisus incoctus.

I. (26, 24.

Iacobus Curacius notatur. 9, 12.

Iacobi Dalechampii laus & παρρησια. 7, 6.

Iagra, sacchari species. 19, 13.

Ietici, potus. 19, 6.

Ignis mollissimus. 18, 4.

Illyres & Paones gens una. 11, 7.

Indorum sacerdotum divinantium consuetudo. 24, 10.

Intinctus. 10, 47.

Io. Barclaji invecitivum carmen in tabacum. 24, 14.

Io. Bapt. Pius notatus. 4, 10.

Io. Guil. Stuckius notatus. 8, 30.

Io. Isaacio Pontano notatur. 7, 9.

Jonas Scotus correctus. 12, 15.

Iovis pro vino adversus melleis potus sententia. 20, 7.

Ιπώκνης, caseus equinus. 2, 14.

Ιππομοδύοι. 2, 13.

Iuliani Imp. epigramma in potus ex frumento. 25, .

Iurithcum, potus. 16, 1. 6.

K. (2, 18.

Kamaus, potus ex equino lacte.

L 2 Kreme/

I N D E X.

- R**
Reme/ ferculum Bobemis, 7, 10.
Rmen/ saginatio. *ibid.*
Rrome/ Germanus mica, 7, 11.
Rwrv/ cervisia olim Britannis.
L. (7, 13.)
Labiere. 14, 2.
Lac albarū equarū bibit Tartarorum rex. 2, 19. alborum animalium an salubris. *ib.* 20.
Lachryma Christi, vinum. 10, 46
Lachryma, dacryma. 21, 4.
Lachryme potabiles. 19, 2.
Lac mulsum. 20, 20.
Lac sublimatum. 230.
Lactatum, lactis potio. 2, 2.
Lacti mel miscebatur. 2, 23.
Lacti bibaces, lacti bibuli, lacti bibi. 2, 3.
Lacti bibi Aethiopes Macrobii 2, 4. Cyclopes *ib.* 5. Cyrenaici. *ib.* 10. Germani. *ib.* 9. Massagetae. *ib.* 8. Nomades & Getae. *ib.* 7. Scoti. *ib.* 12. Scythae. *ib.* 7. Turquestani. *ib.* 11.
Lacti sanguinem in potū miscbant, Concani, 2, 28. Geloni. *ib.* 24. Getae. *ib.* 26. Massagetae. *ib.* 25.
Lactis equini potores. 2, 13. Cimmerii. 2, 15. Geloni. *ib.* 16. Saraceni. *ib.* 17. Scythae Nomades. *ib.* 14. Tartari. *ib.* 18.
Lactis Camelini potores, Arabes. 2, 21. incolae in Dargin & Saraceni *ibid.*
- Lens** Niliaca, Pelusiaca. 27, 2.
Lentis esus Aegyptiis frequens. 27, 2.
Lolium inebrians. 23, 14.
Lora, lorea, loriola. 9, 9. vinum secundarium. *ib.* 10. non fit ex acinis. 10, 40.
Lotophagi. 18, 23.
Lotos duplex. 18, 23.
Lupuli salictarii primus Plinius meminit. 26, 2.
- M.**
Maiz. 17, 15. ex eo potus & parandi modus. *ibid.*
Maltum, **Malk**. 26, 5.
Manna arundinis Indica, μάνα καλάμιον 22, 14. mel aëriū. *ib.*
Massageta fumo inebriabantur 24, 3.
Meda, medo, medū, medo, 20, 9. an sit à μέθο. 21, 5. aut ab origine Hebraea. *ib.* 6. duplex, spissus & tenuis. *ib.* 15. paradi modus. *ib.* 18
Medum quasi melū, à melle. 21, 4
Mel inebriat. 20, 1. arundineū 22 6. & seqq. mellis tres species 22 65. ex eo potū invenit Aristem 20, 5.
Meli καλάμιον. 22, 6. & seqq.
Melicratum. 20, 9. duplex. *ib.* 17. ὑαπὲς, seu aquosum. 20, 18. ex melle & lacte. *ib.* 20.
Melilotus. 10, 10. arbor. 18, 24.
Meli μηλα. 10, 10. Me.

I N D E X.

Melitari, meditari. 21, 4.
 Μελίσειον, potus. 21, 12.
 Μελίζωρον. 20, 9.
 Mentha cervisis incoctā. 26, 21.
 Mellina, mellita. 20, 10, 11.
 Μηλίτης οίνου. 18, 9, 11.
 Μηλόμελι. 10, 11.
 Metegla, potus. 21, 19.
 Meth. 21, 6.
 Μέθυ εκ κριθών. 3, 7.
 Molle, pro leni positum. 18, 4.
 Mulsū & œnomeli an diversa 10,
 3.

N.

Nāμαρόων. 18, 13.
 Nanaī, potus. 18, 29.
 Navigia ex arundinum intere-
 nodiis. 22, 5.
 Nestar ex saccharo. 22, 56.
 Nepenthes Helena. 23, 3.
 Nicotiana herba. 24, 7.
 Noah cultura vitium inventor.
 1, 15. (2.
 Noctis consilium Iovidatum. 20,
 Nona. 14, 6.
 Nonales cervisia. 14, 7.

O.

Oë, Danis insula. 15, 10.
 Oela, sive Oel, Cimbrorum potus
 15, 6, an eadem cum celia. ib. 8
 Octandia insula, an ab alia di-
 cta. 15, 9.

Oenomeli quid. 10, 12. duplex ib.
 14. an vinum dulcissimū. ib. 7.
 sub vino legato nō continetur
 Oenopiaradix. 23, 2. (ib. 6.
 Οίνου ἐξ ἀμπέλων. 16, 8. ἀπὸ κρη-
 θῆς. 3, 4. ἀπὸ τεμφυλων. 9, 11. ἀπὸ
 πίτης. 18, 17. δευτερίας. 9, 10 κρη-
 θῆς. 3, 6. μελιθήδης, μελιχρῆς
 10, 9. εκ μέλιου. 2, 1, 11. μυρτίνης
 18, 21. Φονίχου. ib. 22. εκ σακ-
 χαρίδιου. 22, 50. σιργίου. 9, 14.
 Οινόφλυξ. II, 10.

Oll, Slavorum potus. 15, 7.
 Ὀμφακόμελι. 10, 11.
 Opium bibisti, convivium Tur-
 carum. 23, 21. (21.
 Orsonatricis artis scriptores. 1,
 Origanum cervisis incoctū. 26,
 Orraca, potus. 19, 13. (22
 Osiris, frugum & vini inventor.
 Οξύλυκός. 20, 24. (1, 17.
 Οξύκρατον, posca. 13, 12.
 Oxymel. 10, 11. 20, 25.

P.

Pacobi, potus. 18, 29.
 Paones & Illyres gens una. 11, 7
 Pane cor fulcitur. 1, 6. (21.
 Parabia originatio Graca. 11, 20
 Passum quid. 10, 30. unde dictum
 ib. 33 primum & secundarium
 ib. 34.
 Passum pertinet ad dulcia. 10, 30,
 modus parandi. ib. 34. vino le-
 gato continetur 10, 30. Pau-

I N D E X.

- Paupertas luxuriam arcet. 1, 23.
 Paximacium quid. 16, 10.
 Petum, 24, 7.
 Philinus solo lacte vixit. 2, 1.
 φωκίδιον. 13, 2.
 φθσκα, Φύκα, posca. 13, 15.
 Πίνον, pinum, potus ex hordeo. 5, 3
 an δὸν τὸ πίνον. ib. 4. aut δὸν
 τῶν πίνων. ib. 5. an sit biera. ib. 7.
 est καρμυλὸν & καρβαρικόν. 5,
 Piria. 18, 17. (14, 16.
 Piti, Picz, bibere Polonis. 5, 9.
 Pivvo, cervisia Polonis. 5, 9.
 Polenta. 26, 14.
 Poma Mattiana. 18, 7.
 Pomatium. 18, 2, 3.
 Posca, oxycratum. 13, 12. unde
 dicta. ib. 14. parandi modus
 ib. 3.
 Posculentum, ποπμον. 13, 14.
 Posset, potus. 13, 9.
 Post / herba cervisiis incocta.
 26, 24.
 Potus necessitas. 1, 7. hominū pri-
 mus aqua. ib. 9. in similitudinē
 vini corruptus. 3, 4. mollis quis.
 10, 4. ex melle antiquissimus.
 20, 1.
 Potus ex hordeo. 3, 2. quur εἶναι si-
 ve vina dicti. ib. 5. non multū
 cedunt vino. ib. 6. ex fructibus,
 radicibus, melle. 1, 30.
 Potus δὸν χλοῖνης. 19, 1. ex Acoz
 jaba. 28, 29. ex arboribus. 19, 8
 ex avena. 17, 4. ex Beta. ib. 6.
 ex branca ursina. 19, 3. ex cao.
 10, 29. ex ficibus. 18, 27.
 ex herba Tzai. 19, 3. ex herbis.
 19, 1. ex milio. 17, 8. ex man-
 dioca. 19, 6. ex mespilis. 18, 26.
 ex myrti baccis. 18, 21. ex na-
 na. 18, 29. ex nucleis pineis. ib.
 29. ex oryza. 17, 17. ex pacobe-
 se. 18. ex paliuro. 19, 1. ex pani-
 co. 17, 8. ex palma Indica. 19, 10
 ex polenta. 26, 14. ex radice
 aspina saxera. 19, 6. ex radice
 batata. ib. 6. ex radicibus. ib. 4.
 ex ποῖς 18, 14. ex saccharo. 22,
 57. ex siliquis, sorbis. 18, 26.
 ex amarindis. ib. 82. ex The.
 19, 2. ex tepioia. ib. 6. ex uva
 passa. 18, 29.
 Potuum ex frumentis nocumen-
 ta credita. 25, 1.
 Pyratium. 18, 16.
 Πυρὸς triticum, an ab Hebraeo
 R. (beri. 14, 11.
 Rhodomeli. 10, 11.
 Romanorum ex farre cibus. 1, 11.
 Ruta cervisiis incocta. 26, 22.
 S.
 Sabaia, sabaium. 12, 1, 4. an ea-
 dem cum parabia. ibid. an à
 nostro sauffen. 119.
 Sabaiarius. 11, 2. Sabas

I N D E X.

- Sabadus, Bacchus. 11, 13.
 Σαβαζευ, bacchari. 11, 12.
 Sabazius, Bacchus. 11, 13.
 Σαββοι, Bacchi sacerdotes. 11, 12.
 Σαβδς, Bacchus. 11, 11.
 Sachar, sacchari, saccharum, factarum. 22, 2. veterum duplex ib. 4. an à nostro diversum. ib. 3. an inebrians. ib. 1. 37. ex arundinibus magnis. ib. 5. parvis. ib. 5. nostram itidem duplex. ib. 29. de mambu. ib. 30. ex arundinibus parvis. ib. 34. parandi modus. ib. 35.
 Saccharum an ab Hebraeo scheccar. 22, 52. an gummi species. ib. 25. aut manna. ib. 23. aut mellis. ib. 5. aut salis. ib. 16. an oriatur ex rore, aut ipsis arundinibus. ib. 17. quodnam bibi solitum. ib. 3.
 Sana sancta herba. 24, 8.
 Sapa vino legato non continetur. 10, 29. (14.
 Saufeia, sacerdos Bona Dea. 11, Saufeiorum familia Roma. 11, 15
 Sauffen. 11, 9.
 Scarlea cervisis incocta. 26, 24
 Schaccar. 3, 21.
 Schecar, potus Hebraeorum. 3, 10.
 Schiccaron. 3, 11. (2.
 Scythae fumo inebriabantur. 24, Serpillū cervisis incoctū. 26, 24
 Sicera. 3, 13. semper in sacris opponitur vino. ib. 41. an vinum vetus. ib. 16. quid sit. ib. 18. &
 Siteratores. 3, 25. (segg.
 Sidra. 18, 18.
 Σιττα, σιλιάδα. 17, 3.
 Sitis est, qua potus appetit ur. 1, Σίτος, frumentum. (4
 Sophocles à Casaubono emendatus. 6, 5.
 Sorbium, potus. 18, 26. (51
 Spiritus ardens ex saccharo. 22, Spondylium cervisis incoctum. 26, 24. (22, 28.
 Statius Papinius aliter lectus. Στίμφουλα, ἐκπεσμαλα. 10, 39.
 Strabo à Salmasio correctus. 22, 40.
 Strychnon manicum inebrians. 23, 10.
 Sura, potus. 19, 11.
 Sysitietasis, herba inebrians. F. (23, 9.
 Tabacum. 24, 6. eius laus. ib. 8. fumendi modus. ib. 13.
 Tabaxir. 22, 31.
 Tartarorum rex alit equanum albarum 10000, quorum lacte cū suis in potu utitur. 2, 19.
 Tellus quavis vinum non fert.
 Thal, arbor. 19, 17. (1, 23.
 Thaz

I N D E X.

Thalassomeli. 10, 11.
 Thamina, lora. 9, 12.
 Tharra. 26, 3.
 Thè, potus. 19, 2.
 Theriaca Septemtrionis. 21, 19.
 Thraces fumo inebriabantur.
 Tipiaci, potus. 19, 6. (24, 4.
 Tuaca, potus. 19, 11.

V.

Varro Alciatus. 22, 25.
 Veterum cervisiam coquendi
 modus varius. 26, 15. modus
 in genere, ibid.
 Vina bona quæ. 27, 15. dulcia &
 crassa mala. ib. 16. minus exco-
 cta mala, ut & nova. ib. mali-
 tia respectu loci in quo crescunt
 Vinaceum. 10, 39. (ibid.
 Vino ebrii proni concidunt. 5, 11
 Vinum calpar. 16, 6.
 Vinum καρηβαρικόν & καρυωτικόν
 5, 13. 17.
 Vinum hilaritatem facit. 1, 26.
 & medicina est curarum &
 dolorum, ibid.
 Vinum cydoneum. 18, 10. grana-
 tum. ib. 13. ex lato arbore. ib.
 13. palmeum. ib. 14, 22. po-
 marium. ib. 3, 11. pyrarium.
 ib. 17. virgineum. 10, 46.
 Vita in calido & humido consti-
 tit. 1, 1.
 Vlpiani laus. 10, 1. 13. contra-

dictio. ib. 2.
 Vlpianus à Pio Andr. Bartolino
 emendatus. 10, 4. à contra-
 dictione excusatus. 10, 17.
 Vocabulorum cum μέλι composi-
 torum significatio diversa. 10,
 X. (11.

Xiraquest. 22, 33.

Y.

Υδρομηλον. 10, 11. 18, 5.
 Υδρομέλι. 10, 11.
 Υδωρ από μήλων. 18, 4. & από
 Φοινικοβαλάνων. ib. 22.

Z.

Zaurā, potus. 17, 11.
 Zerzuphum. 9, 4.
 Zythus, Zethus, Zito. 4, 1. 2.
 Zythion, diminutivum. 4, 6.
 Zythus ex farina hordeacea. 4,
 6. ex tritico. ib. 7. primum in
 AEGypto coctus & nomina-
 tus. 4, 8. unde Pelusiacus di-
 ctus. 4, 9. Gallorum potus. ib.
 12. & Lusitanorum. ib. 11.
 Zythus simplex, duplex. 4, 21. an
 & από τὸ σίτη. 4, 18. aut à Ζέω
 ib. 19. an à Germanico Sieden
 coquere.
 Zythus vox AEGyptia. 4, 17.
 non Gallorum. ib. 14.
 Zucker. 22, 2.
 Zuthelaers. 4, 16.
 Zuthi panis. 4, 16.

F I N I S.

Tom VII

Acta S. Inquisitionis
De Cerevisijs
De Vino
Enologieum

1.9.

Th
3186